

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

Nr. Curent

Format

Nr. Curent 57561 Format

Nr. Inventar A.34218 Anul

Secția Depozit - Răstul

Inv. A. 34.218.

247855

LEGENDE ROMÂNE

VIATA IN TRECUT *

* REMINISCENȚE

DE

V. A. URECHIA

DONAȚIUNE

EDIȚIUNEA IV-a

Considerabil adaosă

BUCURESCI

Editura Librăriei SOCECŪ & Co., Calea Victoriei, 21

1904

56646

4913

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 57 561

1956

B.C.U. Bucuresti

C56646

*Exemplarele ne iscălite de unul din moștenitorii lui
V. A. Urechia, vor fi urmărite.*

~~Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
C 57.561
Inventar ... 56.646...~~

824

20165/02

PREFAȚA

(la I-a Edițiune)

În 1887 avui onoarea neuitată de a ceti Majestății Sale Reginei, în feericul castel de la Peleş, câte-va din poveștile coprinse în acest volum.

Când Majestatea Sa bine-voi să asculte povestea «*Popa care scie carte*», de abia începusem a ceti și Majestatea Sa găsi minunate asemănări cu lucrarea lui Bürger: «*Der Kaiser und der Abt.*» Majestatea Sa începu chiar a recita admirabil, cum scie să le recite, versurile legendei germane.

Mărturisesc că, puțin știutor cum sunt de limba germană, eu nu cunosceam această operă a lui Bürger și că am fost surprins de asemănările foarte mari d'între povestea ce culesesem la satul Brănișteni «*Popa care scie carte*» și povestea lui Bürger. — M'am temut

chiar un moment să nu între în mintea Augustei noastre scriitoare bănuiala, că eu aș fi imitat pe Bürger în «*Popa care scie carte*» și n'ași fi mărturisit aceasta.

De atunci cestiunea asemănărilor multora din legendele noastre cu legende germane, engleze, franceze, spaniole, etc., m'aș preocupa, în momentele ce 'mi lasă libere alte ocupațiuni mai urgente. — Am cetit de atunci însemnate lucrări de *folkloristică* și 'mi-am format convicțiuni, de cari cred util se împărtășesc, în această prefață, pe bine-voitorii lectori ai poveștilor din acest volum.

În cazul special al povestei «*Popa care scie carte*», lectorul va vedea, la nota ce se referă la această poveste, cum e probat, că povestea noastră nu are a face cu poema lui Bürger și nu este o copie, ori o imitațiune de la acesta, ori-care fie asemănările dintre ambele lucrări.

Bürger e mai probabil că 'și a scris balada «*Der Kaiser und der Abt*» după vechia baladă englesă, culeasă la 1765 de Percy, cu titlul «*Regele Ioan și Episcopul Canterbury*», precum din comparația versurilor engleze și germane se poate vedea.

*

* *

Dar așa asemănări între lucrările poetilor de la diverse națiuni pot avea o explicațiune mai largă în lucrările folkloriștilor moderni.

Să amintim, în repede schițe, originile importante ramure de literatură, ȡisă astăȡi: folkloristică.

Folkloristica e datorită Germaniei. În luptă contra influenȡei franceze asupra literaturii germane, patriotismul erudiȡilor germani, căută în literatura populară armele de luptă contra direcȡiunii franceze și născură folkloristica¹⁾.

Fraȡii Grimm, în lucrările lor au pus bazele unei întregi școli, tinȡend a proba că asemănările ce se găsesec între poveștile populare ale diverselor națiuni Europene, provin de la comunitatea de origine.

---

1) În curênd, după exemplul Germaniei, și alte țeri începură a nu mai despreȡui literatura nescrisă populară și se colectară produsele anonime ale poporului, și asupra acelor colecȡiuni se exercită critica, fie după școala fraȡilor Grimm, fie după scriitorul austriac von Hahn, orȡi după cel engles A. Lang.

Nu am trebuinȡă de a aminti aci diversele doctrine născute din examinarea fondului literar popular; mă mărginesc de a spune, ca introducere la lucrarea mea, că una din țerile, carȡi după exemplul Germaniei, se interesă de literatura populară, fu și Franȡia. La 1807 deja, ministerul de interne Crêtet, din ordinul lui Napoleon I, dă o circulară la prefecȡi, punêndu-le strania obligaȡiune, de a colecta ei de pretutindene monumentele idiomatelor populare din tot imperiul. Același lucru proiectase să facă și comitele Salvandy, ministru al instrucȡiunii publice pe la finele domniei lui Ludovic Filip.

Inercarea lui Crêtet și a lui Salvandy fu repetită în Franȡia

Sistema fraților Grimm, adoptată de Max Müller și de mulți alții, a fost cu deosebire dezvoltată de filologul austriac d. de Hahn, în introducțiunea la «*Poveștile Grece și albaneze*»¹⁾.

Wilhelm Grimm dăduse, că elementele mitice, ce se află în toate poveștile populare ariene, au o origine comună.

În Septembrie 1852, de ministrul instrucțiunii publice H. Fortoul, după ordinul lui Nopoleon III. Se înființă o comisiune orî «*Comité de la langue, de l'histoire et des arts de France*», care dăte instrucțiuni de modul cum să se procedă, pentru a se aduna produsele anonime ale geniului popular frances. «*Monitorul universal*» din anul 1852, publică lucrările în acest sens ale lui Ampère.

Ceea-ce nu isbutiră a face nici *Créteil*, nici *Salvandy*, nici *Fortoul*, se realizează și încă și așî continuă a se realiza, de o pleiadă de scriitori, din toate țările Europei. Știința cea nouă, *Folkloristica*, numără astăzî nume ilustre, ca ale lui Max Müller, Benfey, Comparetti, de Gubernatis, Khöler, Gaston Paris, Bréal, d'Ancona, Ralston, Anton de Trueba, Blade, Cosquin, etc.

La noi Români, *falkloristica* cred că se născu sub influența încercărilor din Franția ale lui Salvandy și Fortoul. Deacă cronicele noastre vechi ne amintesc despre o seamă de scrieri populare, opere ale fantasiei, nu este mai puțin adevărat, că nu mai după întoarcerea din Franția a d-lui V. Alecsandri, se începe culegerea de cântece, balade populare, etc.

Anton Pann și mai recent Ispirescu, nu mai puțin minunat contribuîră la *folkloristica românească*. Această nouă ramură culturală devine importantă la noi, prin lucrările d-lor Odobescu, Hasdeu, G. D. Teodorescu, Marian, Gaster. D-lor au studiat și studiază producțiunile geniului popular : cântece, legende, basmurî, proverbe, ghicitori, cimiliturî, etc, găsind, ca frații Grimm, *tema* ce aceste au comună cu producerile populare de la alte limbi.

1) Griechische und Albanesische Maerchen. Lipsca, 1864.

«Acele elemente mitice seamănă cu fragmentele unei petre prețioase zdrobită, ale căreia fragmente s'ar fi împrăștiat pe pământ în mijlocul pajiștei și a florilor: numai ochi străbătători le pot descoperi. Semnificațiunea lor e perdută de mult timp, dar este încă simțită și aceasta dă povesteii însemnătatea ei»¹⁾.

Iacob Grimm ține și el: Poveștile populare sunt ultimele ecouri ale miturilor antice... Este o eroare d'a se crede, că aceste povești s'aun născut în cutare, seaun în cutare loc favorizat și că de acolo, cu timpul, aun fost duse mai departe, prin cutare, ori cutare căi»²⁾.

De aceea-și părere e Max Müller, că adecă asemănările, cari se găsesc în poveștile populare ale diverselor națiuni Europene. nu provin de la împrumuturi, saun imitațiuni făcute de la popor la popor, ci «apartin la perioada, care a precedat împrăștierea rasei ariene; același popor, care în emigrațiunile spre Nord și spre Sud, ducea numele soarelui și al aurorei și credința în ȧei strălu-

1) Kinder und Hausmaerchen. Tom. III Goettingen. 1856, pag. 409.

2) *Pentamerone*, prefața la trad. germană. Breslau, 1846.

ciți ai cerului, poseda în limbagiul său chiar, în fraseologia mitologică și proverbială, germeii mai mult sau mai puțin dezvoltati, cari trebuia într-o zi de sigur, să dea plante identice, sau foarte asemănătoare, în toate țărâmurile și sub toate climatele¹⁾.

Teoriile fraților Grimm au aflat puternici contradicțorii. D. de Hahn le-a modificat. — Astăzi e probat, că asemănările poveștilor de la diverse popoare provin și din altă cauză decât a comunității de origine. — Se găsesc legende identice nu numai la popoarele ariene.

Va să dică și pe calea *împrumutului*, a influențelor culturale, se pot stabili similitudinele legendelor.

Din acest punct de vedere Reinh. Koehler, bibliotecarul de la Weimar, cu lucrările sale de folkloristică, a adus soluțiuni cu totul nouă și foarte prețioase²⁾.

Acest neîntrecut critic de folkloristică urmărește succesiv poveștile clasificate în tipuri, le urmărește în decursul secolelor, de la popor la popor.

Dar și cu această metodă: urmărind o po-

---

1) Chips from a German Workshop, tom. II, pag. 226 apud Emanuel Cosquin: *Contes populaires*. Paris.

2) Weimarer Beiträge zur Literatur und Kunst. Weimar. 1865, pag. 196

veste în trecerea ei de la rasă la rasă, de la popor la popor, tot la aceleași conclusiuni, în parte ale fraților Grimm se ajunge. Plecând cu investigațiuni asupra poveștilor din diverse țări, ajungem tot în centrul Indiei.

Nu ne simțim în stare să urmărim filiațiunea poveștilor din acest volum, nici după ver-una din metodele sus amintite. Ne mărginim la lucrarea de simplu colector. Forma în care dăm povestea culeasă, bună sau rea, este lucrarea noastră, iar fondul este al poporului. Erudițiunea noastră de folklorist se va mărgini la indicarea, în note, a poveștilor similare, cari ne-ar fi cunoscute din alte limbi. Lucrarea folkloristică mai importantă s'o facă cei competenți.

Sinaia, 1891.

V. A. URECHIĂ.

I

LEGENDE

ION ISTEȚUL

Păi, ci-că era la casarmă la Malmezon un soldat de i Țicea Ion Istețul. Nu că doară era prea isteț, ci pentru că nu era isteț de loc! Căpitanul Gloanță, la care de o vreme Ion era dat de vistavoiu 'i Țicea adese, la dânsul a-casă, cum 'i Țisese și la casarmă peste doi ani de vreme:

— Ioane, isteț, mai isteț, mă Ioane!

Recruții din fie-care contingent, tot auzind aste vorbe, creșură că *vistavoiului* ¹⁾ căpitanului Gloanță 'i Țice: Ion Istețul, și «deșcă Istețule» aȚi și «deșcă Istețule» mâne, porecla se lipi de nume, ca mușchiul de pom și ca nevoia de om. De la o vreme și Ion însuși, când 'l întreba vreun sub-locotenent eșit prósșpēt ca felia de unt, din școala militară, când 'l întreba cum 'l chiamă, rēspundea cu mâna la capelă, stând smirna²⁾:

---

1) Ordonanță, servitor militar.

2) Drept.

— Ion Istețul, să trăiești d-le sub-locotenent !

Veni acum vremea să fie liberat din oaste Ion Istețul, și se pregătea să se întoarne în satul lui, care era hât-colo, departe, în județul Râmnicul-Vâlcei, unde 'l aștepta o muiere frumoasă și tânără, că apucase a 'și pune pirostiile popei¹⁾ pe cap, înainte de ce pîrdalnicul de sorț să 'l fie chiămat la oaste doar o învia vitejia lui Ștefan cel Mare și a lui Mihaiu Viteazul... Și pe ce odor de muierușcă nimerise Ion !... Isteț nu era Ion, dar dragostea n'are ochi,... ci-că, și deci fata dascălului de la biserica din Sâlcați, satul lui Ion, ca să nu mai treacă o săptămână a brânzei peste 18 ani împliniți, fără ca petela să i polească gâțele negre ca peana corbului, primi să fie nevasta lui Ion, și iacă așa : mai cu peciul²⁾ de la protopopul, pe două cârlani, mai cu ceva colaci dați la moș popa, se făcu nunta lui Ion cu Acsinia fata dascălului.

Și pe traiu, neică !

Aș ! pe traiu ! când nu ți-ai sfârșit de crestat reboajele datoriilor către cinstita ocârmuire !... Numai ce 'l îmflară pe bietul Ion de la vatra unde, într'o bună dimineată, Acsinia pusese să

1) Cununia.

2) Bilet de cununie liberat de protopop, care lua taxă pe el.

se sfădească într'o oală, la clocot, nisce dragi de sarmăluțe cu carne de mascur, și unde mi-l duseră la comisia de recrutare și unde mi-l desbrăcară, — să nu vă fie cu bănat — gol-golișor, cum l'a făcut maică-sa... Și unde un domnișor cu mustațile rase, ca bobocul jumulit în apă clocotită, mi-l ciocăni și pe față și pe dos.

— Bun! strigă acest domn, par' că ar fi ales un pepene de-î copt!

Și câte-va zile după aceea Ion era la casarmă la Malmezon, în ciubote scâlciate și mari de nu-î ținea pe picioare nici cu trei rânduri de obiele și mi-l băgară pe bietul Ion în nisce pantaloni, care se pomenea la casarmă din «recrut» în «recrut» că odată avuseră și «văpușcă» roșie... De largi, nici vorbă!... două Ioni puteau să se aciuiască în cei doi craci... Iar capelă 'i cădea peste ochi... Noroc că se oprea în urechile cam răsărite ale lui Ion, că alt-fel n'ar mai fi văzut, cu el pe cap, nici 'naintea ochilor...

*

Șapte ani rămase Acsinia fără de «omul» său. Hei!... pe atuncea nu era numai trei ani slujba în oaste și cu atât mai puțin nu era pe 6 luni, cât fac acum coconașii, ca să dovedească că egalitatea înaintea legii e lucru sfânt!

Ce-a fost, a fost! acum Ion era să fie libe-

rat din oaste. Și ce vesel mai era! Întâi pentru că avea să-și afle casa și muierea pe care de șapte ani nu le mai veduse și al doilea, pentru că avea să se întoarcă la satul lui, la Sălcați, cu 600 de leușori în pungă.

Că avea Ion muiere, o spusei mai sus.... Ș'apoi vorba cea: de muiere nu scapă nici dracul! Dar că Ion avea 600 de leușori, vești asta se cade să se lămurească, că nu-i tot atâta de ușor de a avea 600 de lei, cât de a-și lega de grumazi o belea de femei!

Ecă șiretenia celor 600 de lei ai lui Ion.

*

Nu cu multe luni îndărăt, era Ion cu căpitanul Gloanță, la care era dat ca ordonanță, în Târgul-Ocnei, în Moldova.

Într'o zi 'l chiamă *don* căpitan.

— Să duci, mă Ioane, 'i ȋce căpitanul, să duci porunca asta la vameșul din Ponorul Vulturului, din sus de Slănic....

— Am înțeles, *don* căpitane, dar....

— Dar ce?

— Dar nu cunosc drumul prin munții ăia...

Să trăiți *don* căpitane!

— Mergi și tu pe unde merg și alții, că vei nimeri... Nimeresc orbi! Suceava!

Ion luă pușca, că doar era el atât de istet

ca să știe, că la munți pot să-î iasă în cale niscai feare... și porni... Și dăi, și dăi!... Haide hai!... tot înainte... până ce ajunse la pólele unui munte, unde calea se iezea.

Nesciind încotro să apuce, — că nu era pe acolo nici țiipenie de om — Ion se tolăni pe malul Slănicului și se odihni, hăulind o doină de jale. Deodată ridicând ochii spre zarea dealului, numai ce zări un om, care mergea pe coasta dealului, cu două măgari greu încărcăți.

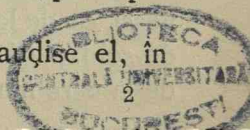
— Unde merg alții, mergi și tu. Nimeresc orbii Suceava, a ȕis don căpitan. Se vede că pe unde merge omul ăla este drumul... Pe acolo trebuie să merg și eu, își ȕise Ion.

Și urcă nene, la deal, ca o capră, de se prăpăstuia, stîrniți de picioarele lui bolovanii și prundul, ca la vreme de șivoiu ! .. Haida-hai! haida-hai! Doar de-o ajunge pe omul cu ăi doi măgari încărcăți.

Nici întărȕie de a da de dînsul pe poala de din dos a dealului.

Numai, omul cu măgarii, cât zări pe un soldat, cu pușca la umăr, ȕișnind de după munte la câțiva pași de lângă dînsul, lăsa măgarii încărcăți și o tuli de fugă, de-a dreptul, peste poare și rîpi.

Nu era isteț Ion Istetul, dar auȕise el, în

Târgul-Ocnei de contrabandiștii despre Ardeal. Pricepu, deci, că omul ăla era un contrabandist.

Acum, Ion merse după cei doi măgari, cari șciau mai bine decât el drumul prin poteci; și'l scoaseră măgarii tocmai la Slănic, dincoace de ori-ce vamă. Numai cum Ion n'avea de ce să ocolească vămile, el merse, cu măgarii încărcăți, până în valea Slănicului, după ce, la ponorul Vulturului, dete porunca căpitanului.

Vameșul de la Slănic, om priceput în socoteli de una ție, două mie, după ce scotoci toți desagi de pe măgarii lui Ion, în cari desagi află marfă scumpă de contrabandă, dete lui Ion partea ce i-se făcea din prinderea contrabandei. Poate că i-s'ar fi făcut lui Ion ceva mai mult de 600 lei, numai: «calul de dar nu 'l căta de muscă la măsele...» Bine și cu atâta. Că ce poftiți? Să nu se înfrupte în oala cu smântână și bietul vameș?...

Păi iacă de unde-i venise lui Ion Istețul cei 600 lei, pe cari 'i dăduse în mânilor căpitanului Gloanță să-i păstreze până la liberare.

*

Acu Ion Istețul 'și-a cumpărat haine țărănesci, că de la casarmă 'i-au luat toate hainele de soldat... Ba 'i-au lăsat o sdreanță de manta de la care magazinerul a tăiat toți nasturii și

care e ferfenițită mai dehaî decât drapelul regimentului. . .

Fie, că Ion e voios, că are la brâu, sub bete nouă, foaia de liberare și e gata de plecare. Nu pot dice, că nu este ceva mîhnit Ion, că se desparte de *don* căpitan Gloanță, că a fost tot d'a-una bun cu el *don* căpitan, dar bucuria co-vîrșesce mîhniciunea lui, că de! tot mai mult decât pe *don* căpitan, iubesce Ion pe Acsinia lui.

— Eî, gata de drum, Ioane? 'l întreabă *don* căpitan.

— Gata, *don* căpitane, să trăiți!

— Ioane, isteț, isteț să fii Ioane, că făr' de isteție te dai afund în lume.

— *Don* căpitane, să trăiți!.. De ce nu-mi dai acum la plecare, vre-o două, trei sfaturi bune, să mă istețesc, să mă fac și eu om!

— Să vedem. De ce o să te apuci tu, în satul tău?

— Să trăesc cum o vrea Dumnezeu, cu Acsinia și cu socru-meu.

— Socru-tău e om de omenie?

— Păi de!.. Ce să vă spui, *don* căpitane?.. Socru-meu a învățat carte, ca să se facă popă, dar când să ia potcapul, s'a răsgândit, că i-a cerut la piscupie prea mulți galbeni... De popit nu s'a popit dar cu gândul de popie, el se însurase cu o fată din

sat... A murit sărmana din facere, născând pe Acsinia, nevasta mea, s'avem iertăciune... Apoi tata socru nu s'a mai însurat, dar rămase în trebile bisericesci: se făcu pălămariu și cântăreț la biserica noastră, la Sfeat Ilie din Sălcuți.

— Și muiere ta trăește pe lângă tată-său?

— Păi, așa dau cu mintea, că da.

— Ce! nu ști unde se află muerea ta?

— Nu ȳeu, *don* căpitane.

— Cum se poate? Nu ți-a scris?

— Nicî o dată, *don* căpitan, că de când cu purdalnicul ăla de sorț, nu mai scie biata unde am ajuns eu.

— Dar de ce nu-î scriseși tu?

— Păi, dacă nu știu carte...

— Caporalul, mîi Ioane, ți-ar fi putut scrie un rîvaș, că el știe carte...

— De!... așa e *don* căpitane... da nu 'mî-a venit în gînd așa ceva... că vorba dumitale: isteț nu prea m'afăcut sfîntul Dumnezeu...

— Ioane, isteț, isteț să fii... Că făr' de isteție te dai afund în lumea asta.

— Ascult, *don* capitan... Dă'mî, rogu-te, vre-o două trei sfaturi bune... Le-oîu tot ȳice în mintea mea, ca Tatăl nostru, și iar

mă-or prinde bine, ca dăunăđi când 'mă-ai đis
că «orbii nimeresc Suceava.»

— Hei, băete! sfaturile bune aduc bani în
chimir.

— Aşa e, *don* căpitane; acela ce 'mă dă-
du-şî dăunăđi 'mă-au adus 600 leuşori în
pungă.

— Şcii ce? mă Ioane; Să facem un târg.
Eă 'ţi-oiă da un sfat bun şi tu să mi-l plăteşti
200 de lei, din cei 600 ce ai la mine

— Aoleo *don* căpitane... e cam piperat
statul! 200 de lei!..

— Apoi de nu-î fi sfătuit bine, mă Ioane,
o să perđi şi cei 600 de lei şi cine scie?
poate şi viaţa!

— Aşa đeă!.. Haide fie! dă-mi, *don* că-
pitane, sfatul şi 'ţi ia 200 de lei din banii
mei.

— «Fă din drumul mare.

Noaptea, pe cărare.»

— Fă din drumu mare... N'o să uit sfa-
tul dumatăle, *don* căpitane... Mai dă-mi unul,
don căpitane, ca să mă mai isteţesc...

— Bine, dar o să coste alte două sute lei...

— Vai! ce scump e!..

— Apoi ce?.. Uitat'ai că numai cu un
sfat al meă, dăunăđi ai câştigat 600 de lei?

— Aşa e, aşa e!... Păi mai dă-mi unul şi'ţi mai opresce alte două sute de lei dacă nu se poate mai puţin.

— Al doilea sfat e acesta: «Cată-ţi de treaba ta! Nu 'ţi băga lingura unde nu 'ţi fierbe oala!»

— Minunat sfat, dău aşa...

— Numai păcat, măi Ioane, că-ţi mai lipseşte tocmai al treilea sfat ca să mergi a casă liniştit. . .

— Ce nu mi-l dăruieşti don capitane, ratiş, ca dimerlia a unsprezece la merta?

— Ce 'ţi oiū dăruie eu ratiş, este un cozonac minunat de la Fialcowski, să-l mănânci a-casă cu nevasta şi cu socru-tău şi un pol pentru cheltueala drumului, dacă, bine înţeles, vei plăti cu cei două sute lei ce mai ai la mine, al treilea sfat bun ce'ţi-oiū da.

— Ba asta nu, don căpitane! Să rămâi cu punga goală, după ce am fost *apropetar* pe 600 de leuşori!

— N'ai auzit tu, Ioane, că până 'n trei sunt lucrurile bune? S-ta Troiţă, mă Ioane...

— Ba am auzit, dău!... S ta Troiţă!...

— Apoi trei sfaturi sunt mai mult ca două... Bani nu 'ţi sunt de nici un folos, ţie, mă Ioane... că cu isteţia ta cea subţire n'o să ajungi cu ei a casă... o să ţi-i fure

vre-un pungaș, o să te înșale vre-un vagabond. . . Sfaturile mele nu ți-le poate fura nimeni, nici le poți pierde.

— Veđi asta-i așa pe crucea mea! — Haide fie! Dă-mi, don căpitane, sfatul cel al treilea și'ți oprește ce a mai rămas din bani. . . Haide, trampa! . .

— Iacă ai treilea sfat :

« Când ai zor,
Nu pune mânia pe topor,
Nici pe cuțit,
Când ești amărit! »

Na, iacă, mă Ioane, și un pol de drum și iacă și cozonacul . . . da nu cum-va să-l încep pe drum ; să-l duci întreg acasă, să-l mănânci cu nevasta și cu socru-tău.

— Să trăiți ! don căpitane !

— Ioane, isteț, isteț fii . . . și cale bună !

*

Ion Istețul abia pleacă de la casa căpitănului și întâlnește un chervan care mergea la bălci, la Râmnicul-Vâlcei.

Se învoi Ion să dea un leu și să-l ia de călare, pe cărâmbii de din dărăpt. De, nu tot omul poate dispune de butcă, de o calească. . . Mai merge omul și mai așa ; destul că'și cruța

Ion cismele, putea el să'și mai bătogască cele părți moi de hurducăturile chervanului!

Și merse și merse chervanul! Trecu și de Piteștii cei pitiți la Gura-Văii; trecu și de Curtea de Argeș... Când iată calea apucă pe dealuri mari, prin codri deși în miez de noapte.

— Fă din drumul mare,
Noapte pe cărare!

'și dîse Ion Istetul și sărind după cărâmb: — Apuc pe aci, strigă către chirigiu. Oiū aștepta chervanul în vîrful dealului.

— Ești nebun, mă? strigă chirigiul; ciobanii și caprele abia se cățară pe acolo!..

— Fă din drumul mare, noaptea pe cărare! dîse în gîndul său Ion, și apucă pe cărărușa ce abia să zărea la lumina lunei și a stelelor.

Și haide! haide!... până ce răsbi, prin stînci și tufișuri în muchia dealului, de eși iar la drum. Acolo aștepta Ion mai bine de două ceasuri, până ce auți scârțîind jalnic roțile chervanului, care se apropia.

Dar care nu fu groaza și mirarea lui Ion, când vădu pe chirigiu cu capul spart, însîngerat și pe cei două neguțători, stăpânii mărfiei, bătui ca vai de ei și plini de sânge!

La întorsătura drumului, chervanul fusese înconjurat de o ceată de hoți, care prădară

pe bieții oamenii de marfă și de banii din pungă și-i bătuseră și-i stâlciseră de-î lăsaseră abia cu viață!

Ion Istețul plânse de bucurie, cugetând cu recunoștință la căpitanul său, al căruia sfat îl scăpase de soarta tovarășilor săi de drum.

De frică însă să nu pață și el mai în colo soarta celor-l-alți, — căci era noapte adâncă — cum dete de o cârciumă în cale, se pogorî și rămase de chervan, voind să poposească până la ȃiuă sub coperemînt de creștin.

— Toc! Toc! Toc! Bate în ușa casei și un om cu chip nu prea de doamne-ajută deschide, ținînd în mână opaet fumegător.

— Bucuroși la oaspeți? ȃice Ion cam cu jumătate de gură?

— Intră! răspunde nu prea cu bun grai, omul cu opaetul.

Ion cât văduse mutra aceluia, ar fi fost gata să nu se mai despartă de chervan, dar acesta era acu hât, departe. El intră deci în tinda casei, și din tindă în camera de la dreapta, ȃicînd în gînd «Tatăl nostru», și se aședă lângă vatra, unde cârciumarul frigia o bucată de epure.

Cât pe ce era să întrebe Ion de nu 'i e teamă cârciumarului să locuiască singur așa de departe de Râmnicul-Vâlcei, singur în mij-

locul codrilor, dar 'și aduse aminte de sfatul căpitanului : «Nu-ți băga lingura unde nu-ți fierbe oala. Catăți de treaba ta!» Ion întreabă deci numai, de nu i-se poate da ce-va de mâncat?

— Eacă, trig epurele ăsta. Veî îmbuca cu mine din el. . .

Când friptura fu gata, omul de gazdă puse o mesită rotundă și scundă lângă vatră, apoi merse la un colț al camerei, deschise o ușa ca de pivniță și strigă cu glas poruncitor. :

— Sue! Vino!

Ion nu era isteț, dar nici fricos nu era. Totu-și simți părul măciucă în vârful capului, auzind graiul omului către nu știu cine din pivnița de sub cameră.

— Acu-î acu!.. gândi Ion; s'aũ sfîrșit de mine!..

Și mai tare spori groaza lui, când zări eșind din pivniță un schelet groaznic, acoperit cu niște sdrențe, cu ochiî stinși în fundul capului, cu părul încâlcit, nepeptănat și privind la Ion cu spaîmă. Era o femeie, care căuta să se învelească cât putea mai bine în zdrențele ce-î acoperea trupul, stând lângă ușa secretă pe unde se urcase în cameră.

Cât pe ce era să întrebe Ion Istețul -- după ce se mai liniști -- cine era acea nenorocită de femeie și de ce era ajunsă în așa ticăloasă

stare? dar 'și aminti de sfatul de al douilea al căpitanului și puse gard de tăcere împrejurul buzelor seale.

Acu gazda pofti pe Ion la masă. Se puseră să cineze: cel ântâiū foarte liniștit, iar cestui din urmă bătîndu-i-se inima rău și amêndoui tăcuți ca peșcele.

Gazda arunca din când în când bieteī femeī câte o bucățică de pâne și vre un os de ciotvertă pe care nenorocita le sfâșia cu mare poftă.

Sfêșindu-se cina, gazda se ridică, dete un ghiont scheletului de femee de o băgă iar în pivniță și închise iar ușa tainică, cu zăvorul ce avea, pe din afară. Apoi se aședă iar liniștit lângă vatră.

Iar îi veni lui Ion pe vêrful limbei pofta de a întreba gazda de ce căznea atât de rău pe acea biată muīere, dar pe loc își aminti de sfatul căpitanului și și înghiți scuīpatul noduri, ca să nu-i scape vorbă din gură.

Se culcă apoi și gazda și Ion.

Dar pas de închide ochii după cele ce a vêdut bietul Ion!... Cât roțile de moară stătură holbați ochii lui toată noaptea, și inima lui bătea, bătea, ca frunza de plop la adierea vântului... De! nici nu șcii când o să se scoale gazda de pe laviță, unde se prefăcea, poate, că sforăia prin somn... O să chame din

pivniță cine mai știe câte scheleturi și să strângă de gât pe Ion.... Brr! Câte cruci făcu Ion în noaptea aceea, numai unul Dumnezeu știe !

Începea acum a se miji de ȃiuă. Lumina zorilor se cernea cu greu roșietică prin ochiul de geam murdar, aședat în un colț al burdahanului întins pe mica cercevea a unicei ferestruice a camerei.

— Minune!.. Nu m'a omorît! își ȃicea Ion, care cum prinse ochiul său deștept, de știre c'a sosit ȃiuă, se grăbi a se scula și a se găti de plecare.

— Cum ai petrecut noaptea? întrebă gazda.

— De minune!.. Bogdaprosti!..

— Te duci mulțumit de mine?

— Cât se poate de mulțumit... Bogdaprosti!..

— Nu ți-s'a părut nimica.... ciudat.... în casa mea?

— Ian fugi încolo, omule!.. Ce să mi-se pară ciudat?

Gazda se aruncă asupra lui Ion....

Nu vă întristați, oameni buni... Nu spre a-l gâtui se aruncă gazda pe Ion, ci spre a-l cuprinde în brațele seale, cu dragoste.

— Nu te teme omule, îi ȃice gazda, cu lacrimi de bucurie. Lasă-mă să te îmbrățișez, că dumneata ești omul care 'l caut de patru

ani de ȕile, dumneata ai adus pacea în casa mea; dumneata ai mântuit două suflete!... Vrei, ȕici, să 'mi plătești pentru găzduire? O nu! nu sunt în stare să 'ți mulțumesc pentru binele ce 'mi-ai făcut!...

Graiul cârciumarului era atât de blând, că Ion Istețul se liniști și 'l lăsă să-l îmbrățișeze. Dar tot nu pricepea Ion, ori cât de isteț era, de ce atâta dragoste pe el? Cum adecă mântuise el două suflete? Dar să întrebe tot nu voi, că era sfatul al doilea al căpitanului, ca o strajă neclintită pe buzele lui.

Noroc că gazda îl domiri, povestindu-i cele ce urmează:

— Muierea mea și eu trăiam în pace și liniște, colo, la Râmnicul-Vâlcei. Numai începură a se amesteca în căsnicia noastră vecinele noastre. Cumetra Mariuța dicea așa de mine, cumetra Guralia șoptea așa de muierea mea. . . . Aȕi una, mâne alta. . . 'și-a băgat dracul coada între noi, de nu mai aveam ȕi bună de traiu. Veni treaba, că nevastă'mea nu mă mai putea suferi cu vederea și într'o ȕi puseiū mâna pe un răvaș ce-i adusese o altă cumetră, de la un pușcă'n-lună, notar de la un sat vecin. . . . Înțeleseiū că nu era departe să'mi pue flori la ureche. Atunci, aproape turbat de mânie, am jurat la icoana Maicei Precista, să mă

răsbun de ea și să ucid pe toți cari se vor mai amesteca în trebile casei mele, până la ziua când voi da de un om al lui Dumnezeu, care să nu se amestice în trebile altuia, ci să-și caute numai de ale sale. M'am mutat în codru, aci, 'mă-am închis muierea colo în pivniță, unde stă de patru ani. . . Tot în pivniță am îngropat pe toți cei care au venit în casa mea și s'au amestecat în trebile mele. Și pe dumneata te-ași fi sugrumat și îngropat, colo, în pivniță, de te-ai fi amestecat în trebile mele, de mai fi întrebat despre lucruri ce nu te privesc!

Și pe când Ion rămăsese ca înlemnit între groaza ce 'i insufla gazda lui și între primejdia din care îl mântuise sfatul căpitanului, cârciumarul merse la gura pivniței, o deschise și cu blândă vorbă strigă :

Vino iubita mea, vino ! Că iată ești ertată ! . . s'au sfârșit necazurile teale și ale mele ! . . Sunt deslegat de jurământul ce am făcut la Maica Precista . . . Nu vei mai sta închisă în pivniță și în zdrențe învelită . . . Ne întorcem la Râmnicul-Vâlcei, în căsuța noastră. O să dau fococioabei ăștia blestemate !

Și arătarea eși din pivniță, plângând de bucurie, și gazda lui Ion scoasă din un sicriș, de la capătul laviței, de sub un clit de perne

și de velințe frumoase, un rând de haine mândre, numai în bibiluri și fluturi de aur și înțoli pe biata femeie cu ele în locul zdrențelor, pe când Ion se depărta bucuros de la această casă, d'abia liniștindu-și inima și mereu gândi cu recunoștință la căpitanul Gloanță și la sfaturile lui cele bune.

Când Ion era acum în vârful unui deal, din care se vedea în vale Râmnicul-Vâlcei, în dărăptul lui zări în flăcări cărciuma cea blăstemată și un car cu boi venind în urma lui, încărcat cu toate alea ale gospodăriei și pe de-asupra biata femeie din pivniță.

*

Ion Istetul mergea, mergea... Inima lui nu mai bătea acum de groază, ci de nerăbdare că nu departe de Râmnicul-Vâlcei, se ițea, ca prin sita cea de prescuri, clopotnița satului său.

Cine nu știe ce simțiri deșteaptă în suflet vederea, după o lungă lipsire, a clopotniței locului unde te-ai născut! când auți de departe sunetul clopotelor, sunet cu care urechea ta a fost deprinsă în copilărie, ți-se pare că auți cea mai dumnezească muzică!

Dar nu încape vorbă de inimă albastră, într'o biată snoava ca această...

Biată omenire!... Bucuria lui Ion se schimbă

în temeri și în bănueli, numai ce zări, de departe clopotnița satului său:

— Cine-mi spune, își dicea el, cu ochii țintă la clopotniță; cine-mi spune de mai trăește Acsinia? Apoi de trăește, oare rămas-a ea femei cum se cade?

Fiere amară era inimei seale întrebarea a doua ce 'și facea.

Până ce trecu de Râmnicul-Vâlcei, unde mai nu se opri Ion, zorindu-l dorul satului său, sosi și seara. Până ajunse la jităria satului, acum era noapte bine și luna se ridica măreață și bălae pe cer în capul miriștei.

Chiar la două pași de la jitărie era casa lui Ion, seaă mai drept grăind, casa pălă-mariului bisericeii. O livedie deasă era în jurul casei. În această livedie Ion își puse în gând să se aciuească, să vadă înainte de a da cu ochii de Acsinia ce, și cum merg lucrurile pe la el a-casă!

Așa făcu. D'abia era de câte-va minute într'un aluniș des când iată se deschide ușa casei și un popă (care, la lumina lunei, i-se păru lui Ion, frumos și tânăr), eșind din casă, ți se din pragul ușei, cu dragoste, nevastei lui Ion: «Mă întorc îndată, drăguță!»

— Drăguță!.. Un popă tîner ți se nevastei lui Ion: Drăguță!..

Ion puse mâna pe cuțitul din cingătoare și cum scapără fulgerul îi scăpări prin minte să se svêrle asupra popei, să-l străpungă cu cuțitul și apoi asupra muierei seale necredincioase.

Dar Ion își aminti de sfatul căpitanului: *«La vreme de zor, nu pune mâna pe topor; nici pe cuțit, când ești amărît»*. Ion deară opri mișcarea și se hotărî, să nu facă așa ceva, să nu se răsbune decât a doua zi *fără de zor*.

Ești deci de sub tufiș, după ce se depărtă popa, și încă din bătătura casei, lângă prispă, strigă, stăpânindu-și mânia: Nevastă! Acsinio!

Acsinia cunoscuse glasul, eși repede și îmbrățișă cu multă dragoste și bucurie și cu dulci mângâeri pe Ion Istetul.

— Ce-i muierea! gândea Ion. Ia, o pisică vicleană! Dar și el, mai din dragoste mai din prefacere, îmbrățișă pe Acsinia.

— Frumos! Ți-a spus femeia, frumos!... Șapte ani departe de mine și nu 'mă-ai scris măcar: *negri ți-s ochii!*...

Nu mai sciam de ești mort ori viu!

— Da tu 'mă-ai scris?

— Ce minciunos!... Tata 'ți-a trimis peste 20 de răvașe și n'ai răspuns la nici unul.

— Pentru că nu le-am primit.

— Ce dici? Apoi tata punea pe răvașe numele tău: Ion Dudău.

— Apoi toți mă știu în oaste cu numele de Ion Istetul... Și unde trimeteați voi răvașul vostru?

— Scriam noi pe răvaș: *să se trimeată unde o fi soldatul Ion Dudău, la regimentul lui...* Da 'ți-o fi foame, Ionică... Cinat-ai tu astă seară?

— Ba deș nu...

Cum o veni tata o să cinăm... Că uite, clocotește mălaiul proaspăt și galben ca aurul în ciau...

Și așa grăind, Acsinia, cu mânecile cămeșei suflecate până în betele alțițelor, întinse peșchir curat pe măsuța cea rotundă și aședă trei tacâmuri, linguri de tisă, ca la Ți de sărbătoare, cane de sticlă înflorite de la moși...

Numai ce se deschise ușa și intră iar popa... cu pricina... Cât vedu potcapiul ițându-se pe ușă, Ion și puse mâna pe cuțit... Noroc că popa intră cu fața spre Ion.

— Vai! ce era să fac, strigă Ion, lăsând să-i cadă cuțitul din mână... E socrul meu!..

Dascălul deacum șapte ani, era acum călugăr și popă.

Vedă ce bine-i prinse lui nea Ion Dudău

sfatul cel d'al treilea al căpitanului Gloanță? Deacă el, din aluniș, dădea zor la cuțit, așa-i că Ion Dudău se făcea ucigaș de socru?... Temnița îi scia de oase!...

Mirarea popei Onufrie fu mare vedând cuțitul cădut din mâinile lui Ion, dar bietul liberat mărturisi tot gândul lui cel reu.

— Măi Ioane, ce? te credeaî tu cu panchițele alea de la București?

Și părintele îmbrățișă pe Ion și-l bine-cuvîntă. Iar Ion nu mai isprăvia de lăudat sfaturile căpitanului, măcar că nevasta lui dicea: «Pecat, Ionică dragă, că ne-ar fi prins bine cei 600 de leușori!... Sfaturi și ȃicetori învață omul de la moși și strămoși nu pe 600 lei!... Ei da poftim la masă!...»

Se puseră la masă, mămăliguța fumega ca cădelnița popei la liturghie. Popa scoase un fedeleș mândru închistruit, cel care imblasă roată la masa de la nunta Acsinieî și în care părintele acum ținea vin de cel ce pune la sfântul Potir... Atunci și Ion Dudău nu voi să rămână mai prc jos de cât socru-său. El scoase din dăsaĝă cozonacul!...

— Cozonacul d-lui căpitan, cinstite părinte... 'Mi-a ȃis să-l aduc întreg, neatins și numai cu sfinția ta și cu Acsinia să-l mănăcăm...

Cozonac boeresc, Acsinio!.. de la *Firear-al-Coțcăi*.¹⁾

Și rupse cozonacul și... o! minune! Zing! zing! zing!... Curg din cozonac unul, doi, trei, 30 de poli!.. Toți rămân încremeniți, dar Ion ce mai ochi holba!..

— Auzi, cozonac de la *Firear-al-Coțcăi*? E de la *firear al lui Dumneșeu*, cozonacul tău, mă Ioane, ȋce rîdînd părintele Onufrie.

Eacă așa! Căpitanul Gloanță pusese bine cei 600 sute lei ai lui Ion, în cozonac, ca să nu îi fure cine-va, orî să-l înșele vre un pungaș...

— Să trăiască căpitanul Gloanță, ȋce Ion, aruncîndu-și căciula în înaltul podului și podidindu-l lăcrimele; când o fi vre-o bătălie mă pun în fața lui să nu-l ajungă glonțul dușmănesc!

— Omul lui Dumneșeu, căpitanul tău. adaose părintele Onufrie, zuruind în palmă, ca un zaraf, cei 30 de napoleoni.

— Da de glonți dușmănesci!.. oftă Acsinia... Mai bine de cât gloanțe și răsboae, mai bine să ne ferească Dumneșeu și să țină pace în lume.

Sinaia, 1887.

---

1) Fialcovski.

VACA BABEI FLOAREA

I.

Lăcomia perde omenia!

Bine a ȕis Românu! care a ȕis aceasta.

Iacă ce s'a întemplat Babei Floarea și ce dovedesce temeinicia graiului românesc.

Ci-că baba Floarea, cu përul alb ca mița oaei albe, și fața sbîrcită ca unda suflată de vânt, iar în gură nici un dinte, se ruga lui Dumneȕeu ȕi și noapte să-i dăruiască o văcuță, să-i dea lapte, ca laptele e hrana bêtâneterlor și a gingiilor vëdane de dinți.

Dar în loc de văcuță, n'avea baba Floarea decât o biată capră al căreia ied împărțea laptele ei cu baba.

Intr'o ȕi se scoală des de dimineată să mulgă capra, înainte de a o sloboȕi la pășune,

când iacă, pășind pragul tindeii, piciorul babei dă de un mototol de borfe...

— Ce-o fi? gândi baba.

Cum era de bătrânețe încovăiată șira spinărei, de căuta mai mult spre pământ decât la ceriū, baba Floarea n'avu mult să se plece ca să vadă că nu era boccea de borfe, ci un biet copilaș lepădat de o mamă rea...

— Ei, ce te faci babo? se 'ntreba Floarea, rîdînd. Iacă! un copil îți trebuia ție!...

Numai cum avea inimă bună, baba luă pruncul în brațe și-l desmierdă dicînd:

— De, îi suge și tu cu iedul la capră... Ce 'mî-o mai rămîne în uger, mî-o ajunge și mie, că bătrânețile nu-î cea mare pagubă, de n'or avea cu ce să dăinuiască...

II.

— Petre! dice în acea vreme, Mântuitorul Isus Hristos, din ceriuri căutînd cu privirea spre bordeiul babei Floarea; Petre! vești tu ce se petrece colo, în Țeara-Românescă, în Buda a pustie, unde șeade baba Floarea?...

Sf. Petru se uită prin gaura cheei raiului, ca să vadă mai bine și ca prin ochian zări pe baba Floarea ținînd cu drag la țîța caprei pruncul ce găsisese la pragul bordeiului său.

— Câtă milostivire, Doamne, ȳise Sf. Petru, ȳn inima bieteȳ babe! Ea n'are pentru sine de ajuns lapte de la o capră, Ńi dă ce bruma mai are la un copilaŃ strėin.

— Tot mai sunt suflete bune, pe lume, Petre. . . Bucură-te, ȳice rȳdėnd Măntuitorul: n'o să 'ȳi rėmână raiul de tot pustiũ! Dar scii una, Petre? . . Se cade să rėsplătim babeȳ Floarea pentru bunătatea ei de suflet. . . Haide, Petre, ȳncalțăȳi opincile de fer Ńi să pornim iar pe lume. . .

III.

— Boc, boc! . .

Dumneȳeũ Ńi cu Sf. Petru bat cu toiagul ȳn uŃa bordeiului babeȳ Floarea. Ea vine Ńi deschide.

— BucuroŃi la oaspeȳi, mamă bėtrână? ȳice Sf. Petru, intrând cu Domnul Dumneȳeũ.

— Poftim, cu ce-o da Dumnezeũ. . . Ca la casa ălui sărac, ȳice baba ȳnchiȳdėnd uŃa după ce intraseră cei doi cālėtori.

— Apoi o da Dumneȳeũ, ȳise Măntuitorul, făcėnd semn lui Sf. Petru cu coada ochiului. — Dă-ne mamă ceva *lăptiŃor*, că mălaiũ avem noi ȳn traistă. . .

Baba se uĩtă pe furiŃ la copilul, care dor-

mia în copae lângă vatră și un moment pare că stătu pe gânduri. Cugetă biata bătrână: de daŭ laptele, cu ce hrănesc copilașul? . . — Ei, dar să le daŭ partea mea, își diŭise îndată Floarea, că n'oiŭ mai muri de fome până mâni. . .

Așa și făcu.

Pe când Mântuitorul gusta cu Sf. Petru laptele din strachina cea frumos smălțuită și cu linguri de lemn nouă-noulițe, baba grija de copil, că se desvelise. . .

— Petre, adevăr grăesc ție, femeea aceasta mă minunează; ne-a dat cea de pe urmă picătură de lapte cu care avea să potolească ađi chiar foamea ei. . .

Așa șopti Mântuitorul lui Sf. Petru, apoi chiâmând pe Floarea:

— Mamă bătrână, dar laptele ți-e de capră. . . Vacă n'ai? . .

— Să am vacă? . . Nu 'mă-a dăruit una Sf. Dumneđeŭ, măcar că mult mă rog. . . nu atâta pentru mine, cât pentru plodanul ăla sărăcuțul. . .

— Da bine Petre, diŭise Mântuitorul rîdênd, ce-o fi gîndind Dumneđeŭ, de n'a auđit până astăđi rugăciunea mătusei? . .

— Păi că n'o fi avênd numai pe baba Floarea de ascultat, sfântulețul de Dumneđeŭ,

întrerupse bătrâna aproape supărată că cine-va grăesce cu neevlavie de Dumneđe. . .

După ce se ospătară cei doi sfinți călători, Mântuitorul ڑise lui Sf. Petru :

— Petre ian bate de trei ori cu furca aia a babei, de colo din grinda casei, bate în pripi-ciul hornului.

Cât sfârși de bătut a treia oară, numai ce, la ușa bordeiului, se auđi mugind o vacă cu vițel.

Baba Floarea rămase încremenită. . .

— O vacă cu vițel, la ușa bordeiului, ju-pânilor ! . . A cui o fi oare ?

— E a dumitale, bătrâno, ڑise Mântuito-rul. . . Iacă, de acum ai lapte pentru copil și pentru bătrânețe *unse*.

Baba Floarea nu se putu stăpâni de a eși de dată afară, și cu inima voioasă desmerdă pe murga, care par'că cunoscea pe bătrâna de ani de ڑile, așa se bucura de a o vedea ! . .

IV.

Ei, dar cei doi călători porniră. . .

Până să-și dea seama mai bine de ferici-rea ce-î venise, călătorii eșiseră și plecaseră.

Numai ce te faci cu purdalnica de fire ome-nească ? cu cât are mai mult creștinul, cu atât poftesce mai mult !

— Am o vacă, își dispuse baba Floarea... Adecă de ce să n'am două? Ce aș făcut călătorii ăia pot face și eu. Ean să ieș și eu furca din grindă și să bat pe pripiciul căminului.

Cât gândi așa și făcu.

Numai cât ai clipi din ochi, murga începu a rage cumplit în bătătura bordeiului... Se uită Floarea pe ferestruică... Ce să vadă? Un lup mare cât un taur doborâse vaca și o mânca...

Lăcomia perde omenia!

Nu se mulțămise Floarea cu ceea ce-i dăduse Dumnezeu. A venit lupul să-i iee darul...

Baba se puse pe plâns, amar căindu-se...

V.

— Da bine, Doamne, — după ce te-ai milostivit de ai dat babei o văcuță, de ce i-o luai, trimițând un lup? întrebă mâhnit Sf. Petre.

— «Nemulțumitorului se iea darul», dice neamul românesc, cu dreptate, răspuse Mântuitorul...

Numai iată că vine iute la Mântuitorul, Santa Maria, maica-sa și-i dice:

Fiule, uite colo, în bordeiul Floarei, cum

iși îneacă plânsul, grijind de un copilaș... Iartă-i greșeala, fiule, ca să scie omenirea, că în casa unde găsește milă și adăpost copilul lepădat, nu încape jalea și sărăcia. . .

— Amin, ȋdice Mântuitorul. . .

Și din acea clipeală, murga iar se arată babei Floarea, întreagă și sănătoasă, de-și freca biata femee, ochii și se întreba oare n'a visat ea lupul? . .

Da să mai bată și ea cu furca în pripiciu ca călătorul, ca să aibă și a doua vacă, ca mai ba!

Ba adecă furca o luă baba în brâu și toarsă în și lână, de făcu țóle țincului, de nu duse lipsă nici băiatul, nici dênsa.

— Hei, furca harnică face minuni nu numai în mânilor lui Dumnezeu!

Dar:

«*Lăcomia perde omenia!*»

Bușteni 1888.

POPA CARE SCIE CARTE¹⁾

I.

Păi, cucoane, ci-că era odată, în satul nostru, (care ați îi dic Brănișteni, da pe vremea aceea se numea Bărbescii), ci-că era odată în satul nostru un popă prea învățat, de scia toată cartea sârbească și ce leșească și aceea

---

¹⁾ Citim în «Românul» de la 29 Iulie, 1887:

Literatura română la Peleş. — Sâmbătă ¹⁵/₂₇ Iulie, d. și d-na V. A. Urechîă, au avut onoarea a dejuna la Castelul Peleş. După dejun, la care luă parte d. I. C. Brătianu și doctorul în teologie d. Dulton, din Petersburg, Majestatea Sa Regina dori să asculte două din legende culese de d. V. A. Urechîă, din acele ce d-sa povestesc la seratele literare, ce dă în folosul statuei lui Miron Costin. D. Urechîă citi povestea lui *Ion Isteful*, (care avu atât de mare succes la Academie și pe aiurea), cum și legenda lui *Gloanță Porcarul*, o legendă minunată, comună — negreșit cu variante, — la mai toate popoarele ariene. În limba germană ea a fost dată în versuri de către Bürger; în limba spaniolă ea a fost culeasă de către folcloristul Trueba; în limba francesă a dat de ea folcloriști ca Paul Sebillot, Francisc Bladé, Cosquin. Minunate sunt apropiierile aceste ale literaturii orale ale po-

letinească și citea psaltirea ca tatăl nostru, de mersese faima învățătorei lui, la răsărit și la sfințit de soare, la miadă-noapte și la miadă-zi.

Tot satul, de la Șoltuzul¹⁾ Vrajbă, până la nea Sucilă, cel mai tânăr din cei 12 pârgari, și lua de departe căciula și se ferea în lături în calea lui, mai dehai de ar fi fost jupân Pârcălabul... Ba ce!.. Păi ci-că venia lumea după lume să asculte graiul cu miez al popei și să primească de la el sfat de pês și la nevoie.

Numai Badea Gloanță, porcarul satului, nu era de părerea lumei întregi despre învățătura părintelui Onofrei — că așa era numele din botez al popei.

---

poarelor : acestea probează odată mai mult, cât ar trebui popoarele să trăiască între ele ca nisce adevărați frați.

Majestatea sa Regina a ascultat, ni-se spune, cu multă plăcere legenda originală a lui Ion Isteșul și a fost foarte mulțumită, amintindu-și frumoasele versuri ale legendei germane, să o afle reprodușă în povestea lui Moș Dudău, din satul Bărbesciș, a lui Miron Costin.

D. Urechia a arătat Majestăței Sale *maquettele* statuei lui Miron Costin și Majestatea Sa a bine voit a provoca scurte amintiri din viața nemuritorului cronicar.

Această serată literară s'a prelungit mai multe ore, grație interesului cu care glorioasa noastră Suverană și poetă, ascultă, tot ce se referă la limba și istoria națiunei române!

¹⁾ Șoltuzul orî județul, ceea ce este ađî primarul, Pârgari sunt actualii Consilieri comunali.

— Ași! învățat!... dicea Badea Gloanță, trăgând cu ghioaga lui dungă în colbul din drum, unde întâlnea oameni din sat, ducând porcii la pășune. — Ași! învățat!... Ean tăceți, oameni buni!... Cartea popei e subțire de tot!... Ean învârtesc, jupân Vrajbă Șoltuze, tăciunele ăsta aproape stins, nu mai cu o schintee de foc în vârf... ean învârtesc-l răpede în cerc... Vedeți, oameni buni, ce roată de foc face schinteea? N'ați dice că are în mâni un cogemite soare?

O biată schintee e și învățătura popei, dar așa o învârtesc de cu meșteșug la vederea satului, de vi-se pare soare mare și luminos!... Nu jupâne pârgare, nu este învățat popa Onofrei, ci mare pișicher!...

Vorbele lui Gloanță nu schimbau cursul gândului obștesc, că așa-i omenirea, cocoane: când apucă într-o parte, geaba-i puî stavilă, că ea, ca și puhoiul nețermurit, să răpede la vale nepotolit. Ba încă Gloanță era luat la ochi răi, nu numai de părintele Onofrei, dar și de tot satul... Șoltuzul chiar, îi tot subția simbria ce-i plătea satul pe fie-care an, pe măsura în care Gloanță subția, cu vorba lui, cartea popei.

Iar pârgarii, frați de cruce cu popa, alegeau

pentru Gloanță, opincile de San-Medru¹⁾ și San-George, tot putrede, de rămânea porcarul pâna la săptămâna numai cu tălpăloagele de la mäsă... Pă-i așa-i dacă te pui în poară cu domniile!.. Vai de Badea Gloanță!.. De zile rele, de păsurî și de lipse, el ajunsese slab și deșirat și galben, ca cocianul de cucută în toamnă; iar părintele Onofrei, tot mai rotofeiū de nu-și mai încăpea în pele!.. Pălămariul chiar, punea prinsoare că de o mai merge burta părintelui tot înfoindu-se, încă o iarnă și o primă-vară, apoi n'o să mai poată eși cu cădelnița prin derele mici, la leturghie. Până și părintele Onofrei se speriasese și creștând că'i vina colivei și a colacilor unși cu miere și încrestați cu miez de nucă nouă, nici mai punea gura pe așa ceva... Dar burta tot în spor mergea 'nainte... Hei! traiul ticnit, lauda lumei, mulțămirea sufletească te îngrașă mai dehai decât coliva și colacii.

II.

Faîma învățătorei părintelui Onofrei trecu de jîtăria satului, și din om în om, ea stră-

---

¹⁾ Sântul Dumitru.

bătu până la Suceava și de la Suceava răsbi până la urechile lui Ștefan Vodă.

— Măi, ce-î de popa de la Bărbesci, ȕise într'o ȕi la divan Ștefan Vodă, că i-se închină lumea ca la popa cel mai cărturar... O să mă duc într'o ȕi la Bărbesci să-l vȕd și eȕ...

Și iată, mări, că sosi ȕiua acea, când trebile țerei duseră pe Ștefan Vodă la Roman... Și cum Bărbescii sunt ca de o svârlitura de praștie din Roman, numai ce dete lui Vodă în gând să meargă într'o seară la Bărbesci, să afle de parintele Onofrei cel vestit de carte multă.

Încălecă Măria Să Vodă pe calul lui cel alb de ȕi-se părea când 'l vedeai, că-î un archangel călare și făr' de alaiȕ, numai cu doi, trei slujbași merse la Bărbesci.

Dar pasă-mi te și aflate Șoltuzul Vrajbă, că o să vie la Bărbesci Vodă și așa chitia el, că la dȕnsul drept o să tragă Ștefan Vodă. Numai Vodă trase drept la părintele Onofrei. Geaba Șoltuzul așternuse velințe vȕrgate ca ogoarele de toamnă, de-alungul bătăturȕi casei, pe prispe și în cămȕri; geaba adusese de la mȕnăstire, Divan de mȕtase ca să se odihnească pe el Măria sa Vodă...

Buciumele ȕiceau pe întrecute cu viorele

în chiotoarea bătătorei, lângă pârliaz și din colibele de scânduri nouă, cu miros de brad se urca la înaltul ceriului fumul focurilor, unde jupâneasa lui Vrajbă, fetele lui, nepoatele și vecinele cu mânecile suflecate până la gâtă, învêteau, unele frigări cu berbeci, de se rumenea la dogoarea jarului, și altele priveghiau în cuptoare malaiul întins pe frunze de nucă verde, crescând ca gogoasa aurită, pe când argații întorceau, hăulind o doină; la teascul din care curgea, împrăștiind moale miresme, uleiul de semințe proaspete, pentru pregătit bucatele lui Vodă. Toate erau gata de bună primire a Domnului la casa lui Vrajbă, dar Vodă dispuse Șoltuzului: *«Nu numai cu pâine trăește omul, ci și cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu»*. Du-mă jupâne Șoltuze, la gazdă la părintele Onofrei, că nesecat isvor curge acolo, de sfat bun și de grai domirit...

III.

Să nu mai lungesc vorba, boerule, că vorba lungă, sărăcie în pungă... Cât vedu Măria Sa Vodă pe părintele Onofrei și cât din buzele lui răsună la auzul lui Vodă grai

românesc, nici că mai îi trebui lui Ștefan Vodă să stea cu popa la sfat, până ce să se urce cloșca, cu pui pe ceriū, cale de mai multe sulii, că-mi scia Vodă pe popă din fir-a-për. Cu mehenchiul minței seale împărătesci probă de ajuns și de rămas făcuse Vodă de învățătura popei. . . Atunci Vodă, care nu iubea minciuna și era mare dușman al faimei celei neîntemeiate, se hotărî să deștepte satul din înșelăciune, ce dic: satul? lumea întreagă!

— Părinte Onofrei, dîse Ștefan Vodă, când fu gata de plecare. Lumea se închină sfinției tale ca la cel mai învățat preot. În Moldova întreagă, faima învățătorei sfinției tale se luptă să întunece și pe a Episcopilor și pe a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit.

Pentru ca și eū ca toată țeara, să-mi plec cu umilință capul înaintea sfinției tale, m'am hotărît să pun la încercare adîncimea minței și înălțimea gândului sfinției tale. Trei întrebări o să-ți pun, cinstite părinte, și nu îndată, ci în vade de una lună de zile aștept să-mi răspunđi la aceste trei întrebări. Ađi este 15 Florar, la 15 Cireșar vei veni la Roman. Acolo voi fi eū și tot Divanul țerei, la Episcopie. Vino, atunci, intră în Divan,

la soarele a Chindie... Deacă răspunđi bine la o întrebare numai, nu-î fi spânzurat de gâde, ci tăiat. . . Deacă la două întrebări răspunđi bine, armaşul mare te va ucide cu chiar buzduganul domnesc. Deacă răspunđi cum se cade la tustrele întrebările mele te fac Episcop de Rădăuţi. . . Nu-mi place faima altoită în crengile stufoase a pomului minciunei ! . .

— Ascult, Măria Ta, ځise popa galben ca tuiorul de borangic şi tremurând ca para făcliei de la toiagul mortului, când e dus la groapă, pe ځi de vânt.

— Eacă întrebările, părinte Onofrei :

Voiŭ să sciŭ întâiŭ, cât preţesc eŭ ? Imbunătorii din jurul scaunului domnesc 'mi ځic că *n'am preţ*. . .

Ce cređi d-ta părinte ?

Al doilea voiŭ să sciŭ, de oare-ce Dumnezeu a pus spată oţelită în mâna mea, la care neamurile vecine se închină, în cât timp puterea-şi eŭ ajunge de la un capăt la altul al umei ?

Şi al treilea, 'mi vei spune, care e gândul în care sunt greşit ? In breasla linguşitorilor din Divan nu pot găsi răspuns la aşa întrebare. Un preot cu mintea luminată de învă-

țătură, cum ȋdice lumea că ești sfinția ta, va găsi răspuns bun cu mare înlesnire.

Așa dar, la 15 Cireșar, când soarele o fi a chindie... la Roman, la Divan!... Răspunsuri bune ca de la un om de carte aștept. Episcop de Rădăuți, ori spânzurat, sau tăiat... de nu buzduğanit!

Am ȋdis!...

— Dar, Măria Ta!

— Am ȋdis! strigă Ștefan Vodă încăle-când cu curtenii săi și plecând îndărăt spre Roman.

IV.

Eh! cu Ștefan Vodă nu era de glumă... Deacă el adesea vărsa sânge omenesc pentru o greșeală de nimica, cum era să rămăe bietului popa Onofrei, vr'o rază de nădejde, că la 15 Cireșar, Vodă l'o ierta, deacă chiar nu va da în Divan răspunsuri bune la într-bările lui? La mare grijă intră părintele Onofrei, din acel minut... Nu i-se mai alegea nici de mâncare, nici de odihnă, cu cât o ȋdis e îngrămădea asupra alteia, ca valurile la mare.

— Să vedeți, oameni buni, ȋdice porcarul către sătenii, privind cum popa slăbia pe toată ȋiua, de grijă; să vedeți, că n'o să

scie da răspunsurile așteptate de Măria Sa Vodă... Nu vă spuneam eu că-i subțire tare cartea popei?

Și cum se întâmplă la omenirea întreagă, cu cât preotul Onofrei slăbia de grijă, cu atât să îngrășa protivnicul său, Gloanță, de mulțămire sufletească, că o să iasă mintea lui mai la lumină decât a lui Onofrei.

Numai două zile mai era acum până la 15 Cireșar și părintele Onofrei nu dăduse de nici un răspuns de Doamne-ajută! Și să nu cugeți, boerule, că bietul popă nu se făcuse luntre și punte, doar o da de unul... Cercase doar el și la psaltire: o deschisese până în trei ori pe sântul pristol, cu ochii închiși, la întâmplare, boscorodind de 100 ori: Doamne miluesce! Dar ce se vede? pe fața psaltirei deschise, la dreapta, bietul popă citea tot osânda lui.

Ce mai chibzui sântul părinte? El înșiră pe sânta masă toate cărțile bisericesci și apoi cu epatrafirul pe cap, se învârti de trei ori în jurul jertvelnicului și apoi, pe dibuitele, puse mâna pe cartea ce nemeri. Era evanghelia. Dă patrafirul de pe ochi, citește:

«Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora

este împărăția cerurilor, dicea evanghelia pe fața dreaptă, la locul deschis.

— Va se dîcă numai în cer este scăparea mea! oftă părintele Onofrei.

V.

În ziua de 14 Cireșar, era părintele Onofrei tot atît de aproape de a fi găsit răspunsurile căutate, cît e aproape turcul de sfînta împărtășenie...

Ți era dău milă, să întîlnesci pe bietul preot, slab și deșirat de-i cădea potcapul pînă peste urechi și antereul bălăbănea pe trupul lui, ca știuletele de porumb singur într'un hambar pustiū, căutătura bietului preot era păinginită de veghiere și pășia gînditor, ca luna singuratecă prin bălțile Bugeacului

— De ce nu te întrebî, cinstite părinte, și cu Gloanța Porcarul, îi dîse Vrajbă Șoltuzul, întîlnindu-l în dimineața zilei de 14 Cireșar, și făcîndu-i-se milă de popă, care i-se păru ca un mort, de pe fața căruia s'a luat giulgiul. Întreabă te dău cu Gloanța, că vorba cea: *nicî nu scîi din ce tufă țîșnesce epurele!*...

— Să mă întreb eu cu gugumanul acela, eū?! răspunse mîreț părintele Onofrei, care

nici mort nu vrea să se dea rămas din carte, de un porcar.

Numai, după ce Șoltuzul se depărtă, ce gândi popa? «Mă părinte Onofrei, adecă de ce nu cerci, dacă până și Șoltuzul te în-deamnă?... Badea Gloanță porcarul e om nevoieș... Câți-va zloți tătăresci, vre-un boboboc de miere, câte-va părechii de opinci moi, argășite la Suceava, l'or face să nu mai spună la nime că Ți-am cerut eu sfat, lui, un porcar făr' de învățatură... Păi ce... *«Dă din mâni Petre, că te îneci»*, a strigat mântuitorul unui cogemite Apostol... Ean să mai cerc și cu Gloanță. «Păstorii ăștia, hăulind toată ȡiua a lene, prin munți și poene se istețesc mult și se gândesc la multe, de care noi cărturarii n'avem nici bănuială... Ci hai, mă părinte, la nea Gloanță!...»

VI.

— Toată lumea spune, mă Gloanță, că ești un nătărău, ȡice părintele Onofrei, gășind pe porcar pe priporul unui deal coperit de stejari bătrâni, de sub cari turma lui de porci ronȡăia cu nesaȡiū ghinda căȡută de cu toamnă. Toȡi din sat te socotesc, nea Gloanță, de om prost numai eu, nu.

Așa diceam eu, eri seara, lui jupân Sucilă pârgarul :

«Vrei să 'ți dovedesc jupâne pârgare, că rău și făr' de cale a-ți tot subțiat simbria lui Gloanță, că el nu e om prost, ci om de sfat ales? . . . Uite, d-ta și cu tot sfatul, credeți, că numai eu am să știu da răspunsuri la întrebările cele trei ale lui Vodă, da ean să auziți pe badea Gloanță, să vedeți ce minunat ar ști și el răspunde. . . «Așa e, fiule Gloanță, că ai ști ce să spui lui Măria Sa Vodă, dacă te-ar întreba: cât prețuesce el? În cât timp va ocoli el lumea cu sabia lui vitează și care-i gândul lui cel greșit?»

Ași! 'ți-ai găsit să înșele părintele Onofrei pe nea Gloanță cu șosele, cu momelile de soiul acesta! . . . Nică pe vorbă de clacă, nică pe zloți tătăresci, nică pe dece vedre de miere, nică pe 12 părechii de opinci moi argăsite la Suceava, nu se primi, Gloanță să dea părintelui Onofrei sfatul ce âmbლა să-i smulgă. . .

— Scii una părinte? Ce mai la deal la vale. . . Dă-mi antereul, giubeaua și potcapul sfinției tale să-le îmbrac eu. . . și-așa nu-ți mai vin, că ai slăbit de nevoie, ai ajuns ca restetul la alun. . . Îmbracă-te cu ȋțarii și cu sucmanul meu. . . Ține-mi locul cole, la

turmă... Voiu merge eu în locul sfânt, tale la Roman și voiu da eu răspunsuri lui Vodă, de nu 'i-or plăcea, pe mine m'o spânzura, ori m'o tăia, ori m'o buzdugăni...

Ce gândi popa? — Mă părinte Onofrei! mai bine o ți porcar tologit pe pajiște, decât un leș de popă, putredind de aleluia sub pajiște!

— Haide, trampa cu hainele, mă Gloanță... Nu că mă tem eu de a merge la Divan, singur, dar am făcut mă Gloanță un buboiu la moalele spetelor de nu pot încăleca trenul, să merg la Roman. Du-te, d-ta... bade Gloanță și noroc bun!

— După ce oiu trece hopul, adaugă popa între dinți, 'mi ia eu iar hainele și Onofrei tot la altar, poate și episcop la Rădăuți, iar nea Gloanță tot cu ghioaga după porcii satului!...

— Ci haide, trampa fiule!...

Hainele popei de pe când era el rotofei, venia acum leite lui nea Gloanță și ițarii și sucmanul acestuia, cari nici mai le putea îmbrăca de multe zile Gloanță, că nu-l mai încăpea, se potriveau popei ca teaca la cuțit.

VII.

Sosi acum 15 Cireșar, Ștefan Vodă adunase Divanul în casa cea mare de oaspeți a Vlădicăi din Roman.

Vodă stătea măreț în fundul camerei, încunjurat la dreapta și la stânga, de sfetnici, ca Dumneșeu la judecata cea de pe urmă. Divaniști cu toiage de aur, de argint, vârgate cu roș și cu toate fețele curcubeului, care și la locul lui, și dădea sfatul în trebile țerei, când iată, la soarele a chindie, se deschise ușa divanului și intră un preot.

— Popa Onofrei! dîse cu mirare Ștefan Vodă, care puțin aștepta să vie acesta la dîua hotărîta, cu răspunsurile, după ce-l simțise Vodă cât e de sêrac la carte.

— Părintele Onofrei! murmură sfetnicii, cari acum sciau și ei șiretenia lucrului.

— Bine-ai venit la noi, părinte Onofrei, adaose Ștefan Vodă... Bre! da ce schimbat mai ești la față!

— Hei! Măria Ta, grija schimbă fața omului...

— Așa este, Măria Ta, dîse marele logofet, grija te îmbetrănesce și te pocesc mai iute decât vremea.

— Ei, ce răspunsuri ne aduci, părinte Onofrei, întrebă Vodă.

— Măria Ta ai ȑis: «popă, să'mi spuî cât prețesc eũ?»

— Așa e... și ce'mî răspunȑi, că uite, Dumnealor, boerii Domnesci, 'mî ȑic mereũ, că eũ sunt făr' de preț!

— Păi, așa socotesc eũ, că boerii se înșală, să am ertăciune dela Măriile Lor, se înșală din dragostea cea mare ce aũ către Măria Ta Doamne. Eũ pe Măria Ta, nu daũ mai mult de cât 29 de arginȑi...

— Cum așa? exclamă marele Logofăt îngrozit...

— Deacă Măntuitorul și Domnul nostru Isus Christos a fost prețuit în 30 de arginȑi, apoi Măria Ta nu-î crede doară, că-î fi făcând mai mult de cât 29...

— Minunat! strigară într'un glas Divaniștii. Ce să mai ȑică alta și Vodă, când sfatul întreg se minuna de răspunsul popei?

— Bine părinte Onofrei, de spânzurătoarea mișelescă ai scăpat... Acum la a doua întrebare.

— Măriȑi boeri d-voastră, ȑice Gloanȑă către sfetnici, aũ nu e adevărat că Măria Sa

Vodă e soarele Moldovei? Nu ți-l dicetă Măriile d-voastre cu acest nume de: Soare?

— Așa e! așa e!... strigară pe întrecutele boerii.

— Păi dacă așa e, urmează Gloanță, lui Măria Sa Vodă, Soare, ca să înconjure lumea îi trebuie 24 de ceasuri, că atâta pune soarele de se face zi și noapte...

Mă rog cearcă-te să arăți Divanului, că a mințit când a chemat pe Vodă *soare*!... Răsună deci bolta casei de: Așa e!! al boerilor mari și mici și a curței mai mărunte...

— Da eă nu sunt soare! cercă să dică Vodă...

Numai ce să mai dică Vodă, deacă tot Divanul într'o gură strigă și laudă răspunsul isteț a lui Gloanță.

— Fie, părinte Onofrei... Când îți dic treă că... esci cu chef, te du și te culcă... necum când o țeară întreagă te chiamă *soarele* ei! Fie, sunt *soare*, deacă vă încălziți pe lângă mine... Dar deacă, cinstite părinte, te-ai învrednicit cu acest răspuns a nu fi decât buzdugănit cu buzduganul meu, ean să ți vedem și al treilea răspuns.

— Ai întrebat, Măria Ta, care-i gândul

greșit al Măriei Tale. — Păi, Mărite Doamne, chiar acum te înșeli în ceia ce gândești...

— A pățit'o, murmurară boerii.

— Cum așa? strigă Vodă, iute cum era, de se cutremură Divanul.

— Gândul lui Măria Sa Vodă nici o dată nu i greșit, Părinte, ȋdice Vornicul de țeara de sus, cel mai lingușitor dintre sfetnici.

— Ba greșesce, jupân Vornice, că și Vodă e om! răspunde fără sfială Gloanță. Măria Sa crede acum că grăesce cu popa Onofrei de la Bărbesci...

— Ei și? strigă Vodă.

— Păi nu cu popa Onofrei stă de vorbă Măria Sa Vodă, ci cu...

— Ci cu porcarul Gloanță, strigă din ușa Divanului, Șoltuzul Vrajbă, intrând iute. Da, Măria Ta... e Gloanță porcarul, îmbrăcat în haina popei, ca să-l scape de moarte... Popa Onofrei s'a îmbrăcat și el în hainele lui Gloanță de porcar și păzesce în locul lui turma de porci în ștejărisce.

— Gloanță porcarul? strigă Ștefan Vodă de se sgudue iarăși Divanul. Măi nene, n'ai ghicit al treilea răspuns... Că eu nu cu un porcar grăit-am acum ci cu... Ci cu *Prea Sfințitul Episcop de Rădăuți*!... Cine, boiari

d-voastră, se cade să fie păstor al țerei, de nu va fi omul cu mintea isteată, și cu sfatul neîntrecut? Onofrei păstor rămâne, dar nu la turma de oameni, ci la acea unde 'și a aflat scăparea vieții. . . Acolo să-l lași, jupân Vrajbă, auđitu m'ai? Ia loc la dreapta Mitropolitului, Prea Sfinte părinte Gelasie, Episcoape de Rădăuți, adauge Vodă, luând de mână pe Gloanță, porcarul de odinioară și punându-l pe scaunul de Vlădică, în strigările de bucurie și de minunare ale tuturor. . .

Bietul Gloanță, — părintele Gelasie — plângea și rîdea. . . Nu mai scia inima omului cum să grăiască, cu rîs ori cu plîns? când o podidesce neașteptata fericire.

Și eacă, ăice moș Dudău terminând, și eacă cum se aleg păstorii sufletesci ai neamului românesc. . .

— Vrei să ăici, moșule: cum se alegeau odinioară? . .

— Dar ce-a fost poate se mai fie!

— Să te auđă Dumneđu moșule. . . Nu-mai eă nu cred în povești, deși mă'nebunesc după ele, să-le ascult.

FIȚI UNIȚI ȘI VEȚI AVEA ORI-CE VEȚI CERE!

De la Pasci până la Duminica cea mare, nu căduse boabă de ploaie pe țărina prăfuită. Pământul se căscase de uscăciune, cât gura bețivului pe cepul antalului, și holdele abia răsărite, se chirceaă și se gălbeneaă ca fata nemăritată.

— Vai! de noi, jupân județ... Ce ne facem de o mai ține seceta asta numai o săptămână, diceau sătenii din Gura-Văiei așteptând ca stăpânirea — Județul și cei doi-spre-zece pârgari ai satului — să deschidă ei, *după datoria lor*, șghiaburile lăcătuite ale ceriului, doar o ploua și s'o răcori pământul însătoșat.

— Auzi colo!... de geaba este Giudeț?... Numai așa de florile mărului i'am dat noi toiagul mândru împistrit a mână!... Ce fac,

mă rog și cei 12 pârgari? Barem să ne dee ploae la vreme!...

Că, dreptul lui Dumnezeu, nu hăuliau de a cască-gura neci dormeau, neci bietul Județ, neci cei 12 pârgari!... Făcuseră ei tot ce le stătuse în putere: alergaseră tocma la curtea de Argeș, unde trăia baba Moaca, cea care pentru plată de două ughî¹⁾ pe an, aprinde lumânările de ceară la felinarele din mijlocul crucilor de lemn, de la mormintele din țințirimul mănăstirei, și le cădelniță cu smirnă și tămâie, la serbători împărătesci, baba Moaca, cea care face prescurile de St. potir și încheagă boabele de grâu la colivă, cu miere mirositoare și cu miez pisat de nucă, alb ca fulgiu de zăpadă

— Mamă Moacă, ce ne facem?... Nu plouă... Țerina-i arsă ca inima nevoiașului după ceas de bucurie...

— Păi, jupân Județe, să deslegăm norii... 'I-aŭ legat dușmanii... că are bietul român dușmani, cum are umbră bradul cel 'nalt...

— Desleagă-i, desleagă-i, mamă Moacă. 'Ți-om da de fie-care om din Gura-Văiei,

---

¹⁾ Galbeni.

câte un căuș de grâu cu chipul lui Christos și câte un fuior de cânepă melițată. . .

Mama Moaca boscorodi ce boscorodi în limba duhurilor, cu fața la răsărit; scuipă la spate, amenință cu cuțitul, — ce luă din carâmbii cismelor lui jupân Vrajbă Județul, — la dreapta și la stânga, până'n trei orî, apoi scoase o ulcioară cu un pământuf de busuioc mănunchiat prin o sdreanță de preșură cu fluturii de aur, din sicriașul peste care erau clădite până'n grindile podului perne și velințe vërgate ca ogoarele toamna. . .

— E untură de șearpe ucis de fată mare, jupân Județe.

Și eșind cu Județul în bătătura bordeiului, unse cuțitul boscorodind toate alea pe graiū de duhuri negre și numai ce, făcënd trei tërcoale prin bătătură, din ce în ce mai larg tërcolul, cum se măresc rotogoalele ce face unda, în care ai asvêrlit o piatră, înfipse cuțitul în mijlocul bătăturai, în dreptul unui nouraș, stingheriū pe ceriū ca sihastrul de la Priporul Vulturului și gălbui ca tuleile de boboc. . .

— Stăi! . .

«Norule, norașule !
«Împle-ne făgașele,
«Mai înflă pâraele,
«Și 'nverdesce holdele. . .»

Da nourașul își căta de drum, ca banul singuratec din punga celui sărac, necum să se mai închege nor de nor, ca ban lângă ban în haznaoa bogatului. . .

Și mi-te în trei zile de post : Lunea, Mercuria și Vinerea, mama Moaca legă nourul cu cuțitul, dar tot nu sloboði cerul nemilos-tiv măcar roua dimineței pe holdele ofilite.

— Păi cum să ploaie, jupân Vrajbă? . . Nu isbutirăm, că s'aũ lăsat vr'o fată din Gura-Văiei s'o sărute flăcău în ți de Sânta Vinere ! . .

Fie și așa ! . . Numai ce mai rămâne de făcut ? Vreme de răbdare nu mai este, că așa-și satul se aduna la pîrleazul bisericeii, și se sfătuia, îndârjit de moș Sucilă, biv¹⁾-județ, să schimbe de la cârma satului pe Vrajbă și pe cei 12 pîrgari, că de când ei țin pecetea Gura-Văiei, merge rău, rău de tot ! . .

---

1) Ex.

Ce mai la deal la vale!.. Nu mai pupă jupân Vrajbă el ântêiū mâna popei. Duminică, la anaforă, deacă numai trei ȝile încă n'o ploua!

Desnădăjduit, rău probozit de muierea lui, care o apuca «*ducă-se pe pustiț*» numai cât gândia că o să-i taie drumul și să-i treacă înainte altă muiere, a noului Județ, și la biserică și la șeȝetoare, — bietul jupân Vrajbă merge la părintele Onufrie, archimandritul de la mănăstirea din Curtea de Argeș.

— Părinte sfinte, blagoslovesce!.. Ce ne facem? Nu plouă... Holdele se prapădesc... Satul fierbe a răsvrătire... E rău de mine și de cei 12 pângari, de nu ne mântuesci cu sfintele rugăciuni... Ean mai citește vr'o molitvă la lacra sfintei; mai scoate prin ogoarele jalnice ale sfinte icoane, doar s'o milostivi Dumneȝeū!..

Ce gândi părintele Onufrie? Cât ai clipi din ochi el 'și plimbă căutătura pe largul ceriului ș'apoi la borcanul de la fereastră, în care ținea un brotăcel verde... Pe ceriū nici firicel de nor... și brotăcelul gâfâia cu botul căscat după ploae... Nici un semn de ploaie nu dădeaū nici cocoșii din bătătură,

nicî pisica nu-și lingeă blana... Pace! nădejde nu i de bură, măcar cât păcat la inima Fecioarei...

— De oiū scoate icoanele, gânde șiretul popă, și n'o ploua, ales de-oiū scoate sfânta lacră, — cine mai aduce prinoase la biserică? S'a întercat cu acaftistele și cu sărindarele!

Și popa, viclean ca o vulpe, răspunde lui jupân Vrajbă: Ađi e Joi... Vîno Duminecă cu tot satul la mănăstire, să mă înțeleg eū cu sătenii... Vor ei ploaie cu clăbucî, orî nu-mai o bură ca prin sita de prescure? Voiū cere la Dumneđeū și la sfintele moaște ce or pofti... Și le-o da Dumneđeū și sfintele moaște după pofta inimei lor pravoslavnice.

*

Dumineca următoare, în faptul dîlei, intra în curtea mănăstirei satul întreg de la Gura-Văiei. Bêtrâni, tineri, femei, fete, copii veneau, toți cu toți, cu Județul și pângarii pășind în frunte, cu toiagele lor mândre. Iar paracliserul toca-toca în turnul mănăstirei, după poartă, mai cu marafet decăt în alte dîle... Păi ce... Biserica are să fie plină de oa-

meni și discul o să se umple de lescăi și de potronici, de împărțit cu popa Onufrie și cu diaconul Macovei. Ce să vă mai spun? Abia era soarele ridicat de două sulii de la sprânceană ogoarelor, despre Răsărit, și biserica era plină de oameni ca un cuib de lăstuni. Nici afară din biserică, la jugul cel întipt în pământ, — jug în care Vlădica pune la Țile de sərbătoare pe cei care nu vin trei Dumineci de-a rândul la sfânta liturghie, — acum nu era nimeni înjugat. Numai doi argeșeni lipsea de a treia oară, dar aceloră nu le duceți mila, oameni buni, că n'ați ei grijă de jugul Vlădicei, că-și răsplătesc ei păcatul cu câte doi purcei de câte o lună, o baniță de prune din leasa cea caldă încă, și cu câte doi-trei saci de lână brumărie.

După ce diaconul Macovei Țise ectenia: «Să plinim rugăciunile noastre de dimineață Domnului», părintele Onufrie bine-cuvîntă din dverile mari și Țise norodului:

— Oamenii buni, creștini bine-credincioși! — Ați venit la mine jupân Vrajbă Județul din Gura-Văiei și 'mă-ați spus, că cereți ploaie, că vi s'ați ofilit țarinele... Apoi eată, gata sunt eu ori și când să scot sfânta lăcră cu

moaște și sfintele icoane, să fac rugăciuni, ca Dumnezeu să deschidă șghiaburile ceriului și să se reverse mila lui pe ogoarele dumneavoastră... Numai vreați să știți domirite în ce zi voiți voi ploaia?... O vreți voi mâne, Lună?

— Dumnezeu să ne ferească de ploaie, mâne Lună, cinstite părinte, strigă mai mulți oameni dintr'un colț al bisericii... Mâne numai să nu ploaie, c'am dat foc la cuptoarele cu oalele... Am perde de o ploua mâni toată munca noastră, noi olarii, de n'o mai întârșia ploaia barem o zi...

— Bine, oameni buni; — apoi vreți voi să ploaie Marți?

— Nu, sărutăm dreapta Cuvioșiei Tale!... Să nu ploaie Marți că sfârșim mâne de coșit iarba, și cum atât de puțină s'aun făcut, de o mai apuca-o și ploaia, verde, neadunată, toată se topește... Numai până Mercuri să nu ploaie!...

Fie, creștini blagosloviți... Să rugăm dar pe Dumnezeu să ne dăruiască ploaie pe ziua de Mercuri.

— Aoleu! Cinstite părinte, da ce ne facem noi fetele, de plouă Mercuri? Păi nu

scii Sfinția Ta, că Mercurea e și de târg, la Argeș?... Aducem de vîndare biete câte-va ouă și puî de găină, să prindem câți-va zloți... Păi, ca la târg, mergem cu hainele cele mai bune... Așa că le perdem de ne apucă ploaie cu ele?... Ci lasă, Sfinte Părinte... lasă să ploaie Joi.

— Bine, fetelor, să ploaie Joi, deacă nu mai ȃdice nime nimica.

— Da ce sciũ fetele de nevoile oamenilor, strigă o droae de copii... Auđi să ploaie Joi... Păi, Joia ne dă drumul dăscălu de la psaltire... Atăta și bună avem și noi într'o săptămână, să batem poarca..., să ne mai petrecem... și tocmai Joi să ploaie!...

— «Lăsați copiii să vie la mine» a ȃis Mântuitorul, strigă părintele Onufrie, cu un zîmbet de șiretenie. Joia este a copiilor, oameni buni... Ean să ne rugăm să ploaie Vineri.

— Păi cum de nu! ștrigă din răputeri alte glasuri... Vineri avem de pus temelia la biserica din Poiana Verde... Ce?... o să perim de foame noi zidarii, de hatârul plugarilor.

— De! nu vė mâniați, ȃdice popa... Nu voiți ploaie Vineri? Bine, fie pe ȃiua de Sămbătă

— Da bine părinte, nu te gândești? Săm

bătă spălăm rufe. . . Două biete cămăși avem de cap. . . Deacă mâne nu este albită a doua, rămân bărbații neprimeniți, Duminecă? . . De plouă mâne, unde uscăm rufele?

— Așa, dău, adaogă și jupên Vrabjă! . . Și unde pui că Sâmbătă am de dus la Vornicia de județ și baniî vineretului. . . Să mă mureze ploaia ca pe un șoarece? Om bătrân, să mă îmbolnăvesc?

— Deci, nu dați voie lui Dumnezeu, oameni buni, să ploaie decât Duminecă?

— Doamne apără, strigă într'un glas diaconul Macovei și paracliserul. Ce ne facem noi cu biserica de plouă Duminecă? Ce bruma de câștig mai ese la disc într'o cogemite mănăstire pustie?

— Bine oameni buni, creștini blagosloviți. . . n'o ploua nici Luni, nici Marți, nici Mercuri, nici Joi, nici Vineri, nici Sâmbătă, nici Duminecă. . .

Numai deacă nu vreți să ploaie, de ce faceți ȝile rele lui jupân Vrabjă Județul și celor 12 pârgari? . .

Să veniți la mine atunci să scot icoanele și sfintele moaște, când toți veți voi într'un glas să ploaie, că *«numai cei uniți pot dobândi orî-ce vor cere de la Dumnezeu!»*.

VORBA POTRIVITĂ

— Mă Ioane, ȕise, deşteptându-se din somn, cum zări, prin ochiul de geam prins în bărdăhanul ferestrei, furişându se în bordeiū, lumina albă a zorilor, — mă Ioane, ȕise lelea Grapina, nevasta pârgarului Sucilă, din satul lui Caraïman, scoală că-i ȕiua mare, înhamă şarga la căruţă şi du sacul ăsta cu păpuşoi la moară de-l macină. Dar să nu-î dai morarului decât un pumn de fie-care dimerlie, auȕitu-m'ai?

Era, boeri dumneavoastră, Ion, feciorul lelei Grapinei, vër primar cu Ion Isteţul, vista-voiul căpitanului Gloanţă. Adică de rubedenie, vorbă să fie, că nu era pe legătură din sânge, ci pe temelie de prostie.

Şi fiind-că lelea Grapina sciea ce odor de fecior avea, se ȕinea tot pe lângă el, doar o

înhăma șarga cum se cade și n'o mai pune, ca mai alaltăieri, în locul dârlogilor, căpăstrul.

— Vești, mă Ioane, mai ți-se lelea Grapina, când șarga fu înhămată, vești de nu te apuca să dai mai mult morarului decât un pumn de fie-ce dimerlie. Ți-mă, până ce-î ajunge la moară: un pumn de fie ce dimerlie, că esci uituc și 'ți-o lua morarul uium mai mare.

— Lasă, mămucă, nu uit eu... Oiă tot proceti pe drum ca *Tatăl nostru*, sfatul dumitale: *câte un pumn de fie-ce dimerlie*.

Lasă, mămucă, nu uit eu.

Și hi! șargo!... Biciușca plesnesce, roțile neunse scârție și șarga care-și simți limba apăsată de fringhia ce Ion îi pusese în bot drept zăbală, porni duioasă la trepezior.

Iar Ion, ședând pe sacul cu păpușoi defecat la ședătoarea de Sân Medru, ȳicea cu atât mai cu glas statul măseii, cu cât jalnicul scârțit al căruței îi acoperea graiul.

— Câte un pumn de fie-ce dimerlie!

Câte un pumn de fie-ce dimerlie!

De abia trecuse Ion de jităria satului și intrase între lanuri, când iacă dete de nisce țărani, cari semănaă grău de toamnă,

— Bună dimineața, mă Ioane, îi strigă unul din săteni.

— Câte un pumn de fie-ce dimerlie, dicea mereu Ion.

— Așa, mangositule? strigă țeranul, repezindu-se și apucând de dârlogi șarga, care se opri pe loc, atât doria să mai poposească. Așa!.. Tu ne urezi să culegem numai un pumn de fie-care dimerlie? Auzi, mă Ionașcule, mă Ursule, ean ascultați, voi, auziți ce ne pomăzuesce mangositul ăsta?..

Ionașcu, Ursul, lăsară de aruncat grâul în brada neagră, cea cu puține dila în urmă neted peptenată de boron și de grapa de fier, și năvăliră asupra lui Ion și mi-l bat ca pe un nuc în dila de toamnă.

— Aoleu, oameni buni... De ce mă bateți?... Mama m'a învățat să dic așa.

— Să nu mai dici așa, prostule. Să urezi dimpotrivă oamenilor: «Azi unul, la toamnă o mie!»

— Hi șargo!

Ridică din coadă șarga să ia putere, scutură din bot și plecă.

— Azi unul, la toamnă o mie! dicea mereu Ion, în gura mare.

— Cum așa, nelegiuitule, strigă oprind iapa de dârlogi, un gligan de pălămar, care purta pe umeri un felinar mare de biserică, înaintea unui mort ce săteniî duceau la cimitir.

Căruța lui Ion se întâlnește cu mortul; Ion dase în lături, dar tot nu încetase de a striga: *Ađi unul, la toamnă o mie!*

— Cum grăesci, tu mă, întorsule de la țîța mătii? Unde a murit ađi din sat unul, la toamnă să moară o mie?

Și jap! și jap! cu felinarul sfânt peste spațele lui Ioan.

— Aoleu! jupâne dascăle, n'oi mai ȑice așa...

— Să nu mai ȑici!... Orî ȑi: Dumneȑeu s'o ierte; să'i fie țărîna ușoară!... și'ti fă cruce.

— Hi Șarga! Hi!... Plist, plist!...

Șarga porni. Ion își netezi spetele care 'l usturau, ca și când le-ar fi muiat în ardeiu pisat și porni iară strigând: Dumneȑeu s'o ierte! să'i fie țărîna ușoară!...

Cât o fi mers Șarga, nu spune povestea, dar iată că se opri, întâmpinându-se cu o ceată de oameni, cari călări, cari pe jos, după cari venea un ȑar cu patru boi, cu

coarnele poleite. În car, pe un clit de velințe vîrgate ca toamna ogoarele, păturite pe o ladă de Brașov, mîndru împodobită, ședea o fată frumoasă, cu beteală și flori pe cap și alte două fete cu cărlionți de beteală și ele la dreapta pîrului. În carâmbii carului era așezat un brad verde mîndru împodobit cu panglici și mărgele.

Cum vedeți era o nuntă.

Da ce-î pasă lui Ion de nuntă, de oamenii cei călări, cu năfrâmi și cu tulpăne scrise la frânele cailor și cu fedeleșe pline de vin, fedeleșe împistrite și cu năfrâmi la țurlui.

Vorniceii chiuiău și dau din pistoale; doi țigani negri ca tăciunele mi'ți trăgea isoane pe cobdă și vioară, dar Ion își căta încet de drum, trecînd pe lângă nuntași și mereu strigînd: «Dumneșeu s'o ierte... să'i fie țărîna ușoară!»

— Ce urezi tu, neghiobule, îi strigă unul din vorniceș, care se brodi să treacă mai pe aproape de Ion.

— Dumneșeu s'o ierte... să'i fie țărîna ușoară! strigă Ion, cugetînd că pălămarul de mai adințoară îi dedese în vorbele aceste, grai de dragoste cu omenirea întreagă?

— Aşa grăesci tu, măi tontule?... Aşa urăzi tu nunta şi mireasa?

Şi jap! şi jap! cu fedeleşul plin peste cap, de cât pe ce să'l podidească sângele pre Ion pe nas şi pe gură.

— Aoleu jupâne, — n'oi mai dice asa!...

— Să dici, năucule: Să trăiască mirii, să trăiască naşii!... sporiu şi berechet!

— Aşa oi dice bădică... Slăbesce-mă din bătaie...

Şi hi, şargo!... Plist, plist!... *Să trăiască mirii, să trăiască naşii!... Spor şi berechet!...*

Şarga când îl bătea pe Ion, audea pocnet de oase isbite şi nu-şi da seamă, cum de n'o doare pe ea?... Se bucură biata o clipă că doară pelea se îngroşase de nu mai simţea loviturile, dar când sfichiul biciului lui Ion o ciupi din nou pe spinare, înţelese că dânsa săraca nu-şi perduse de loc neplăcuta simţire. Hei, ce să facă? Lungi pasul, încreţindu-şi pelea spinărei, şi o tuli cam la treapăt cam la goană, trecu vr'o două ponoare şi un crâmpeiū de făget... Când iată sosi la pârliazul unei case de moşnean. Aci trăeşte ciaşnic¹⁾ Pălămidă, care se vede că prinsese

---

1) Paharnic, boierie.

pre jupânița lui, Rada, stând de vorbă în mieș de noapte cu un pușcă-'n-lună de diac ¹⁾ din sat, și acu mi-i trăgea jupâniței Radei o sfântuliță de bătaie, să-i descânte de cel făcut.

Da ce-i pasă lui Ion de jupânița Rada, de pelea ei... Numa de, Șarga mai miloasă de picioarele ei, rărise pasul și când trecu pe lângă pârleazul casei, așa-și o stinchi de tot.

— Hi Șargo, strigă încetinel Ion... *Să trăiască mirii, să trăiască nașii!.. Spor și berechet!..*

— Ce ȑici, tu bețivule! strigă bărbatul încetând de a-și bate muierea, căci aușise graiul lui Ion. Ce ȑici tu, bețivule?... Ce ai tu să te amesteci în căsnicia oamenilor și să-ți bați joc de ei?

— Și trosc! și plosc!.. Amêndoî, jupân Pălămidă și jupânița Rada își uită de necazurile lor și fac necazul lui Ion, croindu-l pe spete, el cu țăpoiul, dânsa cu furca...

Aoleu! n'oî mai ȑice, oameni buni... Oî ȑice cum vë place.

— Să ȑici: așa ți se cade muere!..

1) Scriitor.

— Aşa oi dice jupâne! .. Hi şargo! .. Plist, plist! .. «*Aşa ți se cade muiere!*»

De abia şargă, care ciulind mereu urechia, tot se întrebă cum de aude bătaii și ea nu le simte, de abia ajunsese la cel-alt cap al satului, unde în dreptul puțului cu cumpănă naltă se crucește drumurile, și iată că Șarga se opresce, căci vede calea ieșită de un car prea încărcat și resturnat. .. O muiere, care pasemite stătuse pe vârful carului, gema sub car, cu piciorul doară frânt, iar căraușul necăjit, amărât, fără de ajutor, când fluera de necaz, când se opintea să salte roata carului resturnat peste piciorul bieteii muierii. ..

— Aşa ți se cade muiere! — postoria mereu Ion, nebăgând de seamă de nenorocirea bietului cărauș.

— Cum grăești tu, netrebnicule? strigă căraușul amărât. În loc să-mi dai ajutor, mă mai înjuri?

Și cum era cu o pârghie în mână, cu care se ispatea să rădice carul, o întoarce pe spatele lui Ion.

— Aoleu! nu mă ucide! .. n'oi mai dice așa jupâne! ..

— Să nu mai dici. .. Când vești nevoia

omului, ajută'l și ți nevoiei: Arđ'o focul s'o arđă!

— Bogdaproste, badeo, de învățatură... Doar a D-tale o fi mai bună, că după urma celor-l-alte m'am ales tot cu băta.

Și Ion ajută pe cărăuș, de-și puse carul pe roate și muierea în car.

Așa să ȑici, măi băete, când veȑi nevoia: Arđ'o focul s'o arđă!

Șarga nici de astă dată nu pricepuse lovitura care pocnise la auȑ... dar simȑi rău sfichiul biciului lui Ion, și decȑ porni iară...

Număi nu'și scuturase foalele, care suna a deșert, nici cât ai ȑice de o mie de orȑ Doamne miȑueșce și se opri Șarga speriată de o pălălaie mare, ce vȑdu înaintea ei. Ardea un coș la casa unui țaran și fumul eșia în valuri negre și întetȑte prin ursoaica coperișului.

— *Arđ'o focul s'o arđă?* striga mereu Ion după învățatura cărăușului, privind la focul care cât de cât să țȑșnească prin coperișul de stuf al casei.

— *Să-mȑ arđă focul casa?* Așa îmi doresci tu, afurisitul, strigă bietul proprietar al casei de lângă puȑ unde scotea apă.

Și cum era cu donița cu apă, se repede la căruța lui Ion și mi'l botează de mi'l moaie, ca pe un șoarece murat în putina cu varță.

— Aoleu! da ce făcu!

— Să nu mai ȑici: «Arđ'o focul» nătărăule; când veđi nevoia omului, ȑi: «Săriți oameni buni!»

De câte ori primea câte o păpară, Ion își răsbuna pe biata Șargă, care simțea câte două, trei sfichiuri ardeiate de biciu, ca să pornească, ca și când biata iapă s'ar fi împotrivit la așa ceva.

Plist! Plist! Șarga scutură din spinare, după obiceiul ei, ca și când s'ar fi simțit pișcată de un tăun, și porni. Ion striga cât îl ținea gura: *Săriți oameni buni!*

Cât merse Șarga pe cale pustie, numai cioarele se sburătăciau, speriate de strigătele lui Ion, dar iată că acum căruța intră într'un sat mare.

— Săriți oameni buni! . . Săriți oameni buni!..

Sătenii auđind așa strigăte, alergară care mai de care după căruța lui Ion, socotind că doar nu'si poate înstruni Șarga și că 'i-e frică să nu-l răstoarne într'un șanț să'i frângă junghietura gâtului.

— Ptru! ptru! striga care mai de care.

Și unul apucă de roată, altul de dârlogii șargei, al treilea se puse în fața epei, minunată de osteneala ce'și da atâția oameni s'o facă să stea, pre dânsa, care nici dorea altceva mai cu poftă.

— Săriți oameni buni! nu înceta de a țice Ion și când șarga, recunoscătoare sătenilor, se opri.

— Ce este? ce este?

Și cum nu era nimic:

— E beat, oameni buni, țise unul din sătenii.

— Ori e nebun, adaugă altul.

— Nebun dău, strigă al treilea. . .

Apoi când trei îi țic că esci așa și pe dincolo, așa și pe dincolo te socoate lumea întreagă. . .

— Stați mă, strigă șoltuzul¹⁾. . . Ean să'l ducem la casa satului, până i-om da de căpătăiu.

— Ci-că nebunilor, ca să'i liniștesci, să le dai câte o chelfăneală cu nuiaoa, jupân Șoltuze, mai spune și paracliserul.

1) Primarul.

— Săriți oameni buni! striga mai tare Ion, auzind de bătae.

— Așa ți'i vorba? Pe el, băeți!

Și jap! . . și pleosc!

— Tot mai strigi: săriți oameni buni, de ai sculat în picioare tot satul?

— Aoleu! nu mai strig. . . Da cum să ȋic morarului jupân Șoltuze?

Din una din alta, înțelese tot satul, că Ion era subțire la minte, cât vârful acului și că merge la moară să macine porumbul din sac și că l-a trimis maică-sa.

— Da cum te-a învățat măta?

— Câte un pumn de fie-ce dimerlie să daū. . .

— Bine te-a sfătuit, mă prostule. Uite, moara e colo în vale, la iazul lui Cuza Bărbosul. Dute și macină, că-i veni la rând lesne, că aȋ nu macină nici pârcălabul, nici vel-vornicul de oraș, nici Șoltuzul, nici pârgarii, nici popa Onufrie.

— Ce minunăție! gândi Ion; după vorbele mamei am mâncat bătae numai cât am eșit din sat, și acum mă întorc iar la vorbele mamei! . . Se vede unde am fost ci-că întors la țită. . . Hi! șargo! . . «Câte un pumn de fie-ce dimerlie! . . »

Ptru, ptru, șargo!

Ion ajunsese la moară... Tocmai eșia din moară cel din urmă sac de făină și morarul se gătea, neavând grăunțe în coș, să dea drumul apei, să oprească roata. Cât vădu șarga oprindu-se în bătătura morei, morarul veni de ajută pe Ion să descarce sacul și pe dată îl turnă în coș și dete drumul petrei.

Când făina galbenă ca aurul curgea în sac, Ion ședea pe gânduri, rezemat de ușa morei.

Se bătea el cu gândul: o fi vrând mama să-i dau eu un pumn bietului morar, ori să-mi dea el de la el câte unul de fie-ce dimerlie?

Dar peatra a sfârșit de dумicat boabele, și pe lingura veșcăi nu se mai prelinge făină, sacul e plin cu vârf.

— 'Ți-e gata făina, băete; strigă morarul.

— Acu-i e acu, gândi Ion... Păcat de bietul morar! Mai bine să-i întorc eu spatele să 'mi dea el mie.

Bine, bade morar... Haide, dă... Câte un pumn de fie-ce dimerlie.

Și întoarse spatele către morar.

Acesta creșu că Ion cere să-i pue sacul în spete.

— Acum, îndată, băete; să măsurăm... și 'și luă singur uiumul.

Mirarea lui Ion fu nespusă când la urma urmei, după ce mereu își întorsese spatele, doar 'i-o da pumni, se trezi cu sacul în spate, astupat bine cu o țepușe nouă.

— Ce mai stai? încarcăți căruța! strigă morarul.

— Se vede că tot eu trebuie să-i dau pumni se gândea Ion, care urcat în căruța așeza sacul, și pe când cugeta să pogoare ca să plătească cu cinste morarului, acesta trage cu biciul șargei, care pleacă în treapăd

— Ei, 'i-o-i plăti altă dată, 'și Țise Ion.

Dar sosit a casă, el povesti maică-sei păteniile lui cu vorbele ce-l învățase dânsa și oamenii din cale.

— Hei! măi Ioane, așa e când nu potrivesci vorba după oameni și după gânduri. Că de-aia 'mă Țicea tata mereu:

Fată mereu să gândesci,
La grai când te otăresci,
Nu grăi la toți c'o vorbă:
După cuptor și cociorbă,
Că de Ți-i scurt cuptorul,
ÎȚi ajunge vătrariul;
De-i cuptorul adânc tare,
Cociorba-i prăjină mare.

Veđi cu cine te 'ntêlnesci,
 Când te-apuci ca să grăesci
 Că alt-mintrelea te 'nhață.
 Cine la graiū vrea povață,
 A tăcea mereū învață,
 Că-ī de aur și tăcerea,
 La cine n'are puterea,
 Și zapis greu iscălesce,
 Cine mereū flecăresce.
 Vorba de-ī ȑisă la vreme,
 De nimica nu te teme;
 Vorba de n'o potrivesci,
 Capul răū ȑi-l necinstesci...
 Vorba 'n cinste de-ī născută,
 Și dușmanul o ascultă;
 Vorba cea nepotrivită,
 E dulamă răū croită:
 Nu te 'ncape de-ī prea strîmtă,
 Orī o calcī că e prea lungă...
 Vorba goală-ī goală pungă!
 Vorba nu e de pricină,
 Când nu ni-ī viața senină;
 Ci e că n'am potrivit,
 Vorba cu gândul cinstit.

Eū povestea-mī am sfîrșit,
 Dar grăit'am potrivit?

NEA SĂRĂCILĂ

De Nea Sărăcilă se ținea nevoia grapă. Câtă foame, câtă goliciune era în casa lui, nu atârna fire de trestie la streșina casei lui! D'a-poî șease copii, unul după altul, la rënd ca țevile de la naiu, cari plângiau? Și unde puî bătăile ca pe tobă, ca să tacă!... Adevărat iad casa lui Sărăcilă! Să 'ți astupî urechile, numai să nu auđi certele, chiotele și jalea plodanilor după un codrișor de pită. Ba să 'ți astupî ȑeă și ochii să nu facă bătături, isbiți de păreți goi, de lavițele ciotoroase și fără de velințe, ori de oasele răsărite ale feței lui Nea Sărăcilă și a bieteii lui muierii. Mânele lor, cărlige lungi de fântână, iar sdrențuitele haine pe trupurile lor, ca momăile de speriat vrăbiile în lanurile de holde.

— Iar nu găsiși de lucru, omule? ȑise

muierea într'o seară, lui Sărăcilă. Mai cearcă să-ți schimbi meseria, că uite nu merge de loc. De ce nu te faci și tu hamal? Eacă, vecinul nostru Grosanu, e hamal la port și nu se întoarce a casă într'amurg în fie-ce ți fără de pită la subsioară pentru copii!

— Bine muiere, să mai cerc și cu hamaliul. . . Numai o să vezi că n'am să scot nici din meseria asta cu ce să vă ostoesc nevoia dîlnică. . . Când se leagă soarta rea de om, te sbați în ghearele ei ca pescele în mreje, până ce-ți dai duhul.

*

A doua ți Nea Sărăcilă, cât simți bărdăhanul ferestruiceî caseî încălđit de o rază de soare, desprinse un crâmpei de funie de teiů, întinsă din vremi mai bune între horn și perețele din fund al cămărei, de se punea pe el, când era ce să se atărne, și se duse la port cu funia salbă pe piept și se băgă între hamalii cari așteptaů mușterii.

Cum îl văđu hamalii, nu mai stincheaů din hohote:

— Ha, ha, ha! Nea Sărăcilă hamal!

— Să șciți că-ți umflă sacul cu grău ca vâ-

tul peana, numai deacă alt hamal o duce grâul, iar el sacul gol! ha! ha! ha!

— Cu mâinile și picioarele lui ca rișchitorile și slab de se clatină ca foaia de plop, nu-și mai desleagă el de la piept curmeiul de teiū ca să lege sarcini!

Și tot așa și tot așa!..

Unul câte unul, hamalii fură năimiți de neguțători și corăbieri și rămase singur singurel numai Nea Sărăcilă. Acum era soarele de trei suliți de la sprinceană cerului, când eacă trece pe lângă Sărăcilă, jupân Imbuiatul, care cunoșcea de mult timp pe bietul muncitor.

— Ce faci tu aci, mă Sărăcilă?

— Ce să fac, jupâne? aștept doar 'mî-o trămite soarta vre-o slujbă de hamal.

— Glumești mă? Tu hamal?

— Păi! scaunul domnesc nu-î slobod pentru mine, jupâne. Mă făcuî, ȳeu, hamal, că am o foame lungă de trei coți, și dintr'ênsa trag cu toți dinții șease copii, ca câniî dintr'o tureată veche. Mașele ghiorăe la tot neamul meū și doar-doar să se mânânce unele pe altele... Hei, d-ta, care ai de toate berechet, habar n'ai de nevoia omului...

— Laudă Domnului, Nea Sărăcilă, 'mă mers bine în toate, și de unde acum 20 de ani n'aveam para chioară, acum am ocine, case și corăbii. . . Ce să faci, Sărăcilă? De când îi lumea a fost și o să tot fie: *la unul nevoie și la altul bună voie*, că omul se naște fie-care cu soarta lui.

— Soarta mea, jupâne, nici Scaraoțki cu toată lungimea colților lui, n'o poate mistui.

— Mi-s'a făcut milă de tine, Nea Sărăcilă, și de oare-ce te făcuși hamal, o să 'ți dau eu o slujbă pe ziua de astăzi. O să 'ți dau de dus o sarcină mai potrivită cu umerii tăi. Dute până la Soarta mea, la palatul ei, și îi spune multe închinăciuni de la jupân Imbuibatul și că-i mulțamește de toate bunurile ce-i trâmite. Eacă, mă, pentru osteneala ta, dece galbeni tătarești.

— Numai dece galbeni, jupâne? Soarta d-tale e hât colo departe . . . colo, tocmai pe dealul lui Hristos, cu trei cruci . . . de-oîu merge într'acolo pe albia pârâului, prin petriș, o să-mi rănesc picioarele desculțe; de-oîu da prin dudăul de pe lângă maluri, m'oîu înghimpa. Muncă grea, jupâne, dău, face doi-spre-dece galbeni.

Jupân Imbuibatul n'avea zor de slujba lui Sărăcilă, ci doar că gândea din milostivire să-l facă să câştige ceva bani pentru hrana copiilor.

— Ei haide, fie doi spre-zece galbeni.

Dar Sărăcilă când auzi că-i dă doi-spre-zece galbeni, pe loc dete năvală purdalnica de lăcomie în sufletul lui. Deci se întoarce după ce pornise şi făcuse câţi-va paşi:

— Ştii ce jupâne? Pentru așa slujbă grea mi-se face cinci-spre zece galbeni.

— Așa 'ți-e vorba badeo? Apoi nu-ți mai dau de cât nouă galbeni.

— Deacă n'am mers eu pentru doi-spre-zece apoi pentru nouă o să mă duc?

— Apoi, Nea Sărăcilă, ştii una? Nu te mai duce, că m'am răzgândit.

Sărăcilă înlemni, când auzi că-i scapă cei nouă galbeni, cari 'i-ar fi prins atât de bine.

— Jupâne, jupâne dragă, să fie după vorba d-tale, dă-mi numai nouă galbeni.

— Ba nu, bade Sărăcilă, eu n'am Țis nouă, ci șase galbeni.

— Ba să știu bine că s'or face copiii pas-tramă, pentru șease galbeni nu mă duc eu așa departe.

— Bine, nu te duce. Rămas bun, Nea Sărăcilă.

Și jupân Imbuibatul întoarse spetele și plecă într'altă parte. Cât ai scăpăra din amnar, se gândi Sărăcilă: «Afurisiții de bogați!.. Da ce să faci? Ei cântă și sărăcimea joacă după cântecul lor!..» Și fuga după jupânul, strigându-i: Ascultă, jupâne dragă, primesc numai șase galbeni.

— Șase galbeni? n'am Țis atâta, Nea Sărăcilă, ci numai trei.

— Păcat jupâne... Ce hămisit o să-și pue Țilele în cumpănă pentru bieți trei galbeni? Rămâi cu bine jupâne.

— Rămâi sănătos, Sărăcilă.

Dar nu făcu Imbuibatul alți Țece pași și Sărăcilă iar îl ajunge, că își Țisese în mintea lui amărâtă că: «*rău cu rău, dar mai rău fără de rău*».

— Jupâne, jupâne, iacă mă duc pentru trei galbeni.

— Se vede că 'ți Țiue urechea de foame, Nea Sărăcilă, de auȚi *trei* când eȚi Țic *unul*.

— Da jupâne, da jupâne, da! răspunse bietul om mai iute decât sboară săgeata din arc, că se temea să nu-i mai scadă iar plata

hapsinul de Imbuibat. Și porni, nici mai așteptând ca altă vorbă să mai iasă din gura bogatului.

*

Merse Sărăcilă hamalul, prin râuri cu petre ascuțite și cu ape reci, prin dudăuri cu țepi, care-i sângerau pulpele lipite de fluere, prin munți nerăsbiți de colț de iarbă, prin păduri ale căror crăci dese îi luară vamă zdrențuitele-i haine. . .

Iată că zări pe vârful muntelui lui Hristos cu trei cruci, un palat clădit pe stânci de diamante. Era de alabastru, cu porți de aur și cu grădini de pomi și flori, vecinic înoite. Aceasta era curtea Soartei bogaților.

Sărăcilă răsuflă, își scoase ghimpii din flue-rele picioarelor, își mai înodă ale zdrențe ce-i mai lăsase pe trup crăcile pomilor, și holbând ochii la minunăția palatului, bătu în poarta lui.

— Ce vrei tu, Sărăcilă? întrebă un glas din năuntru.

— Aici șade, mă rog, jupâneasa Soarta jupânului Imbuibatul din Galați?

— Aici.

I-se înfățișă o coconiță mândră de putea
dice soarelui: «prostule, dă-te în lături să
trec eu!»

Stele erau ochii ei, luna licărea în părul
ei de beteală și diamantele foșneau pe haina
ei de raze, multe ca nisipul pe malul mării.

— Ce vrei, Nea Sărăcilă?

— M'a trimes la d-ta jupâneasă, jupân Im-
buibatul din Galați, din țara Moldovei, să-ți
aduc închinăciuni și mulțămită pentru toate
bunătățile ce'i dai.

— Să-i spui din partea mea așa, că ori
să vrea, ori să nu vrea, am să-l îmbuib de
bunătăți până la moartea lui. Așa 'mă-e voia
mea împărătească. Aide, acum pleacă iute
de aici că'mă strici cheful cu calicia ta.

— Dar de ce jupâneasă, de bună-vreme
ce nici d-tale nu-ți place calicia mea, de ce
nu 'mă-o schimbi pe o leacă de bogăție?

— Nu-î treaba mea... Nu sunt eu Soarta
ta... Nu pot face nimic pentru tine. Soarta
ta nu șade departe de curtea mea... uite,
colo la dreapta, dute și cearcă s'o îmblân-
dești!...

Adevărat că la dreapta palatului, Sărăcilă
dete de un fel de vizuină de stânci rostogo-

lite, pe care nici mușchiul nu se prinsese și printre care numai șerpi și scorpiî foșneau de te lua groaza.

— Aoleo! ăsta-î palatul Soartei mele!

Cum e turcul și pistolul!.. Ean să-î ved mutra. Și începe să chiăme: Soartă, Soartă!

Eacă, ese dintre stânci o băbătie, goală, sfrijită și cocoșată. Gura ei fără dinți fâlfâia ca aripele liliacului și-î curgea balele pe buzele uscate, ca sêul din opaetul spart. Două lumini stinse se ițăiaū în adâncul ochilor, coperiți de pleoape fără gene și puchinoase.

Nea Sărăcilă încremeni mai de hai de i-ar fi eșit înainte mama pădurilor.

— Ce vrei, dragă Sărăcilă? întrebă baba moțâind din buzele ei uscate.

— Ce să vreaū jupâneasă? Să te daū dracului cu tot neamul tău, că prea mai îndrăgit și te ții grapă de mine, de nu mai scap de păs și de nevoie.

— Și n'ai să scapi cât îi trăi, că eū sunt Soarta ta.

— Află, mai dice baba, că eū nu te las să câștigi și că mai erī tot eū ți-am băgat în suflet lăcomia, de n'ai primit de la Imbuibatul dece galbeni ca să-l slujești.

— Afurisito! . .

— Deacă nu adormeam o clipă la cântecul de jale al copiilor tăi fometegoși, nu erai tu să fii măcar atât de cuminte să primesci a sluji pe Imbuibatul și numai pentru un galben, că te împingeam eu să nu primesci târgul.

— Trăsnite-ar D-zeu, lighioae! . .

Și Sărăcilă se repede asupra babei, dar ea se face nevădută, strigând în hohote: *«Ha, ha, ha! Soarta nu și o face omul, ci cum e de la Domnul!»*

*

Nea Sărăcilă plecă îndărăt spre Galați, unde ajunse mai amărît și mai lihnit de cât purcesese. La intrarea orașului, întâlnește pe jupân Imbuibatul.

— Bine te-ai întors sănătos, Nea Sărăcilă, îi zise bogatul. Cât ai fost tu în cale, am îngrijit eu de casa ta și am băgat de seamă că tot banul ce am dat pe numele copiilor tăi a sporit trecând din mânele lor într'ale muerei tale. *Să vede că soarta lor e mai bună decât a ta.* Ți-am făgăduit un galben pentru munca ta; le-am dat lor o sută, iar

ție îți dau numai un sfat bun: Să n'ascuți
nici-odată de glasul patimilor, că numai
așa omul poate repune soarta lui cea rea,
iar mai ales ferește-te de ademenirile lăco-
miei, că: «Lăcomia pierde omenia.»

NEA SĂRĂCILĂ ȘI SURATA CALICIE

(POVESTE AUDITĂ DE LA BABA FLOAREA DIN SOCÎ)

Păi, cică era odată, pe vremea când Domnul Hristos ămbლა călare pe un biet măgăruși iar nu în rēdvan¹⁾ de Mitropolit, iar sfântul Apostol Petru purta în toiag traistă de adună în ea halca de pită, ce li da Creștinii cei buni la suflet, iar nu pe sub antereu, coșogemite tearh²⁾ chioscă de plocoane vladicesci, ori bortoasă de lefuri domnesci; — era cică odată un biet ferar, ce-î ȑicea Nea Sărăcilă.

De cum sântul soare zugrăvia, cu pulbere de sedef, de aur și de rubine, pe marginea

---

1) Trăsură închisă de lux. — 2) Pungă.

ceriului geana ȃilei și până noaptea, la cântatul cocoșilor de mieđul nopței, era Sărăcilă tot cioca-boca cu ciocanul pe nicovală.

Muncia Nea Sărăcilă de-î curgeau sudorile cât bobul, doar o prinde vr'un taler ¹⁾ resleț, cu ce să stîmpere a purdalnică de foame nepotolită a foalelor celor 12 copii, ce i-a dăruit sîntul Dumneđeű. . . Că de! Dumneđeű că-î Dumneđeű și tot greșesce creștăturile răbușului: unde chitia el că creșta copii la reboajele celor bogați, nimerea reboajele lui Nea Sărăcilă! . .

— Surată *Calicie* — (că așa se chemă muierea lui nea Sărăcilă), surată Calicie, oftă ferarul scoțînd la capătul ȃilei, șorțul de pele și trăgîndu-și picioarele amorțite de mototoleală din gaura unde lucra; — nu mai înflă foile, că-î vreme de înflat foalele ploșilor. Ean auđi-î în bătătura bordeiului, cum ciripesc ca lăstuniî în cuib, doar or vedea vermușul în pliscul mamei lor. . .

— Da ce le-om da, omule, că de, foile le-am învîrtit eű toată ȃioa mai dehai decăt raschitoarea mamei Despei și D-ta iacă

---

1) Ban.

toată ziua: cioca-boca pe ilău, când cu cio-canul mic ca cel de la tochița popei Eleverie, când cu barosul, dar geaba: nu ne-am ales decât cu scântei și cu sgară. . . Că nime n'a venit să-mi cumpere barem o caiă de potcoavă. . .

— Ei hei, da mâni, încă și mai — și mai, surată Calicie, că nu mai am nici un dram de fer ca să pot lucra. . .

— Oh! Oh! bădică Sărăcilă!

— Oh! Oh! surată Calcie!

*

Păi, cică a doua zi, des dimineață, de pus și'l pusă șorțul nea Sărăcilă, și surata Calicie încă sufla cu foile în cea spuză de foc. . . da bietul meșter se scărpină în cap gândindu-se de unde fer pentru lucru? Când eacă doi călători rău îmbrăcați și sdrențoși se opriră în bătătura bordeiului. Unul era călare pe un măgăruș și celălalt pe jos. Călărețul își legă dobitocul de belciugul prins de plopul unde meșterul lega obicinuit caii mușteriiilor aduși la potcoveală, apoi urmat de celălalt unchiaș, intrară în bordei.

— Bună dimineața, meștere.

— Mulțămim D-stră, cinstiți drumeți. . .
Da ce poștiți de la Sărăcilă potcovarul?

— Ea să-mi potcovesci măgărușul, că o să ne urcăm la munte și-i iute colțul de nu poate prinde copita fără de potcoavă, ășă Domnul Hristos, — că tocma sfinția sa era aidoma, deși îmbrăcat în haine de cerșetoriu, că âmbლა tiptil în lumea sfinției sale cu tovarășul de drum, care nu era altul decât Sân Petru. Da unde să-i cunoască bieții creștini de meșteșugari, că erau sfințiile lor?

— Ei, nevastă, ce ne facem? De unde fer pentru potcoave? șopti Sărăcilă suratei Calicie. . . Păi ce o da târgul și norocul. . . Adă'ncoace, muiere, paftalele tale de argint, ale dela cununie. . . Iacă! Calicului scufă de mărgăritare îi trebue!

Adusă din sicrieș surata Calicie paftalele. . . Aferim, sculă! Lucru de argintar domnesc, el de făcu odăjdiile titoricesci de la biserica lui Vodă! . . Nu'ți poți sătura ochii privind așa mândreță. . . Mă rog flori cu cioacanul făurite cum abia le-ar fi putut coasă, cu mătăsuri și bibiluri, pe pînză de burangic întinsă dobă pe vesca desprinsă de la ciur! . .

Da nici mai căta nea Sărăcilă la mândreța paftalelor, nici mai băgă de seamă cum lumina focului împlând cu aurul ei găurile dintre florile de argint, le făcea și mai minunate, ci haț paftatele cu cleștele cel mare și le băgă în vâltoarea cărbunilor întețiți de foile suratei Calicie.

— Ce faci, omule? nu vești că-s paftalele de argint? și se Domnul Hristos.

— Fac potcoave pentru măgărușul D-tale...

Da ce mai vorbă lungă! Nea Sărăcilă potcovi cu potcoave de argint măgărușul lui Hristos.

— Cât am să ți plătesc, meștere, întrebă sfântul Dumnezeu, când Nea Sărăcilă lăsă jos din ștreang cel după urmă picior al dobitocului.

— Ce să-mi plătești, omule? și se Nea Sărăcilă... Cu un rac tot sărac!... După coajă se vede pomul, după haină omul!... Păi, dau eu cu gândul că nici D-stră, ca și mine, nu prea aveți chiag de galbeni cu chip împărătesc... Hai noroc și călătorie bună!...

— Se uită surata Calicie cu ochi olbați la Nea Sărăcilă și cugeta ea în capul ei: «Mi-a înnebunit bietul om!» Da să crăcnea-

scă o vorbă de a poncișul, *ca mai ba*, că sciea surata că nu scrie la cartea popei, că găina să cânte cucurigul și cocoșul să cot-codăcească. . .

— Deacă nu vrei parale pentru potcoave, eă o să-ți dăruiesc trei daruri. . . Că așa cum mă veđi sunt și eă unul din vechiliă lui Dumneđeă și am trecere pe la scaunul din Ceriă al prea sfinției sale. Haide, meștere cu suflet bun, cere trei lucruri și Dumneđeă ți le va da.

— Cere parte la raiă, șoptesce sâ Petru lui nea Sărăcilă.

— Iaca breă! . . mi-oă lăsa eă 12 ținci pe lume, ca eă să mă duc la raiă! . . Deacă-i așa, jupâne vechilule al lui Dumneđeă, ași vrea. . .

— Ce ai vrea? . .

— Ași vrea că ori ce oi pune în pungulița asta de pele — care-i tot pustie — să nu mai iasă fără de voia mea. . . Că de 20 de ani în fie-ce ăi bag în ea părăluțe greă muncite și pân' a doua ăi tot goală este! . .

— Așa să fie! ăice Mântuitorul. Dar ce mai doresci încă?

— Cere raiul, mă creștine, șoptesce iar Sâ Petru.

— Ci dă-mi bună pace, unchiașule, cu raiul lui Sîn Petru, că n'o să las eă bieți copilașii mei în iadul de pe lumea asta! . . . Ași voi, jupâne vechilule, ca orî-cine o ședea pe scaunul ăla de lângă vatră, să nu se mai poată ridica de pe el până n'oiu da eă voie.

— Așa să fie! Da bagă de seamă, omule, că nu mai ai de cerut decât un lucru. Veđi de'i alege bine.

— Mă omule, ascultă-mă pe mine, cere raiul, șopti iar Sîn Petru.

— Ei! pēcate cu omul ăsta! . . . Ce'mi-e bun raiul, deacă eă n'oiu mai fi pe lume cu băeții mei? . . . Scii ce, mărite vechilule al lui Dumneđu? Ean blagoslovesce nukul ăla de lângă cumpēna puțului, de colo, de la pârleazul bordeiului, că orî-cine s'o sui în el, jos să nu se mai poată da fără voia mea.

— De, fie cum voesci, ăise Sântul Hristos. Și încălecând pe măgărășul cel potcovit cu potcoave de argint, își luă rămas bun de la meșter și de la surata Calicie și plecă împreună cu Sîn Petru.

— Da bine, omule, nu putuși cere barem un codru de pită pe ȕiua de aȕi? se încumetă a ȕice surata Calicie, că ean ascultă cum se vaicăără de foame copilașii.

— De, muiere, minte de om și pace!.. M'am luat după o poveste veche ce'mi-a spus'o când eram copil, mătușa Stârpitura, poveste cu trei lucruri minunate... Dău că mai bine ceream o pungă cu bani... Lua-m'ar naiba, gogoman!..

De-abia rostise numele *Naibeii* și iacă vȕd intrând în bordeiul un boer, cu giubele scumpe de blăni, cu anteriul de suhaiul, înmuiat în aur și argint, încins cu brâne de șaliul, cu calpac de samur pe cap și a mână toiag de argint bătut cu petre scumpe.

— Îȕi daul eul pungi cu galbeni, ȕice nici una nici alta, boerul către Nea Sărăcilă, că era chiar dumnealui *Naiba* aidoma. — Da-mi dai mie sufletul tȕeu?

— Mamă, mamă! strigă în tinda bordeiului copilul cel mai mic, mezinul cel mai iubit... Dă-mi pită că 'mi e foame!..

— Li-i foame băeȕilor, gândi Nea Sărăcilă... Adă 'ncoace zapisul, jupâne Scaraoȕki, și-mi dă bogăȕie... Numai să nu-mi

iei sufletul decât după vadea de 20 de ani, să am timp să-mi așez copiii pe la casele lor. . .

— Da ce faci, bărbate?

— Ci tac, muiere. . . n'auđi că li-i foame?..

Scaraoțki dete lui Nea Sărăcilă un sac, două, mulți saci de galbeni ferecați cu zimți și curți domnesci. . . iar meșterul iscăli zapisul mai dinainte scris de Năsdraivan, diacul lui Ucigăl-Toaca, dând spre credință și iscăliturile celor 12 pângari ai Iadului și al Șoltuzului din Tartar, cu pecetea lui a mare, înmuiată în sânge omenesc în loc de chinăvar.

Apoi pe traiu, neică! . . De unde nu era coaje de pită mucegăită pe polița hornului, întinde-te masă, ridică-te masă! Și curți domnesci, și carete cu telegari arăpesci și haine de mătase muiate în aur, și scule cu nestimate, și copiii toți doi-spre dece îmbrăcați ca feți de boer de Divan. . .

Trecură cei 20 de ani iute-iute, că anul de noroc e mai scurt decât ceasul de necaz. . .

Păi când sosi veleatul din zapis, numai ce se făcură nevădute și curți și carete cu roți poleite și haine scumpe și pungă cu galbeni. . .

Și iar se găsi Nea Sărăcilă în gaura sa

de fierar, cu șorțul de piele, arsă de schîntee la pept și cioca-boca! cu barosul pe nicovală, iar surata Calicie îmfală iarăși foile, iar foalele celor 12 feciori iarăși goale...

— Hei! bogăția dracului nu-î lucru de temei! cugeta bietul Sărăcilă...

— Da de plătit o să plătești, Nea Sărăcilă, strigă din pragul ușei Belzebut, că ađi e vadeaoa. Aű trecut cei 20 de anı. Haıde, poftim după mine, că de unde nu, te ımfli cu copii de casă și plătești ciobote roșii¹⁾, ca la boerii de Divan.

— Aoleo! muiere, că-mı uitasem de zăpis... Fie, ăice meșterul: ean poftim, șeđi jupâne, numai o clipă pe ăl scăunaș de lângă vatră, până ce mı-oıű scoate șorțul și m'oiű spăla pe obraz de cărbunı, că se cade să mē ieı curat din lumea asta... ca puiul de găină, și nu-l puı la frigare cu tuleie cu tot...

Scaraotki se așeđă pe scăunaș, iar Nea Sărăcilă se griji cât se griji:

— Haıde jupâne că-s gata!

Naiba ăă să se ridice de pe scăunaș... dar par'că l-ai fi prins de scaun cu un cuiű

---

1) Amendă.

de dric... Se învârtea cu scaunul pe loc ca roata moarei pe grindei, dar de sculat, ca mai ba!

— Ci vin jupâne, că's gata, ȕice Nea Sărăcilă rîdînd.

— Da nu veȕi, omule, că nu mē pot ridica de pe scaun! rēspunse jupân Ucigāl-Toaca.

— Păi de, eū te aștept, cum scrie la zapis!...

— Ascultă, omule, lasă mē să mē scol și te mai las să trăesci un an cu bogăȕie.

— Nu, jupâne, nu! Dă-mi măcar ȕece ani încă de bogăȕii...

Dura-vura... Ce să facă și Dracul, cînd e prins în cursa Romînului. Sărăcilă scrisă pe zapis vadea nouă și apoi dete lui Scaraoȕki voie să se ridice de pe scaun. Acesta eșî din bordeiū cu clăbuci de mînie la gură, dar ce putea să mai facă? Zapisul e zapis și chiar pentru cel cu coarne, că doar nu e dracul boer de divan, să scrie una la zapis și alta să facă!...

Ei, dar iarăși trecură cei ȕece ani cum ar fi fost ȕece ȕile și de o dată se făcură nevȕdute curȕile și bogăȕiile și Nea Sărăcilă iar se găsi pe prispa bordeiului sēu sărac...

Numai ce se arătă în bătătură Scaraotki.

— Ei, acum s'a încheiat socoteala! . . . Nea Sărăcilă, poftim de vino cu mine.

— Vin, jupâne vin, că dor mi-o ajunge și de traiu, căs acum om bătrân. . . Hai, surată Calicie, hai și tu cu mine, că unde merge bărbatul să cade să meargă și miera lui.

Și dracul era voios, că în loc de un suflet cât avea la zăpis, o să aibă acuma două. . .

— Vin, cum de nu, omule? — ȋdice surata Calicie, numai o fi cam lungă calea și eu sunt pe nemâncate. . . Ean urcă-te pe ăl nuc, bărbate, de-mi bate câte va nuci.

— D'apoi nu scii tu că-mi e scrântit picio-rul, răspunde Nea Sărăcilă. . . Jupâne, lumea te scie cilibiū¹⁾ cu muerile. Ean urcă-te în pom de bate câte-va nuci în poala babei, ca să poată merge cu noi.

Atâta-i trebui lui Nea Sărăcilă! . . . Cât se urcă Scaraotki în pom să bată nuci, să se dee jos ca mai ha!

— Ci haidem, jupâne, că-i soarele a chin-die²⁾, e târđiū! Dă-'n sus, dă-'n jos. . . Vai!

---

1) Delicat, politicos, — 2) Amiađi.

picioarele dracului sunt înțepenite ca rădăcinile stejarului.

— Măi omule, iar mi-o făcuși bună!.. Lasă-mă să mă pogor.

— Ba ȕeă, nu, până ce nu te-î primi să-mi mai lași viața și bogățiile încă pe alți 20 de ani.

Dura-vura, dracul primi să-î mai lase lui Nea Sărăcilă încă alți ȕece ani de viața cu bogăție.

Ei, dar trecură și ăști 10 ani iute, cum trece bucuria scurtă a săracului.

Și iar se făcură nevedute curțile domnesci, și careta cu telegarii arăpesci și haine și scule și bogății. . . Și iar se treȕiră, la vadă, Nea Sărăcilă și surata Calicie în bordeiul lor cel sărac.

Numai ce i-a stat înaintea lor rânjind obraznic Scaraoȕki. Dar de astă dată nu era singur, că se temea mehenchiul să nu mai pață ca în alte rënduri, ci venise cu toți *copiii de casă*, aȕecă cu urgie de drăcușori de toată mâna.

— Ei, gata meștere? Poftim după mine! Ce să facă bietul român?

— Haide, muiere, că nu se cade să aș-

tepte Măria Sa dracul. Ș'apoi suntem și noi două cădături. . . Ce mai ni e bună viața? Ean privesce cum ni s'aū prăbușit merii obrajilor, că nu mai îi opresc măselele înșirate ca gândul. Vorba ni falfăe între gingiii ca melesteul în ciur subțire de mămligă. . . De âmblat nu mai putem decât în cărje, că ni-s țepene picioarele ca reschitoarele, iar ochii când vėd calul negru, îl zăresc cât puricile. . . Geaba! funia e la par. . . Hîrbul știrb chiar deacă e de aur, nu-i bun decât de topit. . . Hai, nevastă, că ne-a sunat clopotul! Hai, Mărite Scaraoțki!

Și gata e Sărăcilă și cu surata Calicie să urmeze după Scaraoțki însoțiți de droaia de drăcușori.

Numai cât ajunseră lângă pragul ușei, Sărăcilă se opri:

— Aoleo! ȕise el. . . Ce eram să fac? . . Moarte de drac, Măria-ta. Cei 12 băeți ai mei, acum sunt 12 nandrași voinici. . . Ei sciū că aȕi Maria-ta vreī să mă ieī și s'aū otărīt să te aștepte aciuati pe lângă bordeiū, cu aghiasmă sfīntă și cu sfīnta cruce la mână. . . cum te vor vedea vor să dea năvală asupra Măriei tale și a alaiului Măriei-tale, și nu se va

alege din toți nici cât e negru sub unghie. . .
că fiii mei n'au iscălit zapis cu Măria-ta. —
—Păi eu nu vreaș să-mi calc zapisul, că destule păcate am sarcină pe spinare! Voiș să te scap, Măria-ta de pacoste. Ci-că Măria-ta că dracul se poate băga în trupul dobitoacelor, fie cât de mici. . . Sciș una Măria-ta? Iacă nisce furnici pe coaja acea de mămăligă uscată. . . Băgați-vē în ele și eu vē voiș pune bine în astă pungă și vē voiș scoate bine printre cei 12 nandrași. . . și când voiș fi afară din curte, veți lua iar chipul vostru. . .

Dracul, cât e de drac dar se teme de bătaie, necum de stropul din fiștocul cu aghiasmă al popei și de priveriștea s-tei cruci. . . Primi Scaraoțki sfatul și se deteră cu toți de a tumba și intrară în furnici. . . Nea Sărăcilă culese furnicile și le puse în pungă și tuștiș în gaura de ferar!

Luă barosul cel mare și cioca-boca! peste pungă, pe nicovală, de-ș mergea sudorile ca bobul de mazere. . . Vai de bieții ucigăș toaca!

Dar minune mare: în toată lumea, cum Scaraoțki cu draciș fură băgați în punga meșterului, nu se mai pomeni nicăiure de rēs-

boaie, de certe, de bătai, de nedreptăți; muierile nu se mai despărțiră de bărbați, nici că-i înșelără; bărbații nu mai băteau muierile lor; toată lumea era în tihnă și în pace. Numai judecătorii lui Vodă nu mai aveau pricină de judecat; temnicerii arestanți de păzit; călăul ucigași de spânzurat, de vedeau ziua când vor muri de foame. . .

Atunci ei se duseră toți la Vodă, să se jăluască, cu lacrămare lungă, că li se taie *merticul*, din pricina lui Nea Sărăcilă, care ține închisă vrajba dracului în punga lui. De nu'l silescă, Măria-ta, să'i dea drumul, nu mai avem nevoie de Măria-ta, că n'are de ce să mai fie domnitori și împărați, unde oamenii trăesc ca frații. . .

Deacă auți Vodă una ca asta, că i se taie și lui merticul, pe dată trimese aprodi și copii de casă, să poruncească lui Nea Sărăcilă să deșarte punga cu furnicile, cu drații, că'l spânzură!

Numai Nea Sărăcilă se tocmi iar cu dracul să-i sloboadă deacă or rupe zapisul. . .

Ce să facă și Belzebut? primi tocmeala și după ce zapisul fu rupt și aruncat pe foc, din care eși miros de catran o zi întreagă —

dracii scăpară din punga unchiașului și o tuliră care în cotro, temându-se de vre-o nouă pățanie.

Apoi pe dată începură iar răsboaile, cerțele, bătaile, uciderile, desbinările, despărțeniile de muieri, de nu se mai deșertară judecătoriile de jeluitori și temnițele de vinovați și spânzurătoarele de spânzurați!.. și mergea iar din belșug judecătorilor, temnicerilor, călăilor și domnitorilor.

Numai lui Nea Sărăcilă și suratei Calicie nu-i mergea bine, că acum erau prea bătrâni.

Dar iată că veni și sfârșitul vieții lor. Acum ei se duc la poarta raiului.

Boc, boc!.. bate în poartă meșterul.

Veni st. Petru la poartă:

— A! tu ești meștere potcovar!.. Fugi încolo, nu este loc pentru tine în raiu... Vești? de ce nu m'ai ascultat să ceri raiul?.. Și'i închise ușa în nas.

— Știi ce, muiere! ȕise bietul unchiaș, nu putem sta în răspântia lumei, fără nici o aședare. Haide la Scaraoțki, că, rău cu rău, dar mai rău fără rău!..

Boc! boc! la poarta Iadului.

Portarul cât vedu pe Nea Sărăcilă, trânti ușa în nasul lui, strigând: 'mă-a poruncit ȕm-

păratul nostru, să nu vă las să intrați, că 'i-a ajuns ce a pățit cu voi. . .

— Ei, ce ne facem nevastă? ȋdice măhnit unchiașul.

-- Ce să facem? să ne întoarcem pe lume.

Și s'aũ întors pe lume *Nea Sărăcilă* și *surata Calicie*.

Și de atunci nu mai lipsește dintre oameni, ales *surata Calicie*. . .

Unde te 'ntorcĩ o găsești . . .

De ea nu te izbăvescĩ!

SOARTA REA

---

*«Vremea lumii soție și «norocul» alta :
El a suî ea a surpă, amîndouă-s gata.
«Norocul» la un loc nu stă . . . într'un ceas schimbă pasul,
Nu pot aduce anii ce pôte aduce ceasul !»*

Așa dicea, boeri D-stre, acum două sute de ani, Miron Costin, boierul cel ales la vroavă și ager la condei.

Norocul, Soarta! . .

«De cât multă minte, sciū că e mai bine,
Să aibî totdeauna un drum de noroc» . . .

mai dicea, dăunădi, alt condei ager la cîntări «*pe încheieturi socotite*», Grigore Alexandrescu. . .

Păi da, *norocul* e tot pe lumea asta. . . Nu-mai unia de geaba-î strigă :

«Ah noroc noroace,
«Ce nu viî în coace?» . .

Și nu vine! nu vine purdalnicul!

Geaba ȋice nu știu ce nătafleț ȋmbuibat, că *«norocul și-l face omul»*.

O fi... la cei scoboriți cu hîrzobul din ceriu. O fi *norocul* la căpătăiul de puf moale și cu fețele de borangic ȋn bibiluri al celui cu punga plină, dar nu se oploșesce stretchiatul sub bolovanul pe care' și rezimă capul odihnind bietul muncitor...

Auȋi vorbă goală!... Auȋi! Cică *norocul și-l face omul!* Vorba plodanului de la casa celui cu bună prinsoare: ci-că venise la casa acestuia un biet cerșetor. — O bucatică de pâne coconașule, că n'am ȋmbucat de două ȋile, ȋise cerșetorul tremurând de slăbiciune pe picioarele lui bătogite de âmbălătură zadarnică.

Și muțunachea de plodan cu părul blond ȋn cărlionți și cu haċna de mătase plină de nasturi, care numai unul prețuia cât o pâne, dă fuga la maică-sa:

— Auȋi, mamă, ci-că n'a mȋncat de eri că n'are pâne... Apoi de ce n'a mȋncat *cozonac* deacă n'are pâne?...

Iacă, așa cugetă și ăia de ȋic, că omul 'și face singur *soarta*...

Da unde e mangosita și năzdrăvana de *soartă* să ne o împrietenim și noi măcar pe o ȕi de iarnă!..

Nu vine drăcoaica la casa omului, dorită și poftită... De multe ori nici să iȕăesce măcar o dată prin tinda casei celui sărac. O fi trecând doară pe la pârleazul casei, dar cum să'i prinȕă de veste bietul nevoiaș? El n'o poate vedea când trece, că'i casa lui fără geam la fereastră, numai cu hârtie și cu burdahan neprevēȕii, pe când bogatul, din pridvoarele luminate ale curȕei sale, pe ferestre mari, cu geamul cât peretele, îi face *sachizmate* cât o zăresce și îi trimite în cale o droaiă de slugi și o trage de pulpană până în casa lui...

Și ȕeȕ și așa chiămată *soarta* rȕde numai cuȕ vrea dēnsa, morăcānoasă, și rȕnjesce la toȕi cari nu'i plac, fiă dēnșii născuȕi sub o stea bună, fiă plodiȕi în ceas rēu.

Că așa se petrece lucrul pe lumea cea largă a Sfântuleȕului de Dumneȕeȕ, 'mȕ-a dovedit măi deunăȕi moș Dudău din Oșloveni (judeȕul Neamȕului), spunēndu-mȕ povestea următoare, ce am însemnat cu bună credinȕă, cum curgea din graiul lui cu rost. — De voȕ

fi uitat ceva, vina nu e a mea ci a conde-
iului uscățiv care de abia se domirise să
prindă vorba, când ea de mult a și sburat
de pe buzele omului.

Iată povestea:

Păi, oameni buni, ci-că era o dată doi frați
ce să iubea și se cinstea unul pe altul. Când
ei ajunseră la vrâsta de a zburătăci din
cuibul părintesc, își împărțiră, fără ceartă,
multul puțin ce le rămăsese de la părinți și
dându-și rămas bun la o răscruce de drum,
apucă unul pe o cale și altul pe alta să-și
caute *norocul*.

Fratele cel mai mare se chiăma Bucur ;
Dorilă, era numele ălui mai mic.

Bucur se însură cu o fată de răzeș bogat
și se apucă de plugărie. Munca lui eșia tot
în plin. Pe ce puneă mâna Bucur, tot îi iz-
bândeă. Peste puțină ani casa lui era plină
stup de bogăție și cu muierea și copiii lui
ducea o viață de huzur. De ploua cu donița,
de ningeă ca hoaspele de porumb sub mlăciū,
orî de viscolea cu urlete, spulberând cenușa
din veatră, nu 'i păsa lui Bucur. În curtea
lui nu 'l răzbea nicî o nevoie și mintea lui
agcră se ascutea din ce în ce cu mare pri

cepere și născoceă mijlocul cum să adune mereu bogății, ca furnica harnică la moșoroiu.

Găsise și Dorilă de nevastă o muiere frumoasă și gospodină, fata unui răzeș cu prinoare. . . Gândeă acu și Dorilă că aș pus piciorul în pragul soartei bune. . . Da tot era cu grijă în inima lui, că 'și amintea cum încă fiind copil nu izbutea nici un lucru al lui. Făcea și el ca frate-său Bucur, vre-o jucărea, vre un cărucior bună-oară? A lui Bucur eșă bun teafăr de sub cuțit, pe când Dorilă spârgea roata la al său, ori îi rupea osia, tocmai când credea că 'l-a isbutit. . . Se urcau amândoi pe pomul bogat de nuci, să culeagă? Bucur se pogorea cu sînul plin de nuci, iară Dorilă de abia se urca și hait se rupea craca cu dînsul de 'și pipăia coastele, întins pe pajiște, să veadă de le mai are toate întregi. . . Mergea cu sorcova de *Sântvăsia* anului nou? Moși Popa dădea lui Bucur colacul uns cu miere. . . Când venea Dorilă la moș Popa cu Colinda, preoteasa nu mai găsia în copaia cu colaci nici covrigel-stingherel pentru Dorilă. . .

— Ei, gândia acum Dorilă, după ce se însurase, ce a fost a fost. . . s'a schimbat

soarta. . . Am muere tânără și frumoasă. . .
Am o sforică de moșie. Să mă pun și eu
pe muncă din zorile dalbe până'n noapte.

Așia și făcu. . .

Numaî geaba te iei la trântă cu purdal-
nica de *soartă*!

De semăna Dorilă grâu de toamnă în ogo-
rul său arat și boronit de se făcea țărână
subțire ca tabacul Domnesc, abia numai ce
eșia ca fulgii la bărbia flăcăului și peria de
gerul iernei, că nu 'l încălzea Dumneșeu, cum
îi vine bine grâului, cu plapoma moale de
zăpadă. . . De'l semăna primă-vara, nici nu
încolțea de secetă, ori de răsăria îl mistuia
gândacii. . . Ba într'un an cu noroc bietul
Dorilă ajunsese să-și veadă grâul în snopi
și snopii în șiră. . .

— Ei, acum s'a tăiat *cheji* rēi, s'a curmat
făcutul. . . Mâni snopii pe arie și la săptă-
mâna gălbenașii la chimir!

Ași! numai ce cade fulgerul pe șira de
snopi și se face scrum bunătate de bucate,
cu sudori de sânge adunate.

Un an, două, trei, tot așa, și lipsei ur-
mează sărăcia neagră, și sărăciei negre ur-
mează calicia, care se așează neurnită pe

veatra rece și pustie a lui Dorilă, ori cât și el și muierea lui n'așteptaū ca zorile să 'i deștepte, ca să se pună pe muncă cu nădejde de mai bine...

Păi veni treaba la așa hal, ca grecul orândar Frangolea, ne mai voinđ să păsuiască pre Dorilă pentru pânea și alte merinde ce 'i tot dedese pe datorie, ceru la Șoltuz și la sfatul pârgarilor, să vîndă casa lui Dorilă pentru plata datoriei.

— Ean ascultă bărbate, ȑice lui Dorilă nevasta, să scăpăm barem casa. — Frate-tău e om bogat foarte; de ce adecă n'ai merge la el să te ajute cu ceva bani să plătesci pe cămătarul Frangolea, ori măcar, să ai de unde a-ī plăti *aslam*¹⁾ bun, să te mai aștepte de capete?

Așa făcu Dorilă. — Iși luă inima 'n dinți și merse la frate-său.

Tii! Ce mai casă avea frate-său! Ce gard 'nalt de nuele în cununī împletit, de nu trecea măcar fiori de vânt prin desimea lui! Ce pridvoare cu podele ceruite și cu velințe vĕrgate ca ogoarele de toamnă! D'apoi prin

---

1) *Aslam*, adecă procente.

cămări? Prinsoare, nu glumă! Mai dehai de cât la spătăria domnească! Numai de mă-tase Macaturi și oglinzi venetice¹⁾ pe toți pereții și lăviți de catifea roșie cu ciucuri ca la pecetia lui Vodă. . . Apoi slugi, câte muscel! . . . Unii încoace, alții încolo, zorea la porunca lui *jupan* Bucur (că acum din *jupan* nu-l mai scoteau nici boerii din Divan).

Cu dragă inimă și cu blândețe primi Bucur la gazdă, în curțile seale, pe fratele său iubit Dorilă. Spusu-i-au acesta pësul său și fără să aibă nevoie de rugăciune, numai ce-î dade Bucur o pungă plină cu galbeni ferecați, să se ajute la nevoia lui.

Ei! a scăpat bietul Dorilă de nevoie. — Luându-și rămas bun de la frate-său Bucur, plecă spre casă cu pas grăbit.

Ca să ajungă la casa lui, ca la o sbură-tură de prăstie departe numai, avea să treacă o gârlă.

Era pod bun al stăpânirei peste gârlă, dar stăpânirea nu-ți face un bine decât deacă îl plătești și decî nu puteai trece pe pod decât dând podarului brudina²⁾ hotărîtă.

---

¹⁾ Adecă de Veneția. — ²⁾ Taxa de trecere.

Ce se gândi Dorilă? Nu e mai bine să cruț eu câți-va bani și să trec gârla cu piciorul prin vad, cum am mai trecut'o de atâtea ori? Că nici parale schimbate nu am și de oiă da podarului să-mi întoarcă de la un galben, m'o lua la ochi, și Doamne apără, cine scie ce mi-se poate tîmpla pîn' a casă.

Așa și făcu. — 'Și suflecă pînă la genunchi ițarii și intră în gârlă, făcîndu-și cruce și pipăindu-și punga din brâu cu galbenii.

Dar gârla venise mare, cu undă întetită, din ploaia de la munte de peste noapte. Cu mare greutate Dorilă ținea pept apei, iar când ajunse pe la jumătatea gârlei, piciorul lui Dorilă dete de o scorbură și nenorocitul se afundă în ea. — Podarul, care văduse aceasta, fiind un suflet bun de creștin, se repezi la luntre și cât ai gândi el și ajunse lângă scorbură, unde vădu plutind capetul briului lui Dorilă. Voinicesce trage de brâu și eacă, vrînd Dumnezeu, Dorilă e scăpat de la moarte pe malul gârlei nu departe de casa lui.

— Eacă așa, bade Dorilă, îi dice podarul; vorba Românului: «Scumpul păgubește...» Te-ai ferit de brudină și ai dat peste puțină!

Iar Dorilă, care-și venise în simțire, pune mâna la brâu... Brăul nicăeri, că trăgând de el podarul, se desfăcuse în gârlă și punga cu galbenii căduse în bolboană.

— Scumpul păgubesce, jupâne, ți se amărit Dorilă, iar nevoiașul nu se prăpădesce! Eu am scăpat de moarte, iar punga, mi-a luat'o *soarta rea*.

Câte-va zile Dorilă, nevasta și prietenii câți mai puteau avea (că sărăcia nu-i numără cu droaia), se tot învârtiră pe malul gârlei și cercară să dea de punga perdută, dar de geaba: *soarta* nu voi ca Dorilă să-și scape măcar casa de la peire.

Jupân Frangolea n'are să-și caute plata datoriei în fundul bolboanei:

— Plătești, ori nu plătești? ți se spune el lui Dorilă.

— Omule, se 'ncumetă a ți se spune lui Dorilă muierea lui, cu ochii plini de lacrimi, mai cearcă la frate-tău, că sufletul bun e plămădit din aluat Dumneșcesc și Dumneșeu nu ajută numai odată pe om... Spune-i pățania și cine scie? Poate se va milostivi și ne va mai ajuta...

Și iar se duse Dorilă la frate-său Bucur și iar cu dragoste și cu blândețe fu primit și ospătat și-i spuse pățania lui. Bucur îl mângâia și 'i dade iar cu bună inimă o altă pungă cu galbeni.

— Veđi, de astă dată să treci pe pod, dragă Dorilă. Eacă și câte-va parale mărunte pentru brudină.

Plecă Dorilă cu inima încălđită de bune nădejdi și ascunse în dosul minteanului punga cosându-o să nu se desprindă.

Până să ajungă la capra podului gârlei, avea să treacă printr'un crâmpeiu de codru.

Eată că de câte-va ăile se ivise în codru o ceată de hoți.

La intrarea codrului poposise o caretă cu un boier mare. Acesta se gândea cum să treacă prin codru cu chimirul plin de galbeni, mai ales că simțiseră hoții de călătoria bogătașului pe acolo.

— Bună ăina, drumetuțe, ăice boierul lui Dorilă, pufnind din ciubuc. Sunt urmărit de zapciî domnesci, că m'am hainit de domnie. Gândesc că ești creștin bun, și că-î vrea să mă scapi. Dă-mi hainele dumitale și eu 'ți-oiu

da pe ale mele; voiŭ trece eŭ pe jos prin pădure, unde mă pândesc zapcii și d-ta în trăsură. — Te-or opri zapcii în cale, dar fiind-că ei îmi cunosc fața, vor crede că ești alt boer și 'ți-or da drumul, și așa amândoi vom eși cu bine din codru.

Omului cinstit nici îi scapără prin minte gând de faptă necinstită. Dorilă nu putea cugeta măcar că boerul nu-și dă de geaba hainele lui cele scumpe, că nu-i în deprinderea boerească de a face faptă bună fără să aștepte răsplată. El primi schimbul, dicând în mintea lui: «să vede dar că de astă dată s'aŭ schimbat chezii răi. . . Cum oiŭ ajunge a casă mă îmbrac eară în haine țăărănesci și vestmintele astea scumpe le duc la târg și le vînd și cumpăr o vacă cu lapte pentru copilași.

Nu încape vorbă, Dorilă nu uită să descoasă punga de la spatele ilicului, înainte de a-l pune pe umerii boerului.

Boerul se făcu țăran, și țăranul luă ifos de boeriŭ în leagănul cu roți aurite și porniră și se afundară deosebi în codru. Numai ce de odată eșiră în calea leagănului ceata de hoți înarmați până la dinți și tăiară șleaurile cailor și se năpustiră asupra lui Dorilă.

— Ce vreți voi, strigă Dorilă: priviți-mă la față și vedeți-mă, că nu sunt eu boerul pe care v'a poruncit Vodă să-l duceți cu *ciobote roșii*¹⁾ la domnie.

Dar hoții desbrăcară pe Dorilă și-l lăsară numai în cămașă și-i luară și punga cu galbeni și caii și trăsura și mai dându-i dobândă câți-va dupaci, îi fac vînt strigându-i:

— La fugă, ciocoiule, că de te mai prindem, 'ți dai duhul în codru!

Cu cinstita față a vicleanului boier nu mai se 'ntâlnește bietul Dorilă. El ajunsese la casă bătut și gol, de se împlu de jale bordeiul lui, deacă mai încăpea o nouă jale în el, peste cea neagră, care de mult îl împluse cu vîrf și îndesat.

Nu mai ce-i pasă lui *chir* Frangolea de jalea Românului? . . Nică o dată de întîrziere nu mai vrea, ci zor să-i vîndă casa bietului om! . .

Și tot gîndi Dorilă și cu amărîta lui muieră ce-or mai face, ce-or mai drege, doar să scape bordeiul.

— Până 'n trei sunt lucrurile bune, bărbate, țise mai la urmă nevasta lui. Un sînt

1) *Cioboate roșii*, era amenda în favoarea esecutorului.

Dumnezeu este și tot în *treime* este închinat. . .
Ean mai cearcă, omule și de a treia oară
la frate-tău Bucur. . . Sufletul bun e din aluat
Dumnezeesc. . . O da Dumnezeu și te-o ajuta
și de a treia oară. . .

Și plecă iar Dorilă spre casa lui Bucur.
Tot cu inimă bună și cu mângâioase gra-
iuri întâmpină Bucur pe Dorilă, care-i spuse
pățania lui din codru. . .

Numai de astă dată, spre marea mirare
și întristare a lui Dorilă, Bucur dîse hotărît :

— Poftim, frățioare, stă, odihnesce, ospă-
tează la mine cât vrei, cât 'ți place, dar
banî nu mai daŭ . . . că vești bine, că nu se
ține de d-ta banul ! . .

Ce să mai întîrzie Dorilă sub streășină
străină după ce tăiată-i fu nădejdea deaju-
torare cu banî?

— Eacă o pâne neagră, frate, să aibi de
dus la copii. . . Vești de n'o perde și pe
asta. . . îi dîse Bucur, la ora plecării. —
Mergi cu bine. — Dumnezeu să-ți ajute, că
eu nu mai sunt vrednic la aceasta.

Deacă ai fi dat cep sufletului lui Dorilă
când așa își luă rămas bun de la Bucur, și
se vedu întorcîndu-se a casă fără nici un

ajutor, ar fi curs numai negrul necaz. . . Ba, ori cât de bun era la suflet Dorilă, 'i-a înnorat prin minte chiar și grele gânduri despre împetrirea de suflet a frate-său: — Auți! un om putred de bogății, care lasă la Ți de mare cumpănă pe un frate bun?

Și mergea cu capul pleostit pre piept, pe drumul dinspre casa lui și rostogolea în mintea lui înăsprită pălcuri-pălcuri de gânduri negre, când eată aude prin codrul, în care acum intrase, glas de corn de vânător. . . Fusesse mare goană de vânătoare boierească. . .

Cum era ora de amiazi, vânători și po-taia de ogari odihneau la umbra stejarilor. Slugile boieresci mâncau și dădeau la câni halci mari de *pâne albă*. . .

— Veți, gândea amărît Dorilă, câni bo-ierilor mănâncă pâne albă, iar eu duc copiilor mei pâne neagră ca pământul. Asta-i dreapta-tea lui Dumnezeu? . .

— Oamenii buni, Țice Dorilă, slugilor bo-ieresci, cari hrăneau câni cu pâne albă; câni boierilor pot mânca și pâne neagră. . . Dați-mi o jumătate de pâne albă pentru astă pâne neagră. . .

Cum slugile erau după masă, cu inima lăr-

gită la bine, de câte o litră de vin bun, nu răspinseră cererea lui Dorilă și schimbă pânea lui cea neagră pe o pâine întreagă albă, albă ca lumina zilei.

— Tot m'am ales și eu o dată cu ceva, gândi Dorilă. Ce ospeț domnesc pentru copilașii mei! ..

Și și continuă drumul.

Dar sluga ce schimbă pânea albă, cât voi să rumpă pre cea neagră, numai ce se rostogoliră pe petre, jos un pumn de galbeni ferecați.

Bucur, vedând că prigonirile soartei lipsesc pe Dorilă de ori ce ajutor i-a tot dat, chibzuisă să pună galbenii în pânea neagră, că așa, cugeta, că fără frică de hoți și de alte primejdii în cale, va duce Dorilă bani a casă la muierea lui.

Bună era socoteala lui Bucur, dar ce te faci când nu vrea *Soarta* să fi ajutat? ...

*

Mâncară copiii pânea albă. . .

Dar *chir Frangolea* încă mănă cu *aslamurile* căsuța bietului Dorilă, care se vedu

dat pe drumuri, fără adăpost, cu toți ai săi, goi și flămânzi. . .

Dar eată că lui Bucur îi dete în gând să vină la frate-seu să afle deacă de astă dată a isbutit să aducă banii a casă, cu pânea cea neagră.

Care nu fu mirarea lui aflând de cele întemplate și care nu fu măhnirea lui Dorilă, când frate-seu îi spusă, că pusese galbeni mulți în pânea cea neagră. Nu atâta după galbeni îi părea rău lui Dorilă — că de, acum se deprinsese el cu calicia — dar îl mostra cugetul greu, că gândise de rău pe frate-seu Bucur. . .

— Sciî ce? ȕise Bucur lui Dorilă, eă nu vė mai daă vouă nicî un ban, că vė prigonesce soarta. . . Ean vino 'ncoace, tu Ionele, — că așa se numia mezinul lui biet Dorilă — să sciî că pe numele tėă am să rescumper casa tată-teă și ogorul și am să pun argați să-l are și să caute de toate. . .

Așa făcu cum grăi.

Și până la anul casa lui Dorilă se împlu de bunătăți și trăiră toți în tîcnă și lăudând pe Dumneȕeă.

— Veȕi nevastă, ȕicea Dorilă, — copilul e

noroc la casa creștinului!... Un om drept scapă o cetate de peire; un copil cu noroc ridică tot neamul...

Soarta?...

*«De cât multă minte, știu că e mai bine
Să aibă totdeauna un dram de noroc!»*

— *Ba mai bine să-ți dea Dumnezeu copil bun și chezi răi ai părinților sunt răpuși, chezi cari nu-i înlătură totdeauna mintea!*

Pitești, 1891, Mai 8.

POPĂ FĂRĂ VOIE

POVESTE SPUSĂ DE LEANCA BĂTRÂNA DIN CÂMPINA

Ci-că era o dată în Câmpina un biet cismar și-i dicea lumea «Guraliul», că-i toca gura mai dehai decât toaca la biserică spre di de sărbătoare. Jupân *Guraliul* era om nevoiaș, că avea de la Dumnezeu o testea de copii și avea și o muiere mereu bolnavă, de nu-i ajungea lui munca meșteșugului, ci încă bietul creștin era silit să vadă tot el și de copii și de a brumă de casă ce avea, în locul muierii.

Păi ci-că se stârnise odată, sub Mihaï-Vodă cel viteaz, resmeriță în țeară, și trecea Vodă cu oastea spre Ardeal, cu oaste câtă frunză și iarbă. Și cum trecea Vodă prin Câmpina,

călare pe un cal alb, de ți părea Arhanghelul Mihaî, iată mări, că aude pe Guraliul, care stând călare pe puntea pîrleazului Popei Onufrei, mi 'și învîrtia limba în gură ca melița și mi-i turna popei la înjurături de curgea gîl gîl, ca potopul de gîrlă sprăvălită pe pripon, la urlătoare.

— Da ce înjuri tu, măi jupâne, pe părintele? strigă Vodă, oprindu'și calul.

— Păi M. Ta... am douăsprece foale goale, douăsprece părechî de șolduri de învelit în țeale, și de când cu rezmerița lucrul cismăriei a stinchit rău, de nu mai câștig nici cât să amăgesc foamea plodanilor. Și am ȑis eũ în gîndul meu: Mă Guraliule, ean fă până la moș Popa Onufrie și-i cere cu împrumutare câți-va taleri, până s'o potoli rezmerița. Păi Măria Ta, popa mi-a răspuns: «Ei, mă ăsta, talerii nu cresc în dudăuri... Munȑesce-ȑi meșteșugul și-i da de taleri».

— Bine ȑ'a grăit Părintele, ȑise Vodă.

— Mi-a grăit bine?.. Da ce? popa munȑesce? Boscorodesce numai din gură toate alea Duminica și în ȑile de praznic și după ce se pricistuesce în altariũ, împarte cu pala-

mariu colivile de la oameni, grâu cu miere și miez de nucă și înnoadă în basmaua din briu mulți taleri, tot în lescăi turcesci de argint. . . Da ce? A muncit popa pentru așa câștig. Ba numai cât a băgat discul sub nasul creștinilor și fie-care i-a dat din ce n'aū avut. . . Păi asta muncă se chiamă? Pre mine mă trec nădufurile din faptul ȝilei până noaptea târȝiū, când sfirie pe sfirșite mucul opateului, și tot nu am mălaiū pentru copii.

— Așa creȝi, jupâne Guraliule? Popa câștigă mult și lesne, iar tu muncesci tot în sec? Va să ȝică nu ești mulțămit cu meseria ta?

— Da cum oiū fi mulțămit Măria Ta?

— Deacă-i așa, iacă mâne tot e Sânta Duminică, tu să ieī slujba popei, să *boscoro-desci* tu în locul lui. . .

Ci-că pe vremea aia, atâta era de mare puterea lui Vodă, că și darul preoȝiei tot el îl putea da, mai dehai de cât părintele Vlădica.

— Să trăesci, Măria Ta, ȝice jupân Guraliu, popă mă vrei, popă voiū fi. . .

*

Cum ajunse a casă, jupân Guraliu strigă din tindă muierēi lui: Nastasio, sunt popă; de

acum fără de muncă o să avem de toate... Biat femeie își făcu pe ascuns cruce ȝicându-șî : aoleo! atâta 'mî mai trebuie, s'a smintit bietul omul meû!

Numai la urma urmei — după ce-î povesti cele întemplate, se mai potoli și groaza Nastasiei, *Părintele* Guraliu, blagoslovi copîi, care cereau mălaiu, ȝicându le: «nu numai cu pâne trăesce omul, ci și cu tot cuvêntul ce esă din gura Domnului!» că așa 'i rês-punsese popa Onufrie cînd el, pasă-mi-te, se jeluia că n'are pită pentru copîi.

— Toate bune, ȝice la urmă Nastasia, toate bune, omule, dar cum o să faci mâne slujba la biserică, cînd nici de bucoavnă n'ai avut parte s'o trecî din scoarță în scoarță, la tinerețe.

— Ean lasă, fă Tasio, că m'oî pricepe eû să boscorodesc ca popa, de nu'l pricepe nici baba Spanchia, cea care a ținut lumînarea la 12 popî, nici chiar Țîrcovnicul Dănăilă, cel care a învățat toată cartea la școala domnească din Têrgoviștea.

*

A doua ȝi, Duminecă, palamariul mătură în faptul ȝilei și desprăfui iconostatul cu icoana

praznicului, că avea să vie Vodă la biserică și era să fie și popă nou...

Da ce să mai lungim vorba? Veni Vodă cu tot alaiul său împărătesc și biserica se împlu de oameni ca un cuib de lăstuni. Des de dimineață *părintele* Guraliu venise și el... Numa acu e acu! Cu chiū cu vai, cu ajutorul palamarului 'și puse stiharul, felomul, patrahirul. Iată că dascălul de strană ȋdice ihtenia de intrare la liturghie, iar palamariul trage clopotele în turla de se sgudue biserica...

— Bine cuvintează, părinte!..

— În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh! ȋdice părintele Guraliul, din mijlocul dverelor împărătesci...

— Prea bine, ȋdice Vodă, ȋi înainte părinte.

— În numele Tatălui și al Fiului... poftoresce Guraliul.

— Dă mai nainte, strigă Vodă mai tare.

— Și al Sfântului Duh!.. hm! hm! hm!
Dascăle, ce mai vine?

— Haide, jupân Guraliul, — desleagă traista cu moliftele, cum făcea părintele Onufrie... Nu ȋdiseși că meșteșugul popei nu este muncă ca cismăria ta? Haide, înainte, că de nu, te spânzur!

De geaba își înghiția bietul jupân Guraliul scuiatul și-și tot frământa limba în gură, că nu eșia din ea nici atâta graiă cât mai țîșnesce făină din gura vescei la moară, după ce toate boabele meiului au curs făină aurită în sacul omului și morariul și-a luat merticul.

— Blagoslovenia Domnului. . . Blagoslovenia lui Hristos. . . Păi să-ți iea dracul meșteșugul, părinte Onufrie, strigă Guraliul necăjit. — Tot mai ușor 'mi este să trag sfoara ceruită de pěr de porc, să cos carâmbii însurați de la toți câmpinenii, decât să ȑic *Doamne miluesce* pân'oiă face clăbuci la băerile gurei... Spēnzură-mē, Măria Ta, că popă nu mē fac !

— Eī jupāne, ȑice Vodă riȑēnd. — Fie-ce meserie are greutățile ei. . . Cine se ține de a lui și nu înjură pre a altuia, o nimeresce mai bine decât tine. . . Veȑi de calapoade și de tălpī și nu mai înjura pre popa, de vreī să sporesci. . . De leturghie nu ești făcut ; să te vēd acum la cismărie : să-mī faci cisme la oșteni, că resmeriță-neresmeriță, — cisme ne trebue !

— Să trăesci, Măria Ta, strigă Guraliul, scoțēnd odajdiile și îmbrăcānd cu ele pe popa Onufrie, căruia îi sārută māna.

MÂNĂ DE BOERIŪ

Era o dată la Mitropolia din Iași un Mitropolit înțelept ca nime altul. Din mirenii avu-
sesse el o fată, ce n'o putuse mărita, că până
să ajungă Vlădică, nu mai eșise bietul că-
lugăr *din opincă*. . . Și fără de zestre greu
găsesci mire!

Dar acum că soarta îl ajutasă de se fă-
cusă nu numai Vlădică dar și Mitropolit, cur-
geau pețitori droaie pentru Mărioara.

Decât fata—cuminte cum era—înțelesea
că nu de ochii ei se îndrăgiseră acum peți-
torii, ci de punga, acum plină, a Mitropolitu-
lui tată.

— Scii una, Prea Sfinte părinte, eu nu mă
mărit decât după acela dintre pețitori, care
va avea *«mână măi de boeriŭ»*.

— Auziți, dumneavoastră, di-se dar Mitro-

politul cătră pețitori... Mărioara nu se va mărita decât cu acela din D-stre, care va avea *mâna mai de boeriū*. Poftim peste un an și-i arătați mânila și ea va alege.

*

— Ce o mai fi și «*mâna de boeriū*?» se întrebară pețitoriū.

— Ce să fie?—O mână care nu lucrează, care e nebatogită de muncă, ci albită de trândăvie... *Mâna cea mai albă e mâna cea mai de boier*.

Și se apucară toți, care de care, să-și gri-jască de mâni. Câte unsori alea toate le ne-clăiaū și noapte pe mâni, coconașiū cei mai zarifi și mai cilibiū... La spițerie și la mă-tușa *Despa*, a de face diresuri din castraveți și descântă de deochi, sunău gălbinașiū pe teșghea, pentru oblojele și unsori pentru mâni...

Sosi vadeaua pusă de fată. Se înfățișară fel de fel de pețitori: neguțitori, boierănași, boieri veliți ¹⁾ și altă curte măruntă.

---

¹⁾ Marī.

— Ian să vedem *mânile*, le ȃise fata... Am dat cuvântul meu și cu cinste îl voi ține... Arătați pe rënd mânil.

— A D-tale este mână albă ca de brutar. Dar iacă ai o sgărietură: ai frământat în aluat nou, pâne vechiă... Cum nu vei înșela pe muier

ta, deacă pe mușterii nu te-ai sfiit a'i înșela?

Brutarul se duse în colo boscorodind.

— A D-tale mână este albă ca varul de Orheiū... dar pe buricile degetelor se vede urme de aur... Ești zaraf... Un om care toată ȃiua numără galbeni, — n'are vreme să numere bătăile de inimă ale nevestei...

Zaraful se depărtă ȃicând: destulă bătaie de inimă îmi dă paza și înmulțirea aurului meu!

-- Ce mână albă ca laptele aveți D-stră, ȃise fata de Mitropolit, la o ceată de pețitori l... Dar n'o să aleg pe nimeni din D stre, că numai mâna ați ținut'o albă, dar nu și cugetul... Că sunteți judecători și mai ieri încă ați vândut pe bani dreptatea răzeșului celui sêrac...

— Dar iată «*mână de boier*», strigă un Logofet mare de Divan. Ce mai ȃici?...

— Adevărat, e mână de Logofet mare...

dar iată *mână mai de boier*, mai ȋdice fata, arătând o *mână bătogită și stălciță rău*...

— Auȋi!.. Mână de boieri, acea mână stălciță, strigară boieri.

— Da, «*mână de boier adevărat*», ȋdise Mitropolitul, că bătăturile sunt după urma spe-dei cu care mai dăunăȋi s'a răsboit de aȋ isgonit dușmanul din țeară...

Bine ȋci, Mărioară.. *Mână de boier*, albă, neatinsă nu este mâna de mire pentru fata cuminte.. Adevărata mână de boier e cea care răstoarnă brazda roditoare și hrănitoare neamului și acea care—cu prețul vieței—apără țeara de dușmani...

Marioara Mitropolitului puse mâna sa în «*Mâna oșteanului țerei*».

II.

LEGENDE

DIN ISTORIA NAȚIONALĂ

VIATA IN TRECUT

JURĂMÎNTUL ȚEREÎ

LEGENDĂ ISTORICĂ

De temeiū e vorba omului cinstit, dar temelie neclintită a adevărului este graiul cu mâna dreaptă pe S-ta Evanghelie, sub fiștocul de busuioc cu aghiasmă și sub omoforul Vlădicăi. Vorba de la om la om, sub stremurarea nevoiei, gînj putred de teiū; cuvîntul rostit în fața icoanei Mîntuitorului, singur e lanț oțelit, ce nu se rumpe, ba te leagă de vecii-vecilor în focul Gheenei, deacă nu te ții de asemenea cuvînt... Păi vai! de cel care 'și calcă legămîntul primit în fața Pristolului: praf nu s'alege de el, de neamul lui, de casa lui!... Și călcătoriul de jurămînt ajunge după moarte *strigoii*, de

n'are parte nici de odihna tainică și uitată a mormântului, mai înainte de trombița cea de apoi, că pentru strigoii ajunge cântatul cocoșului de miezul nopții. . .

Ci-că pe vremea păstoriei Mitropolitului Iacob I, așa de mult se înmulțiseră strigoii, din călcarea de jurăminte, că i s'a făcut milă Prea Sfinției Sale și dusă anafora la Domnitoriū, cerënd să nu mai fie îngăduite învoelile pe temeiū de jurământ, ci numai cu zapise, slovă neagră pe hârtie albă din condeiū de diac de logofeție, doar de s'or mai împuțina strigoii prin țintirime ! . . . ¹⁾

*

Ei, așa era credința în puterea jurământur lui la noi Români, până mai dăunăđi, da-acum. . . Acum s'a băgat și între noi purdalnica aia de necredință în cele ale Bisericei, de aū ajuns treaba acum că nici sub epatrafirul popei, nici sub omoforul Vlădicăi nu se mai aciuesce graiul cinstit, adevărul nerășuit de cugetul rău. . .

---

¹⁾ Asemenea *anafora* a Mitropolitului Iacob este un act istoric Vezī în Tom. I al *Istoriei Românilor* de mine.

Maî de demult toate certele și tragerile la judecată se potoliau maî puțin cu capete de legi și cu *obiceiul-pământului*, decât cu jurământ bisericesc. . . O carte de blăstem a Mitropolitului, când o aducea blagocinul în casa omului, era maî dihai decât trăsnetul. . . Ca să scape creștinul de așa foc, nu maî tăinuia nici comorile lui Iov și adevărul eșia lămurit ca lumina zilei. . .

Deu așa ; nemărginită era odată la noi puterea jurământului !

Eû sciû o poveste, — dar poveste adevărată, întâmplată acum 107 ani în capăt, — din care cetitorul va putea vedea în ce seamă deosebită era la Români *jurământul*. Din povestea mea se va maî vedea și cu ce isteată născocire Divanul țerei a sciut, odineoară, să înlătore deasupra Capului țerei, legământul greu al unui jurământ la dușmanii țerei.

*

Nicolae Mavrogheni-Vodă, după ce maî bine de un an de zile în fruntea oastei românesce, apără pășurile munților și împedecă pre nemți și pre unguri de a țîșni prin ele în țeară și după ce ca Domn și al Moldovei

se răsboi vitejesce în Moldova, la Vaslui, la Monastirea Adam, în județul Bacău și al Putnei în contra Rușilor și a Austriacilor, fu răpus în 1790 în bătălia de la Mărtinesci și Caiata în Râmnicul-Sărat de către oștirile întrunite rusești și austriace comandate de Suvaroff și de Principele de Saxa-Coburg, și perdu tronul și nu după multe zile perdu și viața peste Dunăre.

Nu doară că pe Mavrogheni-Vodă 'l plângea boerimea munteană, că puțini dintre boeri se lipiseră de dânsul. Ales cei mai de frunte îl și părăsiseră cu mai multe luni înainte de ce să se fi întâmplat bătălia de la Râmnic.

Dar, ori cum era boerimea cea de acum 100 de ani, adevărul e că ea tot mai ținea la țeară. Schimba ea, nu'i vorbă, Domnitorii pe întrecutelea cu Sultanii și Vizirii, de se primineau pe tron, cum se priminesce omul bogat de cămăși, mai în fie ce zi, dar la fie ce schimbare de Domnii își aducea aminte boerimea și de vorba vechiă: schimbarea Domnului, bucuria nebunului.

Era deci grijilivă boerimea din Bucuresci după bătălia de la Mărtinesci, că nu scia ce

s'o mai întâmpla cu biata țeară... De cât, cum era rostul lucrului pe vremea aia, cât aflară boerii rămași în Bucuresci că Mavrogheni-Vodă au apucat calea spre Dunărea, pe dată și trimiseră o solie dintre ei, cu Vlădica Filaret în frunte, să ducă *Principelui de Saxa-Coburg* închinăciunea lor și să-l poftască să vină cât mai neîntârziat la Bucuresci, că Turcii s'au ridicat de acolo.

Ți se pare astăzi lucru de necreșut că sfatul țerei, că boerimea cea aleasă, să chame pe străin, pe dușmanul țerei, în sînul ei, în capitala ei... Numai de ! altmintrele cugetăm noi astăzi de cum să sfetea gîndul boerimei de acum 100 de ani...

Și să nu creadă cineva, că boerimea care chiăma pe Austriaci la Bucuresci nu-și iubea țeara. Cum că ș'o iubea va dovedi povestea noastră de mai la vale.

În dimineața unei zile din luna lui Octombrie 1790 era mare mișcare în Bucuresci. Urla văzduhul de sunetul clopotelor de la sutele de mănăstiri și biserici. Răspînteiașii împărțeau berechet la bice pe spatele țera-

nilor silindu-i să abată cu carele lor, mergând ori întorcându-se de la obor, din ulițele de căpetenie, și să apuce prin mahalale. Tot răspînteășii zorea prăvăliașii să curețe noroiul de pe podul de lemn așternut de alungul podului Tîrgului-de afară. Ce avea să se întîmple? De sub dealul Mitropoliei de alungul aceluși pod până dincolo de Mănăstirea Plumbuita, încă din faptul țilei se înșiră alaiul întocmit pentru primirea în Bucuresci a armatei Austriace. Zapcii călări pe cai învățați în buestru, după povățuirea lui Alai-Pașa, aducea la îndeplinire țidula de alai a Divanului. Mitropolitul, Episcopii, boerimea, cari în leagăne și butci cu roți aurite și cu coveltire lustruite, cari călări pe șeli turcesci inecate în ținte de argint și cu canafuri de pele roșie, atîrnate, bătînd coastele calului, peste scările scumpe în cari se întepeneau călăreți îmbrăcați în minunate castane și blăni de samur, ținînd la o mână frânele muiate în ținte de metal strălucitor ca și zabalele de argint din capul cailor și la alta toiagele rangului lor... Iată breasla *spătărească* cu a bruma de oștire ce mai se află în Bucuresci; iată breasla *agiască*... Nici *Măimă-*

riile cu prapurile lor nu lipsesc din alai, măcar că neguțitorimea singură mai jălea pe Mavrogheni-Vodă. Cum să nu-l jălească, când își amintea, că el făcuse caimacam țerei pe unul dintre ei neguțitorii, pre vestitul Turnavitu înaintea căruia boerul stătea cu mâinile la pept și cu zmerenie aștepta la perdea să i se dea rîndul de intrare la boerul Caimacam, care :

« Purta în cap o căciulă
Țuguiată ca o sulă
Și cu ghebe în spinare, —
Ce nu face cincă parale, —
De aba roșie, ruptă,
Cu ață albă cusută,
Cu poturi, cu imineî,
Se deprinsese cu ei,
Iar să-l fi vădut călare
Chiar vătav de haimanale. ... »

Acest alaiu era menit să întîmpine pe comandantul oștirei Austriace Principile de Saxa-Coburg. Acesta sosi, însoțit de solia boerilor și ca *maimandar*¹⁾ era însuși Vlădica Filaret.

---

1) Călăuză.

Nu mai povestesc despre închinăciunile boerimei la sosirea Principelui, că cine nu scie cu ce vênjosime și mlădiare își duceau boerii acum 100 de ani «*Capetele pe tîpsie*» înaintea puternicilor Țilei. . . De cît să nu uit a spune, că Principele de Saxa-Coburg tot nu cuteză, cu tot alaiul întocmit în cîntea lui, să intre în Bucuresci decît însoțit și de o numeroasă gardă de «*drăgani*» (dragoni), dragă Doamne, gardă de onoare, dar în adevăr «*straje*», că toți «*dragonii*» aveau armele încărcate și gata de tras, la cea mai mică încercare de trădare din partea boerimei. . .

Avînd la dreapta pe mitropolitul Cosma, la stînga pe Filaret, și în jurul lui boerimea, Coburg păși în fruntea alaiului, cu escorta sa oștenească pînă la Mitropolie, unde fu întâmpinat iarăși, în pridvorul Bisericeii, de soborul preoțesc, cu evangelia și cu crucea. Se făcu fiștanie; se cîntă un trisaghion, apoi, iar cu alai, comandantii austriaci fură duși pe la conacele la cari erau rînduiți.

*

În seara Țilei în care oastea Austriacă tăbări la Bucuresci și în jurul Capitalei, Prin-

cipele de Saxa-Coburg și ai săi, obosiți de cale, se culcară prin paturi boeresci, pe saltele nalt clădite din lână albă, sub plapome de mătasă roșie, cu capul înfundat în perini de puf înfășate în fețe de pânză de in și de borangic, subțire ca ața de păiajin și numai în fluturi, găurele, bibiluri și horbote țesute pe veșcă de ciur.

Ulițele sunt acum toate pustii. Răspînteiașii singuri curmă tăcerea nopții strigând între două căscături, tradiționalul: «*Ochiul meu vede, te ved, te ved!*...» Din când în când pe ulițe vedeai pășind cu grăbire și cu grijă, vre un trecător înarmat cu obligătorul felinar...

Târziu în mijlocul nopții acesteia, în una din camerile casei Mitropolitului Cosma se adunaseră venind tot tiptil și pe ulițe deosebite, Episcopul Filaret, Boerii Dumitrache Brâncoveanu marele Ban, Radu Slătineanu, Manolache Grădișteanu, Constantin Știrbei. Matei Fălcoianu și alți câțiva boeri din sfatul țerei, din Curtea mai mărunță. Carî tologiți pe divanuri, carî pe lavițe, la lumina slabă a candeliei atârnată la iconostas și a două făclii de ceară albă, carî ardeau pe

masă și erau, când de un boer, când de altul curățite de mucuri, cu *mucările* de argint aședate pe tăvița lor, pe sfeșnicariu, — boerii și fețile bisericesci șopoteau cu sfială, grupuri-grupuri. . . Când eacă Mitropolitul Cosma intră în cameră însoțit de boerul Ion Cantacuzin, de curând întors în țeară din pribegirea sa în Ardeal.

După ce Mitropolitul, înaintea căruia toți boerii se ridicară cu respect după divanuri și lavițe, se încredință însuși pe la ferestă, că perdelele dese sunt bine trase, grăi către boerime așa cuvinte:

— Boeri D-voastre, *Măritul Princhip* Coburg mi-a dat poruncă, ca mâne, în bisericile din Bucuresci și din toată țeara în Țările următoare, norodul românesc să facă jurământ de credință și de supunere către împăratul Nemției. Mâne și D-voastră boeri aveți să veniți înaintea altarului Mitropoliei să faceți același jurământ, de față cu *Măritul princhipe*. . .

— Jurământ? Țiseră aproape într'un glas toți boerii.

— Greu lucru, Prea Sânte, adause Banul Brâncoveanu.

— Mare foc pe noi boeri D-v., urmă a Țice Mitropolitul. De ar fi numai jurământ de supunerea noastră către Impărăția nemțească, calea-valea—ar fi cum ar fi, că nu ne-ar lega decât pre noi, iar fiii și urmașii noștri, deslegați de jurământ, ar face apoi cum ar crede ei că le-ar sta mai la îndemână; dar e lucru mai greu decât atât. Iacă, boerul Ion Cantacuzin pe care Princhipelul îl are de credincios al său și l'a și făcut ađi mare Spătar, el însuși, în iubirea lui de sormană noastră țeară, s'a îngrozit de jurământul ce ni se cere.

Și scoțând din brîu o hârtie îndoită patru: —Iaca ce fel de jurământ ni se cere, boeri D-v.

Spătarul Ion Cantacuzino luând hârtia din mână Mitropolitului, ceti următorul:

JURĂMÎNT

«Jurăm pe Sânta Cruce și pe Sânta Evanghelie, înaintea jertfelnicului, credință neabătută, supunere deplină și ascultare cu zmerenie și dragoste din partea noastră și a țării, Măriei Sale Inalte, Impăratului Austriei și *Craiului Ungariei și l cunoaștem pre el și*

pre cei cari în mijlocul nostru vor înfățișa
Inalta lui față, de adevărații și singurii și
fără de părtășie stăpânitori ai țerei româ-
nesci, în temeiul vechilor și vecinicilor drep-
turi de stăpânire ce au avut și are țeara
ungurească asupra pământurilor și neamu-
lui țerei românesce și a Moldovei. Așa să ne
ajute D-zeu și călătorii acestui jurământ
al nostru să fie afurișiți și blestemați de cei
*318 părinți ai bisericei . . .*¹⁾

Și actul acesta se termină cu obicînitul blăstem din cărțile de afurisenie și de prin hrisoavele domnesci.

— Din vorbă în vorbă, și se Spătarul terminând citirea jurământului, din vorbă în vorbă, întocmai după cum l'a scris pe limba nemțească l'am adus pe românesce. Sunt, boeri D-v., de multă vreme, cu legătură de neam și de avere, cu țeara ungurească, dar și eu însumi m'am cutremurat când am văzut, că ni se cere nu numai jurământ de credință și de supunere cătră oștirea biruitoare la Rômnice, ci ni se cere pe cale piezișe să cunoaștem de adevărată bârfeala și scornitura un-

---

1) Actul este autentic.

gurească că adecă țeara noastră și a Moldovei au fost când-va sub stăpânire ungurească, pământuri unguresci. . .

— Iacă de ce, boeri D-v., adause Mitropolitul, v'am chiămat în taină aci, astă-noapte, ca să ne sfătuim ce e de făcut? Jurăm noi așa poznă?

Mare și nepotolită era indignarea celor de față la cetirea actului de jurământ, numai nimine dintre boeri nu găsea leac la boală, când tot Ion Cantacuzino sculându-se în picioare țise: Boeri D-v., știut lucru este, că nimeni dintre căpeteniile nemțesci limba noastră n'o pricepe. Deacă e așa, numai prea sfințitul Mitropolit să voiască să fie într'o unire cu scoposul nostru și treaba e pusă pe pârte bună!..

— Cum așa? întrerup boerii din toate unghiurile camerei. Cum așa?

Ion Cantacuzino se răpede la ușă, trage zăvorul, și deschidând introduce în camere pe un individ.

— Dascăle Floreo, țice Mitropolitul Cosma, te-am chiămat ca să tragi împreună cu ucenicii D-tale vre-o 30 de izvoade după jurământul ce ni s'a poruncit să facem la Mitropolie și în județe.

Dascălul Florea îmbrăcat în antereu de șamalagea, cu scurteică de blană de pisică, în cap cu comanac și cu ochelari legați cu șferi după cap, cu barba rasă și mustățile lungi, era întâiul învățător de la școala Domnească din S-tu Gheorghe. Avea însărcinarea să învețe pe ucenici limbele slavonă și românească. Din cea slavonă mai scia doară dascălul Florea formula de «Господ. Земли Блахиское» cu care începea a scrie hrisoavele domnesci și formula cu care le sfârșea: «и сдам речех. Госн.», dar pe românesce nu se afla în toată țeara diac mai meșter la condeiul ca dascălu Florea. La vorba Mitropolitului, Florea și trase călimarea din brâu și-l așează pe masă și din tocul cel lung al călimării scoase o pană de găscă tăiată ca condeiul, al cărui vîrf se puse pe dată să-l ciugulească cu un briceag.

— Gata la poruncă, Prea Sfinte, zise dascălul Florea.

— Cum vă spuneam boeri, urmă a zice Ion Cantacuzin, nime dintre căpiteniile nemțesci nu sciū românesce. Așa fiind, lăsați-mă pe mine și pe dascălul Florea să scriem izvoadele jurământului așa cum să vie bine la mintea și la sufletul românului.

Măine, părintele Mitropolit, la Mitropolie o ceti izvodul cum l'om fi închipuit noi, iar nu după pofta ungarilor și așa noi și copiii noștri rămâne-vom deslegați de groaznice și nedrepte jurăminte.

A doua zi cu mare alaiu veni iar la Mitropolie Principele de Saxa-Coburg, cu tot statul său major, când biserica era plină de boierime și de norod. Mitropolitul Cosma în vestminte înmuiate în fir, întâmpină, cu tot soborul bisericeii, pe Coburg, în mijlocul cântărilor strănilor și a soborului. Slujba începu și, după daruri, Mitropolitul, însoțit de Episcopul Filaret, și de numeroși preoți, diaconi și anaghoști eșiră din altariu, care cu cruce, care cu evanghelia, care cu făclii aprinse. În mijlocul Bisericeii, sub Pantocrator, stete Mitropolitul Cosma. Atunci marele spătar, care venise în suita lui Coburg, se apropie de Mitropolitul și-i dă o hârtie îndoită în patru. . . Mitropolitul o luă cu o abia stăpânită tremurătură de mână. . . Vlădica Filaret se uită cu îngrijire în spre jețul domnesc, pe treptele căruia stătea în picioare Principele de Saxa-Coburg. . .

Acum Mitropolitul Cosma deschise hârtia, aruncând pe furiș o ochire Spătarului Ion Cantacuzino. Acesta se apropie de strana de la dreapta și schimbă pe sub musteață, câte-va vorbe cu Dascălul Florea, care cu 20 din ucenicii săi ținea isonul la acea strană.

Numai cât începu Mitropolitul a ceti foaia de *jurământ* și pe dată se ridică de la strana dreaptă și din cea stângă o groaznică cântare de-ți lua auđul... Și clopotele toate începură, și palamariul bate din rășputeri în tochița de fer din pridvor, iar dascălul Macovei plămădi cu amândouă ciocanele toaca cea de lemn...

— Vai! ce sgomot, ce larmă! ȕise Coburg cătră Aga Fălcoianu, ce se afla lângă el.

— Așa se face *jurământul* pe legea noastră, răspunse Aga, ascunđând un zîmbet pe sub deasa lui musteață neagră.

Sgomotul, larma copereaū tot mai mult cetania Mitropolitului Cosma, ba încă se adăogia cu strigătul boerimei, care într'una ȕicea cu glas mare, făcând cruci lungi:

«Așia jurăm!
Așia jurăm!...»

Și dascălul Florea cu cei 20 de ucenici

ai săi cutremura bolta Pantocratorului, cu
«Doamne miluesce!»

Se sfârși cetania jurământului, dar nime nu
auzise din el nici o boabă. Atunci Mitropolitul
făcând semn stranelor să tacă, dîse cu glas
mare: «Boeri Dumneavoastră, poftoriți după
mine:

«Așia jurăm și așia să ne ajute Dumnezeu».

Boerii poftoriră aceste vorbe, iar Dascălul
Florea cu cei 20 de ucenici ai lui, cântară
un lung: *Amin!*

Slujba se sfârși. Se duseră toți pe la casele
lor, cu inima voioasă: căpeteniile nemțesci și
ungurești, bucuroase că țeara a jurat după
pofta lor, iar boerimea și mai bucuroasă că
jurase după izvodul alcătuit de Dascălul Flo-
rea și de Spătarul Ion Cantacuzino.

Și acum ean să scie și cetitorul meu ce
glăsuia acel izvod, izvodit de patriotismul boe-
rimei:

«Jurăm pe sânta Cruce și pe sânta Evan-
ghelie, înaintea Infricoșatului jertfelnic, cre-
dință neabătută de la sânta noastră lege cre-
știnească; jurăm supunere și ascultare cu sme-
renie și cu dragoste de sânta noastră biserică.
Iar Măriei sale înalte Impăratului Nemției și
Craiului țerei Ungurești încă le jurăm—cum

le-aŭ spus în curgere de veacuri—moșii și strămoșii noștri, că nici odinioară Ungurii n'aŭ avut drept de stăpânire asupra pământurilor țării noastre românesce. . . Așa ne jurăm și așa să ne ajute Dumnezeu, iar care altminterlea va crede, să aibă parte cu Diavolu în focul gheenei. . . etc.»

Și urma jurământul și blăstemul obicinuit. . . Aci se pune capăt poveștii.

De poveste a fost așa dară acum 102 ani purtarea boerimei! Ea a legat pe urmașii săi cu sfântul legământ către țeară, în potriva nălucitelor drepturi ale neamului Unguresc. . .

Cine din actuala boerime va cuteza să calce legătura boerimei de la 1790?

Deacă se află un asemenea *nesocotit* printre noi, să citească povestea aceasta și se va pocăi și-și va reveni la simțirea frumoasă a boerimei de la 1790.

CUM CLOPOTELE MANTUESC BUCUREȘII DE PUSTIERE

I.

Minunatul Domn Mavrogheni-Vodă, după ce mult timp apăraseră țeara contra invasiunii Austriace, fusese răpus în fine la bătălia de la Râmnic și silit să părăsească țeara, trecând Dunărea pentru a veni cu oștiri nouă de la Turci.

Boerimea din București trimite delegați spre Buzău înaintea principelui de Saxa-Coburg, comandantul oștirei Austriace, ca să facă act de supunere a țerei.

În București rămăsese însă puțină oștire turcească care nu scia de trădarea boerilor și aștepta întoarcerea lui Mavrogheni cu nouă ajutoare.

De odată se lătesce vestea în București, că oastea nemțească va intra în oraș neîntârziat. Comandanții garnizoanei turcesci se hotărăsc a retrage oastea la Văcăresci.

După două-trei zile de așteptare la Văcăresci, Turcii, cari au aflat despre trădarea boerimei, vedând că oastea austriacă nu sosește, se hotărăsc să se întoarcă în oraș și drept pedeapsă a trădărei, să prade și să ardă capitala țerei Muntenesci.

Planul Turcilor este înțeles de Bucurescenii. Spaima se lătesce într-o clipă. Cele patru poduri de căpetenie ale orașului nu mai sunt destul de largi pentru toată lumea care cearcă a fugi spre a-și scăpa avutul și mai cu seamă viața.

Bejănie cumplită !

Se închid prăvăliile... Leagănele cu roți aurite și chervanele gem de femei și de copii căutând să plece în direcțiunea opusă Văcărescilor, cu risicul de a muri de foame, ori de a fi uciși de hoți în cale... Cine n'are măcar un cal de încălecat 'și aduce lada de Brașov, ori sipetul, la una din mănăstirile încongiurate de zid și se pregătește a 'și-o apăra, împreună cu alții asemenea lui împușcând de la meterezele zidului, în Turci, când vor năvăli.

II.

La mănăstirea St. Gheorghe, dascălul Florea învăța liniștit vre-o două-șeci de ucenici, să citească la psaltire și pe bucoavnă.

— Ce faci, dascăle, strigă din pragul ușei intrând părintele Onofrei? Dă drumul ucenicilor pe la casele lor, că peste un ceas, două tot orașul e perdut, că Turcii au hotărât să-l prade și să-l ardă până nu vin Nemții în Bucuresci. Grăbesce, dascăle, că nu mai e vreme «de cruce-ajută buche-az, ba; ce e ceasul greu, de mare cumpănă!»

Băeții ucenici 'și pun cartea în traistă și dau busta spre ușă.

— Ho, țeară! strigă dascălul Florea, alergând în pragul ușei și împiedicând eșirea ucenicilor... ho, țeară! că Mavrogheni tot e Domn, și cât o fi Mavrogheni Domn, de Turci nu-i habar!

— Dar Mavrogheni a fugit, dascăle, a daugă a dice popa. Cu nasul în cărți, dascăle, ți și noapte nu mai scii ce-î prin țeară. . . Dă drumul ciracilor, că dascălii greci de la St. Sava au tulit-o la fugă încă de a-seară. . .

— Da eă nu sunt grec, părinte. . . Ce au Turcii de împărțit cu noi?

— Ești nebun, dascăle? Deacă Nemții nu sosesc peste un ceas în București, grec ori român, tot de sabie perim. . .

— Care va să dică părinte, deacă vin îndată Nemții scapă orașul?

Și fără să mai aștepte răspunsul preotului, dascălul Florea pune poalele antereului în brâu, și țîșnesce pe ușa școalei strigând: «după mine băeți».

— A înnebunit bietul dascăl, gândi părintele Onofrei, care căutând și el să-și scape dîilele, fugi în vre-o parte a țerei.

III.

— Bam! Bam!

— Linca! Linca!

— Bam! Bam!

— Linca! Linca!

De odată răsună aerul de glasul clopote-
lor mari și mici de pe la toate mănăstirile
din București.

Sgomotul este asurzitor și toată lumea se opresce din fugă, întrebându-se: Ce este? ce se întîmplă?

IV.

La mănăstirea Văcărescii, căpeteniile turcesci împărțiseră des de dimineață gloanțe și iarbă de pușcă la oștire. Toate măsurile erau luate pentru ca, cum va înnopta, Turcii să năvălească în oraș să prade și să măcelărească pe bieții locuitori.

De odată se aud la Văcăresci răsunările clopotelor din Bucuresci.

Intr'o clipă căpitani și oșteni au eșit din corturi și pe sub poarta mănăstirei, întrebându-se unul pe altul:

— Ce este? ce se întâmplă?

— Ce să fie, mărite agale, strigă dascălul Florea, oprindu-și calul în fața unui Iusbașa turc.

— Ce este, bre ghiaur?

— Fugiți, fugiți agale? Au intrat Nemții în Bucuresci. . . Sunt mulți ca frunza și iarbă. . . Au auziți clopotele cum răsună... Mitropolitul cu boerii primesc pe Nemți cu cinste mare. . . Fugiți!

Amestecul cel mai cumplit produce vorba dascălului Florea. Intr'o clipă Turcii au încălecat câte două și trei pe un cal și călări și pedestri o tund în direcțiunea Giurgiului. . .

V.

Bucureștii sunt scăpați, fără ca Nemții să fi sosit măcar la marginea orașului.

Ce se întâmplase?

Dascălul Florea împărțise pre cei douăzeci de ucenici ai lui pe la clopotnițele tuturilor mănăstirilor din București

— Mă băeți, când o fi soarele a-chindie, trageți mă clopotele, toate clopotele până la vremea toacă-i de vecernie și Dumneșeu cu noi!

— Da cum 'ți-a venit în gând, dascăle Floreo, una ca asta? întreabă Mitropolitul, care află de fapta înțeleptului dascăl și-l chiamă înaintea lui.

— Cum să-mi vie, P. S. Părinte? răspunse Florea, făcând mătanie și sărutând mâna Mitropolitului:

«Clopotul te creștinesce,
«Clopotul te logodesce,
«Cu clopot se prăznuesce,
«Cu clopot te prohodesce...»

și apoi vădut-am eu:

«alaiuri domnesci
«și bisericesci,
«rusesci
«și turcesci...»

și la toate:

«Aă sunat,
«Clopotele aă răsunat...»

și am ȑis în gândul meă:

«O veni Neamțul, ca mâne,
«Clopotele-o să sune...,
«De cât mâne să răsune,
«Maă bine răsune ađ,
«Să ne scape de necaz!»

— Dascăle Floreo, să sciă că de ađi înaintea îți face Epitropia obștească ȑece lei pe lună în loc de cincă, leafă, ȑice Mitropolitul bine-cuvântându-l, iar pe cei două-ȑeci clopotari ai tăi, îi fac pe toăi anagnoști!

*

Avură decă și Bucuresciă pe Sf. Genoveva lor. Cine maă scie însă astăđi de dascălul Florea și de uceniciă clopotari!

GARDUL TÂRGULUI

A fost o dată în jurul Bucurescilor gard minunat, tot în cunună împletite și cu streșină îndoită de spinii și măracini, de porumbrele cu țepi iuți.

Ci-că făcuse Vodă Ipsilante gardul, nu ca să nu intre omul în oraș decât pe podurile obștesci — doară gardul de la casă nu oprește pe omul cu gând rău, să-și facă mendele lui, — ci făcuse M. S. Vodă gard în jurul Bucurescilor, că de când Matracuca totdea-una orașele aū avut hotare. . . Că adecă se scie Șoltuzul și pârgarii, de unde și până unde aū să-și întindă puterea toiagului lor?

Răspântiașii de la capetele celor 4 poduri strigaū pe atuncea noaptea: « *Ochiul meu vede! Te vèd! te vèd!* »

Da de vèdut! . . Ei ași! . .

Peste gardul târgului făcea pârлаze cu sutele, nu numai hoții de borfe, ci și cei de *inimă albastră*, și răspântiașii își vedeau de somn, ori barem de piroteală, lângă tejgheaua cârciumei, strigând din soroace în soroace cu glas tot mai stins:

— *Ochiul meu vede! Te ved! Te ved!*

Păi ci-că într'o noapte, o cocoană d'ale mari, d'ale de poartă fes alb sub tulpan scris și papuci numai cu fireturi și cu moțuri de mătăsurі, pline de fluturi poleiți, — cât vedu că-i doarme boerul, eși tiptil din ietac și haida iute la Gardul Târgului... Voiă, pasă-mi-te, să treacă cucoana peste vre-un pârlez, ca să se întâlnească dincolo, cu un drăguț.

— Ochiul meu vede, te ved, te ved!... strigă căscând un glas de răspânteiaș...

Cocoana se opri gâfâind de frică. — De, auzi că o vede?... Bărbatu-său n'o vede, așa e; dar o vede *ochiul* răspânteiașului...

Și iată cum în noaptea aceea, cucoana, speriată, se întorse la patul *nespurcat*, lângă soțul ei.

Numai peste ȕi cocoana întâlni la cișmeaua lui Mavrogheni, la ceasul vecerniei, la vremea rahatului de Sira, — muțunachea inimei

seale și între două înghițituri de dulceață și cronțăituri de floricele de porumb, ea îi spuse de pățania din noaptea trecută, cu *ochiul* care vede al răspânteiașului. . .

A doua noapte, cocoana, însuflețită de vorba iubitului, iar caută să treacă gardul târgului, care vinea chiar lângă curtea boierului.

De astă dată răspânteiașul nu mai vede nici cu *ochiul său care vede* . . După sfatul iubitului cocoanei, el își caută de nevoie, trăgând aghioase pe câte o nare, după ce cinstise câte-va ocale de vin de la Deal, tot ocale drepte, cu pecete gospod.

Numai mări, ci-că, cum era obiceiul Domnului pe vremea aceia:—Alexandru Vodă și cu Vel Spătarul, îmbrăcați tiptil deteră pe la marginea orașului, să vadă ce mai e? . . Trece cine-va peste gardul orașului, orî nu?

— Ce să nu treacă? . . Că acu, sub nisce tufe lângă gard, număra *ea* stelele, iar *el* floricelele. . .

Și dete Vodă de bieții păcătoși și-i duse seimenii la închisoare la agie. . .

A doua și Vodă chiamă pe răspânteiașul cu pricina. . .

— Unde mi-ai fost astă-noapte de nu te-am aflat la slujbă? — întreabă Vodă.

Ce 'ncepe tagadă, când punga e'n ladă? ..

— Am ațipit Măria-ta, iartă-mă... n'oi mai face .

— Jupân spătare, du pe jupâneasa la bărbatu-său și-i spune de la mine, că femeea sare gardul târgului și ochiul răspânteiașului n'o vede, că:

«Nu'î gardul târgului
«Sprijinul Căminului;
«Bărbatului se cuvine,
«Ca să scape de rușine,
«Să-și facă gardul a casă
«Din dragoste mult aleasă.
«Și răspântiaș să fie
«Singur la a sa soție!..»

Ș'apoi mări ci-că de atunci Vodă Alexandru a ȝis obstescii Epitropii: când o cădea gardul din jurul orașului, puneți numai *cruci*, ca semn de hotare târgului, că:

De gard nu se opresce
Cine la rău se gândește,
Dar sigur că sânta cruce
In cale bună te aduce!..

M A M Ă !

NUVELĂ

I.

Carêtele boieresci se țineau șir dealungul podului Mogoșoaiei, într'o-după toacă din luna lui Maiu a anului 1796. Pe podinele stricate și jucând ca dinții în fălci bătrâne, acum vedea o carêtă dând cu roata în șanțul din mijlocul podului, de unde țîșnea noroiul infect, acum o vedea urcând în puterea telegarilor, dâmburi de grinți adunate, târâte de roțile trăsurilor. Vizitii, cu chivere înalte, cu fundul de stofă roșă al chiverei răsfrânt peste ea la stînga și atârnată cu un canaf de fir, cu feregea plină de vipusce colorate, se părea pe caprele lor nisce equilibriști

danțând pe funii. La distanță ilusiunea era perfectă, când hopurile îi săltau și șanțurile îi prăbușau. In capra dindăretul caretei, împodobită cu armuarii de baroni și de conți nemți ori unguri¹⁾ se ținea trufaș arnăutul, cu fustanelă albă în mii de crețuri, cu fermeneaua înmuiată în fireturi ca și mânecelă atârnând spre pământ, cu turbanul cât dimmerlia pe cap. De cingătoare îi atârnă chiseaua cu tutunul, iar cu mâna dreaptă stoarce strâns canafurile prinse de poclitul caretei, pe când cu cea stângă îngrijesce de ciubucul de lemn de iasomie, ori de cereș al boierului, ciubuc împodobit cu calâf de mărgelă și de cilicuri, care ca un mic crac de pantalon de copil acoperea partea de sus a ciubucului, legat la gura lui cu baiere de mătase vii colorate, strălucind de fluturi de aur. Deasupra calâfului se înalță măreață o țeavă subțire, băgată în ciubuc, țeavă pe care stau înșirate în rotogoale de forme varii, cari mai mari cari mai mici, imamelele de chilimbar alternând cu imamele de diverse petre colorate, unele bătute cu nestimate.

---

1) Sultzer afirmă că boierii noștri cumpărau la Viena și la Pesta carete de ocaziune. Aceste erau cu atât mai căutate, când erau împodobite de armuariile vechilor lor proprietari.

Printre carete cavalcadau boerii, pe cai deprinși în buestru. Antereul de șamalagea ori de ghermesit acoperea picioarele călărețului, înfipite în scări late de argint; pe pep-tul calului șiroaie de curele colorate, sclipitoare de încrustări de ținte metalice, alternând cu canafuri în culori deschise; toate aceste podoabe întrecute doară numai de monumetalul oblânc al șelei, minunat lucrat în ciseluri și încrustări pe lemn. Țic monumental, pentru că în dosul lui dispărea o parte din corpul călărețului, de unde nu se mai vedea din el decât gugiumanul de astrakan creț, de pe cap, și o parte din dulamă ori din benișul de postav ferenghiu, blănit cu guși și ascunzând mai preste tot șalul de anadol artistic păturit la cingătoare.

Dar încotro se îndrumau acele carete și acei călăreți, cari ridicau nori de praf, ori improșcau pe trecători cu tina infectă a șanțului sub copitele cailor, când aceștia nime-reau în vr'o gaură de sub vr'o podină putredită, de riscau să-și rupă piciorul în profunditatea șanțului din mijlocul stradei?—Era oara preămblării de după toacă. Se potolise de câtă-va vreme ciuma.

Boierimea începuse a mai ieși dintre zidu-

rile curților lor, în care se baricadaseră, ca să nu fie în contact cu nimeni. Acum pe întrecutele mergeau la preâmbulare, la cerdaçul lui Mavrogheni din grădina ce pe atunci se întindea în jurul casei apelor de lângă mănăstirea aceluiaș domn, «Isvorul tămăduirei», seaș precum îi diceau logofeții subțiri din Divan, Zoodoho-Pighi.

La intrarea grădinei se adunase prostimea și câți-va bragagii, nelipsiți unde este adunare de popor. Toți își făceau privelisce din sosirea în șir a caretelor și a călăreților. La poarta grădinei descindeau din carete cocoanele și coconițele cu bărbații lor. Ce mai de rochii mândre de alagea, de atlas, ce mai de tivilichii de belacosa cu blană cacom! D'apoi scurteicele de ghermesit albastru blănite cu nafea! Dar sculele prețioase, sălbele de galbeni stambuli, de Misir!

Boerii și boieroaicele, urmați de arnăut, intrau în grădină și se îndreptau spre chioșc, unde chir Stavridi cofetarul, fratele lui Avgibașa (vânătorul) al curței—om simandicos, cum vedeți—servea rahaturî de Sira, vutce,

cafele parfumate în felegeane odihnind în zarfuri de argint lucrate la Salonic.

Intrau boierii, dar prostimea de la poartă făcea gazeta high-lifului, nu numai despre toalete dar și despre multe mistere de etac.

— Uite, ăla-î, mă, Banul Dumitrache Ghica.

— Bre, dar mulți Ghiculesci în Divanul domnesc. Mai sunt 2 logofeți, Scarlat și Costache.

— Dumitru Ghica nu este *vel*, că *vel* Ban e Nicolae Brâncoveanu.

— Cucoana a frumoasă care se pogoară acum, e Venețiana Văcărescu. Vai ce mândrețe pe dânsa! Ah! iaca și fică-sa. Nostimă fată, mă Vanciule.

— Pun prinsoare 2 orți, că numai ce-o să țîșnească de pe unde-va și boierul Alecu Văcărescu, cumătră Safto.

— Păi dău că n'o perde din ochi pe fata Venețiane.

— Tacă-vă fleanca, muierilor. Fata doar e vara boierului.

— Iaca, par'că nu s'o mai vădut pe lume pozne din dragostel...

— Cu adevărat, jupâne Chiriță... Dar iată tocmai sosesc cuconul Alecu Văcărescu... Unde'i soare, că soare'i fata, cum să nu fie și umbra. La dascălul Florea de la sfete

Gheorghe, am cetit un isvod de stihuri a cuconului Alecu. Ba, ȕeũ, le-am ȕnvȕtat ŝi pe dinafară ca tatăl nostru.

Fetei aŝtia ȕi ȕice boerul :

De nu mȕ creȕi pe mine,
Intreabă pe ori-cine,
Ŝi veȕi căt pătimesce
Acel ce te iubesc!

Când nu te vȕȕ, am chinuri,
Ŝi când te vȕd, leŝinuri;
Ŝi-un ceas nu 'mȕ prisosesce
Să'ȕi spun ce mȕ trudesce.

— Hait, iaca ŝi carȕta Domniȕei Elena, foasta nevastă a cuconului Alecu. Minunată muiere!

— D'apoi, avere la dȕnsa! Doar nu'ȕ de giaba fata Dudescului.

— De ce s'o fi despărȕit, nea Pȕrvule, de boieru?

— Da ce's Mitropolitul Dositheiũ ca să sciũ?...

— Gura lumei rea. Ci-că aũ aflat ŝi dȕnsa că lui cuconu Alecu ȕi e dragă fata Veneȕienȕei.

— Mȕ Vanciule, dar să ȕin trȕsurele ŝir ca boabele la mȕtȕni.

— Că ȕeũ, s'a mutat la ciŝmea tot Di-

vanul domnesc, adaoge a ȕice r sp ntia ul de la capul podului. Uite, cuconul Manolache Brâncoveanu.

— E vornicul de Țeara-de-sus.

— Ba nu, de Țeara-de-jos; că de Țeara-de-sus e vornic Moruzi, ruda M. Sale lui Vodă.

— Iaca vel Vistierul Neculai Brâncoveanu.

O mișcare mai mare se produse în mul ime. Sosia o car t  cu falet de 4 cai de sânge ar pesc.

— Marele Spătar! Spătarul En chi  Văcărescu! Ce mai caiafet!

En chi  Vac rescu
 ade'n poartă la Dudescu,
Cu antere  de atlas,
Moare Doamna de necaz.

— Ce m ndr  muiere are! De! os de Domn e doară Domni a Ecaterina!

— Ci-că nu poate suferi pe fi -se  Alecu.

— Păi a a 's toate mamele vitrige.

Dar să lăsăm pe cronicarii populari din poarta grădinei lui Mavrogheni să- i continue aprecierile  i să vedem de ce la vr'o asv rlitur  de peatră de la poartă s'a oprit un boier

călăre, ce mereu se ridică cu mânele pe oblâncul șelei, doar o zări mai bine o jupâniță tânăra și frumoasă cozi, cu care se crucise în cale. Era tânăru boier Brăiloiu, care nu 'și putea lua ochii de la trecătoare și se oprise pe loc, cum te opresci făr' de voie în fața unei priveliști minunate. Calul însuși, par'că fermecat, ca și stăpânul său stătuse locului, întors în partea încotro dispărea femeea.

— E muiere cinstită, cugetă în sine boierul. Uite, trecu ca săgeata, cu ochii în gios, îngropați în stufoase și lungi gene negre.

Cine-o fi oare? Frumoasă muiere!

Respântiașul, care văduse pe călăreț oprindu-se, ieșise acum din cârciuma din colțul stradei, unde 'și potolise și el dorul inimei cu o cindcă de horilcă leșească de contra-bandă.

Se apropia de boier, căci socoti că i s'a desprins pașturul de la șea și doar îl înțelesese dânsul de departe, că era din boerii de Divan, din cei pogoriți cu hârzobul din cer, și vrea deci să-l slujească.

— Cunoscî tu pe jupâneasa aia? îl întreabă Brăiloiu, arătându-i pe femeea care se depărta.

— Cum de nu? E nevasta lui Vlad Fărcă-

șianu, care a murit mai anțert; fusese el condicar la isprăvnicia de Săcuieni.

— Văduvă!... Nevasta lui Vlad condicarul... Dar bine, mă, ăla era din țigani mei; a slujit cu credință tată-său pe tată-meu și el a ciupit ceva carte pe când învățam și eu la dascălul Florea...

— Uite, tot e adevărat ce Țicea lumea, că e neam de țigan...

Țeă că n'ai fi creăut nici o dată! că mai chip de rumân și mai om de omenie cum era el...; puteai să juri că nu e țigan.

Bioerul Brăiloiu căău pe gânduri; el mai află adresa casei unde locuia văduva lui Vlad și apoi în loc de a continua calea și a des-cinde la grădină, se întoarse spre oraș pe urma femeii, neperădend'o din ochi, la distanță de câți-va pași.

Ce mândru își mlădia talia! Sub scurteica de vulpe cu fața în gușa porumbului! Ce piciorușe mici tropotiau sub faldurii deși ai rochiei de cutnie și cum o prindea de bine marama sub care se îția fesul alb cu ciucur negru de pe cap!

Boier Brăiloiu o sorbia din ochi, dar ea își căta de drum cu ochii pironiți înainte, neuitându-se nici la dreapta, nici la stînga.

La o cotitură de stradă călărețul îi tăia drumul și se opri drept în fața ei:

— Dumneata ești văduva condicarului Vlad?

Tânăra femeie rămase perplexă, fără să răspundă.

Brăiloiu repetă întrebarea.

— Da, boierule, răspunse în fine cu timiditate femeea. Am fost femeea lui. Dumnețeu mi l'a luat și astă-zi nu mai am de cât mângâerea a 2 copii ce mi-a rămas de la el.

Apoi dânsa voi să-și continue calea. Brăiloiu între aceste descălecări și cu mâna dreaptă ținând frâul calului, cu cea stângă apucă mâna femeii, ținându-i cu un glas dulceag.

— Vino la mine și vei avea mângâere.

Femeea își trage violent mâna dintr'a boierului, înroșindu-se până în albul ochilor:

— Sunt femeie cinstită... Sunt fata șatrului Cosma.

— Femeie cinstită!... exclamă Brăiloiu cu o voce de om rău, care îngheță sângele în vinele tinerei jupânese. Femeie cinstită!...

Și te-ai măritat cu un țigan al casei mele...

— Ce ȳici, boierule? Vlad al meu, țigan boieresc! Te înșeli și te rog să mă lași în pace să'mi ved de drum.

— Să-ți veȳi de drum? Drumul d-tale nu

poate fi de cât acel ce duce la casa stăpânului, la casa boierului Brăiloiu.

Și cu violență apucându-i mâna, strigă pe răspântiașul cel mai apropiat:

— Răspânteașule, femeea asta e roaba mea... Era fugară... Am prins'o. Aduceți-o la casa mea... la curtea boierului Brăiloiu.

Se adunase lume, ca la respânteni, când bate doba de grăesce Crainicul. Comentariile încep, cari mai cu glas încet, cari mai cu sgomot:

— A prins boierul Brăiloiu pe o țigancă fugită...

— Frumoasă muiere!

— Și nici seamănă a țigancă... D'apoi îmbrăcăminte la ea!..

Tânăra văduvă în zadar cerca să scape din mânele răspânteașului și a boierului. Acum protestă dicând că nu este țigancă și că este fată de boier, acum se ruga... Mai mult tîrîtă de cât mergând, ea este dusă tot înainte pe podul Mogoșoei spre casa lui Brăiloiu, urmărit fiind grupul de o ceată de copii și de câți-va curioși. Din prăvălii, pe la tărâbi unde stăteau clădite căldări de tot calibrul, ori între un cerc acățat de streășina josnică, după care cerc spânzurau lumînări de seș,

de vîndare, între o putină cu dohot negru și alta cu lapte acru și printre șiraguri de lulele turcesci, lumea scotea capul să vadă ce sgomot era în stradă.

— Vr'o muiere care o fi furat giuvaere boieresci. . .

— Ba vr'o Celetnică ¹⁾ pe care breasla agiească o scoate afară din oraș, după pităcul lui M. Sa Vodă. . .

Alt rînd de comentarii între mușterei băcanului, ai căldărarului și ai bragageriei vecine, pe când pe Maria văduva lui Vlad Fărcășanu o fac să intre fără de voie în curtea pretinsului său stăpîn.

II.

Răspînteiașul introdusese pe Maria prin poarta naltă, cu acoperemînt de șindrila în curtea care se întindea largă, dar plină de bălării în fața caselor boieresci.

La dreapta curței grajdurile și șoproanele de lemn, înșirate pe lîngă camere mai josnice servind de bucătărie și de locuință pentru servitori, avînd cerdac pe stâlpi de lemn dea-

---

¹⁾ Celeltnicele erau femeî de cafenele și cărciume. Al. Moruzi le-a isgonit din București.

lungul camerelor. Lângă bucătărie un puț cu cumpănă și cu ghizdele de peatră. Atenanțele aceste, legate de casa boierească prin un pod de scânduri ridicat pe fragmente de cărămiți, servind de trecătoare de la bucătărie la casa boierească în timp de noroaie.

La stânga curței un stog de fân, în parte tăiat, și un vechi hambar clădit pe șarampoi, lângă care stetea rezemată leasa de bătut porumbul, lângă o movilă de ciocălăi uscați. Un nuc bătrân pe jumătate boștur, umbrea hambarul și 'și întindea bătrânele ramuri pînă deasupra cerdacului nălțat pe gârliciul pivniței, în fața corpului casei principale. Aceasta, ridicată de la pămînt, deasupra pivniței, era încinsă de jur împrejur cu un cerdac în legătură cu platforma înaintată la mijloc, deasupra gârliciului pivniței, coperită ca și cerdacul de o largă streășină de șindrilă. De ambele părți ale platformei gârliciului curgeau scările ce serviau de urcat în casă.

O droaie de servitori, mai toți ȝigani, ȝișniră pe toate ușele atenanțelor, vedînd grupul care intra pe poartă și ieșiră întru întâmpinarea boierului. Maria însă nu putu ajunge pînă la pragul scării curței, nici chiar tîrîtă, căci cădu leșinată.

— Apă, apă! strigă boierul.

Droaia de slugi se precipită din noă prin bucătării să aducă apă, pe când vizitiul luă calul să'l ducă la grajd.

Maria zăcea cu capul pe prima treaptă a scării, rece, neînsuflețită.

Boierul îngrozit îi freca palmele și tâmplele fără succes.

— Iute, Stane, la doctorul Caracaș, strigă dînsul, vedînd că nici stropirea cu apă rece nu folosea.

— Moartă! Să fie moartă? Păcat ce frumoasă muiere! adăogea în gândul său.

Doctorul Caracaș, vestitul arhi-iatros, adecă primul medic al orașului, tocmai se întorcea de la spital de la Colțea, călare, și vizitiul îl întâlnește în dreptul porții. Intr-o fugă de cal doctorul era la scara boierului Brăiloiu.

— Femea asta trebuie dusă îndată la spital, dispuse el, după ce isbuti s'o deștepte.

Doctorul, într-o secundă, cât boierul se dusesse în casă să aducă flacon cu oțet de trandafiri, aflase de la răspânteiaș cele întemplate.

— Dar femeia aceasta nu e țigancă, observase omul de știință, care, cunoscător al societății bucurescene, înțelese pe dată, vă-

ȋnd frumuseȃea muierii Ńi ȃinȃnd seamă de leŃinul ei, că nu era lucru curat. . .

Cănd femea se deŃeptă, ea recunoscă pe doctor Ńi putu să'ȃ ȃică cu voce slabă :

— Jupăn doctore, scapă-mă. . .

CaracaŃ, care nu era numai om de sciinȃ, dar Ńi om de inimă, precum dovedeauă frumoasele lui scrieri poetice Ńi cunoscuta lui purtare în societatea stricată a Bucurescilor, nu ceru altă explicaȃiune de la Maria, mai ales că, acum, ea revenită la viaȃ, o recunoscă în căt-va ca pe o vechiă clientă.

— Duc eă însu-mi femeea aceasta la spital, ȃise CaracaŃ boierului, care aducea din casă tot felul de ŃipuŃoare cu aromate. Are nevoie de griă deosebită. E bolnavă primejdios.

Boierul rămase fără răspuns. A se împotrivi doctorului nu cuteză. Ńi-apoi la ce era bună femeea, în starea în care o vedea?

Pe dată ce va ieŃi din spital o va relua, de sigur. Doctorul nu'l poate opri s'o reclame, la nevoie chiar Ńi pe calea dreptăȃei. . .

Maria, acum sprijinită pe braȃul lui CaracaŃ Ńi al răspănteiaŃului, era urcată în cerdacul casei, până ce vizitiul, din porunca boierului, prinse caii la caretă.

AŃeȃdată pe un capăt al laviȃei, ce oco-

lea tot cerdacul și pe care se întindeau velințe vërgate ca ogoarele în toamnă, Maria continua a fi îngrijită de doctorul Caracaș, care găsi mijlocul să-i șoptească la ureche, pe când boierul poruncea gătirea trăsurei:

— N'o să fie nimica, dar nu grăi; prefă-te tot mai bolnavă. Maria strînse afectuos mîna mîntuitorului ei, care neconținut, cu un aer îngrijat în fața răpitorului, îi dedea să respire aromatice, pe când boierul din pragul ușei măsura cu nesațiu formele voluptoase ale bolnavei a căreia rochie fusese deschisă la pept de Caracaș, în primele grije ca s'o readucă la viață. Cămașa de borangic subțire lăsase să se strevață un sîn tare și rotund, terminat cu o minunată căpșună roșie. . . Sîngele se urcă din nou la capul boierului, care acum se întreba de n'ar fi mai bine să fie căutată bolnava în chiar eatacul său?

— Ce ȳci doctore? N'ar fi mai bine să cauți de dînsa aci, decît s'o mai duci la spital? întrebă boierul cu o emoțiune abia stăpînită.

Doctorul observă direcția ochilor Don-Juanului. El se grăbi a aduna pe peptul femeii rochia și feregeaoa infirată.

— Nu, boierule. Nu răspund de viața ei decît la spital, unde am de toate ce-mi tre-

bue ca s'o caut bine. Boala i-a venit la inimă. . . E în mare primejdie.

Trăsura era acum la scară. Doctorul sprîjinind tînăra femeie, ajutat de oameni ai casei, o sui în trăsură, luând și el loc lângă dînsa. Trăsura porni; iar boierul, venind pînă în fața extremă a cerdacului, privi la pregătirile de plecare și lung urmări trăsura pînă ce o pierdu din vedere pe stradă. . .

— Pecat! Minunată muiere! O! dar de va trăi, va fi a mea, exclamă el eșind din vișuirea în care se afundase. Numai de n'ar muri! . . Să moară, din vina mea?! . .

III.

Maria nu fu dusă la spital, ci deadreptul la ea acasă, căci ea recăștigând deplin toate puterile, povesti în cale doctorului cele întîmplate. Un bun bacșiș dat de doctor vizitiului, ca să nu spună că n'aŭ dus femeia la spital, asigură pentru cîte-va zile liniștea Mariei. Dar ea înțelese că lucrul nu e sfârșit, că mișelia va reîncepe. Caracaș era și el de această părere; numai el, ca și Maria, nu înțelegea cu ce drept boierul ar fi putut cere de la Domnie, ca roabă, pre o romîncă, fată de boier?

Pe când Brăiloiu în fie ce zi trămitea la doctorul Caracaș pe vizitiu să întrebe cum mai merge femeea și primea nemângăetorul răspuns că se află tot mai rău, ea, după îndemnul doctorului, ceruse sfat de la condicarul Divanului domnesc, Răducan Poenaru, și de la condicarul Departamentului de 7. Aceștia, vechi cunoscuți ai răposatului său bărbat nu găsiră nici un cap de lege, nici la Vasilicale, nici la condica lui Alex. Ipsilant, prin care ar putea să scape pe Maria, deacă boierul ar dovedi Divanului, că într'adevăr Vlad, bărbatul ei, i-a fost țigan; căci legea hotăria *ritos*, că femeea slobodă, măritată după țigan, rămâne și ea și copiii ei de parte bărbătească robă.

— Roabă eă! Rob copilașul meu! exclamă cu durere tânăra femeie. Dar bine, mamă, ȕicea ea cătră bētrâna ce lua parte la sfat, când m'ai dat după Vlad nu sciai că'i țigan?

Bētrâna mamă, o jupâneasă care în sbârciturele feței și în scufundăturile obrazilor neșprijiți de dinți, păstra încă urme din frumusețea de odinioară, afirma din toate puterile, că Vlad nu era țigan, că ea n'ar fi dat pre fică-sa după un țigan, ea femeea Șătrarului Cozma, boier cu sipetul plin de

cărți domnesci și de hrisoave cu pecetii, mari cât potcoava.

Jugâneasa Sultana, de mai mulți ani veduvă tânăra și frumoasă, rămase cinstită cu toate curtenirile multor boieri mari și puternici. Cum putea ea să fi măritat pe fiică-sa după un țigan? Mai bine s'o fi vădut moartă decât așa ceva. O nepoată a ei mai acum 2 ani a fost răpită de un țeran din Săcueni. Fata la urma urmei ar fi voit să rămână nevasta răpitorului, că era un flăcău voinic și frumos, dar jugâneasa Sultana n'a voit aceasta. Mai bine fată necinstită, decât măritată cu un mojiu! Divanul domnesc aș pe-depsit pe țeran cu ocna și toată averea lui i-a dat-o fetei necinstite, dar fata a rămas tot boierească! Cum era să'si dea cucoana Sultana fata după un țigan? — Câți boieri din Divanul domnesc n'ar fi dat chiar și moșii pe dragostea fetei sale Mariuța? Dar jugâneasa Sultana a fost cinstită și vrea ca și fiică-sa cinstită să rămâne.

IV.

Boierul Brăiloiu intră la bănueli, primind mereu răspunsul doctorului din fie-ce și că

femea merge rău cu sănătatea. El se hotărî să meargă însuși la spital să veadă pe Maria. Numai, doctorul Caracaș, deștept pe cât și omenos, prevăduse vizita boierului și însărcinase pe gerahul (chirurgul) său, care locuia la spital, să spuie boierului, care ar întreba de femea Maria, că s'a însănătoșit și că a eșit *numai ađi* din spital.

Așa se și întâmplă.

— E sănătoasă! își dîse cu bucurie boierul.

Cum scia adresa femeii, boierul încălecă la poarta turnului Colței și se îndrumă spre Biserica cu Sfinți, lângă care scia că locuiesc Maria.

Acolo boierul aflase casa pustie. Numai o pisică însălbăticită svâcni printre picioarele lui, când deschisese clanța ușei de la tindă.

Avusese grijă jupâneasa Sultana și fică-sa Maria, după sfatul doctorului Caracaș, de se mutaseră într'altă parte a orașului.

Furios, boierul dete jalbă la Agie și la Spătărie, să i se caute roaba fugită, femea țiganului său Vlad Fărcășanul.

Încă âmbლა în fie-ce dimineată prin toate casele din întregul oraș vătăjeii de mahalale cu preotul de la Biserica respectivă și cu epistați anume rânduți, ca să întrebe de să-

nătate și să vestească pe dată ce s'ar descoperi unde-va vr'un caz de ciumă.

Nu era decî cu puțință să rămână mult timp ascunsă Maria lui Vlad Fărcășanu. Cum se făcu, cum nu, Maria totuși nu fu reaflată.

Popa Mănăilă de la Biserica Crețulescu, care făcea Lunea aghiasmă în casă la boierul Brăiloiu de-î stropiă slugile, *ietacul* și telegarii și mai arunca aghiasma și în puț, iar Sâmbăta cetia paraclis, era, într'o Duminică după Liturghie, în camera din dosul băcăniei lui chir Iane Sardelidis, din podul Tîrgului de-afară, lângă foișorul de foc. Părintele Mănăilă răcorea gătlejul Sf. Sale însetat de atîta «Doamne miluesce» ȕis la Biserică, în tovărășie cu cumătrul său părintele Onufrei, proistos de la Biserica cu sfinți.

— Ce nalt e foișorul de foc, părinte Onufrei, ȕice popa Mănăilă, și ce scundă e oala cu vin! . .

Din vorbă în vorbă părintele Mănăilă află că în poporul Bisericeî cu sfinți s'a mutat de cîte-va ȕile Șătrăreasa Sultana cu fică-sa, cari dau sărindare să scape de prigoarea *unuî dușman*. Ce dușman o fi avînd bieteles femeî? Părintele Onufrei chiar mai plăti cumnatul-său o oca de vin, cu *pecete domnească*

la fund, din sărindarul primit pe ȋiua aceea. Lumînările de ceară albă din *Cherhaneoa* (fabrica) cu monopol a Episcopiei de Râmnic vor arde cât vor putea la iconostasul hramului ȋilei, dar banii sărindarului se duc gîl, gîl, pe gîtul ambilor preoți¹⁾). Părintele Mănăilă auȋise înșă în casa boierului Brailoiu una-alta despre jupâneasa Maria a lui Vlad Fărcașanu. . .

— Mai cinstim, Părinte Onufrei, un paliciu, că mi l'o plăti, sunt sigur, jupân Brăiloiu când i-oiu duce veste despre fata Șătrăresei Sultana. Ci-că 'î e dragă, părinte, de'î nebun după ea. . .

Și iată cum boierul Brăiloiu, când în ȋiua următoare Părintele Mănăilă îl stropi pe cap din belșug cu fiștocul de busuioc, muiat în aghiazmă, cîntînd: «*Mântuesce, Doamne, norodul tîu*», primi de la acesta scirea de mahalaua în care s'a mutat Maria.

Pe dată boierul merge la Agie și vel Aga, prieten de cîrȋ al boierului Brăiloiu, dă de astă dată poruncă vătășelului din mahalaua Bisericeii cu Sfinȋii ca cu mai mare băgare

---

¹⁾ Episcopia de Râmnic a întemeiat prima fabrică de lumînări de ceară albă, la finea secolului al XVIII-lea.

de seamă de cât ori când să cerceteze toate casele din poporul acelei Biserici și să afle «*napristan*»¹⁾ unde s'a mutat Șătrăreasa Sultana.

Cu asemenea mijloc, două zile după aceea, boierul Brăiloiu scia anume casa unde se adăpostise, îngrijată și temătoare, Maria lui Vlad Fărcășanu cu maică-sa și cu copilașii săi. Dar mai află și aceasta, că juna femei nu iese de loc din casă și că are năimiți nu mai puțin de 6 foști delii, gogemite nandroși pentru paza casei, și cu aceia nu'i de glumit, că dau în carne vie, când se apropie om pe care jupênesele nu vor să'l primească!

Totuși boierul Brăiloiu dete vr'o 2, 3 zile de-a rëndul tîrcoale în jurul casei cu pricina. Ba chiar se ispită să străbată în ea, mituind pe paznicii de la poartă, dar de giaba îi fu cercarea.

Atunci boierul se hotărî să'si reclame roaba pe calea justiției. După obicei, Brăiloiu dete deadreptul la Domnitorul Alexandru Moruzi, jalbă scrisă pe jumătate coală de hârtie *tricapelă*, îndoită în două. Domnitorul puse la sfârșitul jalbi rezoluția de trimitere a *madelei* (afacerei), în cercetarea Divanului domnesc.

---

¹⁾ Napristan — negreșit.

Eraŭ negreșit pe atunci instanțe mai mici, la care ar fi putut trimite Domnul cercetarea afacerii. Judecătoria Agiei și a Spătăriei, Departamentul de 7, de 8 și de Criminalion nu conveneau boerimei, grăbită de a ajunge la rezultat. Mai expeditivă era judecata înaintea Divanului domnesc, mai ales că era ceva definitiv hotărîtoare. Boierul Brăiloiu era prea bun prieten cu amîndoi logofeții mari, ca să nu dobîndească dreptul de a se judeca cu Maria deadreptul la Divan.

Și iată cum trei zile după aceea jupâneasa Maria Fărcășanu fu chiămată cu pitac domnesc, prin Agie, a se înfățișa la Divan.

IV.

În dimineața zilei de 30 Maiu 1796 se aduna boierimea din Divan la M-rea de la Cotroceni, unde avea să se ție Divan, că nu era terminată încă restaurarea Curței domnesci din Dealul Spirei, iară Curtea veche continua să fie o ruină, în care, în potrive pitacurilor domnesci, se oploșiau numai țigani vagabonți, orî se aruncau gunoaiele vecinilor.

Alex. Moruzi profitînd de încetarea ciumei, și îndemnat la aceasta și de boierii din Divan,

se pregătia, încă de la finea anului 1795, să restaure măcar Curtea cea zidită de Alex. Ipsilant în Dealul Spirei. Deocamdată în lipsă de alt local mai potrivit, Domnitorul locuia «cu vedută stenahorie și cu mare discolie», în casele egumenesci de la Cotroceni, prefăcute în reședință domnească de vară încă de la Vodă Caragea.

În trapeza cea mare a M-rei era instalată Spătăria cea mare, adică sala tronului. În fundul sălei pe o estradă acoperită de covoare turcesci se ridica scaunul domnesc, lângă care pe un sfeșnic de lemn de nuc, coperit, cu o maramă cusută în fir și bibiluri, stăteau aședate buzduganul și hangerul domnesc. În dărătul tronului se vedeau cele 2 tuiuri de coți de cal, primite de Domn la învestitură în Constantinopole. În partea despre răsărit, într'un iconostas artistic săpat, străluceau icoane bogat îmbrăcate în argint și aur, în fața cărora atâr-nate de bagdadie ardeau 3 candelă, din care cea de la mijloc mai mare, lucrată de vestiți argintari români din Salonic. De jur împrejurul păreților, vâpsiți în culori deschise și cu medalioane reprezentând fantastice peisaje cu adânci perspective, erau înșirate lavițe coperite

cu covoare turcesci, ori cu catifea roșie de care atârna ciucuri de mătăsuri și de fir.

În ziua în care în această sală se ținea Divan domnesc, pe scoarțele românesce, întinse pe podelele ceruite se înșirau mese rotunde pentru calemgii, adică Logofeții Divanului. Aceștia, lăsându-și încălțăminte la ușă, ori chiar în josul scării, se urcau numai în meși colorați și crucindu-și picioarele după moda turcească lângă meșta rotundă, destinată fie-căruia, pe care își așeza lungul călămar de alamă de la briu, în tocul căruia purtau briceagul de dres pana de găscă, această pană și creionul.

La ușa Divanului, pe dinafară, se țineau garde de armășei. În lăuntru 2 copii de casă la ușă prin care intra Domnitorul.

La oara 2 și $1/2$ de dimineață (după cearșornicul turcesc) adică cam pe la 8 ceasuri $1/2$ dimineața încep a sosi boierii, conformându-se ultimului pitac domnesc de a nu întârzia cu judecățile norodului venind prea târziu.

Iată Neculai Brâncoveanu vel Ban; Manolache Crețulescu vel vornic de țeara de sus, Radu Golescu vel vornic de țeara de jos.

Împreună cu Mitropolitul Dositheiu Filitis a urcat scările Enache Văcărescu mare Vistiernic. La intrarea lor în Divan se scoală în

picioare toți boierii, pînă și marele Ban Brâncoveanu. Marele spătar Dimitrie Manu va veni numai împreună cu Domnitorul și 'și va lua locul lângă masa cu buzduganul domnesc, pe când Enache Văcărescu, de și numai Vistier-nic mare, va lua loc lângă marele Ban Neculai Brâncoveanu, înaintea celor 2 vornici mari și cu atît mai mult înaintea Vornicului Obștirilor Ioan Damaris și a vornicului poliției Ioan Florescu. Când marele spătar urmat de 2 copii din casă intră pe ușa rezervată Domnitorului, divaniștii, de la marele Ban la marele Clucer Zaarie, luară locurile hotărîte pentru fiecare pe lavițe, în dreptul unor mese coperite cu postav roșu, mese ce se aședau în spătărie numai la ȕilele de Divan. Domnitorul nu întărdia să intre după marele spătar, urmat de o suită de postelnice și luă loc pe jețul său. Marii logofeți la rënd indică pricinele poruncite a se aduce în cercetarea Divanului.

Intre *madelele* ȕilei era anaforaoa Mitropolitului arătând cum un Vasile Nuțu, grămătic de felul lui, nu numai că aș cutezat să slujiască în Sf. Biserică ca preot, fără să fi fost hirotonit, dar încă făcu și pe duhovnicu prin județe. Mare concurență făcea noul duhovnic duhovnicilor legiuți, că muierile vinovate aflaș

sub epatrafilul lui ertare și deslegare de păcate, mai ales din cele vędane, și mai pe ieftin decât de la duhovnicii bętrâni și puteau să se împărtășească, să nu prinđă de veste bărbații lor că au făcut păcate așa de grele, de nu le-au dat voie duhovnicul de cât să bea aghiazmă mare.

Mitropolitul cerea pedepsirea exemplară pentru asemenea batgiocoritor de cele sfinte. Domnitorul în unire cu sfatul țerei hotări ca Nuță să fie bătut chiar la ușa Bisericei, unde 'și permisesese a oficia fără drept, cu 150 toiege la tălpi; apoi să fie ținut surghiun la o mânăstire.

A doua afacere de judecat fu *teorisirea* jalbei boierului Brăiloiu. Marele Armaș introduse înaintea Divanului pe jăluitoar și îndată apoi și pe părița Maria vęduva lui Vlad Fărcășianu.

Când aceasta intră însoțită de jupâneasa Sultana șătrăreasa și de 2 frumoși copilași ai ei, întregul Divan nu se putu stăpâni de o emoțiune. Fie-care boier reflectă în gândul său:

— Ce frumoasă muier!

Brăiloiu înfășura pe Maria într'o privire triumfătoare, iar dęnsa sficioasă își îndrepta cu umilință privirea spre scaunul domnesc, la dreapta căruia stetea Mitropolitul.

Marele logofăt de țeara de jos ceti jalba lui Brăiloiu, prin care reclama de la Domnitor aducerea sub stăpânirea sa a Mariei, de oare-ce cu bună voia ei s'a măritat cu robul său Vlad Fărcășianu. Dovedea boierul, că Vlad i-a fost rob, de oare ce tatăl acestuia a fost căpătăt de bătrânul Brăiloiu cu alte sălașe de țigani, prin cartea M. Sale lui Vodă Alexandru Ipsilant, încă de la leatul 1775, din țiganiî gospod (domnesci) după dreptul ce au Domniî «preste lucrurile slobode domnesci».

Tot Divanul rămase convins, că Vlad era într'adevăr țigan din robii neamului Brăiloiu. Nimeni însă nu lua cuvântul să propună hotărîrea solicitată de jăluitor, mai ales după ce jupâneasa Sultana povesti cum se făcuse căsătoria fiicei sale, cum Vlad trecea de om slobod și era slujbaş al țerei la isprăvnicia din Săcuieni, și că doară nu era să 'și dea ea fata, șătrarului Cozma, pe care M. Sa Mihaî Vodă Șuțul l'a avut la mare cinste și l'a miluit cu chrisov de liuđi, după un țigan...; că nici sëmăna Vlad măcar la chip a țigan...

Maria, ținând câte un copil de mână, era mișcată atât de adânc că nu putea adăogi nici o vorbă la energica pledoarie a mamei sale; dar lacrimile ce o podideaŭ pe cât o făceaŭ

mai frumoasă, pe atât dispunea în favoare'i pe divaniști.

— Se poate să nu fie sciut jupâneasa Sultana, că Vlad era țiganul meu, dar nu mai puțin legea spune deschis și lămurit, că femeea lui Vlad este roaba mea, ȋice ricanȋnd cu reținere boierul jȋluitoꝝ.

— Așa e, rȋspunde marele logofȋt; numai, mai ȋice legea și aceasta: «Domniȋ și oblȋduitoȝii cade-se să ocrotească și să pȋrtinească mai mut sloboȋenia, fiind în lume ca un lucru ce n'are preț.»

— Deapururea, adaoge Brȋiloiu, Divanul a judecat în *madeaua* aceasta nu dupȋ «*duhul franțozesc*»¹⁾, ci dupȋ dreptatea stȋpȋnirii. Slobodȋ este dupȋ lege numai fata, care s'a nȋscut din pȋrinte țigan și mumȋ romȋncȋ, dar femeea aceasta și bȋiatul ei sunt ai mei. . .

Și aceste ȋicȋnd Brȋiloiu, apucȋ de mȋnȋ pe bȋețel, care speriat începe a plȋnge.

Ca o leoaicȋ care 'și apȋrȋ fiȋi sȋi, Maria smucesce copilul și într'un pas se precipitȋ în genunchȋ lȋngȋ picioarele lui Vodȋ:

— Milostive Doamne!. . nu mȋ lȋsa jertvȋ

---

¹⁾ Se ȋicea, «*duhul franțozesc*» la finea veacului trecut și începutul celui al XIX-lea înȋrȋurirea revoluȋiunii franceze, care strȋbȋtuse, icȋ-colea, și în țȋrile romȋne.

nedreptăței!.. Și-și adună cei doi copilași la sînu-î, împletindu-și mânil pe după capul lor de ângeri.

— Mamă! mamă!.. strigă ei plîngînd, neînțelegînd primejdia, dar mișcați de tabloul ce pentru prima dată în mica lor viață li se presintă vederei.

Vodă însuși se simți sguduit până în suflet. El se plecă la urechia Mitropolitului Dositeiș și 'î șopti:

— Ce mamă bună!.. Femeea aceasta trebuie scăpată!.. Vistierul Enache Văcărescu, care auzi șopta orî-cât de tainică a lui Vodă, făcu un semn de înțelegere lui Vodă și întorcîndu-se cătră jăluitor, ȓicîndu-î:

— Ce martori aduci, boerule, în fața Divanului că femeea aceasta a fost măritată cu țiganul D-tale Vlad Fărcășianul?.. Că femeea slobodă care se dă în dragoste cu un țigan, slobodă remîne și ea și copiii ei din flori. . .

— Nu e adevărat strigă cu glas amenințător, jupâneasa Sultana. . . Nu e adevărat, că Maria a fost țitoarea lui Vlad. . . Fata șătraru-lui Cozma țitoare!?.. Ea a fost nevestă cinstită cu cununie. . .

Revolta simțului de onoare a bătrînei jupâneze înlătura posibilitatea pentru Divan de

a o scăpa din ghiarele boerului jăluitor. Enache Văcărescu cercase unicul mijloc ce cunoșcea în puterea legilor în vigoare.

Maria și ea auzind vorba lui Văcărescu, se ridicase energic în picioare și apropiindu-se iarași de maică-sa:

— Da mamă, nevastă cu cununie, nu...

Ca și când s'ar fi temut să'i profaneze buzele cuvântul de *fiitoare*, ea nu'l rosti.

Văcărescu schimbă o privire cu Domnitorul, în care marele Vistier îi spusese eloquent, că era singurul mijloc de a scăpa femeea.

— Da, Măria ta, ți se și Brăiloiu cu un aer triumfător, femeea aceasta a fost măritată cu cununie după ȣiganul meu Vlad Fărcășianul. Voiu aduce, deacă M. Ta poruncesce, mărturie pe chiar popa Tatu de la Biserica Stejarului, care 'i-a cununat.

Alex. Vodă Moruzi își preâmbăla căutătura de la boerul trufaș la umilele muieri și întorcându-se spre Mitropolitul îi șopti la ureche:

— Prea sfinte, o să aducem pe popa Tatu de la Stejar de martor, dar P. Sfinția ta binecuvintează-l să *mință* odată, numai odată, în folosul dreptăței femeii acesteia...

Și apoi întorcându-se spre divaniști: — Da, boieri, cuviincios lucru este să ascultăm măr-

turia preotului, care a cununat pe Maria cu Fărcășanu țiganul jeluitorului. De astăzi în șapte zile, D-ta Vel logofete, vei aduce *madeana* aceasta iarăși în Divan, în fața Domniei mele.

— Peste opt zile Maria va fi a mea, îșimise boierul Brăiloiu... Trec anii, necum opt zile... Răbdare.

— Fata mea, o fi ce-o vrea D-zeu, disejupâneasa Sultana către Maria, eșind din Divan, dar părintele Tatu va dovedi, că fiica șatrariului Cosma a fost femeecinstită, măritată cu cununie, în fața altarului...

— Așa, diseradu Golescu, care aude, eșind și el, vorbele bătrânei și virtuoasei jupâne, dar nu te gândesci, că rămasă la judecată femeecinstită, ea și băiatul ei rămân robii lui Brăiloiu?...

V.

— La ziua hotărâtă boierii se adunară iarăși în Spătăria mare de la Cotroceni.

În pridvorul Bisericei steteau așteptând ora Divanului, jupâneasa Sultana cu fiica-sa Maria Fărcășianca. O conversațiune animată urma între ele. Cu nici un preț bătrâna

mamă nu voia ca fică-sa să primească a fi declarată de concubina lui Vlad.

— Ași muri de scârbă și de rușine, dicea bătrâna, de s'ar întâmpla una ca aceasta.

— Și eu așa muri de durere, când din femeie slobodă a-și ajunge roaba și batgiocura dușmanului meu. Să-mi ved eu copilașul ajuns țigan boieresc, și copila mea fică de roabă, să ajungă chiar poate necinstită în curte boierească!.. Nu, mai bine moarte și pentru mine și pentru ei!

Pe când femeile ast-fel sfătuiau animat, în tinda Bisericei, în lăuntrul ei, în strana arhipăstorească stătea Mitropolitul Dositheiū ascultând psalmodierele matinale grecesci ale protopsaltului și ale românesci ale deftereului de la strana stîngă.

În momentul când proestosul din dverele mari dete bine-cuvîntarea, terminînd oficiul, din Altar eși preotul Tatu și voi să facă metania la strana Arhi-episcopală.

Când bătrînul preot sărută mîna Mitropolitului, el îi șopti: — Deslegare ai de la D-zeu și de la mine, deacă molitfa ta, cum ți-am dat bine-cuvîntare, vei tăgădui cununia.

*

Peste o jumătate de oră, şedinţa Divanului era deschisă. Boierul Brăiloiu intră în urma celor două femei. Armaşul mare introduse pe popa Tatu.

Cu ce *aer de isbândă* se uită jăluitorul la cele două femei!

Vel logofetul ceti din nou, la porunca Domnitorului, jaloba lui Brăiloiu, apoi otărîrea Domnească la judecata din urmă.

La altă poruncă a Domnitorului, preotul Tatu, de la Biserica Stejarului, înainta în faţa scaunului domnesc. Alex. Moruzi întreba din ochi pe Mitropolitul, cu oare-care îngrijire, ce va dice preotul?

— Ce ştii, părinte Tatule, îi dice apoi Vodă : Vlad Fărcăşanu, ȝiganul lui jîupân Nae Brăiloiu, fost-aŭ el cununat cu femeea Maria, fata sătrăresei Sultana? Că, iacă, boierul dice, că cuvioşia ta le-ai cetit sfintele rugăciuni de nuntă.

Preotul hezită.

— Grăesce sub epatrahirul nostru arhieresc, adaose şi mitropolitul Dositheiŭ, ca să încurajeze pe preot.

— Da, Părinte Tatule, îi dice şi jupâneasa Sultana venind lângă el. Spune Măriei Sale, cum Sfinţia ta ai cununat pe fiică-mea. . .

— Nu este adevărat, strigă Maria cu o ener-

gie sêlbatecă. . . Gheorghiaș, copilașul meu, rob? . . . Da, am fost. . . țiitoarea lui Vlad!

— E nebună, Măria ta, întrerupe Sultana. Din neamul Șătrarului Cosma n'aũ stat pe lume celetnice, ci numai femei cinstite.

— Mai trebuie, Măria ta, altă mărturie, ȃdice Brăiloiu? Insăși mama mărturisesce, cã fiică-sa aũ fost măritată cu Vlad în fața pristolului Bisericeii.

— Ci grăesce, Părinte, ȃdice cu un ton mai rēstit Mitropolitul.

— N'am cunurat eũ pe această femeie îngăimă preotul, cu o voce sugrumată de emoțiunea ce-i dădea consciința pēcătuirii

— Minte, strigă Brăiloiu furios.

— Neadevăr, strigă ca o leoaică jupâneasa Sultana. Iți încarcı sufletul cu'n greũ pēcat, Părinte Tatule.

Maria palidă, tremurând în tot corpul ei, rostogolea stoluri de gânduri răpeȃi în mintea ei. Mărturia preotului o scăpa de robie și pe ea și pe copilașul sēũ. . . Prima mișcare a mamei fu de a-și sāruta copilul:

— E mântuit! . . .

Dar acolo lângă dēnsa era acum și altă mamă, a ei, care apucând'o de amândouē mânele, îi striga:

— Ce! Tacî? Spune, spune că preotul acela aŭ adus mărturie mincinoasă!

— Mamă! Copiii mei!..

Singurele aceste vorbe putu să le rostească Maria, pe când jupâneasa Sultana cădea fără simțire lângă o masă de logofet de Divan.

— Mamă! strigă din fundul inimei nenorocita femeie, care vădu, precum în noaptea neagră vedem la scăpărătura fulgerului, prăpastia în care e-aproape să cădem, pe măică-sa moartă, moartă din cauza ei. Ea aleargă să ajute pe măică-sa. Logofeții de Divan, ba chiar și din sfetnici, sar să ridice pe jupâneasa Sultana și s'o așeze pe un capet de laviță.

Emoțiunea câștigase pe toți sfetnicii. Nu mai Brăiloiu roșu ca postavul după mesele Divanului, striga tot mai tare, bătând cu pumnul într'o masă de lângă el:

— A mințit popa. Maria a fost cununată cu Vlad țiganul.

Domnitorul ridicându-se în picioare, făcu semn să tacă toți, apoi dispuse:

— Divanul nostru domnesc, *teorisind* jalba credinciosului boier al domniei mele, dumnealui Slugerul N. Brăiloiu, după ce am

ascultat și mărturia preotului de la Biserica Stejarului, carele preot sub omoforul P. S. Sale Păr. Mitropolit a mărturisit că n'a cununat pe Maria, fiica Șătrarului Cosma, cu Vlad țiganul, deci poruncim Domnia mea ca această femeie să fie slobodă, și ea și copiii săi.

— Nu, nu Măria ta, strigă Sultana care se deșteptase, fiica Șătrarului Cosma nu e femeie necinstită.

— Femeie necinstită? ȋdice Domnitorul, pogorând treptele scaunului domnesc și înaintând spre locul unde Maria în genunchi lângă maică-sa, cu capul plecat strîngea la piept pre copilașii săi.

Domnitorul despletici mîna dreaptă a femeii din jurul grumazului băețelului, ridică pre Maria în picioare, în mijlocul tăcerii și mirărei tuturor:

— Boierule Spătar, ȋdice apoi Vodă, du pe jupâneasa Maria la haremul Măriei Sale Doamnei și spunei Măriei Sale, că Domnitorul nu cunoasce în Țeara Românească o mamă mai bună și o femeie mai cinstită de cît Maria, fata Șătrariului Cosma! Loc de cinste să aibă jupâneasa în haremul Măriei Sale. Dumneata, jupân Brăiloiu, alege din sa-

lașele domnesci 3 suflete de țigani și ai dumitale să fie. Maria Șătrăresei Sultana nu a fost și nu poate fi roabă după legea firească ș'apoi cum mai ȋic pravile: «ceea ce va place Impăratului este pravilă». Deci îmi place mie să fie slobodă Maria Șătrarului Cosma!

— Să trăiești Măria ta, esclamă podidită în lacrimi, jupâneasa Sultana, sărutând poala antereului lui Vodă.

— Să trăiești Măria ta strigă și Mitropolitul împreună cu toți boierii din Divan.

LOGOFĂȚUL BAPTISTE VELELI

EPISOD ISTORIC DIN SECOLUL XVII

PROLOG

I.

Pe la începutul secolului al XVII, (1631), tronul țării trecuse sub Alexandru Radu, fiul lui Radu, domnul României. Acesta abia domni cinci luni, și nevrednicia ce i se impută, seacă poate, (și-i mai de creșut) influența, care începuse a întinde mreajă pe lângă curtea suverană, aduse detronarea lui și reîntorcerea lui Alexandru Iliaș, acel fidel portret, în miniatură, al Domnilor fanarioți, cari curând aveau să împingă biata Moldovă la căderea ei morală și materială, din care nici astăzi nu se poate ridica cu deplinătate.

La auđirea fatalei sciri, că Poarta denu-mise Domn pe Alexandru, ca un fior de moarte trecu prin toate inimele. «O! ve-chie biată moșie! (patrie), strigau boierii adu-nați în sfat, vine vermele să-ți r d  inima!» Dar ei nu se mulțameau, v đ nd furtuna ce-i amenința, de a se m ntui fie-care pe sine, ca apoi, puind căciula pe o urechi   i, din loc de siguranță, privind nenorocirile ce cotropesc pe cei-l-alți, să-și bată peptul cu pumnii, v ic r ndu-se asupra soartei acelora ș'a patriei. . . Nu! ei, înainte de a g ndi la sine, g ndeau  la obștia Românilor, înainte de a g ndi să-și m ntuie moșioara, g ndeau  la chipurile cum vor putea m ntui Patria! . . .

Deci toți boierii se sf tuir , ce vor face? O solie alcătuită din cei mai însemnați dintre ei fu trimisă la Constantinopole, ca să refuze din partea întregei țări pe Alexandru Iliăș. C nd am đis că fu trimeasă o solie, aș fi trebuit să đic: o turmă menită martirismului! Cine nu scie c te rușinoase umilinți  i neca-zuri nu suferiră solii de la curte, cum era acea Turcească pe atunci? Și totuși cu o adevărată iubire de patrie, ei se așteptau la toate, încă pornind din țeară, însă ei vroiau cu or -ce preț ce i-ar privi numai pe ei, să

măntuie pe frații lor rămași în țeară, de Alexandru și de posderia de Greci, cu cari el era gata să năpustească de la Constantinopole.

Resultatul acestei frumoase și nobile ambassade fu de tot neînsemnător. Bravii boieri se reînturnară în patrie, aducând cu sine, pe lângă încredințarea curței, că Iliăș astă dată se va purta bine, și o îndoită ură și sete de răsbunare, nu atât însă asupra Porței, cât asupra lui Iliăș cu ai săi, cari, prin infame machinații, provocaseră rea-tratarea lor în Constantinopole. Strigătul unanim al boierilor din țeară, la istorisirea tristă ce le făcură solii lor de cele ce li se întâmplaseră, fu : Să murim seaă să scăpăm de impilători ! — Dar între aceste, Iliăș, însoțit de ai săi și de oștire, intrase în țeară. Timpul, prin urmare, era prea scurt, ca boierii, înainte de intrarea lui în capitală, să poată pregăti o oaste, cu care să'l respingă. Ei dară se liniștiră, fie-care pe la postul său, seaă cel puțin se părură liniștiți.

Să lăsăm acum pe Alexandru cu toți Grecii săi instalându-se în trebile guvernului ; să nu vorbim nici de ticăloșiile ce făptuiră cu toții chiar de la pășirea lor în țeară ; să nu po-
menim, pentru de-o-cam-dată, nici de faimosul

dintre ticăloși Ministrul Baptiste Veleli, marele credincios al lui Iliăș; ci să ne transportăm aiure.

Deacă cetitorul meu va merge cu mine pe drumul ce duce din Iași la Bacău, dar care nu e drumul-mare, ci acel ce se chiamă *prin frânturi*, un drum pe care îndestul de bine l'a botezat țeranul Moldovean, ca să nu am trebuință de a mai spune ce fel de drum e; deacă, ȳic, cetitorul meu m'ar întovărăși și ar face cu mine vr'o șease oare de călătoria tot în fuga calului, el ar întâlni într'un punct unde drumul se crucește de un alt drum, ast-fel că formează o cruce, la umbra unui mare și stufos stejar, trei călători,—de călători luându-i după murgii cei voinici ce pasc pe lângă ei.

Imbrăcați câte trei în vestminte țăărănesci, ei aũ, cu toate aceste, în fisionomia lor, în manierele lor, un ce, carele te face a crede, că costumul ce port nu e acel al pozițiunei lor sociale.

Noi vom lua convorbirea lor de acolo de unde am găsit'o, dând de dênșii.

— De nu era Constantin Aseni, noi eram pierduți! ȳisese cel mai bătrân din ei.

— Așia, jupâne Buhușe, răspunde cel mai june; de nu era el, ca să ne vestească tică-

loasele lui planuri, cu bună seamă curând n'am mai fi vădut nici lumina soarelui, nici jupânele.

— Nu e mulțămît, continuă al treilea din ei care, în privirea vârstei, ținea mijlocul; nu-i mulțămît câte pagube ne-aû făcut de câte-va săptămâni, de când e în scaun, acum ar fi vrut, ticălosul, să ne mănânce și țilele.

— Să i le mîncăm noi lui, Hatmane Săvine! strigă mai junele.

— Așia! să i le mîncăm noi lui! repetă cu el cel mai bătrîn, pe carele-l numiseră Buhuș.

— Să scăpăm biata moșia de lăcuste, Vornice Lupu! adăogă către cel mai june Hatmanul Săvin.

— Ascultați, țice Lupul, după câte-va minute de gîndire; nu trebuie să vorbim ca copiii, ci trebuie să ne înțelegem bine cu toții, să ne pregătim, să resvrătim cu încetul și în taină țeara... și într'o ți mergem cu toții...

— Și să moară, Iliăș! Intrerupe iutele Hatman Săvin.

— Așa, boierî! așa boierî! urmează bătrînul Buhuș: jupânul Lupu înțelepțesce grăesce; trebuie să fim bine pregătiți, ca nu cum-va, apoi, venind Turcul cu mînie să facă rău țerii, și astfel în loc s'o mîntuim, mai rău s'o ticăloșim!

— Ascultați, boieri! D-ta, jupâne Buhușe și d-ta, jupâne Săvine, jurați d-voastră că nu-ți trage unul *hăișa* și altul *ceala*?

— Jurăm, pe viul D-șeu Sântul.

— Deacă-i așa, boieri, să nu mai perdem timpul; haideți să ne vedem un cescuț de jupânese, să ni le aciuim la loc bun, cu multul, puținul ce ne-a dat D-șeu. . .

— Da de ce așa, jupâne Lupu? curmă Hatmanul Săvin.

— Pentru ca să nu ni le găsească ticălosul acela de asupritor.

— Și după aceea ce facem? întreabă Buhuș.

— De odată ne ducem pe la toți boierii și boierănașii de pe la țeară, de-i sfătuim să se resvrăteze, năimim flăcăi sinețași, rădicăm Vrancea, Lipcanii, Seimenii, și apoi Dumneșeu ne-a povățui și ne-a ajuta. . . Haideți, boieri!

— Haideți!

Și tus-trei pun frêul în capul sirepilor lor, și mi se arunc pe ei.

— Stați! strigă Buhuș, în momentul ce caii nerăbdători erau să pornească.

— Ce este?

— Să mai jurăm încă odată: Să murim, ori moșia s'o mântuim din ghiarele fiarei.

— Jurăm! jurăm, pe numele viului și sân-

tului D-deu, strigă Lupu și Săvin, rădicând ochii spre cer și făcându-și cruce.

— Nu-î destul, adaogă Buhuș, nu-î destul; d-ta jupâne Lupule, să ne fii căpetenia noastră, că ești om tânăr și înțelept!

— Așa, strigă și Săvin; d-ta, jupâne vornice, să ne fii căpetenia. — Apoi fiă-care apucă câte unul din cele 4 drumuri lângă care se odihniseră și, asemenea visului, dispar pe zmeii lor din Bugeag. Ear Lupu, oprindu-se la câți-va stânjini, din drumul ce apucase: Să le fiu căpitan! ȕise el, căutând să-î mai deosebească prin pădurea, în care intraseră amândoi; să le fiu căpitan! Cât mai mult aș fi dorit să le fiu alt ceva! Dar Domn de ce nu?... Și purcede și el ca o săgeată în o direcția opusă cu a acelor doi boieri.

II.

Lăsând acum, pentru câte-va minute, pe Vornicul Vasile Lupu să călătorească singur, vom sta sub stejar, ca să facem mai de aproape cunoștință, nu cu Buhuș orî Săvin, ci cu Lupu, carele e unul din principalele personaje ale nuvelei ce ne am propus să istorisim.

— Cu vr'o 30 ani mai în urmă, într'un sat

mic, de lângă târgul Peatra, un sat carele și până astăzi s'a păstrat numele său vechi de Oșlobeni, într'o Joie de vară, era o mișcare extraordinară. Fete mândre ca primăveara, cu flori în cosițe, cu cămașe cu alțițe, flăcăi, păunași trași prin inel, neveste cu flori albe în păr, orî cu ștergare, toate și toți din sat alergau la curte în vestminte de sărbătoare, cu bucurie în inimă și cu veselia pe față. . . căci acolo, pe earbă, 'i aștepta danțul și glume. Străinii, cari ar fi venit în ȕioa aceea în sat, n'ar fi aflat nici pe baba cea mai încovoiată, ședînd pe cuptorul ei, ca după obicei, și ar fi fost silit să creadă, că a fugit tot satul de vr'o groază, orî că-i vr'o mare întemplantare la curtea boierească. În faptă, acolo, fesuroșii de pe cerdacul de d'asupra pivniței, trăgeau din vioare hori, ce scoteau din minte până și pe babe, încât se prindeau și ele între fetele ce băteau cu călcăiul pajiștea de lângă prispa curței. . . Acoalea ciobănașul sună din cimpoi; dincolo mai mulți moșnegi spun istorii d'ale lui Ștefănică Vodă cel sânt. . . Toate fețele sunt pline de bucurie, căci stăpânul, Paharnicul Lupu, este și el plin de bucurie: jupâneasa lui i-a dat un fecior, frumos ca un luceafăr, un fecior, cel ântîi născut!

Deacă cine-va ar fi intrat din tindă în vr'o cameră, ar fi dat numai de mese întinse, de boieri cu barbe lungi și albe, cu cioboate galbene, cu meșii, cu ișlice și fesuri roșii, cu șaluri de taclit, cu blăni de samur. . . și toți închinând pahare în sănătăți nesfârșite. . . În vremea aceasta, într'o cămară mai mică din fundul tindei, era lehusa ce-și alăpta copilul ei, pe când o babă neagră și slută, o țigancă, ținând în sgrăbulita ei mână mâna cea gingașă și plăpândă a pruncului, i proorocia o soartă foarte norocoasă — Aoleo! — dicea ea, jupâneșică, stăpânica mea, o să ajungă la mare boerie! . . o să ajungă la domnie!

Ei bine, acest prunc căruia o babă, într'o ți, i menia (doară jupâneasa i-a da ceva mai mult), o pozițiune așa de strălucită, era Vornicul Vasile Lupu, călărețul nostru.

La venirea lui Alexandru Iliș pe tronul țării, noi îl găsim în toată floarea bărbăției.

De câte ori citesc vr'o baladă, de acele cu adevărat frumoase improvizațiuni de-ale poetului Român, și de câte ori în ele întâlnesc vre-un flăcăiandru, de care se tem zmeii, un Românaș cu fruntea naltă, cu fața deschisă, cu sprânceană îmbinată, cu ochiul ca mura cea coaptă, de atâtea ori îmi pare că poetul, autorul ba-

ladelor, vrea să-mi vorbească de Vasile Lupu, ast-fel de mândru Român îmi era el în privirea fizică; dar Vasile nu era mai puțin perfect și în privirea morală. El către regularitatea tră-săturilor feței sale, adăoga și acel aer de bună-tate, care vedesce, că vine din o inimă aleasă, lucru ce ipocriții nici-odată nu vor sci face. Mândra lui sprânceană, nalta lui frunte, erau de două ori mai mândre, când esprimau fermitatea, voința cea neurnită a unui suflet tare... Așa, Lupu, înzestrat de un mare spirit organizator, foarte ager, și de o cumpănire, de o înțelepciune greu de aflat în mulți din boierii secolului său, se părea destinat numai decât de providență la lucruri mari. Cine l'ar putea oare descrie mai bine decât Miron Costin, când țice de el, că e: *«ca un leu și la fire și la trup.»*

Lupu, de june încă stăpânul unei averi foarte mari, crescută încă prin însoțirea sa cu o jupâneasă din familia Bocioc¹⁾, era unul din cei mai însemnați boieri ai țării; influența lui și ca bogat și ca boier de omenie, mult înțelept la sfaturi, era nemărginită, și asta-l ajuta foarte mult în toate planurile sale.

Atât, cât am spus, să ne ajungă despre tre-

---

¹⁾ Vezi Miron Costin, fața 283

cutul lui; să-l urmărim acum în drumul ce a apucat.

După câte-va mici popasuri, la umbra vreunui arbore, sub care mânca ceva din merindele ce avea în desagi de la oblâncul șelii, Lupu, îndeseară, când soarele dăduse după munte, intră într'un târgușor mic, alcătuit din câte-va sute de case de lemn și câte-va dughiene cu țărâbi coperite de fel de fel de mărunțișuri, și înfundându-și căciula lui țurcănească tocmai pe ochi, pișcă calul cu vârguța și, după ce coti câte-va uliți și hudiți din acest târgușor al Romanului, intră într'o ogradă, unde se afla o casă curățică, cu cerdac de scânduri pe pivnița de desubtul casei, după moda de atunci: ș'apoî el descălecă, își legă calul de un stîlp al cerdacului și intră. Să intrăm și noi cu el.

Intr'o cameră văruiată și cu vârgi de humă, pe unul din lungile divanuri, ce o împle de la un capăt la altul, sta o jupâneasă, ast-fel judecând'o după îmbrăcămintea ei, compusă din un fes alb cu canaf negru de mătasă pe cap, împrejurat de o singură coadă de păr, ce făcea un mândru contrast cu albeața fesului, o fermene toată cusută cu fir și o fotă foarte bogată în cusături. Toaleta ei era foarte scumpă și frumusețea ei foarte rară!

Aceasta era jupâneasa Vornicului Lupu. În momentul intrării bărbatului, ea legăna într'o albiă pe o copilă, cântându'î cântecul cel nemuritor: *Nani! nani!*

— A! dragul meu! drăguțul meu! strigă ea după ce privi cât-va pe bărbatul său, ce-î zîmbia de lângă ușă. Bine ai venit!

Și sărind din locul unde stătea, se aruncă de gâtul lui Lupu.

— Da ce însemnează straiiele aceste în care te vîd? întreabă ea, după ce-și mai alină bucuria că-și revăduse soțul, după trecerea de vr'o trei luni, de când el nu venise pe a casă, trimis fiind de țeară la Constantinopole.

— Draga mea, însemnează că fără de ele, poate acum nu m'ai mai vedea, căci ticălosul de Iliș a pus spioni, să mă afle și să mă ucidă.

Să te ucidă? ah! și nu se teme de D-zeu! să te ucidă pe tine, tata Rucsândiței. — Și jupâneasa trăgea cu dragoste spre albie pe soțul ei, carele, în bucuria de a o îmbrățișa, uitase de copilă ce i dăruise D-zeu, în lipsa lui. Lupul împrejurând cu mâna talia soției sale privesce copila dormind cu somnul cel ângeresc al vârstei sale. În fie-care trăsătură a feței copilei el recunoasce, când pe jupâneasa sa, când pe bunica lui. Cu un cuvânt,

bucuria lui Lupu era bucuria ori-cărui părinte bun din ori-ce parte de lume, de la ori-ce națiune, cât de civilisată seaă cât de barbară. . . Și cu atâta mai mult se bucura Vasile, că de căți-va ani, tocmai de la nașterea lui Ionică, ce-î trăia, el ne-încetat doria să aibă o copilă.

Două zile se strecurară apoi, zile pe care Lupu, nearătându-se la nime în târg, de-'mpreună numai cu soția sa, le întrebuintară la strângerea la un loc a tot ce aveau mai scump în odoare; apoi, săpând el însuși sub vatra hornului o groapă, le ascunse pe toate, puind țărîna la loc.

A treia-zi, des-dimineată, vizitiul aștepta cu redvanul la scară.

Până a nu zări soarele, Vornicul îmbrățișă încă o dată, la scara redvanului pe jupâneasa lui care plângea; apoi strînse la sîn pe Ionică, fiul său cel întâi, un băiat ca de vr'o dece ani, ce clironomise frumusețea tatălui său, dar o frumuseță mai mult ideală, de pot dice, că natura, cu totul alt-fel de cum era tatăl, îl făcuse infirm și slab. Vornicul 'i îmbrățișă, apoi dete la sînul jupânesei și pe plâpânda Rucsândița. Jupâneasa cu Ionică se suiră în redvan și, peste o clipă, acesta dis-

părea de la ochii lui Lupu. Sărmanul ! 'l urmări, cu ochii în lacrimi, până când 'l perdu din vedere, cum urmărim, doară le vom mai prinde, în tinerețele noastre, acele iluzii drăgălașe, care le vedem dispărând în negrul nor al furtunelor vieții.

Câte-va minute după aceea și Vasile, luându-și diua bună de la toți casnicii săi, după ce aședă icoana maicei Domnului d'asupra locul lui unde 'și ascunsese averile, încălecă tot în costumul său cel țărănesc, și purcese, ștergând o lacrimă, ce roua în mării și deșteptii săi ochi.

— Cine scie de-mi voiū mai vedea vre-o dată biata căscioară, nevasta și copilașii !
dicea el, eșind din ogradă. Apoi rădicând ochii spre ceriū și dicend cu durere : « Fie voia ta, D-deul meu ! » își îndemnă roibul, carele sbura mai mult, neatingend pământul.

CAPUL I

Alexandru Iliăș și Baptiste Veleli.

Mai doi ani se scurseseră de la diua aceea când trei boieri sub un stejar isolat, juraseră mântuirea țerei ori peirea lor.

Intr'una din bogatele cămări ale curților Domnesci din Iași, cămări așternute toate cu covoare turcesci și cu divanuri, de șaluri, cămări în care firetul era prodigat pe lavițe ca și pe toate albiturile Domnesci, împrejurul unei mese lucsoase, ce se încovăia sub mulțimea felurilor de bucate, aduse în talere scumpe de metaluri și a băuturilor de tot felul, stătea, înconjuțați de sute de idiclii și ecpaele, Alexandru Vodă cu toți Grecii, cari mereu îi închina pahare.

— Să traesci, Măria ta, strigaă uni, că ne-ai dat pânea de tote dîlele.

— Să-ți dea D-șeu bogățiile lui Iov! dîceaă alții, că ne-ai dat slujbe, să ne agonisim cu ce să trăim la dîle grele. . .

— Să-ți dea D-șeu mărirea lui Solomon, uraă iștia, că ne-ai făcut oameni. — Iar Alexandru Iliăș le mulțamia, la fie-care, dîcînd:

— Să trăiți și voi, că și mai multe avuții, și mai mare cinste vă voiă da! Să mîncăm, să bem, să petrecem, cu veselie. . . căci mi-i vremea și mie și vouă, dragilor mei, cât oi fi eă peste țeara asta și voi cu mine. . . Strîngeți voinic la bani, orî și cum, orî și de la cine-ți putea, și halal să vă fiă, *morea!* Berechet! țeara nu-i a mea! . . .

După câte-va ore de la ospățul acesta, la care se înființa, vai! așa de grozave dăle pentru biata Moldovă, în cămara asta era numa Vodă Iliăș și cu un personagiū, pe care încă șirul istoriei năstre ne-aū împedecat de a-l face cunoscut mai de mult.

Un cap țuguiat, ras și ascuns sub fesul cel roș, o fisionomiă în care cel mai simplu om poate ceti *mârșăvia de caracter*, cu scumpenia, și șiretlicul mai presus de toate; aceste patimi și alte mai rele încă, formând un suflet sprijinit de două picioare, ce-și ascund cioturile în șacșiri roșii și cioboate galbene cu meșii, vor sluji de trăsături, după care cetitorul meū va cunoasce de-acum pe insul rămas cu Iliăș, pe logofățul Baptiste Veleli.

Iată ce vorbeau aceste două persoane:

— Măria ta, să mai vorbim de nevoile țerei. . .

— Să vorbim, Veleli dragă, să vorbim: spune, ce? n'ai bani de ajuns? Ți s'a stricat curțile, morile de pe moșii? . .

— Nu, nimic de aceste Măria ta, *bogdă-proste* lui D-șeu, nici o slugă de-ale Măriei teale nu duce lipsă de nimic de aceste. . .

— Apoi?

— Apoi, să mai vorbim. . .

— De nevoile țerei? vorbesce!

— Scii, Măria ta, Vornicul Vasile Lupu...

— Lupu? care are jupâneasa frumoasă? Palicarule! ai vrea ca să mă mai înșeli, și...

— Nu, nu ȋdic aceasta astă-dată, Măria ta, ȋntrerupse răpede Ministrul, devenind roșu ca fesul său la auȋirea de jupâneasă frumoasă.

— Aū aflat! murmură el ȋntre dinȋi...

— Apoi doară ce-ȋ?

— Măria ta, Vornicul Vasile Lupu, cu Hatmanul Săvin și cu alȋii, aū să ne răpună viaȋa.

— Viaȋa, ȋici tu, Veleli?.. Vornicul Lupu să-mȋ răpună viaȋa?.. Să vede c'ai uitat că el nici nu se mai scie ce s'a făcut din țeară, sunt acum doi ani, scii, de când otărisem să-ȋ pun capul ȋn par lui, și la toȋi cei-l-alȋi.

— Bine, Măria ta, dar el trăesce...

— Trăesce! Ei! și dacă trăesce?.. Veleli se teme de Vasile Lupu, Veleli, la al cărui glas și nume ar trebui să tremure toată țeara?..

— Măria ta, nu-s ȋn toate ȋilele pascele; aū tremurat ea de când sunt eū robul Măriei teale, căci de câte ori nu tremura, eū sciam numai decât s'o dau pe *perte*.

— Și de ce nu mai faci și acum tot cum făceaȋ atunci?

— Am făcut, Măria ta, însă degeaba! Odi-nioară, numai cât bâzâia vr'un sat, și pe loc îl linișteam, că mi-i trânteam, (după voia Măriei teale), bir peste bir, beilicuri peste beilicuri, până-mi striga *aman!*

— Ei ș'acum cine te împedică? . .

— Nime! dar Seimenii pe care-i trimit, ca altă dată, să strângă biruri, nu se mai întorc; acei pe care-i trimit ca să-și plimbe sinețele prin sate, tot ca altă dată, doar se vor îngrozi câinii de țărani,—iarăși nu mai dau înapoi. . .

— Ce? nu s'au întors? . . Pe toți să mi-i tragi în țeapă! Să-i ved eu, nu mai departe decât mâni, înșirați pe zidurile curței!

— Prea bine, Măria ta, de i-or prinde, să . . Dar Vasile Lupu?

— Ei, bine?

Măria ta, el e pe aici, pe unde-va ascuns. . . Să nu mă mai ai de rob Măriei teale de n'o fi așa!

— Găsesce-l dară!

— Nu-i atât de ușor de a-l găsi pe cât se pare Măriei teale, că-i om ager și cu cap; nu s'o prinde ca șoarecele în capcană. . . Măria ta, nu-i de glumit! aū să-ți răpună viața. . . orî aū să te mazîlească.

— Elei, Veleli! Și ție, pre legea mea! păcat mare de m'ar mazîli!

— Păcat de tot! Măria ta ești ca un luceafăr când te îmbraci în straele domnesci... ș'apoi și noi aști-l-alți, Măria ta, de te-or mazîli, perdem pânea din mână.

— Ce-î de făcut oare, Veleli?.. Auđi! să mă mazîlească!

— Măria ta, pe Vasile Lupu...

— Să-î tai nasul, să-î tai urechele?.. să-l tragi în țeapă!..

— Ca să-î tai nasul, să-î tai urechile, să-l înțepi, trebuie să-l fi prins mai întâiu.

— Prinde-l dară.

— Deacă eă aș avea porunca Măriei teale...

— Iacă-ți poruncesc! Da mai la urmă, Veleli, ce tot aștepți să-ți poruncesc? Tu scii prea bine că toți, ca tine, suntem aici, uni ca să agonisim bani, alții mărire... Fă, dragul meu, tot ce scii că-î de folos în interesele noastre ș'ale prietenilor de nația noastră... ș'apoi pe chef: să bem, să mâncăm și să petrecem, Veleli!..

— Deacă-î așa, Măria ta, nu rămâne decât să mă iscălescă hârtia asta, prin care încuviințezi prinderea lui Vasile Lupu...

— Ş'a lui Săvin, ş'a lui Buhuş, ş'a cui vei pofti! Adă, Veleli!

Şi Iliaş apropiindu-se de o masă din mijlocul camerei, unde erau nisce călimări de alamă, de brâu, subsemnă, fără să citească măcar un rënd, această hârtiă, ce i dete Veleli cu sfială.

— Ține, Veleli; fă cu ea ce sciî.

Veleli, primind'o, orî cât se stăpâni, nu putu ascunde un zîmbet ce se lăți pe subțiratecile lui buze și în viclenii săi ochi. — «E a mea!» murmură între dinți, cu bucurie.

Profitând acum de momentul cât Logofêtul Veleli se pregătesce de a eși, și vorbește cu stăpânul său de lucruri puțin importante pentru șirul istoriei noastre, să ȳicem câte ceva, care să facă mai cunoscut cetitorulnî caracterul lui Iliaş. Cu inima plămădită de natură în patima cea grozavă a mândriei și în setea de mărire, Iliaş, orî câtă parte lua și el din jafurile, din birurile ce rădica Veleli de pe țeară, sub feluri de denumiri, nu era însă mai nici o dată el carele arunca, de la sine, toate acele biruri și angării, ce scurgea țeara. Lui îi trebuia mărire; înconjurat de oameni de nația sa, cari sciũ a profita de setea lui, ei 'i-o potolia prin titlurile pom-

poase ce, fără de ruşine, îi dădea, iară ei se mulţămiau cu ceea ce li se părea mai pozitiv : cu banii ce jăfuiiau din ţeară, după porunci Domnesci, pe care le era prea uşor de a le căpătă de la Iliaş.—Aşa, acestuia 'i era de ajuns ca, neocupându-se de nici un interes al ţerei, să petreacă şi noapte la bancheturi, la petreceri, şi să se veadă înconjurat de nămolul acel de slugărit pe care Domniî Moldovei începuseră a-i înfiinţa, după moda curtei suzerane. De îndată ce Divaniţii săi îi procuraū cele ce-i plăcea, puţin îi păsa lui cu ce mijloc făcea ei aceasta. Şi iată că de nepăsarea aceasta a lui, boierii pământeni sciuseră a profita, în curgere de două ani trecuţi, pentru de a răsvrăti ţeara asupra lui. În deşert Veleli, vicleanul Logofêt, îi arătase de multe ori ce furtună clocotia asupra tuturoră, nu atât ca să scape viaţa lui Vodă, ci ca să nu peardă, eşind Iliaş din Domnie, mijlocul de a se înavuţi.—Domnul rîdea de toate presupunerile, ce-i arăta fiara acea egoistă :— «Aruncă biruri nouă, Veleli, îi dăcea el ; pune beilicuri grele! . . Deacă n'aū ce face şi gândesc la răsvrătiri, dă-le de lucru! . . Ce naiba! tu, care şi pe mine m'ai învăţat în arta de a domni asupra Moldovenilor, cu

asemenea chip, tu acum te temi de ei? . . Tu, Veleli! Ha, ha, ha!

Iacă ce fel de oameni guvernau biata Moldovă!

CAPUL II.

O jupâneasă

Să venim la șirul istoriei noastre.

Câte-va minute după ce Iliăș iscălise hârtia lui Veleli, acesta eși. Atunci Iliăș închise după el ușa cu cheia și deschidând o altă ușă, ascunsă într'un colț de părete, dete intrare unei femei.

Vârsta ei, (deabia să fi avut 18), adăogită de albeață ca laptele a feței seale; ochii săi mai frumoși decât cerul din Maiu; tot căpușorul ei încunumat de părul cel răsucit pe după albul fes; talia sa cea mlădioasă, ce se desemna prin fermeneaua de fir rotunțită pe lângă mijlocu-i tras prin inel și incins de paftale cu petre scumpe; toate, toate făceau, din nevastica asta o frumuseță atât de rară, că deacă ai fi întâlnit'o în geana Țilei, prin vr'un munte seau codru, numai decât ai fi luat'o de vr'o Țină.

— Ei bine, jupâneasă Suzană, îi Țise Iliăș, luând'o de mână și făcând'o să șea pe divan; acum s'aũ dus Veleli, poți să mântui. . .

— Măria ta, nu mai am nimic de spus, răspunse jupâneasa cu un glas așa de dulce cum nici-odată n'a fost cântare îngerească.

— Dară spune-mi, așa să trăești, dragă jupâneasă! cine ți-i bărbat?

— Măria ta, mă rog de ertare, dară asta nu-î nevoie să spun.

— Și de ce nu?.. Ce? oare tu nu mă iubesci, Suzăniță?

— Eă să te iubesc?... eă, pe Măria ta?..

— D'apoi firesce! de vreme că 'ți-a fost milă de mine și n'ai vrut să cad sub pumnalele resvrătorilor, pe cari ai venit să mi-i descoperi, se vede că...

— Nu, Măria ta, nu! te 'nșeli!.. n'am avut nici-odată alt gând, venind aicea, decât acela ca să-ți mântuesc vieța... Asta ași fi făcut'o și pentru cel mai mare dușman al meu.

— Dară deacă acum tu-mi ești dragă, mie, Suzănică?..

— Eă, Măriei tale... să fiu dragă!..

— Eacă! și ce te minunează asta?... Deacă nu mă crești... dă-mi o guriță! — Și lăsându-și un braț pe după gâttelejul ei cel de lebădă, ascuns sub mulțimea șirurilor de salbe, mai își apropiase buzele de ale ei, dară ea,

de odată, smucindu-se din brațe-i fugi la ușă și, cercând s'o deschidă, răcni:

— Măria ta, dă-mi drumul să mă duc...

— Să te duci, Suzănică? Țise el, reapropiindu-se de ea; da eă te iubesc!

— Măria ta, lasă-mă!.. ai uitat că am bărbat.

— Ai bărbat!.. ș'apoi?... Te-oî despărți eă de dănsul... Remăi cu mine!..

— Dă-mi drumul, aibă milă!..

— Nu vreă să remăi?

— Nu! Dă-mi drumul!

— Ha! ha! ha! scii că ești copilă?... Să-ți daă drumul... Par-că am căpiat... Auđi d-ta?... Să-mi vie singurică în mână, ș'apoi să-i daă drumul!

Suzana schimba fețe și începuse a tremura ca varga. — «Ce am făcut eă? ce am făcut?» Ea își frângea mânilé, pe când Iliăș, în prada unei mârșave poște, o sorbia cu ochii.

— Ascultă, Suzănică, 'i ȇdice el, lăsând să isbucnească vulcanul ce-i clocotea în sîn; fii a mea!

— Eă, a Măriei teale? Nu, cât oiă trăi!

— Fii a mea, Suzănică, și-mă cere ce-i vrea: curți, moșii, salbe; să nu mai scii ce face de multe avuții!..

— Nu-mă trebue nimica! bărbatul meă are

de toate. . . dă-mi drumul !. . . Măria ta !. . . lasă-mă să es !. . .

— Să ești ? . . ha ! ha ! ha !. . . Ei ! apoi, dău, ești de tot nostimă !. . Să ești ? . . Da de ce ai venit ? ca să ești ?

— Măria ta ! îndurare !. .

Și ea se răpești spre Iliăș ca și când ar fi vrut să i se arunce la genunchi, dară ținând ceva într'o mână pe sub fermenea. Doi pași și ea era lângă Vodă, când o bătaie agitată în ușă o făcu să stea pe loc.

— Deschide ! deschide ! strigă un glas dincolo de ușă.

La audirea acestui glas, Iliăș se simți mai la îndămână de cum era când audise întâile bătăi, căci acum cunoscuse glasul lui Veleli.

— Intră earăși unde ai stat adineoare, dăce el încet cătră Suzana. Și apoi ne-îngrijindu-se mai mult de ea, se duce să deschidă ușa, dăcând : intră Veleli !

La numele acesta, Suzana, care nu ascultase porunca lui Iliăș, sloboade un țipăt prelungit și înainte de ce să fie intrat acela, ea se răpede ca fulgerul, se lovesce pept în pept cu el, și în fuga mare trece coridoarele. . .

Iliăș vreas'o urmărească, dară Veleli apucându-l de poala roșei sale giubele : — Stăi,

Măria ta! nu-î vreme acum de petrecut. . .

— Ce este? strigă el, cu mânie.

— Suntem perduți!. . țeara-î în picioare!

CAPUL III.

Monastirea.

Cu două zile înainte de cele ce se petrecură la curte, eată ce se urma în altă parte.

Cetitorul meu bine-voiască a merge cu mine pe drumul ce duce la mănăstirea Neamțului, acea mănăstire ce se înalță singură în mijlocul codrilor bătrâni, ca o insulă mică în mijlocul oceanului.

După o zi de călătorie prin păduri, munți cărunți și văi nesfârșite, încinse de pârae ca de nisce brăe de argint, eată că noi sosim. Biserica principală între chiliile este ca într-o cutie fără capac, împodobită de icoane și de tablouri din sânta scriptură, care de care mai rău, mai ciudat zugrăvite. Să trecem răpede dealungul cerdacului pe la vr'o dece uși, ș'ajungând la a unsprezecea (acea dinainte căreia se ved două salcâmi) să intrăm. Casa mobilată foarte simplu, ca ori ce chilie călugărească, este însă de o curăție și o re-

gulă de minune. Pe un divan, așternut cu scoarțe de țeară, bine țesute și felurit vârgate, stă o jupâneasă tână, de o frumuseță mare. Lângă ea o scrisoare deschisă, dovedește că a cetit-o. Acum însă cu ochii gânditori, ea nu-și poate opri un zîmbet fericit ce-i scoate o copiliță de doi spre trei ani, care de la capătul divanului se dă de-a dura ca o roată, spre brațele jupânesei, rîdînd cu rîsul cel ceresc al vârstei seale, pe când lângă unica masă de lemn, de lângă fereastra cea mică, ce luminează casa cu o lumină nesigură, un băeat de vr'o 12 — 13 ani, frumos dară palid ca o frunză în toamnă, întoarce mereu filele unui ceaslov.

Cetitorul cunoaște, poate, pe această jupâneasă de nevastă lui Lupu, cu copilașii săi, Ionică și Rucsăndița. De nevoie este să spun însă cum se face că familia lui Lupu e la monastirea aceasta.

Să-și amintească cetitorul de ziua aceea în care Lupu își porni de a casă jupâneasa cu copiii. Atunci nu era de nevoie ca acum, să scie cetitorul meu, că Lupu își trimitea familia să locuească la această monastire, singurele locuri cari erau mai respectate până și de Domnii cei răi. N'am nevoie dară să mai spun și că

de atunci nici o singură ȕi, jupâneasa cu copii nu mai eșiseră din monastire, unde din timp în timp venia Lupul s'o veadă, seaŭ 'i trimitea scire de el prin vr'un răvaș. Toate cunoscințele de pe la orașe ale jupânesei lui Lupu se minunaŭ de dispărerea ei, dară nime nu putu afla unde se adăpostise ea.

Acum sē urmăm.

— Ce faci tu, acolo, Ionică, întrebă jupâneasa pe băeat, vęđlędu-l că de unde voios se juca, devenise trist și cu mânia scurteicei seale se silea să frece o pată de cerneală, ce găsisese pe o față din ceaslovul sęŭ.

— Mamă, uită-te că mī-a mănjit cartea, Fluturel.

— Cine ȕ'a mănjit-o?

— Fluturel, mămucă, băeatul cel de la maica stariȕa.

— De aceea ești mahnit?

— D'apoi mămucă. . . tata are să socoată că am mănjit-o eŭ, și el mī-a ȕis dăunăȕi, să mē silesce să fiŭ om de omenie și să nu-mi mănjesce cartea.

— Du-te dară de chiamă pe Fluturel să-l ocăręcsc că ȕi-a mănjit-o.

Băeatul purcese, dar când fu aproape de ușă: Nu-l mai ocăręi, mămucută, ȕise el, cu

accent de tot rugători, ca să nu plângă bietul Fluturel. . . că a greșit. . .

— Jupâneasa își aținti ochii cu dragoste spre icoana din părete și căuta par'că pe D-zeu să-i mulțamească de bunul suflet ce el dăruise copilului, apoi cu blândețe, către acesta: «Nu te teme, drăguțule; du-te de-l chiamă să-l vedă și eu».

Băeatul eși, Rucsândița se lăsă să lunece răpede la pământ, de pe naltul divan și se îndreptă spre ușă.

— Unde te duci Săndiță? o întrebă muma-sa.

— Vine *Fluturel*, mamă, vine *Fluturel*! Și voioasă, ea se ascundea sub o laviță de lângă ușă.

Ionică îndată intră aducând de mână pe rușinosul *Fluturel*, un băețel de vr'o 6 ani, cu părul creț și cu ochii mici ca de tătar, frumușel ca un îngerăș.

Ionică ruga cu ochii pe jupâneasă să-și țină cuvântul ce-i dase, de a nu dice nimica lui *Fluturel*. Ea 'l sărută, și-l desmeardă, și nu vede încă pe Rucsândița, care o durea gurița de când, de sub laviță, pe sub scoarța ce spândura până jos, scoțându-și căpușorul dicea, «Iți! *Fluturel*! iți! *Fluturel*!»

Dar deacă jupâneasa nu aușia pe copiliță,

nu era așa și cu Fluturul; el de o dată, de sub mână jupânească, care-l desmierda, se răpede spre laviță, zicând și el: «Îți! îți!»

Apoi copila, eșind de sub laviță și tîrîndu-l de mână lângă jupânească, striga: mereu, eacă Fluturul!

— Al cui ești tu, drăguță! 'lîntrebă jupâneasca.

Băiatul răspunde ceva într'o limbă străină.

— Nu poate vorbi mămuca, zise Ionel.

— Ba nu scie vorbi limba ta, băete, răspunde jupâneasca, înțelegînd aceste, ea, și astă dată încredințându-se chiar și din fisionomia băeatului.

În momentul acesta intră o maică de vr'o 18 ani, frumoasă ca și jupâneasca.

— Ce este, măicuță Csenie? întrebă aceasta.

— S'a pus la cale; îmi dă voiă...

— Îți dă?... Ionică iea pe Rucsăndița și duceți-vă de vă jucați prin cerdac cu Fluturul. Copiii eșiră.

— Îți dă voiă? repetă ea earăși cătră juna maică.

— Așa, jupâneșică.

— De î așa, să nu perdem timpul! — Bărbatu-meu mi-a scris că nu mai departe decât poimîni are să isbucnească răscoala... E vreme încă...

— Așa, să ne grăbim, să nu pierdem timpul!— Mâne voi fi acolo, și poimâne, ajutându-mi D-zeu, țeara-i mîntuită și bărbatul d-tale, jupâneșică, scăpat de primejdie.

— O! măicuță! dragă măicuță! D-zeu ți-o ținea în seamă fapta asta mare! — Apoi dintr'un săcrieș jupâneasa scoasă un rînd complet de straie ale sale și îmbracă cu ele răpede pe maica.

— Așa, ești de tot frumoasă! nici îngerii nu ți-ar putea rezista. Privesce-mă, bine! Ai fermeca cu albaștrii tăi ochi nu numai pe un păcătos ca dînsul, dar și pe cel mai mare împărat!...

— Oare mă poate cunoaște cine-va!...

— Nime, câtui lumea!

— Nicî?...

— Cine? Veleli?

— Ah! mă rog nu mai rosti numele lui cel...

— Spurcat.. de ce?... Din contra lasă să-l rostesc. Haide! să te vedem! Acum ți-e vremea să-i resplătesci ticăloșia la care te-a adus...

— Ah! nu! nu-mi simt curagiul...

— Incă-l iubesci, sormană măicuță!...

— Nu, nu-l mai iubesc!... Nicî că pot să-l iubesc, de cînd, din cauza lui ca să nu fiu

arătă cu degetul, am îmbrăcat rasa... Nu! jupâneșică, nu-l mai iubesc, dar... să-î fac vr'un rău...

— Fie! dar celui-l-alt?

— Lui Iliș? O! de acela nu-î vorbă! țeara săraca nu mai poate sub ticăloșiile lui... Privesce, pumnarul acesta foarte ascuțit.

Și arătă un junghieri, ce-l ascunsese în sîn, sub fermeneaoa de fir, cu care o îmbrăcase jupâneasa.

— Așa, strigă și aceasta, înfocată de curagiul maicei; moarte! moarte călăului atâtor boieri!... moarte asupritorului bietei moșii!... moarte lui Iliș, carele are de scop să răpună Țilele dragului meu!

— Jupâneasă, liniștește-te! Poimaine boierul d-tale și cu țeara se vor fi răsărăt de prisos, căci mulțamită junghierului ăstuia, de ica, ticălosul de Iliș nu va mai fi, ca să le stea împotriva.

— Bine! Acum spune-mi drăguliță, cum ai să faci să străbați până la el?

— Ajung la curte, cer degrabă să intru la Măria sa Vodă...

— Dar de n'or vrea să te lase?...

— Spun că am venit să-î scap Țilele de un complot...

— Nu cum-va să faci una cât asta!

— De ce?

— Dar bărbatu-meu, dar atâția boieri pe cari i-ai perde?...

— Așteaptă; spun așa, eu sunt îndată primită... Mă uit la el galiș... el îndată măntreabă ce vrea... eu 'î spun, fără să-i numesc pe nime, să-și ferească ȃilele că-s în pericol... Apoi mă prefac, înțelegi, ca și când mi-ar fi drag, afurisitul... Apoi...

— Apoi?...

— El mă opresce, după obiceiul lui cel spurcat... Se întinde mai mult; îl las să mă coprindă în brațe, și mi-ți împlânt în inimă-i pumnalul ăsta, și fug.

— A! maică! făcu jupâneasa, îngrozită de crudul ei curagiu.

— Ce? te'nfiorî?—Ai vrea mai bine să veȃi stingându-se țeara ta? să-ți veȃi în țeapă — auȃi jupâniță, în țeapă pe soțul tău?... Nu! eu fac trei lucruri bune ucigându-l; 1 iu, mântuesc *moșia*, al 2-lea, bărbatul d-tale nu mai e în pericol. și al 3-lea, eu... *eu sunt răsbunată de trădarea lui!*

— Ce ȃici... el?

— Veȃi sci altă dată; haide! timpul trece... Să te vȃd sănătoasă jupâneșică...

Uu rēdvan o primi la poarta monăstirei. Eară jupâneasa, înmărmurită de tonul ei plin de rēsbunare, acoperindu-și fața cu albele sale mâni, lăsă să clocotească în bunul ei suflet, furtuna de frică, de griji și de muștrări de cuget, ce înnăscuse în ea ideea, că omorul ce avea să facă maica, era cu a sa știință și învoire!

CAPUL IV.

Conspiratorii

Intre aceste, țeara, care *ferbēnd de greutate și nelocmeli*, prea lesne se pornise de către boieri, sub povățuirea și înrîurirea cea puternică a lui Lupu, era acum gata. Flăcăi, năimiți, seimeni fugiți de la Domnie, aproși, sate întregi așteptaū numai semnalul, ca să năbușească asupra Iașilor.

Toamna începuse a îmbrăca natura cu palida sa mantie. — Intr'o di (a doua de la ziua aceea în care vădūrām pe maica Csenia seaū jupâneasa Suzana, neisbutind în planul ei de a ucide pe Iliăș), pe când razele rubinoase ale genei dilei, resfrānte în albiī nourași de aburi ce împrejuraū ca un brău de gaz poalele munților, vedeau curēnda ivire a soarelui, de

de o dată codrii din prejurul Iașilor clocotiră de buciume. Ecoul nu mai repeta decât noatele apelului, noatele care chiăma o țeară întreagă, obosită de tiranii săi, la mântuire, la zile mai fericite.

Pe când mai mult de 50 de buciumători așezați din zare în zare îndemnau păsul trupelor, cari din deosebite puncturi aveau să se întroloace într'o întinsă poemă din acești codri; acolo, câte-va sute de seimeni, arcași și sinețași și o mulțime de junii săteni, înarmați cu coase și cu topoare, deșertaă un boloboc de vin, din carul, împrejurul căruia stăteau grămădiți, închinând mereu la pahare, când întru mântuirea moșiei, când în sănătatea căpitanului Lupu.

Și căpitanul Lupu era cu ei. Ședând pe un trunchi de arbore tăiat, cerceta în așteptarea sosirei, celor-l-alți boieri cu satele lor, numărul trupelor de care aveau să dispună.

Ca o rază luminoasă însenină mândra lui frunte, când se asigură de întinsele șiruri, în în fruntea cărora el nu era la îndoială, că va isbuti să mântuiască moșia. — «Beți, băeți! striga el din timp în timp. Împleți cupele și beți în sănătatea căpitanului Buhuș, Savin și Ureche, cari curând vor să sosească!

— Să trăiască căpitanii! Ura!..

— Să trăiți băeți! să trăim cu toții copii! Să ne ajute D-șeu, ca să mântuim biata noastră moșie de lighioanele aceste, cari nu se satură că beau sudoarea feței voastre, dar încă și vouă și nouă ne necinstesc muierile și fecioarele..

— Să moară! să moară! urlară miî de glasuri tot de-odată.

— Așa, băeți! dar tăcere! Auziți voi acele tropote de cai, acele glasuri ce clocoțesc ca vuetul de la o sută de mori la un loc?.. Ia suiți-vă, băeți, câți-va pe arbori, de zăriți, de vin frați de-ai noștriî seaî niscai dușmani.

— Frați! frați! strigară mai mulți flăcăi, cari îndepliniseră porunca Căpitanului.

În adevăr, peste câte-va minute poiana și pădurea gema de mulțimea ticsită de ostași și țărani, cari soseau din toate părțile strigând: — Să trăiască jupânul Lupu! Să trăiască Hatmanul Savin, jupânul Buhuș și jupânul Ureche! — Să moară Iliăș cu lighioanele lui!

CAPUL V.

Serisoarea.

Pe când aceste se petreceau în pădure, într'o curtișoară de la Iași, din Beilic, găsim pe unul dintre cunoscuții noștri.

Acesta-i Veleli. — El număra, cu ochii holbați și scânteitori, în momentul acesta, nisce grămești de bani, pe cari le răsturnase pe divan, din mai multe oale, ce scosese de sub podelele patului.

— Ia așa! dicea el, după ce toți banii numărăți și legați în pungă de piele îi puse iarăși în oale la locul lor; ia așa!... să fie gata toți bănișorii... și numai cât s'or ivi blăstemații ceia, pe la capătul tîrgului, eă îmi apuc drumul pe la cel-l-alt capăt... Dar Iliăș? Ei! scape cum va putea!... Când i am spus ieri de a doua oară vestea ce-mi adusese Gurdă, că conspiratorii aū să năbușească cât de curînd, el s'a supărat încă că l'am făcut de a scăpat din mîni o muiere! — Mai la urmă, ce-mi pasă! de nu-î place să poarte capul pe umere, stee să i-l pună Vasile Lupu alături. . . Eă n'am gust înșă de aceasta. Cum voiū simți băziind prin tîrg, iute calul și bine-cuvîntat

fie numele acestei țări, din care, din gol ce am venit, mă duc încărcat de averi... Ei! păcat numai de cum-va Gurdă mi-a fi făcut la mănăstire treaba cu care l'am însărcinat și n'aș avea vreme să... Mare păcat ar fi, căci ea este frumoasă de tot, strașnic!... Și iar halal de ar isbuti la ea Gurdă cu scrisoarea cea!... M'aș fi dus eu însu-mi s'o întâlnesc la mănăstire, dar acolo-i afurisita cea de călugăriță... și de a-și da ochi cu dânsa apoi mi-ar strica tot planul pe lângă *jupâneasa*.

— Cine-i acolo? strigă el de-odată, auzind nisce pasuri în tindă.

— Eă, Măria ta, eă, robul Măriei tale, răspunse un glas gros și scârțîitor ca un car neuns.

— Tu ești, măi Gurdă?

Intră un țigan urît, buzat și negru ca păcatul.

— Ce ești așa de opărit? întrebă Veleli, vedînd fața îngrozită ce făcea țiganul.

Acesta se aruncă în genunchi, cu fața la pămînt:— «Omoară-mă Măria ta!... Fă ce-î vrea cu mine!...»

— Ce-ai făcut, căne fără de lege?

Veleli presimți o nenorocire, după fiorii cei reci ce fie-care cuvînt al țiganului, îi trecea în inimă; ce-ai făcut, tâlharule?

— Măria ta am perdut. . .

— Ai perdut scrisoarea? urlă Vel Logofățul răsturnând cu piciorul pe țigan, carele se buși cu capul de ușă.

— Omoară-mă! Măria ta. . .

Veleli rămase gânditor o clipă.

— Minți, strigă apoi, minți! n'ai perdut'o, căne de țigan; ai dat'o lui Lupu. . . Spune! că de nu, te ucid ca pe un căne ce ești!

Țiganul, mârșava unealtă cu care se servea Veleli la aducerea în împlinire a ori-ce poște și planuri ticăloase d'ale seale, pentru întâiașidată poate în viața lui spunea adevărul, când, amenințat de paloșul lui Veleli, dicea tremurând de frică: «Stăpânule! milostivule! . . . iacă 'ți spun tocmai adevărul: n'am perdut'o.

— Ce-ai făcut dar cu ea, ticălosule?

Țiganul era să răspundă, când un neașteptat personagiū răspunde pentru el din tindă:

— Nu! n'a perdut'o, căci iat'o la mine.

Glasul acesta era al Vornicului Vasile Lupu, carele intră pe când Veleli rămăsese înmărmurit în poziția sa. — Lupu își îndreptă de la pragul ușei sineața spre Veleli.

— Jos paloșul, orî te obor pe tine jos, ticălosule! strigă el cu un ton așa de amenințător,

că ticălosul Logofăt nici o minută nu-î trecu prin gând să se împotrivească voinței lui.

Apoi când grecul fu desarmat, Lupu scoțând din brîu o carte:

— Ascultă, strigă el, cu un glas cumplit:

«Jupâneasă Vorniceasă!

«Bărbatul d-tale, Vornicul Vasile Lupu, aflatu-
«l'am domnia noastră că âmbă să facă resmerițe asu-
«pră-ne; decî iată că Domnia noastră cercetat'am
«de el în toată țeara și l'am aflat unde este, și dat-am
«volnicie credincioasei noastre slugi, lui Logof.-Ve-
«leli, să-l prindă și să-î taie nasul, după cum se face
«la toți acei ce âmbă după Domniă. Și iată că a
«seară prinsu-l'a pe bărbatul d-le, pe Vornicul Vasile
«Lupu și poi-mâne, otărît'am Domnia noastră, slugei
«noastre Logofătului Veleli să-î taie nasul și ure-
«chile. — Dear d-ta, jupâneasă, deacă vrei, poți să-l
«mântuesci de la această a noastră dreaptă urgiă,
«venind singură la curte, să dovedesci dumisale Bo-
«erului Veleli, precum că bărbatul d-tale nu-î vinovat.»

Iscălit: *Alexandru Iliăș.*

— Tâlharule! strigă Lupu, după ce ceti această scrisoare; tâlharule! . . . ce însemnează această carte? . . . Acum degrabă să-mi spui de ce făceați să-mi vină femeea la Iași. . . la

domnie?... Răspunde, că-mi slobod sineața în tine, căne fără de lege!...

Nici-odată de când mamă-sa îl născuse, într'o oră de mânie a lui D-zeu asupra Moldovei, Veleli nu tremurase de groază, ca la auđirea acestei porunci, neașteptată, prin care i-se cerea tălmăciră asupra scrisorei aceleia, pe care cetitorul sper că și amintescce cu ce chip fu iscălită de Iliăș.

— Jupâne Vornice, ȑicea el, tremurând fie-care cuvânt; aibă milă de mine, să nu mor în țeară străină... că nu-s vinovat!... Măria sa Vodă a trimis această scrisoare, după cum veđi... eă nu sciă de ea...

— Minți, nerușinatule!...

— Pe D ȑeul meă, mă jur!...

— Minți, feară spurcată!...

— De ce ȑici că minț, jupâne Vasile?...
Pe viul Isus...

— Sfârșescce!... — Scoală în picioare, măi Gurdă și spune-mă aice ce mi-ai spus în drum, unde mi te-am prins...

Țiganul se ridică, dar nu răspunse...

— Ce ai? adaose Lupu...

— Măria ta, eă ȑi-am spus...

Greul Veleli își oprise până și răsufarea. Ca suspendat de buzele țiganului, el aștepta

să-l audă rostindu-î sentința seaă mântuirea.

— Ce mi-ai spus? strigă Lupu, cu nerăbdare, vedënd că țiganul se 'nterupse de-odată: urmează! că pre legea mea...

Lupu nu băgă de seamă la un gest ce grecul făcu țiganului, pe furiș, un gest foarte însemnător, care s'ar fi putut traduce prin: nu spune și ți-oiu da bani mulți!

— Am spus, urmă în stîrșit țiganul, nedumerit în alegerea amenințărilor de moarte ale lui Lupu, și a făgăduinței de bani a lui Veleli; am spus că Măria sa...

— Cine, eă? urlă Veleli, rezemându-se de o laviță ce era aproape de el.

— Nu, Măria sa Vodă m'a trimis...

— Minți, tâlharule!... adevărul, orî nu mai veđi alt soare ca acuma resărind! adaose Lupu, pe fruntea căruia se juca în acel moment o rază aurită, ce soarele trimitea prin o fereastră mică, ce lumina întunecoasa locuință secretă a marelui Logofet. Țiganul, orî-cât de încuragiat se simțise de gestul cel sublim al lui Veleli, începu să tremure ca vearga, la amenințarea lui Lupu. El se asvêrli earășî în genunchi și începu a săruta vîrful încălțămintelor Vornicului: — Măria ta! măria ta! aibi milă... am copilașî!..

Bietul Vornicul, care, o clipă înainte, în culmea furiei și-a indignării ștergea sudori reci de pe'nalta sa frunte, el, la cuvântul de *copilaș*, simți leșinând din inima lui și furie și indignare; suvenirul copilașilor săi se deșteptă; o amară disperare și oboseală îi cuprinseseră sufletul, încât el nu mai avu putere să țină sineața în mână; ea cazu pe podeală târînd cu dînsa cea mai de pe urmă scîntee de mînie din inima lui, și ca un om ce se îngrozesc de fapta ce era să facă, își ascunse cu durere capul în mâinile sale cele puternice.

— Am trecut'o la răboji și pe mușiere ta! urlă de odată la fereastră, pe din-afară, un glas care deșteptă ca prin o lovitură de pumnal, pe bunul Lupu.

Baptiste nu mai era în cameră. Ca fulgerul el profitând de abaterea lui Lupu se și răpeșise afară. Acum fugea spre curte în fuga mare, ne-atingînd pămîntul și resturnând pre toți cei din calea sa.

— Stăi Căpitane! Aidem! soarele-î sus, strigă un seimen, care eși de sub gârliciul unei pivnițe și mi-și încleștă brațul său de fer asupra brațului lui Lupu, care se pregătea, în renăscuta sa furie, să urmeze după Veleli.

— Ai dreptate! răspunde el, simțindu-și

inima sa în prada setei de răsbunare și a datorinților ce nobilul său suflet 'i impunea; ai dreptate! înainte de toate *moșia!* — Și încălecând pe roibul ce-i prezenta seimenul, dispăru ca o săgeată, urmat de seimen.

CAPUL VI.

Una din dăilele cele frumoase ale Moldovei.

Câte-va ore după aceasta, pe când soarele se rădicase de vr'o patru sulii de la orizon, Lupu era earăși cu ai săi, pe cari-i părăsise dând de Gurdă, carele, seaū de frica săgeței, seaū din îndemnul a câtor-va rubiele, 'i dăduse scrisoarea, prin ajutorul căreia ticălosul Veleli spera să isbândească în mârșeavele seale planuri.

Ce măreață și impozantă adunare găsim noi acuma, nu mai mult în pădure, dară în șesurile și culmele ce se întind între ea și politica Domnească. Ce mare de capete încununază soarele cu auroasele lui raze!..

Indată după sosirea lui Lupu, carele era așteptat, semnalul de purcedere se dă, iar acesta poruncesce mai întâi să se facă rugăciuni. Un preot bătrân începe sfințirea apei. Soarele aurind albele barbe ale bătrânilor boieri, lucirea

scălpitoare a sinețelor, a topoarelor, a coaselor, solemnitatea cântărilor religioase, făcea din această adunare ca nisce legioane ceresci cântând mărirea copilului din Vitleem, cântând dreptatea și pacea, pe care ele aveau să le restatornicească în lume și să le răsbune. După mântuirea ceremoniei, după ce apa cea sântă plouă ca o ploaie de aur asupra capetelor mulțimei și se sărută crucea, Lupu înorându-se șirul trupelor; apoi de la tulpina unui arbore răsturnat, el grăește așa :

« Boieri d-voastră și oameni buni ! D-zeu ne-a adunat pe noi toți aicea, ca să împlinim voia lui : să restatornicim dreptatea și puternicia moșiei noastre ! Boeri și frați ! scopul nostru e sfânt ! D-zeu ne va povățui să scăpăm moșia din ghiarele asupritorilor, el ne va ajuta să spălăm petele ce aceia au impus numelui multora din noi ! In tine, Doamne, am nădărduit, și a tremurat dușmanul meu ! »

— Să moară ! să moară Iliăș, urlă șirurile, întrerupând pe Lupu.

— « Ascultați ! urmează Lupu, ascultați : D-zeu nu vrea moarte păcătosului ; cruțare, fraților, până și pentru Iliăș ! o cer de la voi, o cer în numele lui D-zeu, carele în alt-fel nu va bine-cuvânta silințele noastre ! . . . »

— Ce-î de făcut, dară? întreabă mai multe glasuri.

— Să cătăm a face toate cu binele. Să mergem, boieri, cu toții la Iliăș și să-î spunem din partea țerii ca să easă din scaun; iar deacă nu va vrea, deacă va avea nebunia a face amenințări, atunci boeri și frați! sângele care se va vërșă fie asupra lui și a neamului lui! D ȕeu ne va ajuta! . . Cât pentru mine, sângele meu, de va trebui, gata voiŭ fi a-l vërșă, deacă cu prețu lui se va putea, cruțând viețele voastre scumpe, care atât trebuesc moșiei, să se dobândească mântuirea ei. . .

— Așia, așia! strigă miî de glasuri; să moară atunci asupritorul!

— Să moară Veleli și toți cei-l-alți! urlă alte șiruri.

— Să moară atunci necinstitorul numelui meu! strigă și Lupa.

La acest strigăt toți boierii se îndesuiră în jurul lui, cerënd să se esplice, ce însemnează strigarea aceasta. El le arëtă scrisoarea sciută, le o citi, le spuse vorbele grozave, ce Veleli 'i trimise fugind, cu câte-va ore mai în urmă. . .

— Să moară Veleli! Să moară! strigă toți boierii înfuriați la auđirea acestora.

— Să moară Veleli! strigă Lupa; dar,

boieri, deacă va vrea cu binele să părăsească moșia?

— Ce ȑici? Întrerupseră câți-va boieri; dar pata numelui tău?

— Fie! numele meu va rămănea pătāt. Eă voiă căta prin alte mijloace să șterg acea pată, adaose el, posomorădu-și privirea; dar el va trăi!.. Aicea nu sunteți adunați să răsunați pe un singur om, ci să mântuiți moșia întreagă. De veți putea face aceasta fără vėrsare de sânge, cruțați nu numai pe Veleli și pe Iliăș, dar și pe toți cei-l-alți. . . Ast-fel D-đeu ne va ajuta de apururea!.. Acum, boieri și fraților, aidem! Timpul trece. . . și fie-care minută ce perdem în deșert este o armă ascuțită ce am putea da în mână asupraitorilor noștri!.. aideți boieri! Aideți băieți!

Buciumele rėsunară. Strigătele de ura și tropotele cailor clocotiră încă multe minute în codri, după purcederea gloatelor.

CAPUL VII.

Grecii.

E timp acuma să ne înturnăm în cămara acea din curțile domnesci, în care am lăsat pe Iliăș. Veleli, care scăpase fugind de furia

lui Lupu, alergase să vestească lui vodă, că rebelii, de cari erî îl însciințase, sunt aproape de tîrg, aû început a se ivi fățiș.

La auđul acestei sciri, Iliăș înspăimêntat, ca și cînd ar fi vêđut ridicată vr'o armă gata de a cădea d'asupra capului lui, palid ca ceara galbenă, cu glasul mai de tot stins, întrebasese pe Veleli, ce-i de făcut?

Veleli stătuse pe gînduri. «Să aștepti, Măria ta, respunse el apoi; să aștepti ca să veđi nu-î putea să î liniscesci cu cuvêntul, — ori cu frica. . .» De cum-va te vor lăsa, adăogea el, în sine, de cum-va te-or lăsa în tron, m'oîu înturna și eû; de nu . . voîu sta pîna atuncea în loc sigur.

— Să aștept? — dar ڭilele mele, dragă Veleli? . .

— O! ei n'or cuteza! — Ș'apoi, mai la urmă, într'un noroc! . .

— Rêmâi dar și tu cu mine, dragă Veleli. . . Să scii că de-oîu scăpa și din cursa asta, am să te fac omul cel mai mărit. .

— Mai bine cel mai bogat. . .

— Fie! așa dară rêmânem?

— Hă! . . adică. . . Măria ta. . . eû cred că. . . mai bine. . .

— Ce? și tu Veleli vrei să mă părăsesci? Tu

tremuri mai tare decât mine, numai chiar la ideea de a rămânea. . .

— Măria ta, vești că ei pot să mă omoare. . .

— Ei bine, dar ei pot să mă omoare și pe mine!..

— Așia . . . numai ei pe Măria ta pot să te. . . omoare. . . dară pe mine. . . Vești Măria ta. . . ar fi mare păcat să mor tocmai acum când am două, trei părăluțe. . .

— Apoi ce-i de făcut?

— Eu unul, știu că fug, fug unde m'or duce ochii!

— Să fugim, să fugim! că nu-i de glumit cu dăilele. . .

— Cum? Măria ta, vrei să fugi?

— D'apoi bine, ce? ți-ai schimbat otărârea?

Șiretul și mărșavul Veleli vădu că nu era chip de a face pe Iliș să rămâe. Scopul pentru care el ar fi poștit aceasta, cetitorul cred că l'a înțeles acum din convorbirea lor.

— Să fugim dară, să fugim!.. și cât mai curând, răspunse el apoi după o mică paușă. Oh! Măria ta! dar unde vom mai găsi o țeară bine-cuvântată și bogată ca asta? adaoșe el suspinând.

— Așia, dragă Veleli. . . unde voiți mai

găsi o țeara unde să fiu Domn și în mărire. . .
Dar s'a sfârșit, Veleli ; ți unui idicliu să spună
să mi se gătească rădvanele. . .

— Dar odoarele le lași aicea, Măria ta? . .

— Să le strângem, Veleli. . . Aide, ajută mi.

Apoi Vodă aduse din mai multe cămări
tot ce găsi de preț ; făcu mai multe legături
grele din ele, împlu mai multe pungă cu banii
ce avea gata ; apoi, după ce le pecetlui : — A-
cuma, Veleli, poți să Țici să mi se gătească
rădvanul.

— Dar cu pungile ce să faci, Măria ta?
întrebă ministrul, neputându-și deslipi privirile
de la ele.

— A ! chăamă pe cine-va să le dau să le
așede în rădvan. . .

— Cum ? și Măria ta ai face una ca asta? . .
să mai scie lumea că ai bani, ca să-ți easă
înainte, și. . . Dă-le 'ncoace, să le duc eă sin-
gurel. — Și fără a mai aștepta primirea lui
Iliaș, ca un zmeu, roșu de plăcere, înflă iute
pungile și eși neputând ascunde un zîmbet
de mulțămire, ce se desemna în colțurile buzei
seale.

Apoi mai mult de două ore se scurseră,
și Veleli nu se mai întorcea.

De odată Iliaș auți mulțime de pasuri pri-

pite prin coridoarele curții, și curând, în cămara unde se afla, năbușiră mai multe sute de greci, întrebuițați în serviciul domnesc, servicii care se mărginea: să doarmă, să mănânce, să bea și să adune averi, pe când îndatoririle, ale cărora nume le purtau ei, cădea în spetele a vr'o câțiva moldoveni, ce mai rămăseseră pe lângă curte.

— Aman! aman! Măria ta, strigă cu toții pe limba greacă, aman! Țeara s'a resculat! . . . Măria ta! . . . O să ne mănânce țilele, câniile de țărani, că au venit veste că strigă prin țeară, ca să moară grecii! . . .

— Ușa se deschide de un idicliu îmbrăcat în roșu și un țeran intră târându-se mai mult pe brânci, și lăsând după el urme de sânge. . .

— M'a ucis! . . . Măria ta, a fugit! . . .

— Cine a fugit? strigară tot de odată toți grecii.

— Jupânul Veleli.

— Veleli? cu bani mei, strigă Domnul. . . A! trădătorul! . . . Și se lăsă disperat pe capatul divanului lângă care stătea în picioare.

— Veleli? murmură earăși grecii îngroziți, Veleli ne-au lăsat! . . .

Câte-va minute în cămara aceea nu se mai auziră de cât bătăile cele sgomotoase ale

resuflărei grecilor și gemutul țăranului, carele pe toată minuta se făcea mai slab. De o dată nisce strigăte prelungite și ca de mii de glasuri venite din apropiere, străbătură în cămară și deșteptară ca cu o ascuțită lovire, înmărmuritele inimi ale celor de față, cari toți se repeziră spre ferestre.

CAPUL VIII.

Răsbunarea poporului.

Asemenea șiroaelor celor frumoase, ce răpeșindu-se din munți, restorn tot din calea lor, tot ce le împiedecă cursul, este poporul când furia-l guvernă; atunci el nu poate fi împedecat nici de cei mai respectați șefi ai lui, nici de egurile de tunuri, ce ar împrășca moartea, între șirurile lui, nici de baionetele ce ar resturna șirurile naintașe și, ziduri de care se turtiaă altă dată ghiulelele tunului, cad sub topoarele lui; temnițele în care gemeau mii de nenorociți și de nedreptățiți, cad ca prin farmec, numai la amenințarea a câtor-va sute de inși din popor, cad, se prăbușesc, sub puternica lor resuflare! . . .

Strigătele ce Iliș cu ai săi aușiseră erau strigătele ce vântul aducea din strigătele sël.

batice, ce scotea șirurile revoluționarilor, intrați de mai multe minute în târg. Fruntea acestora, formată din Seimeni și boeri, era acum aproape de curte, pe când coada seaă mai bine gloata nici intrase în oraș, întinându-se pe acolo pe unde astăzi sunt Păcurarii și până sub Miroslava, atât de mare era numărul satelor ce alergaseră să mântuiască țeara.

Vr'o 50 de stânjini încă de călărit și boierii avea să ajungă la Domnie.

Când de o dată un strigăt, carele se prelungea din toate șirurile cele mai îndepărtate până aproape de boieri, 'i opri pe loc.

— Să moară! Să moară! striga șirurile de țărani din urma seimenilor.

— Ce este acolo? strigă Lupu; ce este acolo? Loc! Loc!

— Loc, băeți! repetă după el șirurile de seimeni, îndesuindu-se unele în altele, ca să deschidă trecătoarea calului lui Lupu, carele vroia s'alerge spre punctul de unde vântul aducea strigăte sinistre, hohote grozave, sarcasme ne-audite!

Curând Lupu auzi acele glasuri mai de aproape: Să-i tăiem nasul! striga unii. — Ba urechile! urla alții.

— Nu! să-î scoatem ochii cu sfredelul! că așa a scos el ochii bunului meu! .. — Să-l înțepăm!

— Să-l ardem! — De geaba, băeți, că nu arde că-î vêrcolaci! ha! ha! ..

— Ce naiba stai atâta la vorbă, măi Bardă? Dă-î cu măciuca 'n cap! — Ha! bine! dă-mi acum urechia stângă. .. nu vrea! cea dreaptă, că pe cea stângă a tăiat-o el tatălui meu!

Lupu presimți o grozavă vedere și se înfioră.

— Ce este, oameni buni, strigă el; ce este?

— Ce? .. nu scii? răspund miî de glasuri: l'am găbuit ascuns într'un gârliciû. ..

— Pe cine?

— Pe tâlharul carele ne-a mâncat bunul, moșia și ȝilele la atâția. .. Pe Veleli.

— Pe Veleli? .. Loc! oameni buni! loc Căpitanului Lupu!

— Loc Căpitanului Lupu! strigă și seimenii din urmă. Dar mulțimea stăpânită de o singură idee, de resbunare asupra lui Veleli, era surdă la asemenea poruncă, și cu urechia la pândă, ea cerca să prindă orîce cuvânt grozav ce venea de la câți-va stênjini mai departe, cuvânt pe care îl repeta cu o vie mulțămire, rîdênd cu hohote grozave.

Calul lui Lupu își mușca zăbala și îm-

proșca mulțimea cu țărână, în nerăbdarea sa. De o dată un hohot diavolesc se întinde în gloata îndesuită și mii de glasuri urlă: — Mie, mie, un picioruț! ..

— Un deget măcar, mie!

— Ochiul lui dați-mi!

— Capul! capul! să i-l pun ica în coasă! ..

— Ha! ha! ha! a perit fiara!

— E prea târziu, gândi Lupu, la auzul acestor strigăte sëlbatice. Și în faptă era prea târziu, căci când după câte-va minute, mulțimea îndestulată de cruda ei sete de resbunare, 'i făcu loc ca să treacă, el nu găsi în locul unde urmase scena, decât câte-va pete de sânge! .. Tot trupul lui Veleli, bucățit de popor cu topoarele, era împărțit pe la sute de țărani; unul avea în coasă un picior al lui, altul capul cu ochii holbați și limba între dinți... ista o ureche, cela o mână!

Grozavă e resbunarea poporului, dar ori cât de grozavă arare-ori este nedreaptă!

— «O! nestătătoare și nici o dată încre-
«dințate lucrurile lumii! cum vrestează toate
«și turbură și face lucruri împotrivă; când
«cu cale este a fire frică celor mici de cei
»mai mari, iear cursul lumii aduce de multe
«ori, de este grijă celui mare de cei mai mici.

«Fericiți sunt, Craii, Impărații și Domnii,
«care domnesc așa, *să nu le fie de cei mai
«mici nici o dată silă».*

Eată ce cugetări scoate din inima lui Miron Costin, revolta țerei în contra lui Iliăș și deacă spiritul secolului în care viețuia Miron, 'l făcuse să țină că «cu cale este a fire frică celor mai mici de cei mai mari», ce lecțiune frumoasă, ce lecție nu dă el celor mari când adaoge; «*Fericiți cei cari domnesc așa să nu le fie de cei mai mici silă*»

Acuma să reapucam narațiunea noastră de unde am lăsat'o.

Lupul, bunul acest suflet a căruia mânie nici o dată nu ar fi mers până să întindă mort nici pe cel mai înverșunat dușman al său, Lupu se mâhni peste seamă, vădând scenele aceste crâncene, și întorcându-se către boierii ce-l aștepta: — «D ȣeu a făcut dreapta sa! ȣice el: Veleli a fost bucățit de popor!... fie numele Domnului bine-cuvântat! —»

Intre aceste boierii sosiră la Domnie.

Lupu în fruntea tuturoră intră în curte; socot de prisos să spun în ce stare aflară ei pe Iliăș.

— Mă rog, d-v., boeri, ertați-mă! striga el, împreună cu toți Grecii, aruncându-se în genunchi.

Mai mulți boieri hohotiră la vederea porumbatecilor fețe ce schimba aceia, dar Lupu 'i privi cu mânie; apoi cu blândețe către Iliăș:

— Doamne! 'i ځise el, țeara a năpustit în oraș; cu toți s'aũ ridicat asupra Măriei tale, ca să-ți repună ځilele; ascultă cum strigă în toate părțile pe Greci!...

În faptă, ostașii și poporul grămădit prin ograda Curței și pe toate ulițele, și pe câmp, chiuia și striga: «Dă-ne, Doamne, pe Greci!»

Eară aceștia în genunchi la auđul turbatelor acestor strigăte, începură unii a plânge, alții a săruta poalele boierilor strigând: Aman! Aman!

Vodă Iliăș însă mai încuragiat de tonul cel plin de bunătate cu care vorbea Lupu, sculându-se, ځise:

— Boieri d-voastră! deacă se ridică țeara asupra Grecilor și asupra mea se ridică¹⁾; ce-ı de făcut? —

— Să lași țeara! — S'o lăsați! strigară câți-va boieri de abia stăpânindu-și mânia.

— Bucuroși! prea bucuroși boieri d-voastră, responderă Iliăș și toți Grecii, a căroră vinete fețe începură a mai veni la auđul acestor cuvinte în colorul fesului de pe capul lor.

1) Veđi Miron Costin, fața 264.

— Dar cum vom putea eși teferi, adaose Iliăș.

— Măria ta, nu te teme, răspunse Lupu, noi te vom însoți. . . Și-apoi să scii Măria ta că poporul nu te urêșce atâta cât urășce pe d-lor și pe bietul răposatul Veleli. . .

— Ce? a murit! Întrerupseră Iliăș și Grecii.

— L'aú sfășiat, țerani!

— D-đeu mi-a rês bunat moartea, strigă un glas înnádușit, dintre Greci.

Apoi unei bușiri ca și când ar fi căđut nisce plumb pe podele, succedă un gemet lung, și-apoi tăcere. — Boierii toți își întoarșeră privirile spre locul de unde venea acest gemet.

— Sunt perđut! đise cu disperare, Vasile, privind cadavrul lui Gurdă. . . a murit și acesta, singurul ins, carele putea dovedi că femeea mea nu-ı vinovată!.. Oh! Dumnezeu!

Și 'și ascundea în mână capul sêu.

Grecii nu înțelegeară nimica din aceste, ba nici Iliăș însuși.

— Ce ai, vornice Lupu? îl întreabă acesta,

— Ce am? strigă acesta, într'un moment de furie, cu un glas, care făcu să tremure și măduva din oasele lui Iliăș. . . Ce am? . . mă mai întreb! . . O! de n'ași avea mai în-

tâiū să lucrez, depărtându-te, pentru mântuirea moșiei; de mult te-ași fi trimis eu singur după ticălosul tău de Logofăt . . . orî ți-ai fi dat seamă de necinstea ce ai să-mi lași. . .

— Ucide-l! dău, ucide-l! logofete, strigară vr'o câți-va din boieri mai iuți la caracter: nu-ți lăsa neamul pătăt de dînsul. . .

— Ba nu, boieri, nu! să-l lăsăm, să se ducă în plata cerului, decât pentru resbunarea mea . . . (și nu sciū de sigur de-î vinovat și el) ucigîndu-l, să mai atragem asupra bieteî moșii urgia Porței. . .

— Dar d-ta, jupâne? strigară mai mulți boieri.

— Eu . . . voiū căuta prin alte chipuri să-mi spăl pata numelui meu. . .

Și dîcînd aceste fruntea lui se încreți; ochii lui se posomorîră; o grozavă otărîre se înfipse în mintea sa. — Boieri! să nu perdem vremea în vorbe deșearte, le dîce el după câte-va minute de tăcere. D-ta jupâne Ureche adu aicea câte-va sute de seimeni cu sinețile gata. . .

Iliaș și ai sîi orî cât 'i reasiguraseră vorbele lui Lupu, la auđul de seimeni cu sinețile gata, recădură earășî în spaima lor cea d'ântêi. Eară Lupu apropiîndu-se de fereastră, se adresă către mulțime:

— Oamenî buni! așa-i că noi am venit să mântuim moșia de Greci.

— Așia-i! așia-i strigă mulțimea. . . .

Iliaș și Grecii încep a plânge, Lupu se întoarce spre ei: Liniștiți-vă, le zise el. — Apoi earăși către mulțime:

— Oamenî buni! nu-i mai bine să nu facem vărsare de sânge, deacă Grecii ar vrea să easă singuri din țeară. . .

— Ba nu! să moară! să moară, urlă mii de glasuri. . .

— Așia-i! să easă mai bine cu toții! strigă câți-va mai moderați.

— Ei bine, boeri, ce-i de făcut? se întoarce de zice Lupu.

— Să fie după voia mulțimei, murmură mai mulți.

— După voia mulțimei? strigă Lupu cu indignare; dar mulțimea cea pe care am asculta-o astăzi, când urgia Porții ar veni asupra moșiei, pe noi ne-ar blăstema, că am ascultat glasul furiei seale celei turbate. . . Nu! boieri. . . Suiu-s'au câte-va sute de seimeni acolo?

— Ei stau în sală, răspunde Ureche.

— Bine. Apoi, cătră Iliaș și Greci:

— Ascultați! poporul vrea moartea voastră; noi însă vă putem mântui de furia lui deacă

acuma de'ndată veți jura că nici odată nu'ți căta, nimeni dintre voi, să faceți rău țerei acesteia, pe lângă Turci. . . Alegeți! moartea seaă viața!

— Jurăm! jurăm, strigă cu toții,

— Bine! Apoi scoțându-și ascuțitul său angeriū, cu el în mână: Urmați-mă, boeri, ȕice el, către tovarașii săi; urmați-mă și voi, adăogi el Grecilor, de voiū muri eū, veți muri și voi!

După ce toți eșiră în coridoare, Lupu alcătui un patrat de seimeni, aședă pe toți Grecii în centrul lui și el cu boerii în frunte, cu arma în mână, dădu semnalul de marș și coborîră scările curței strigând: loc! loc! . . Eară mulțimea ce o clipă mai naintear fi năpustit să rumpă pe Greci sub gura a mii de tunuri măcar, mulțimea acum uimită de fapta lui Lupu, după ce ea n'o putea înțeleg, se dădea în lături în tăcere, ca sub puterea unui farmec.

Ast-fel Lupu isbuti a eși ca un bun marin, care prin mijlocul valurilor turbate ale oceanului, guvernă vasul său. Curând ei vor trece șesul Bahluiului, ce geme de mulțime. . . Eată-i aproape de Monăstirea Balicăi. . .

Dar între aceste uimirea cea dintâe a poporului făcu loc unei furii neauȕite, până și

asupra lui Lupu. Sarcasmele și înjurăturile începură a ploua asupra lui. . . Curând, ori cât cu detunătorul său glas striga loc! vibrând în aer arma sa, nimeni nu se mai dedea în lături, ci mai ales năvălea asupra patratului, Pe când între aceste Lupu, în perplexitate-i nu scie de trebue să poruncească seimenilor să dea cu sinețele în mulțime seaș de a lăsa pe Greci jertfă furiei gloatelor, de odată, unul din mulțime, ca un glonte se asvârle, asupra careului, 'l sparge, se răpede asupra lui Iliăș, în repegiunea sa 'l apucă de haină și cearcă al târî după sine; mai mulți alții încuragiați de fapta acestuia se răped după el. . . Dar Lupu e acoloa, le arată arma sa amenințătoare, apoi ca un leu se răpede asupra celui ce târăsce pe Iliăș. . . Acesta îngrozit cearcă a târî mai iute pe Vodă, dar rămâne numai cu o bucată din haina lui în mână, căci toți Grecii 'l țin de ceea-l-altă parte. . . El fuge și când e destul de departe de Lupu, care 'l urmăresce, scoate din brâu un os, un fluer de picior, 'l răpede asupra acestuia! — Na! urlă tigrul; na! mori de os de Grec . . . deacă ți-s așa de dragi, mori de osul lui Veleli. Și sângele gâlgâe din rana ce bietul Lupu a primit în frunte, el se cumpănesce să cadă. . . însă nu!

el își șterge cu mânica straiului său sângele de pe față, reasează șirurile patratului, dă poruncă seimenilor, în auzul tuturor, să dea fără cruțare de s'ar mai ispiti cine-va să spargă patratul.

Între aceste cerul se acoperise de nori grei ca plumbul; curînd o vijelie groaznică precede o ploaie rece de toamnă, care împrăstie pe mai mulți dintre înverșunata mulțime. Cu toate aceste cei mai furioși se țineau după careu, înjurînd nu numai pe Vodă și pre ai lui, dar și pe boieri.

Orî cât puteau seimenii impune respectul, și orî cât de brav era Lupu, el vedu bine momentul când de nu va avea recurs la alte mijloace, tot n'o să isbutească a scoate patratul din pericol; deci, după ce șoptesce ceva la urechile boierilor, iea calul unuia dintre ei și dându-se cu vr'o ștece pași în urmă începe a striga:

— Oamenî bunî! nu lăsați! aû mai rămas Greci în Târg!. . . Auđiți, ci-că daû foc!. . . Nu lăsați oamenii bunî!

Și dând drumul calului: loc! oamenii bunî! Grecii daû foc târgului.

În zadar câți-va mai șireți strigă: nu credeți! nu credeți oamenii bunî!

Câte-va minute după aceasta de abia rămaseră câte-va sute din acea mulțime nenumărată ce inunda șesul, căci unii alergaseră în târg, creștând ȡisa lui Lupu, alȡii, — ac. i ce erau de pe la sate, — să prindă Grecii. . . cei mai mulȡi să privească la foc, și rămășiȡa, târîtă în replegiunea și îndesuirea tuturoră. Aceasta o prevăduse Lupu. Cei rămăși văȡându se prea puȡini ca să poată îndrăsni ceva în contra armelor seimenilor, seaȡ poate obosiȡi și îngheȡaȡi de ploaia cea rece ce nu contenea, rămaseră și ei cu toȡii de careȡ. Eară acesta când fu îndestul de departe de țărani, boierii dădură Grecilor cai de ai lor și de ai seimenilor, și rînduind din aceștia o escortă numeroasă de a nu lăsa pre Vodă Iliăș să fugă cum-va la Tătari ș'apoȡ să vină cu urgie asupra țerei, după ce ȡic, boierii, facură aceste, se reînturnară mai toȡi în oraș.

CAPUL IX.

După furtună

În dimineaȡa ȡilei următoare, un soare cald succedă furioșilor nori ai furtunei ȡilei și a nopȡii trecute; o liniște adâncă în oraș și în

câmpii succedă înverșunatelor strigăte ale mulțimei turbate de setea răsbunării. . .

Grămățile sătenilor, rîdînd acum de gluma ce le trase ieri Lupu, glumă care, de n'ar fi profitat el să se ascundă, ar fi plătit-o cu viața; acum, ȕic, ei rîdînd se trag pe la satele lor; — atăta-i de lesne de a îndestula setea de răsbunare a poporului, pe cînd setea asupritorilor lui, setea de avuȕii, setea de mărire . . . nu cu sîngele unui ticălos ca Veleli, dar nici cu sîngele a mii de drepti, ce cad jertfă lor, nu li se mai potolesce! . . .

Însă să trecem de acum asupra unei ȕile așa de furtunoase și grozave, dar și frumoasă în istoria orî-căruî popor.

În dimineaȕa ȕilei următoare, în aceeași cămară care fusese martoră orgiilor lui Iliăș, toȕi boierii țerei, mari și mici, presidaȕi de mitropolitul și de Lupu, țineau sfat: pe cine vor să aleagă de Domn?

O mulȕime de glasuri începura a cere pe Vornicul Lupu, dar acesta, cu fruntea legată din pricina rănei seale, cu faȕa palidă și cu un zîmbet amar pe buze: — Vă mulȕănesc din inimă curată de alegere, dar martor îmi e D-deu, că nu mai pot primi mărirea aceasta. Eu vă propun să alegeȕi Domn pe Barnovski,

că-i om cu minte și e bun și cu țeara leșească. . .

Atunci toate glasurile fură pentru Barnovski, căruia se otărî de a i se trâmite o solie dintre boieri ca să-l poștească la tron.

CAPUL X.

O di după aceea

O di după ce se ținu sfatul la curțile domnesci, un om îmbrăcat în straie țărănești cu o înaltă căciulă țurcănească îndesată pe ochi își lega calul lângă poarta monăstirei cunoscută cetitorului, apoi intră într'o chiliuță de lângă poartă, de bună seamă chilia portăriei.

Acolea, scoase din chingă o pungă cu rubiele și o puse pe pripiciul hornului; mai scoase și un cuțit. Apoi întorcându-se către bătrânul călugăr, care la intrarea lui se sculase de pe divanul său de rogojină, îngrozit de sîlbateca privire a celui intrat:

— Călugăre, 'i di se el, privesce! — acolo avere să n'o poți sfârși cât vei trăi; ici un cuțit, auđi? — un cuțit! . . .

Bătrânul tremura de frică.

—Nu te teme, părinte; Sfinția ta poți să alegi pe care vei vrea din aceste două; punga vei

lua-o când îmi vei spune adevărat deacă jupâneasa Vornicului Lupu a eșit de trei săptămâni încoace din monastire. . . Eară cuțitul îți va scurta ȝilele, când vei tăgădui. . . Alege! . .

Intre aceste, călugărul după glasul necunoscutului recunoscuse pe Vornicul Vasile, pe care de mai multe ori avusese ocaziune de a 'l auȝi vorbind cu soȝia sa, când eșia cu ea pe poartă, ca și cu vr'o trei săptămâni mai în urmă, să facă câte o mică preâmbulare.

— D-ȝeu să te ferească! jupâne dragă, de a face un păcat ca acesta. . . mai bine eȝ ȝi-oiu spune tot ce știȝ, în frica cerului! . .

— Haide! acum, degrabă! . .

— Sunt câte-va ȝile de când jupâneasa s'a dus cu redvanul nu știȝ unde. . .

— Și când s'a întors? —

— Numai alaltăeri dimineaȝă.

— Alaltăeri? . . ȝii bine minte? . .

— Prea bine. . .

— Dar poate nu era ea? spune!

— Cum nu? cu fermeneaua cea de fir, cu fesul cel alb. . . o! ea era. . .

— Oh! destul! . . ia-ȝi banii, călugăre, și mă iartă! . .

Apoi sërmanul Lupu convins că a fost înșelat de jupâneasa sa, eșii din chilie strîngându-șii

fruntea în mâni, ca și când ar fi vrut s'o împiedice de a se despica de focul ce-l ardea! El stătu lângă poartă câte-va minute, ca un om nehotărît încă ce drum va apuca; apoi ștergînd o lacrimă: «S'a sfârșit! murmură el, cu un glas înlăcrimat, dar hotărît, s'a sfârșit!... Patria nu mai are nevoie de mine și nu pot să las cel puțin sërmanului Ionel și dragei Rucsăndiței un nume nepătat!... Sërmanii copii!... Oh D ȃeule! de ce trebuit-a să mă însor, deacă nu-mi era menită o viață cinstită, cu muiere mea?... de ce trebuia să las copiilor mei numai o mamă nelegiuită...» Și suspinînd adăogi, după o mică pauză:

— Nu aicea, ca să mă mai vadă ea; nu aicea, ci colo 'n codri!...

Apoi trist și obosit, el plecă tulburat spre locul ce arăta. Nu făcu însă ȃce pași și se întâlni față 'n față cu un călugăr bătrîn.

— A! bine ai venit, jupăne dragă! strigă el după ce cu mare luare aminte 'l esamină o clipă până-l cunosc.

— Sărut mîna, sfinției tale...

Călugărul acesta era starețul. — Va să dică, biata măicuță tot ȃi-a ajutat?

Lupu nu răspunse, căci nu înȃlelese despre ce e vorba.

— Biata maică Csenia tot ți-a ajutat? repeti el mai tare, creștând că n'a fost aușit.

— Despre ce vorbești, sfinția ta?

— Ce te mai prefaci că nu știi? Nu te teme de a spune, căci eu ți-am dat voie să mergă la Iliăș să ți ajute.

— Să mergă la Iliăș, ăici?.. Cine?

— Maica Csenia?.. eată cum se prefacă că nu știe!

— Mă rog, părinte, vorbește-mi mai lămurit:.. Maica Csenia?

— Așa, maica Csenia, îmbrăcată în vestmintele jupânesei d-tale:..

— În vestmintele:.. jupânesei mele? Ah!.. urmează!.. mă rog urmează?

— A fost la Iași:..

— La Iași?.. — Așa; ce? nu știi?..

— Maica Csenia îmbrăcată în vestmintele jupânesei mele, a fost la Iași?.. murmură Lupu, răspunșând nu stareșului, ci unei cugetări, care-l preocupa.

— Așa, mai alaltăieri:..

Un suspin de acele care lasă pieptul apăsător mult timp de o grea povară, când e ușurat de ea, un suspin de aceste scoase și Lupu, când începu a înțelega că femeia sa poate nu era vinovată.

— «Degrabă, părinte ! Și fără să-și explice gândul său către călugăr, rămas în uimire, el purcede în fuga spre mănăstire, trece poarta, ajunge la chilia jupânesei, nu ia seama la calul legat de un salcâm, intră. . .

Acolea el află pe un boier anume Constantin Aseni, acel om de casa lui Iliaș Vodă, care descoperise boierilor, cu câți-va ani înainte, eară mai ales lui Lupu, lui Buhuș și lui Săvin, cum-că Vodă avea de gând, după sfatul lui Baptiste, să i ucidă. La picioarele acestui boier zace trântit țeranul Gurdă, carele numai cât leșinase la Curtea Domnească, unde cetitorul își amintese poate, că l'am lăsat — Acesta istorisește prin cuvinte întrețâietate și mai neînțelese toate ticăloasele planuri ale lui Veleli, asupra jupânesei. . .

Când vădu pe Lupu intrând, el se târî până la picioarele lui și sărutându-le: — Stăpâne! jupâneasa nu-î de loc vinovată . . . nu! eu mă jur . . . că ori-ce a ținut . . . calăul de Veleli . . . carele m'a ucis doară nu mi-a da ceea ce-mi făgăduise de ținut tăgăduit dăunând adevărul. . .

Nu putu mântui vorba. Dându-și ochii peste cap, stors de oboseală de opintelile cu cari nefericitul se anina de vr'o câte-va momente

de viața ce-î mai rămânea: — Copilașii! . . strigă el, cu o opintire supremă și moare.

Bietul Vasile Lupu înduioșat până la lacrimi de scena aceasta, îmbrățișează pe jupâneasă, care spusă tot ce cercase să facă călugărița Csenia, doară l'ar feri pe el de pericol. Vasile nu era de ideea ce avuse Csenia, care voise să ucidă pe Iliăș, fiind-că lucrul nu isbutise, nu-î impută nimic, ci-și îmbrățișă copilașii, cari-l încunjurău. — Apoi Aseni 'i povesti cum el dăduse de țeran la curte, pe când urma svoana pe șes, cum aceasta 'l rugase să-l aducă până acolo, să spue jupânesei ceva foarte însemnat, ce nu voise a spune Vornicului, în sfârșit cum Aseni 'l aduse dinapoia carului, viața ȝiganului ne dându-î timp de a mai merge pe la casa sa să-șî ia rădvanul.

Câte-va minute după aceea Vasile Lupu reintrând, după ce întovărășise până la poarta monastirei, pe Aseni, și reîmbrățișându-și jupâneasa, 'i ȝise:

— «Pentru tine, dragă jupâneasă, n'am primit Domnia; pentru tine, de acum, am să lucrez s'o capăt!»

VIERIȚA CEA FRUMOASĂ

Madrid. . . Decemare 1855.

QUERIDO RIVERO

Ți-aducă aminte de Țilele cele frumoase ce petrecurăm sub cerul și mai frumos încă decât Țilele, al Alicantei? — Ți-aducă aminte de versurile ce-ai improvisat, sub desmerdările gingașe ale nefericitei teale soții? — Versurile teale sunt cele care-mă sunt mai dragi din tot albumul meu, și ca o dovadă de acesta, îți trimit o mică nuvelă, brodată pe tema versurilor teale Ea este scrisă, iubite amice, la umbra palmierului celui din via Conțelui de Parsen, eră palmierul nostru favorit, — la umbra viei ce se cațără pe înalta lui tulpină; îmbătați de parfumul portocalilor și al alămâilor, de câte ori miezul nopții ne-a surprins acolo? . .

Nuvela nu ți-o trimit în schimbul versurilor teale, ci ca o îndemnare ce-ți fac, de a lăsa să-ți crească până la primă-veară din nou aripele dorului, spre a

veni la Valenția, unde te așteaptă triste, dar dulci suvenire ale fericirii teale, și mângâierea în brațele amicilor tăi.

P. S. «De cum-va vei publica nuvela, să nu uiți de a-î pune rîndurile aceste în loc de prefață, căci, *pre-fețe*le «sunt de *rigueur*» în zilele noastre, unde nimica nu se face *pre față*!»

V. A. Urechiă.

I.

De odată rumena nepoată de vieriță aruncă un țipăt de bucurie.

Atuncea fetele adunate la cuiles, începură a murmura în cor: «Ce este?»

Apoi, la pârleazul livezei luciră doi ochi îndreptați în spre Mărgărita.

Mărgărita era frumoasa copilă ce țipase.

Dar de ce țipase? De ce rumena și mica sa guriță aruncase în aer acea nebunată expresiune de bucurie, acea scânteie electrică, acea ploaie de alegrie ce se smuncise din inima ei?

A! eacă ce vrem să spunem, dar pentru ca să spunem aceasta, să apucăm pe cărarea, care mai iute ne va scoate în pîrtea istorioarei noastre.

La gurile Dunărei, căci acolo ne aflăm, înfloresc destinătorii fiului Italiei, despre carele

poetul spaniol Francisc Medrano, a ȃis ȃn poemul s  u, «*Cancion a las ruinas de Italica*» :

«A qui naci  a quel rayo de la guerra,
«Gran padre de la Patria, honor de Espana,
«Pio, felice, triunfador Trajano,
«Ante quien muda se postro la tierra
«Que ve del sol la cuna y la que bana
«  l mar, tambien vencido, Gaditano».

«Aci n  scu acel fulger al resbelului
«Mare P  rinte al Patriei , onoarea Spaniei ,
«Piul, fericile, triumf  torul Trajan,
«Inaintea cui mută se prosternă   era
«Carea vede leagănul soarelui ,  i acea care o
scaldă
«Marea, de  asemenea învinsă, Gaditanului ».

În mijlocul acestor frați și spaniolilor, în poeticele lor obiceiuri, înfloresc  i mi  de tradi iuni  nc nt toare :

Se crede în România că D- e  formează de-a-pururea două inimi de-odată, că se despart cădând din m nile seale, c te odată spre a nu se întâlni nici odată p n  la cer,  i une-ori spre a se întâlni pe p m nt. În ambele casuri, este amorul, fericirea, paradisul.

Nu-  lipsă să spunem că acele două inimi

asemenea sunt de-a-pururea una de un flăcău și alta de o copiliță!

Dar cum să se găsească aceste inimi, cum să se cunoască, să se unească cu siguranță! De multe ori este îngânare, înșelare, și aceasta face căsătoriile cele nefericite.

Numai Româncuțele de la Dunăre nu se înșeală nici odată, ele cunosc arta de a-și vedea *ursiți*, adică inima, ce le este destinată, de a afla de la umbrele lor mărimea amorului ursiților, iarna, după două sîmburi de alună coprinși într'o singură coajă; primă-veara, după două cereșe lipite ca buzele în zîmbirea unui copilaș; vara după două spice tot pe un paiu; toamna după două crenguțe de busuioc puse într'un cofael sub căpătăiu, noaptea spre anul nou. . .

Ce capriți! dar ce siguranță!

În cereșe, în spice, în alune, se poate greși, dar tot-dea-una se vede ceva; în busuioc nici odată nu se poate înșela vr'o copiliță: ursitul se vede aidoma, și fără de nici o schimbare.

Spre miezul nopței, când cocoși încă n'au cântat de a doua oară, pare că se pogoară din cer asupra copilei, care doarme cu capul pe busuioc, ca o armonie cerească. Apoi vine un nor de mirezme, în mijlocul căruia cu-

rînd apare ursitul încă necunoscut. . . saū o amantă, căci legenda se aplică la ambele sexe.

Cât pentru modul mai lămurit cu care se face acest farmec de dragoste, vom observa Mărgărita.

Să urmăm cu apărerea ursitului.

Acesta își spune numele și familia deacă este străin; de nu, numai cât se arată, fără să ȑică nimica.

În cazul din urmă, nu urmează neînțelegere. În cazul d'întăiū junele pleacă la drum; de asemenea juna, ceea ce procură une-orî în-tâlniri plăcute.

Și se căsătoresc, chiar și fără voia părin-ților. Cine ar cuteza să desunească două inimi legate de către ceriū!

Așa căsătorii sunt de-a-pururea fericite: busuiocul este păstrat ca ochii din cap; ase-menea talisman al amorului are puterea de a împrăștia de îndată norii negri, ce trec și retrec adesea pe cerul matrimonial.

Așa-i că mulți căsătoriți de pe la noi, ar dori să aibă un așa talisman prețios!

Tocmai unul ca acesta are Mărgărita în sîn.

Culegători și culegătoare de vie, formaū cerc în jurul ei; vroiau să veadă busuiocul, căci deacă busuiocul este verde și mirositor,

mirele este june și bogat. . . ; vroia să veadă dar talismanul Mărgăritei.

Busuiocul era verde și mirositor mai dehai decât livantul. Băetanii și flăcăii încremeniră; fetele se mâniară: aceia căci Mărgărita era cea mai săracă dintre fete; aceste căci ea era cea mai frumoasă.

— Curios lucru! cine naiba a mai lua pe calica asta, dicea o culegătoare slută, dar posesoare a câtor-va sute de lei.

— Ce ticăloșie! dicea fata vornicului din sat; eu sunt și frumoasă și am și două vaci și cu toate aceste busuiocul meu e veșted. . .

Și flăcăii îngânau și ațîțau fetele, și fetele lua în râs pe flăcăi, și toată mulțimea culegătorilor se îndesuia în apropiere de Mărgărita.

II.

Biata orfană tăcea și tremurândă privea la ramurile de busuioc, atât de invidiate de fete; privea, ăic, la comoara sa unică. . .

Nu, mă înșel: ea avea ochi albaștri mai prețioși decât azurul cerului, o față de lapte, buze de mărgean, gene negre ca păcatul, și doi obrăjori rumeni ca doi fragi, un sân tare, ce deștepta amorul, și piciorușe ca de copilăș.

Sfatul culegătorilor se fini: din nou o înconjurară și unul din ei îi vorbi:

«Mărgărito, dragă! noi credem că busuiocul nu s'a uscat pentru că l'ai udat mereu cu apă; am otărît dar să-l dai în sorți la una din fetele astea, și acea căria va eși ursitul de busuioc îți va da o mânzată de ștepte.

— Da, da, strigară cu toții.

— Dragostea nu se vinde, răspuse Mărgărita, dar deacă vreți numai decât, daū busuiocul aceleia care va găsi mai întâiu o alună de gemene.

Alune se aduc. Toate fetele le strică. De geaba! Mărgărita o găsește mai întâiu.

— Cum se poate!

— Minciuni!

— Încă o dată.

— Tăcere!

— Cine a găsit'o acum?

— Earăși Mărgărita!

Și de a treia oară tot Mărgărita! și tot Mărgărita!! Ce minune! Dar și ce mânie! ce furie!

— Naiba s'o ia!

— E o fermecătoare!

— Nu știu eu, dă-mi busuiocul mie!

— Da, da!...

Și șapte-spre-zece mâni înfuriate se gătiră a smulge din mânilor ei busuiocul fermecat.

De odată se auzi lângă zăplaz, o gălăgie mare de buciune. La așa neașteptată gălăgie, culegătorii și culegătoarele cădură cu fața la pământ.

III

Era pe la anul una mie și patru sute șasezeci, și popa Kirilă predisese finitul lumii.

La fie-ce sunet de instrumente, toți credea că erau trâmbițele din apocalips.

De acea culegătorii stătură încremeniți cu fețele la pământ cât-va timp, și ar fi stat cine scie cât, deacă o voce n'ar fi strigat: In picioare, tonților!..

Fricoșii noștri aruncară câte o căutătură furișată și recunoscurea cu oare-care mulțămire, că neamicii lor nu erau ângerî, ci doi buci-mași de la oaste.

— Aicea-i via lui Ureacie? întrebă unul din ei.

— Aci, răspunseră fetele, cu zîmbetul pe buze, căci bucimașii erau frumoși și voînici.

— Aci, răspunseră și flăcăii.

— Înălăturî, fricoșilor! nu cu voi avem treabă, ci cu fetele astea.

Atunci se apropie unul din buciumași și scoase din buzunar un potret zugrăvit al unei fete așa de frumoasă, încât se părea mai mult un vis, decât o realitate. Amândoi apoi trecură în revizie cele șapte-spre dece fete culegătoare, oprindu-se la fie-care din ele și comparând'o cu portretul.

Când dădeaū de vre-una frumușică, cu un suspin diceaū: «Ce păcat că nu e aceasta!» Față cu cele bătrâne și slute, dădeaū drumul unui hohot bunișor.

— Călătorim de geaba! murmură unul din ei, când trecură în revizie și pe a 17-a.

— Ba nu! întrerupse celă-l-alt, uite colo o copilă care n'am cercetat'o.

Și-i arătă pe Mărgărita, care ședea la o parte, cu busuiocul în mână.

Dar pe loc cât ea-și întoarse capul ei cel gingaș, și exclamă amândoi bucumășii: — Ea este! și amândoi veniră cu respect să se arunce la picioarele ei.

Mare fu mirarea flăcăilor și a fetelor, dar mare fu și mirarea Mărgăritei.

Câte-va minute după aceea, bucumășii deschiseră și le presentară Mărgăritei trei lădi: întâia coprindea aur, a doua era plină de petre scumpe și a treia de cămăși de borangic cu

altițe de aur și lumini scumpe, cu fote frumoase ca visurile și străveșii ca apa isvoarelor.

— Pentru mine-s acestea, ȳise cu uimire copiliȳa, pentru mine aceste bogăȳii?

— Măne veȳ sci pricina pentru care sunt ale tale, Dómnă, răspunseră ostașii, căci măne va sosi acel ce are dreptul de a-ȳi spune totul. Noi avem datoria de a-ȳi da acestea și a priveghia asupra ta.

ȳicēnd acestea se sculară.

Emoȳionată pe cât nehotărȳtă, creȳēnd că doarme, orfana copiliȳa contempla una după alta lăȳdile, fără să ȳică nimica.

Intre acestea, flăcăii și fetele începură a cânta o horă de laudă Mărgăritei, și a o lua la joc; și adierea serei, aroma florilor și soarele ce se scălda în o mare de aur la apus, și viȳele verȳi ce ascundeaũ arborii tufoși, și frunȳile cărunte ale munȳilor Dobrogei ce se vedeaũ în depărtare, formaũ un cadru ceresc, divan, pe care numai D-ȳeu putea a-l concepe și însușleȳi, în secretele sale destinate, și cu anevoie putea să-l traducă pe pânză saũ pe hărtie măna inspirată a artistului.

IV

Biata copiliță, al căruia viitor se schimbase așa de neașteptat, vru să se încredințeze deacă în adevăr nu visa, deci începu a lua cu pumnul petre scumpe din ladă, și a le împărți la fete.

Apoi își împlu cu aur poala pestimanului și-l dete vornicului, ca să plătească birul celor săraci.

Apoi, alătura cu ostașii, se îndrumă spre crama viei, unde locuia, împreună cu mătușă-sa.

Toți flăcăii începură a o cere pe loc de nevastă, dar ea răspunse fie-căruia: — Nu voiui avea alt bărbat, decât pe acela ce-mi va ursi busuiocul la noapte!

Flăcăii se împrăștiară prin vie. Fetele alergară după ei spre a-i muștra pentru nefericirea ce erau gata să li facă. Dar ei le întoarseră spetele și cu capul plecat se despărțiră fie-care, cu gândul cum ar putea să fie ursitul Mărgăritei. Inșă cum?

Prin mijlocul unei apăreri, saū fantasme introducându-se pe la mijlocul nopții în odaia fetei și arătându-se de ursitul trāmis ei de către ceriū?

Treaba ar fi fost nimerită, dacă numai un

singur flăcău ar fi încercat aventura cu credula copilă, dar șapte-spre-dece de-o-dată s'o întreprindă, era o nebunie.

Spre a se ajuta în așa dificultate, cătară o babă, țigancă vrăjitoare, care fu consultată pe furiș de către toți flăcăii din sat. Nici unul nu lipsi de a-i da dimerlia de păpușoi, în schimbul profețiilor ei. Și chiar se vorbește că vornicul, respectabil văduvoiū de 55 de ani, co-geamite vornic de rădeși, s'ar fi dus și el să consulte oribila ruină omenească, ce servea de pitonisă amorezaților.

Fie-căruia, baba răspuse, că era necesar să se schimonosească în felurite vestminte, de stahii, de strigoii, de haiduc, negre, albe... de tot felul în fine... Și se spune, că pe vornic 'l deghiză ea în ânger păzitor cu aripă poleite.

Trebuia curagiū ca să cuteze cine-va a se ocupa cu de așa fel de glume în anul 146... când dintr'un moment până la altul putea să sune ultima oară a lumei.

Cu toate acestea, toți așteptară să cânte cocoșul de mezul nopței... Teribilă setea de aur!

Dară să ne întoarcem la Mărgărita.

Ea se închise în coșmăgioasa sa de scânduri, dimpreună cu cele trei lădi, cu busu-

iocul cel fermecat, eară buciumașii tologiră în cramă, cu urechia la pândă, nu din curiozitate, dar spre a priveghia urmările suspecte ale flăcăilor în privirea Mărgăritei.

Copilița când se vedu singură, își esamînă odoarele și se îmbracă cu cea mai albă și mai strălucitoare alțiță, cămașă croită pe virginalul ei sîn, cum sunt croiți ochii cei negri ca să locuească în ei amorul și voluptatea, eară cei albaștri, ca să fie de adăpost inimii și statornicieii.

Doamne ce frumoasă era Mărgărita ast-fel îmbrăcată! Frumoasă era și în simpla ei cămașă de cânepă, dar cu cămașa cea de bo-rangic și fota cea vrăstată ca ogoarele toamna, întrecea pe Marioara Florioara cea frumoasă, zîna munților cărunților.

Dar ce însemnează toate aceste daruri! Eată întrebarea ce-și făcea copila neconținut; și cu piciorul ei de păpușă lovia de nerăbdare pământul; și fruntea sa cea senină se posomora aplecându-se gînditoare ca sensitiva la contactul unui corp strein.

Dar ostașii nimica nu-î putură spune alta, cinând la lumina lunei, decât, că erau trimiși de o persoană însemnată, care cu câte-va luni mai 'nainte, consultând și el busuiocul cel pre-

vestitoriū, i-a apărut o copilă al căreia portret făcându-l d'îndată, zugravul cel vestit al mitropoliei, i a și trimis, încălțându-i cu opinci de fier și dându-le cărjă de oțel, ca toată lumea măcar de ar vântura-o să-i găsească ursita lui. . .

Curiositatea junei fete era, cu aceste vorbe, nesatisfăcută; ea vrea să scie: ce persoană era aceea? cine era? de era frumos și voinic cum plac fetelor românce să le fie ursiții lor.

— Fie măcar Vodă, Ținea în sine Mărgărita, deacă întrebând, la noapte busuiocul, îmi va arăta vr'un ursit fără de inimă, fricos și slut, de geaba îmi va fi trimis darurile acestea, căci mai bine să mor, decât să mă mărit după un mișel. Dar eacă cocoșii aū cântat de demult d'întâiū. . . e timp să-mi fac descântecul. . . haide! —

Mărgărita aședă busuiocul și două crengi de răchită într'o ulcică nouă, plină cu apă neîncepută și puind'o la căpătâiū, se culcă îmbrăcată cum era, recitând câte-va vorbe cabalistice cu putere de a chiăma umbra ursitu-lui. Nu trecu mai mult decât a-i Ținea un «Tatăl nostru» și de o-dată luna se ascunse după nori și întunerecul se întinse pretu-

tindenea. Mărgărita tremura. Dar, în acel moment auți pasuri în dreapta și în stânga și în toate părțile tot-de-odată.

— Dumneșeule, murmură îngrozită, câte picioare are ursitul meu!

Abia țișese aceste vorbe, și bordeiul se inundă de o mare de lumină.

Minune! Mărgărita zări de 'ndată ca o legiune de mătăhale albe și negre, săltând confus la lumina lunei.

Copila înspăimântată întoarse capul. Dar în partea ceastă-l-altă era un înger bătând din aripi. — Ah! țișe ea, ăsta-i ursitul meu! Și alergă să se refugieze în brațele lui.

Grozăvie! detrei ori grozăvie! era ghiujul de vornic.

Mărgărita dete un țipăt și cădu leșinată, și luna, care din nou se ascundea, lăsă bordeiul în cea mai profundă obscuritate.

Dar, la țipetul fetei, buciumașii cari priviseră prin o crăpătură a ușei în lăuntru, înțelesesă adevărul.

— Pe dênșii! după acești ticăloși! strigară amêndoi și buciumară într'un mod infernal.

— Judecata de apoi! strigară fantasmele înspăimântate de buciume și apucând'o la fugă.

Și ostașii 'i urmăriră până prin munți și codri toată noaptea.

Cu toate acestea, Mărgărita rămânea leșinată.

Intre umeđitul de ți, un buciumaș se întoarse la bordeiul d'împreună cu un mândru oștean, mic la stat, dar bine făcut și călare pe un sirep de Bugéc, alb ca țiua. Ostașul cu mare respect ajută pe noul venit să descalece, și arătându-i locul în care se afla Mărgărita, remase să țină calul.

Frumosul voinic se repeđi spre Mărgărita, o ridică în brațe, și încălđind'o pe inima sa și sub dismerdările sale : — Vină-ți în sine puiulița mea !

— O ! D-đeule ! suspină Mărgărita, ce dulce voce și ce slut și bătrân mai e.

Necunoscutul o strînse de mână.

— Mare ești, D-đeule ! đise ea, ce mână blândă și călduroasă mai are sluțenia aceasta de Vornic.

Așa-i iubitelor cetitoare, că luna ar fi comis o nelegiuire de i-ar fi lăsat mai mult timp în întunerec ?

La poetica sa lumină argintie, Mărgărita zări pe mândrul voinic, care surídea vėđend'o cu busuiocul în mână.

— Umbră a ursitului meu ! esclamă Mărgărita. O ! te iubesc ! Și-și duse și ea busuiocul la buze spre a-l săruta.

Dar tânăra vru să-l sărute tot-de-odată ; busuiocul însă alunecă de pe buzele fetei și nu fu vina ei deacă întâlni în loc de busuioc, buzele mândrului necunoscut.

— Mărgărito ! murmură cu aprindere, ju-nele, strângând-o din nou în brațe.

Dar, juna fată se smuci răpede, căci, sim-țise lângă inima sa bătând o altă inimă, lucru ce nu obicinuiesc a face inimile de umbre.

— Un om ! esclamă ea ; un om ! . . . Dar cine ești, mândre flăcăule ? . . .

— Stefan-Vodă, replică o voce la spatele ei.

Se întoarse răpede. Era celălalt ostaș care revenise.

— Deacă coroana am fost nevoit de împrejurări s-o împart cu Doamna, cu tine dragă Mărgărito, vreaș să împart inima mea și fericirea . . . Vin în brațele ursitului tău de la D-deu . . .

Mărgărita șterse o lacrimă, dar se aruncă, în brațele lui Stefan cel Mare, sărutând busuiocul și zicând : D-deu a voit să pot iubi pe ursitul meu și fără să mă poată lua ! . . . fie !

V.

Câți-va ani după aceea, la via lui Ureche se ridicase o mândră căsuță albă și cochetă, ca un cuib de fericire. Acolo adese cetitorul ar fi putut întâlni pe Ștefan cel Mare odihnindu-se de luptă și neajunsuri în desmerdările și sărutările mândrei Mărgăritei și a lui Petrică istețul și frumosul copilaș, prin care marele erou reabilită amorul Mărgăritei și o făcu, după moartea sa, să se împărtășească de coroana cea frumoasă a Moldovei, din care o înșurăciune politică 'l împiedicase de a face parte frumoasei vierite de la via lui Ureche.

CONDEELE LUI VODĂ

Mircea cel mare și vestit, Domn al Țerei Românesce, a plecat din Târgovisce, cu mare alaiu, la drum lung. Merge Măria Sa hât departe până le țeara Leahului, să facă legătură cu el asupra Ungurului, vecinul rău și asupritor.

Trecut-a M. Sa Vodă Buzăul, prin valuri turbure ca resmerițele, lăsat-au în urmă Românul și răsbit-au spre Focșani, când iată într'o sântă Duminecă M. Sa Vodă intră cu alaiul său prin mijlocul unui sat mare.

— Ce să vadă M. S. Mircea Vodă ?

La casa Șoltuzului erau adunați sătenii și lucrați.

— Lucrează creștinii în Ți de sărbătoare ?
Țice Vodă cu părere de rău. Ean veȚi, tu copil de casă, ce lucrează Români ăia ?

Trămisul lui Vodă merge lângă țărani și-i întreabă :

Oamenii buni, dar ce lucrați voi, când popa

încă nici n'aû închis dverele altarului, ca să
dică psaltul Tatăl nostru, la leturghie ?

— Ce să lucrăm, mărite boerule ? . . Ea
ascuțim condee pentru Măria Sa Vodă . .

Copilul de casă duse lui Vodă scirea aceasta.

— Ascut condee pentru mine ? ȕice Vodă,
cum așa ?

— Da, Măria Ta . .

Vodă curios, merge lângă sătenii ce lucraû.
Ce să vadă ?

Sătenii lucraû, harnici, dar nu condee fă-
ceaû, ci *săgețî*.

— Astea sunt condee ? — Voi numițî *condee*
ceea-ce noi numim *săgețî*, ȕise Vodă rîdînd.

— Păi, Doamne, la dușmanî nu se scrie cu alt-
fel de condee, deacă vreî să-ȕi înȕeleagă rêvașul !

Vodă merse de se întâlni cu craiul Lehieî
și cu Domnitorul Moldovei și se legară acolo
cu slove negre pe piele albă, că vor fi
bunî prietenî.

Dar Vodă adună la Têrgovisce și «condee
domnescî» ca cele ce-î ascuțeau satele . .

Cine are carte,
Are, ci-că, parte . .
Dar cine oaste are,
Dușmanî ci-că n'are ! . .

CIUBUCUL LUI VODĂ

Era o dată în țeara aceasta a lui Vodă, acel obicei, ca de câte ori mai marele staroste al unui isnaf său breaslă mergea la Domnie și 'l primea Domnitorul, avea drept la „*cahvea și la ciubuc*“ ca și boerii veliți. Hei, nu tot-d'a-una numai cei pogoriți cu hîrzobul din ceriș erau în bună-cătare în fața scaunului domnesc, ci mai aveau grai cu Vodă, fără cătușă, și obrazul neguțătoresc.

Păi ci-că Alexandru Vodă, dete odată hrisov unui baș-boeriș, de ăia cu fundul ișlicului alb, ca al gugiumanului domnesc și cu drept de barbă până la rîndul țîțelor. Apucatu-s'a acel boier-bașa să facă în țeară lucru ce n'a mai fost: fabrică de șaliuri. Și dete M. S. Vodă acelei fabrice privilegiu cu hrisov domnesc scris pe pele și cu pecete mare acățată. Și iată, că la hrisovul domnesc, ăla mîndru împodo-

bit cu slove roșii și poleite de dascălul Florea de la școala sfete Gheorghe, scria, că numai la fabrica baș-boerului să meargă de acum norodul, ca să-și vâpsească lâna de velințe și de haine...

D'apoî cu așa nizam se lua pânea de la gura întreg rufetului boiangiilor...

Atunci merșeră boiangiîi și calfele lor la mai-măria lor și așa îi grăiră:

— Meștere Ifrime, bine te-am găsit!... Scii ori nu scii, că de când Vodă a dat la mâna lui baș-boeriî, carte cu pecetluitură roșă, noi boiangiîi nu mai câștigăm para chioară... Nu mai sfârie cioric de slănină în varza noastră și fundul de lemn nu se mai încălîdesce de mămăliga caldă răsturnată de două ori pe zi...

Bucuroși deacă ne mai dă Dumneșeu vre-un agă cu suflet creștinesc, să dea iamă pita ce nu ese la cântar, ca să prindem și noi, cu copiii noștri, vr'un codru de pită asvârlită...

Jupân mai-mare, scoate din sicriul breslei condica cu hârtoage, și dute cu ele la Vodă, și-i spune desghețat și verde: ca să ne dea dreptate și să spargă hrisovul baș-boerului, că-i împilător breslei noastre...

— Mă duc, fraților, deacă țice *lonja* să mă

duc... Cum de nu?... Ba încă cu toți bătrânii breslei...

II.

— Era pe vremea aceea ușa Domnului ușă deschisă norodului, necum pentru mai-măriile rufeturilor!

Cât sosi mai-marele peste boiangii la benictașul curței gospod, călare pe calul cel de'mbuestru, ciohodarii îl duseră cu cinste la vel cămărașul, și calul fu dat în privigherea unui comișel.

— Ce veste, jupân mai-marele, întreabă vel cămărașul.

— Ce să fie? jupâne vel cămărașe, vreau să văd cinstita și slăvita față a Măriei Sale lui Vodă...

Și-l duse cămărașul, nici una nici două, până la Divanul, unde M. Sa Vodă ține sfatul cel mic cu boerii halia...

III.

— Ce poftesci, mai-marule Ifrime, întreabă Vodă. Hei, Ciubucci-Bașa, Ciubuc și cahvea pentru jupân Ifrim...

Și cât ai clipi din ochi, Ciubucciul al 2-lea aduse un ciubuc de lemn de cireș lung de două coți și cu imamele de chihlibar bătute cu rubine și cu un câlăf de mărgele, cusut de fetele din haremul Doamnei, de-ți lua ochi de mândrețe... Și al 2-lea Cahfegiu sosi și el cu felișgeanul de băutură mirositoare și cu zarfu ca horbota, lucrat de argintarul curței...

— Ei, cum e habarul măi-marule? întreabă Vodă.

— Și jupân Îfirm, pufnind simandicos din ciubuc, spuse toată pricina lui Vodă și scoase din brâu decii de hrisoave, de la moși și strămoși, pline de dreptățile breslei.

— Ei, numai asta nu se poate, măi-marule, ȳice Vodă, cu mânie, gata de a izbucni...

Abia sunt șapte ȳile de când mi-am pus iscălitura Domnească pe hrisovul lui baș-boier; cum am să sparg eu astă-ȳi asemenea hrisov?..

— Tot așa, M. Ta, cum ai spart pre ale noastre, al breslei, în ȳiua când ai iscălit pe al jupânului baș-boier!..

— Nu se poate!..

— Ba trebue să se poată, Măria Ta, că dreptatea se poate la domniile drepte. Nedreptate vreî să faci?

Vodă mâniat de cutezarea meșterului strigă:

— Ciubucciū Başa! . . luaţi ciubucul domnesc de la gura acestui obrasnic . . .

— *Ciubucul* mi-l poţi lua, Măria Ta — dice cu cumpătat glas mai-marele, că-i *ciubuc domnesc*, iar dreptatea nu-i lua-o Măria Ta, că este a breslei şi a lui Dumnezeu! . .

Bine grăi meşterul Ifrim:

Ciubucul i l'a luat Ciubucciul, dar Vodă se vădu silit a doua şi a da dreptate după jalba boiangiilor, adunaţi cu toţi în curtea Domnească.

PEATRA ARSĂ

«*Românu-î mult ca frunza codrului!*»

Că de n'ar fi mult n'ar fi clădit el — cum spune povestea — fie-care aducând numai câte un pumn de țărână, cogemite munte ca Ceahlăul!..

Și mai iată cum spune altă poveste, că s'a născut muntele *Peatra Arsă*, din valea Prahovei.

Ci-că s'aă prăbușit odată, la șa de mare cumpănă, nuorii ceriului peste valea Prahovei și s'aă pornit dealuri bătrâne de lut și s'aă iezit gârlele și s'aă curmat și cale și potecă între țeară și Ardeal, de nu mai aveau pe unde trece dincoace de munți, ciobanii din țeara Bârsei cu turmele lor.

Dar ciobanul bârsean scie, că nu e singur pe lumea lui Dumnezeu și că «*Românu-î mult ca frunza codrului!*» Cu glas de bucium chia-

mă în patru părți a ceriului și vin cei de o limbă, și vin și vin mereu...

Și atâția veniră, că din zori de ziua până la soarele a-chindie, le-a fost de ajuns să ridice câte un pumn din malul iezit pe vale și să-l arunce între Vêful cu dor și Jepi. Curățit-au așa toată valea Prahovei și apelor le-au așternut pat nou cu prund și nisip aurit. Apoi pentru ca altă dată să nu mai risipească ploile muntele de lut scos din valea Prahovei, cio-banii grămădiră peste el codri de lemn tăiat și deteră foc lemnelor de se prefăcu lutul în stâncă.

Și iată de ce acestui munte îi diseră de atunci *Peatra Arsă!*

POPA ONOFREI ȘI PITACUL LUI VODĂ

A fost, a fost, că de n'ar fi fost nu s'ar fi povestit!

Ci-că era o dată în țeara Moldovei un domn rău, măcar că se trăgea din osul cel sânt al lui Ștefan Vodă. Că doară pînă la grâu cel cu chipul lui D-zeu cresce neghina și de n'ar plivi grădinarul stratul de buruiana rea, cea bună ar fi înăbușită și ar peri.

Nu-î vorbă, putere de la cel de sus este dată domnilor ncroadelor — că toată puterea de la D-zeu este — și poate domnitorul mîntui o țeară de omul cel rău, că de aceea datu-i-a D-zeu voie să ridice cu tăiușul pravilei dîilele la cel ce le cheltuesce în paguba aproape-lui său.

Ei, dar deacă a Domnului este puterea să curățe neghina omenească, pe omul rău, numai bunul D-zeu scapă o țeară întreagă de Domnul cel rău!

Păi pe domniî răi nu-î plivesce alt om, ci numai D-zeu. De cât îi strînge cel de sus de pe fața lumii numai când el se milostivesce, iar nu când vrea omenirea să scape de ei.

Păi ci-că era odată un domn rău—rău de tot în țeara Moldovei. Ce i-a dat prin gând acestui domn? Să pue crainicii să dea limbă prin toată țeara, cu glas de dobe și trâmbițe, că nu mai are voie nime să se mute din casa unde șeade, de san Medru, sub pedeapsă de spânzurătoare și de țeapă.

Doamne feresce de gândul greșit al domnitorilor! Că gândul lor greșit e ca șiroiul nepotolit din orățiile muntelui. . . Când Vodă ȋice: «*vreaî*», e mai greu de cât când Hâncu ȋice: «*Ba!*»

Numai cum să stai, tu chiriașule, deacă n'ai cu ce plăti chiria, în casă străină? Cum să nu te muți din casă unde ȋi-a cântat pe cheutoare de trei orî cucuveaua? Să nu părăsesci bordeiul, tu sermană văduvă, când zapciul îȋi taie cum-păna, pentru că n'ai plătit birul visteriei? . .

Să mai calci peste pragul tindeii, unde dușmanul ți-a lepădat legătură de cel făcut?..

Atunci toți cei pe cari nevoia îi silia să se mute de san Medru se duc la părintele Onofrei, popa cel dobă de carte, care scie și toaca în ceriū și-i dic așa:

— Părinte sfinte, cetit-ai cartea a cu pecete roșă a lui Măria sa Vodă? Ce ne facem noi, că uite mâne e san Medru și noi trebuie să ne mutăm din casele unde stăm, care dintr'o nevoie, care dintr'alta... Păi de ne mutăm, ne așteaptă țeapa, orî spânzurătoarea... Ce ne facem, părinte Onofrei?

— Las că vă scap eu, fiilor, răspunde popa după ce se gândi o clipă. Mâne dimineată, îmbrăcați haină de sărbătoare, încărcăți tot ce aveți în car și veniți toți cu toată prinsoarea voastră la Biserică... N'aveți grijă, fiilor, că vă scapă popa Onofrei. Deacă vă întâlnesce zapciul și vă întreabă unde mergeți cu gospodăria, voi să răspundeți: noi nu ne ducem nicăierea, ci mergem la s ta Biserică, că ađi e san Medru și doară suntem creștini... De vă vor întreba: da bine cu toată gospodăria vă duceți la Biserică? Răspundeți, că așa v'a poruncit popa Onofrei... Intreabă-te jupân zapciu, cu sfinția sa...

II.

Cum i-a sfătuit popa așa făcură a doua și toți cei cari trebuiau să se mute din casele lor. A doua și, des de dimineață, ca la și de resmeriță și de bejanie, se ține șir carele cu pojijie, și toate se îndreptau spre biserica popei Onofrei.

Iar zapcii domnesci meraseră la Vodă să-i spună ce se întâmplă.

Pe dată cât află Vodă, trămise un copil din casă să chame pe preot.

Dar preotul era în altariu și duse copilului din casă:

— Spune Măriei Sale, că popa Onofrei nu merge la Domnul, când este în slujba lui *Dumnezeu*. . . Că cine-i mai mare din Domnul Cerurilor și din Domnul țerei?. . . «Voi veni la slujba *Măriei Sale*, după ce-om sfârși slujba *Sfinției Sale!*»

Duse lui Vodă, copilul din casă, răspunsul părintelui Onofrei.

Atunci Vodă mânios veni însuși la Biserică.

Iar Părintele Onofrei întâmpină pe Vodă în pridvorul Bisericei, după obicei, cu sânta evanghelie și cu *acsioane*.

Dar Vodă, tot mai întetită fiindu-i mânia,

nici sărută Evanghelia și mâna popei, ci răstit îi dăce :

— Popo, popo. . . Până la Hristos ese pelea lui Bedros! . . . Am să te jupoiu, deacă nu trămiți înapoi pojijiele oamenilor cu carele lor.

— Să poruncească Domnul în toată țeara, cu pitac și carte, fie deschisă, fie legată, dar aci în *casa Domnului Dumneđeū* porunca domnitorului putere n'are. . . Să mă ierți, Măria Ta, dar sf. Dumitru s'a jăluit lui D-đeū, că i-ai stricat tot obiceiul, cu porunca Măriei Tale, oprind oamenii de a se strămuta din case după nevoile lor. Iar D-đeū mi-a scris mie: «popă Onofrei, să aduci pe oameni aci la casa lui D-đeū»; că Măria Ta ai oprit pe Români să se mute din casă în casă, dar nu le-ai poruncit să nu se adăpostească în casa lui Dumneđeū. . .

— Ai să puī, tu popo, aci în biserică, toată gospodăria din casele oamenilor? Să vedem una ca asta. . .

— După cum o fi porunca lui Dumneđeū, Mărite Doamne, răspunde șiretul de popă.

— Iar când veni vremea evangheliei, se duce părintele Onofrei în amvoană și în loc de a ceti evanghelia, scoase din o basma vĕrgată o mână de melci și-i aruncă în mijlo-

cul bisericeii ȡic nd:   is'a Domnul pilda a-
ceasta:

  Melcului datu-i-am casă lipită de spate,
iar omului nu. . .   

  Nu porunci, Domnule al p m ntului, ceea-
ce n'am lăsat e  Domnul ceriului. . .   

  Deci, fra ilor, muta i-v  loca urile voa-
stre de san Medru, că nu sunteți voi melcii
din basmaua popei Onofrei. . .   

Iar to i cei din biserică strigară: *Amin!*

Num i Vodă sc r ni din din i  i-l trecu
sudori reci de m nie. . .

Dec t ce să facă  i Vodă?

Or -c t de r u era el, de biserică se sfia. . .

— Las' că te-o   nv  a e  altă evanghelie,
popă, g ndi Vodă în sine i. . .

Dar cum clocotea s ngele turbat în vinele
lui,  i cum mânia  nte it   i p injina ochii, de
nu mai vedea unde calc  piciorul, c nd e i
din biserică să încalece spre a se întoarce a
casă, c  u într'o groapă  i- i fr nse junghe-
tura g tului. . .

Dumne e  sc p  pe popa Onofrei de mă-
nia turbat  a lui Vodă, precum popa Ono-
frei scăpase norodul nevoit a se muta din
casă în casă de san Medru.

Adecă, mă rog, ce bine a mai făcut omenirei și popa Onofrei? Deacă nu dă Dumnezeu gând Domnitorului de astăzi, să ne oprească pe noi sêracii de a ne mai muta din casă în casă!.. Eă sciă că nu m'ași supăra... mai ales după ce m'ași aședa în una bună!..

Dar geaba gândul bun la mine!..

Dumnezeu te mută o dată și pentru tot-d'a-una.

Domnitorii cu prăvillele lor te mută când vreaă... ba și când nu vrei!..

Of! of! surată Calicie!..

PÂRGHIA CEA MAI BUNĂ

— Haida! odată! una!... și încă odată!..

Așa striga jupân Șoltuz la mai mulți oameni, să urnească din cale o stâncă cădută din vârful muntelui. . .

Haida! mă!... odată mă!

Umărul pe stâncă, înțepenind picioarele în pământ, oamenii împing mereu, dar stânca nu se mișcă. . .

— Jupân Șoltuz, dice atunci unul din muncitori, cât îi lumea nu urnim stânca făr' de *pârghie*. . .

— Dar n'aveți toți parî la mână?.. Ce pârghie mai vreți!..

— Păi, jupâne Șoltuz, este pârghie și pârghie. . .

— Acea ce aveți nu e bună?

— Bună o fi, jupâne, dar ce poate pârghia la oamenii care nu se înțeleg?.. Că

noi toți de aci suntem de neamuri deosebite... Geaba ne strigi d-ta «*odată!*...» că nu te înțelegem decât două din 12 salahori...

Și aduse Șoltuzul alți salahori grăind *toți romănesce* și se puseră umăr pe stâncă, înțepinind picioarele în pământ și toți într'un glas se îndemnau:

— Odată băeți!... împreună băeți!... încă odată, băeți!...

Și stâncă se urni din loc și calea se deschise largă și îndemânatecă...

— Ean veți, jupân Șoltuze: «nu este *pârghie* mai tare, ca *unitatea de limbă* a celor cari muncesc la aceeași muncă!»

1891, Mai 11.

NESTOR URECHE ȘI SIHASTRUL

Nestor Ureche, marele logofăt al lui Aron Vodă, primește scire de la Domnitor, din Constantinopole, că întorcându-se, are să ucidă pe boierii dușmanii săi.

Nevoind să ia parte la faptele crudului domn, Nestor Ureche încalecă, ca și boierimea prigonită și fuge din Iași.

Urmărit de aproape de oamenii lui Aron, Ureche apucă de-a dreptul prin munți, spre târgul Neamțului.

Pe o zi de vară foarte ferbinte, fugind în goana calului, Ureche era însătoșat ca și calul său și nici o picătură de apă în ploscă și de seceta cea mare secase toate izvoarele. . . Abia putu afla calul, mergând prin matca unui șiroi, pietre umede pe cari să-și poarte limba uscată, după ce le răsturna cu copita.

— Pârâu *sec*, ȕise Ureche, dar unde duce albia ta uscată ? . .

De odată, la o întorsătură de picior de deal, Ureche se găsi față în față cu o locuință ome-nească, lângă o bisericuță vechiă de lemn. . .

— Să intre ? să nu intre ? . . Cine o fi lo-cuind acest schit ? . .

Așa se întreba boierul, când eată ese din chi-lie un călugăr cu barba lungă-albă ca zăpada.

— Un călugăr, un schimnic, își ȕise Ure-che, nu poate fi un suflet rău. . .

Și se apropia cu calul de călugăr.

Bêtrânul aridică anevoie capul spre călăreț și-l privi printre lungi sprîncene, cari-î cădeaū ca perdelele de burangic alb, peste ochi.

— Un călător în codrii aceștia ! . . ȕise că-lugărul. Fii bine-venit, fiule. . .

— Dar unde sunt eū, părinte cuvioase ? Cum se chiamă aici ? . .

— Ce, nu scii ? — E schitul ce Dumneȕeū a ajutat să facă pe o rudă a mea Zosima. . . Sunt nepotul aceluī schimnic, care odihnesce colo, lângă altarul bisericeī.

*

Nestor Ureche și calul sēū își potoliră se-tea și odihniră în liniște. Atunci cunoscū

Ureche locurile acele frumoase și pe atunci aproape neaccesibile, ca riul căruia îi rămasă numele de *Secul*. Ospătat și bine îngrijit de bătrânul călugăr, câteva zile, Nestor Ureche jură lui Dumneșeu, că deacă s'o mai întoarce cu sănătate în patrie, va ridica în locul biseriței lui Zosima, o mândră și mare mănăstire.

Se scie că el ș'a împlinit juruința și că «*Mănăstirea Secului*» urmă schitului nesciut de lume, a lui Zosima.

Pe zidul pridvorului mănăstirei se află portretul lui Nestor Ureche, dar amintirea sihastrului Zosima a rămas numai în documente și în legendă.

Mănăstirea Secul, 1886.

VASILE LUPU ȘI ȚIGANCA NEBUNA

I.

Domnia asupra Moldovei un Domn grec, Alexandru Iliăș.

Faptele acestuia și ale marelui său logofet Baptiste Veleli, nu mai putură fi suferite de țeară. Ea, tot-d'a-una blândă și mult răbdătoare, acum se răsvrăti, având în frunte pe cei mai însemnați boieri de neam român, ca Spătarul Gr. Ureche, Buhușescii, Moghilescii, Vasile Lupu, etc.

În ajunul zilei când avea să sbucnească răscoala, boierii înțeleși la aceasta, erau adunați în taină în trapezarul de la mănăstirea Frumoasa, de lângă Iași și luați măsurile de pe urmă pentru ca să izbutească mișcarea de a doua zi. Dintre toți boierii sfetnici, Vasile Lupu grația cu mai mare foc și înțeția ura

adunărei asupra lui Alexandru Iliăș și a lui Baptiste Veleli. De odată, când Lupu făcea să răsune boltele înegrite de ani ale trapezarului, cu vocea lui răsunătoare, se deschide o ușuliță din fundul salei și apare o țigancă bătrână. . .

Toți boerii se îngroziră, creștând că sunt trădați, că erau spionați de oamenii domnesci.

Dar țigancă merge drept la Vasile Lupul și pironindu-și ochii asupra lui, ȓice :

— El este! Să trăesci Măria Ta! . . El e Vodă! . . O bucățică de pâne, Măria Ta. . .

Boierii se uită mirați la țigancă și la Lupul. Apoi mirărei succed simțiminte diverse:

— Auȓi! Lupul Domn! . . gândi unul.

— De ce el Domn și nu eȓ? cugetă altul. . .

— Va să ȓică noi să lucrăm, să ne punem în primejdie viața și el să se bucure de munca noastră? îsi ȓise al treilea.

Vasile Lupul înȓeleasă gândurile cari, ca fulgerul străbătuseră mintea boerimeii, dar el singur era înmărmurit sub impresiunea apariȓiunei.

— Boeri veliți, nu vă speriați, ȓise atunci părintele Varlaam egumenul mănăstirei, care, înȓeles cu căpităniile răscoalei, era și el de față, la sfătuire. — Nu vă speriați. Nu este

vre-o iscoadă Domnească, ci e o biată țigancă nebună. . . O țineam închisă, colo, în paraculis și am uitat să încuiu ușa din partea trapezarului. . .

— Nebună, nebună, gândi însă în fundul minței seale călugărul, dar prin buzele nebunilor de câte ori n'a eșit graiul de la Dumnezeu! . . .

Ceea-ce liniști deplin pe boieri fu vorba isteată a lui Vasile Lupul, care înțelese cugetul boerimei.

— De mine vă îngrijiți, boieri? ȕice Lupul? Deacă mâni isbutim, Domn va fi Barnoski, prietenul nostru, boiarul care se bucură de încrederea, de iubirea d-voastre.

II.

Se scie că răscoala isbuti. Alexandru Iliăș fu condus la hotare.

Se scie că poporul în turbarea lui se năpusti asupra lui Baptiste Veleli și-l măcelări. . .

Se mai spune de graiul netăcut al condeelor bătrâne, că din mulțimea răsculată cineva a asvêrlit în Vasile Lupul cu un os mare. . . Lucrul a fost dat pe socoteala unui rău chitaciul, care ar fi fost cercat să lovească cu

osul pe Alexandru Iliăș, cum îl scoteau boierii din Iași afară, ca să nu-l sfășie și pe el poporul, dar adevărul e că lovitura era îndreptată asupra lui Lupul, de către unul din boierii, care luaseră parte la sfătuirea din trapezarul mănăstirei.

III.

Lupu se ținu de jurământ: Barnoski veni din Polonia și el fu Domnul Moldovei. Boierii uitară vorba țigăncei nebune de la mănăstire. Dar câți-va ani după aceea, țeara întreagă și toată boierimea deteră Domnia lui Vasile Lupul.

Când cu mare alaiul Lupul era dus la biserica Sf. Nicolae, ca să-l ungă de Domnie, la ușa bisericeii, Lupul fu întâmpinat de *Țigancă nebună*. Era acum de tot bătrână și aproape făcută ghem de greutatea anilor.

— El este, Lupul Vodă!... *disse țigancă*... Boierul de la mănăstire.

Domnitorul își aminti cele întemplate cu atâția ani în urmă. Prevestitoareii seale de domnie, noul Domnitor îi dete din acea și toată îngrijirea, dăruindu-i case și vii lângă Iași. . .

Neamul țigăncei primi de la Vasile Lupul, carte de iertare din robie și la moartea țigăncei, moșteni toată averea ei: casa și via...

Până astăzi, tot dealul unde era via țigăncei, în apropiere de Iași, se chiamă : « *La nebuna* ».

Iași, 1890.

MOȘNENII DIN PLOESCI ȘI MIHAIU-VODĂ

Mihaiu-Vodă Viteazul hotărîse să înființeze oraș din satul moștenesc al Ploescilor. El chiâmă înainte-î pe Părcălabul satului și-i dice :

— Părcălabe, voiû să-mi vindeți satul, că am să fac târg în calea Ardealului, la eșitul Prahovei din munți.

— Mărite Doamne, Ploesceniî sunt moșneni oameni slobodî, oșteni credincioși ai Măriei Teale, și cum oșteni și oameni slobodî vor să rămână, ei sărută mâna Măriei Teale, dar nu-ți vînd moșia lor.

— 'Mi trebuie totuși moșia voastră, mă înțelegi Părcălabe!

— Păi nu 'ți-om da-o, Măria Ta!... Mare și puternic ești Mărite Doamne, dar dreptatea este puterea Măriei Teale. Și dreptatea este să ne lași nouă ce este al nostru...

Noi iobagi nu vrem să fim, și moșneanul ce se leapădă de ogorul său strămoșesc nu mai e om, ci rob. . . Noi vom rămâne *oamenii slobozi*, cu voia Măriei Teale! . .

Cât era el de strașnic MihaiŢ-Vodă, era însă și om drept. Deci își înghiți mânia, că nu i-se supuseră Ploescenii și se gândi cu de-a binele cum să-și ajungă scopul.

O lună după aceea MihaiŢ-Vodă chiamă iar pre *jupân* Părcălabul din Ploesci.

— Vă dau pământ îndoit pentru al vostru. . . Eacă am cumpărat moșia mare «*Băicoiul*», la o fugă de cal de la moșia voastră. . . Vă dau *Băicoiul* în schimb pentru ocina voastră. . . și rămâneți *oamenii slobozi* și credincioși. . .

— Să trăesci, Măria Ta! Așa primim! . . Nu pentru că Băicoiul o fi mai mare, dar pentru că noi ne ținem stepena de moșneni slobozi și Măria Ta, dăruiesc Țerei-Românesci un târg nou la pogorîtul prin plaiuri. . .

— Dă mâna 'ntr'a mea *jupân* Părcălab! Batem târgul? . .

Și târgul se făcu de atunci și-și păstră numele de moșnenie, numele de «*Ploesci*».

Ploescii din zilele noastre țin la *libertate*, dar au uitat de moșnenii săi, cari acum 297

anî îşi apărau pe a lor în contra celui mai vestit şi mai *voluntar*, — ca să nu ȳicem *despot* — din Domnii Țerei.

Dar cum vedeţi: «*sângele apă nu se face!*»

VLĂDICA DAT LA CIORI

Poporul român ese religios, dar nu sacrifică religiunii conștiința naționalității seale, când aceasta se deșteaptă.

Vedeți ce face femeea Macedo-Română chiar astăzi: ea e creștină, dar smulge barba popei grec, care nu lasă pe băieții de la școala românească se citească apostolul pe românește. . .

Era pe la 1792 domn în Moldova un Domn fanariot. Murind Mitropolitul țerei, Domnitorul socoti că ar putea urca pe tronul mitropolitan pe un călugăr grec, pe Iacob egumenul de la mănăstirea Bărnovski din Iași. Dar Divanul întreg se opuse, arătând Domnitorului că este legătură cu blestem de la Iacob Mitropolitul cel vestit, că nici o dată Mitropolit și Vlădică grec să nu fie în țeară.

N'avu ce face Vodă. Divanul cel mare al

țerei alese Mitropolit dintre Moldoveni, pe Episcopul de Huși, Leon. Dar grecul Iacob vîrșă comori în țeară și la Constantinopole și isbuti totuși să se impue țerei, ca Episcop de Huși. Moldovenii nu recunoscără pe simoniacul Episcop Iacob.

Prădăciunile ce acest Prelat venetic făcu în averea Episcopiei aŭ rămas de poveste. . .

Noroc că D-zeu nu 'l răbdă mult. . .

Sub cuvînt de a visita Eparhia, dar în realitate ca să aibă ocasiune de a aduna bani de la clerul eparchiei, Iacob plecă în escursiune. . .

Ajuns la Focșani se îmbolnăvi și muri, numai după câte-va luni de păstorie, seaŭ mai drept de pustiire a Episcopiei de Huși.

După obiceiul țerei, Iacob s'ar fi cuvenit să fie adus mort la scaunul său episcopal, și din el luat și dus cu evlavie la groapă, în biserica Episcopală. Dar poporul se opusă: el fu îngropat la o bisericuță de mahala din Focșani. . .

Ba peste noapte, o mână necunoscută (faptele poporului sunt anonime: el nu făptuesce ca individ, ci ca popor!) scoase cadavrul din mormînt și-l aruncă pe o șandrama să-l mănânce ciorile. . .

Dar cum Românul uită lesne răul ce i se face, după câte-va zile Vlădica cel simoniac fu cules după șandrama și îngropat, nu se scie unde, dar de sigur, în disprețul și ura națiunei române! . .

III.

VIAȚA IN TRECUR

SCANDALUL DIN 1800

Procesul Lucsandreî Caramanloaica. Judecata Divanului. O babă, care-și cumpără mire cu anune contract. Este ea lipsită de minte? Nunta în Bășica Neamțului, adică în primul mongol-fieriū înălțat în Bucurescî.

*

— Poznă mare cu dragostea, Archon Stolnice Nestor, ȕicea boerul Ștefan Văcărescu, marele vornic din Divanul lui Alexandru Moruz-Vodă, în Decemvrie 1800, suind scările care duc la Divanul domnesc, aședat în «*Curtea Gospod*», adică domnească, situată pe atunci la Dealul-Spirii, acolo unde astă-ȕi este Arsenalu.

— Așa ȕeă, răspunde vestitul divanist Nestor, poznă mare cu dragostea! O să judecăm astă-ȕi pricina cucoanei Lucsandra Caramanloaica.

Divanul se împluse de boeri. Erau de față banu Racoviță, marii logofeți Neculai și Grigorie Brâncoveanu, marii vornici Manolache Crețulescu, Scarlat Câmpineanu, Matei Fălcoianu și noul intrat în sală, Ștefan Văcărescu. La locul lor stăteau marele hatmar Caragea, marele vistier C. Filipescu, și clucerul Ioan Bălăceanu, lângă care luă loc stolnicul Nestor, cel care ținea «*Calemul*», ori, cum am țice, condeiul de redacțiune al Divanului.

Se judeca la 18 Decembre 1800, sub președința mitropolitului Dositei, o pricină, care agita de mai multe țile toate mahalalele Bucureștilor, dar mai ales pe «*jupînesele*», cari nu-și mai sciau de rostul anilor vieții, sfădite cu călindarul, cum se sfădesc cu dînsul femeile cât trec dincolo de 30 de ani.

*

— Elei, soro, o să ia polcovnicul Iordache, greul ăla Frumos, căruia de abia îi mijesce mustața pe cucoana Lucsandra cea cu părul alb ca lîna și sbîrcită ca o lămîie stoarsă?

— Și de ce nu? Unde cucoana Lucsandra are de trei ori vîrsta polcovnicului? D'apoi dragostea cu tovarășie de galbeni dă la rindea

sbîrcelele și văpaia ei pârguesce fața bêtână...

— De rumenă, rumenă, dar rumen e și mărul sbîrcit când îl cocî sub spuză.

— Da ce-î mai rău e, că se svonesce, cum-că fratele coanei Lucsandra aŭ tras'o în judecata Divanului pe soră-sa ca s'o împedece d'a se mărita.

— Ce mai căsătorie! Polcovnicul e de două ori mai tîner decît șătrarul Răducanu, fratele mai mic al miresei.

— Păi-ce! polcovnicul nu din dragoste ia pe cucoana Lucsandra... Dînsa îl *cumpără*: i-a dat «*sinet*» la mână să-î rămăe lui averea ei, sinet întărit cu multe mărturii de boieri.

— Auđi poznă!

*

Cam așa mergea vestea din gură de muiere, în gură de muiere, — ce mai telegraf ori agenție Havas! — în săptămâna cea din urmă a postului crăciunului din 1800.

De față cu mitropolitul Dositeiŭ, precum mai sus ȑiserăm, Divanul judecă reclamațiunea Șătrarului Răducanu, carele pretindea, că soru-sa coana Lucsandra era *lipsită de minte*

și că deci nu putea contracta matrimoniul proiectat.

Divanul, prin condeiuul stolnicului Nestor, hotărî ast-fel judecata :

«Lucsandra Caramanloaica venind la noi ne-aû arătat, că voiesce să se căsătorească după un polcovnic, Iordache  arigr deanu  i pentru căci ea se află *trecută în v rst *  i el mult mai mic dec t d nsa, *s'a  aședat între ei* cu deosebit *engrafa* (contract), ca după sf r itul ei să r m e el clironom pe toate r masurile ei *c ut ndu-i  i sufletul* cu pomenire polcovnic  i cercet ndu-l de aceasta, asemenea a  arătat că *s'a  învoit*  i vrea s'o ia întru căsătorie.

Dumnealui   traru Răducanu sim ind de aceasta, prin jalbă areat  Măriei-Tale, că soru-sa este *lip-sită de minte*, rug ndu-se să fie poprit  de a se cununa după acest Iordache, *cu cuv nt că este prea t n r  i ea este prea b tr n *  i să se or nduiasc  avutul ei sub epitropie.

Luminate Doamne, această Lucsandr  ne este sciut , că a  ținut un bărbat  i de c nd a rămas văduvă *prea ur t  petrecere de vie uire a avut* ; acum că voiesce a se părăsi de netrebnic i, să nu mai păcătuiască cu unul  i cu altul,  i a- i îndrepta vie uirea  i să- i ia bărbat cu cununie *dupe lege*, învoindu-se am ndou  fără nici o silă sea  nevoie, nu o putem împedeca ; dar că este în mai mare v rst  de c t d nsul, asemenea  mp recher  nepotrivite la v rst  s'a  mai  nt mplat

și la alții; și de aceasta nu lipsim a însciința Măriei Tale».

1800, Decembre 18.

Domnitorul Alexandru Moruz aprobă sentința Divanului, deși cu oare-care rezervă tăcută, căci se mărginesce a dice: «Pentru cununia lor, *de vreme ce Prea sfințitul mitropolit, Arhiereul locului îi sloboade*, nici Domnia nu îi opresce a se cununa»¹⁾.

Cum nu erau să fie fericite tomnaticele vędane, când ast-fel se deslega cestiunea cu-coanei Lucsandra? ce mai făclii de ceară albă aședară în iarna anului 1800—1801, vędanele prea coapte, la iconostasul sfântului Nicolae!

Dar adecă astă-đi nu se repetă micul scandal de la 1800? . . . Despre «*astă-đi*» însă e treaba «*Vieței*»²⁾, iar nu a povestirei mele.

*

De sigur că însurățeii mei de după crăciunul din 1800, jupîneasa Lucsandra și pol-

---

¹⁾ Extras din Cod. 43 fila 229 Verso, la arh. Statuluŷ.

²⁾ Acest articol și unele din cele carŷ urmează aŷ fost publicate în jurnalul «*Vieața*» în 1894.

covnicul Iordache, n'aŭ făcut călătoria de nuntă în «băşica neamţului».

Ce era «băşica neamţului»? . . Era primul *balon Mongolfier* ridicat în Bucureşti la începutul secolului nostru. Ne spune aceasta o informaţiune după filele unui ceaslov, dicând: «Să se scie când aŭ făcut comedii aci în ţeara românească şi s'a ridicat o băşică cu un neamţ într'ênsa, de aŭ cădut la Dudeschi».

E probabil că la «băşica neamţului» o fi rîvnit să-şi ia sborul în ea şi polcovnicul Iordache ca să scape de tînăra lui soţie. Ba e mai probabil încă, că ar fi dat un bun bacşis neamţului să ia pe coana Lucsandra în băşică şi să se tot ducă, destul să-i rămână lui averea ei.

Scandalul cu comisarul Florea Barbu din Argeș

Iată cum ne relatează *reporterul* nostru acest scandal întâmplat în **28 Decembre, 1794**, la Curtea de Argeș, orașelul cel vestit prin mănăstirea fără de seamăn frumoasă a lui Neagoe Vodă :

Pe ulița Domnească. Cine nu cunoaște ulița Domnească de la Curtea de Argeș?

De la biserica cea din cărămiđi zmălțuite, a lui Radu Negru Vodă și pe sub coasta dealului, unde se resfață rămășițele din vechia biserică catolică, zidită de Doamna descălătorului țerei, se întinde tot spre vale, până în pâriu, *Ulița Domnească*. De amîndouă părțile locuri virane, în care poposesc țeranî cu carele lor, în jurul a cîte un puț cu cruce și ghizdele orî colac de peatră, lîngă care prevederea creștină a aședat un trunchiū de pom scobit,

pentru adăparea vitelor. Cât vezi cu ochii mormane de gunoae amestecate cu bolovanî de toată mărimea aduși din deal de șivoele răpești când plouă.

Ici-colea câte-va sute de case, cari toate întorc spetele spre meață-noapte, avînd în față o grădiniță cu câte-va straturi de flori: lemnul-Domnului, călapăr, floarea-soarelui, vîzdoage ca nasturii de aur, câte-va tufe de coacăză și de trandafiri pentru dulceți, iar fundul curții prefăcut în livadă de pruni, mari și mici.

Toate casele se par durate de același maiștru, toate seamănă una cu alta; din bîrne seaă vălătuci, părății strălucesc de albeața varului, întins în fie-care sâmbătă, de gospodine peste lutul care se adauge pături-pături, din an în an, din pasci în pasci, peste bîrne și vălătuci. Albeața varului face să răsară și mai fantastice arabescurile și ghiveciurile cu flori care zadarnic le-ai căuta în natură și cu care, în vâpsele bătătoare la ochi, se întrec gospodinele a și împodobi bîrnele caselor și ferestrele. Câte un tîrnaț care ocolesce casa, afară din partea despre nord, sprijinind streșina pe stîlpi, când de lemn, cu pretenție de sculptură, când și ei îmbrăcați

în lut și văruiți, și legați între ei prin parmaclîcul tăiat *à jour* al cerdacului, dă și mai multă asemănare între ele acestor case de boierinași, mazîli și feciori de neamuri.

Aceste case ale *nobilimei* argeșene se mai despart între ele prin un număr de prăvălii și hanuri. Se cunosc prăvăliile după tarabele cari se întind în stradă, încărcate cu albiș mici pline cu lulele roșii, cremene și amnare, năut, stafide, alune turcesci, roșcove, băcan roș, făină de porumb, cîteva pâni și jîmble. De ștreșina prăvăliei, care înaintează mult, atîrnă cercuri, unele cu coase, formînd ciudate coroane de oțel, altele răsfățînd și clătînd după vînturi lumînări de sevă nodoroase, cari la raza soarelui se lustruesc și se *înduioșează* și sunt gata a dărui trecătorilor cîte vr'o picătură din propriul lor trup!..

Printre prăvălii, ici-colea cîte un han, care se deosebesce prin aceea că este mai 'nalt, popoțat pe o pivniță și că la poarta curții stă, ademenitor grăind călătorilor obosiți, atîrnat pe o înaltă prăjină, cercul cu fîn și cu sticla cu apă roșă, cari constituiesc semnul că acolo este loc de găzduire... și de băutură.

În mijlocul acestei ulițe, pe care s'a însărcinat șivoele munților să o paveze cărînd și îngrămădind în ea prund și bolovanî, alaltăieri, în ȕi de bîlcîu, cogemete slujbaș domnesc, Florea, fiul diaconului Barbu, *comisar în județul Argeș*, preâmbla în rîsul și chiotele bîlcîului, aproape despoiată, pe un cal șchiop, pe nevasta sa *Smaranda*, fiica lui Cincă fost polcovnic în Vâlcea.

— Da ce-î boerule? întrebă părintele *Indoială*, duhovnicul de la mănăstire; de ce'ți batjocoresci așa muierea?

— Cine, ce treabă are cu muierea mea? răspunde Florea, ridicând un număr de cruci bieatei femeî, care ca să nu o mai vadă creștinîi, își trăsese cât putuse mai mult peste ochi, tulpanul galben care-î îmbrobodea capul.

— Da, bine, omule, deacă ȕi-a greșit ceva muierea, du-te cu ea la judecată, dar nu o necinsti prin bîlcîu...

*

La părintele vlădica. Protopopul Dănăilă tocmai ieșind din *bolta* lui Kir Stavridi grecul, unica prăvălie de cărămidă din Argeș, unde era pelinul cel mai bun, văzu scena groaznică de mai sus și cu *volnicia* ce-î dădea

rangul seŭ bisericesc, ajutat și de câți-va creștini, apucă calul de frîu și el de o parte, și Florea de cea-l-altă, înconjuțați de lumea care ȑicea: *aferim*, întoarse calul în direcțiunea mănăstirei.

Mai mult moartă, biata Smaranda adusă înaintea episcopului, povesti cele întîmplate:

«Sunt abia două săptămâni de cînd tată-meu Cincă, polcovnicul din Vâlcea, m'aŭ dat după *dumnilui*... De a doua ȑi după cununie m'a băgat în lanț de gât și în fiare și așa m'a ținut 10 ȑile bătîndu-mă în toate ȑilele pe moarte, ca pe hoți; ba încă luând pușca din cuiu a îndreptat-o asupra mea poruncindu-mi să-i spun *vre-un nume de om cu care aș fi păcătuit*. Cocoșul era tras, pușca încărcată cu aliciuri de lup, cînd mă întreba de n'am iubit pe Mihai Goșa; cînd am audit țăcănind cocoșul puscei, îngrozită, mi s'a făcut negru înaintea ochilor și am dat din cap. Dumnealui a luat mișcarea mea din cap drept răspuns la mărturisire și atunci iar m'a bătut și despoindu-mă de haine, cu hule și vorbe proaste m'a pus pe calul cel șchiop, ce m'a făcut de rîsul tîrgului...» Și plînsul podidi pe sîrmana femeie.

Judecata la București. Astăzi la **28 Decembre 1794** Florea și cu Smaranda au fost înfățișați la judecata Mitropolitului țerei și a divanului Domnesc.

— Ce treabă mai aveți cu mine? ȋdice semeț Florea, către Veliȋii (marii) boeri. M'am împăcat cu socru, i-am dat 500 lei și zapis (învoială), la mâna Smarandei, că ne-am despărțit și ni-i desfăcută cununia și că ea se poate mărita cu cine vrea și eu de asemenea.

Numai doctrina aceasta socialistă nu avu ascultare, acum o sută de ani, și domnitorul Alexandru Moruz, împreună cu Metropolitul Filaret declarară, că *«învoirea făcută de despărțire între ei fiind împotriva pravilei nu o primim, că se cade o parte ori alta să se pedepsească, iar nu ca cum n'ar fi fost cununia după lege, să-și dea aceia voie de isnoavă unul altuia d'nsurat, ci Florea ca unul ce este vrednic de mare pedeapsă și de gloabă, după vina lui, găsim cu cale ca să dea ia Cutia de milostenie tal. 500, adecă: cinci sute și de vreme că nici într'un chip nu vru a-și primi soȋia, găsim cu cale ca să-i împlinească toată zestrea după foaea ce vȋdurăm la mâna lui, și încă să mai dea de la sine pe jumătate cât taie foaia de zestre pentru caznele*

*și necinstea ce i-añ făcut, fiind om cu chi-
vernisală, apoi să șadă deosebiți, ca să se
veadă urmările și ale unuia și ale altuia,
câtă-va vreme, și când nu se vor uni a se lua
earăși în locuință, atunci li se va face hotă-
rîrea cea desăvîrșită».*

PETRECERE LA CURTE

La 20 Ianuarie 1798 o să fie o mare petrecere la curtea M. Sale, în onoarea noului sosit oaspe a M. Sale, Luminăția sa Cuciuk-Husein, marele admiral, orî Căpitan-pașa al împărăției turcesci.

Ilustrul oaspe trase în gazdă chiar la palat împreună cu o parte din numeroasa lui suită.

Pregătirile serbărilor. La bucătărie este mijloc minunat să-ți dai seama de ce va fi o serbare.

Suntem în fața unei vetre de o întindere, ce, cu deprinderile noastre de astăzi, nici nu ne-o mai putem închipui. Vatra e aciuită sub un coș tot așa de larg ca dînsa și puțin micșorându-se numai când ese deasupra acoperământului casei. La distanță ți se pare nu un coș, ci un turn cu metereze, căci de toate părțile sunt făcute tăieturi sau găuri în acest turn

pentru ca să poată eși fumul, deasupra fiind acoperit, pentru că altminterlea, din cauza marelă largimă a coșului, ploaia și zăpada ar putea inunda vatra și cuhnia.

Marea cameră în care se înalță monumentală vatră cu coșul sprijinit de stâlpi de fer, adornat pe pripiciul lui, cu linguri de lemn, strecurători, site . . . , este un adevărat roiă de oameni. Primul bucătar, Baș-bucătar, însoțit de al doilea, de al treilea și de toate ajutoarele sale, ocupă mesele, dealungul păreților și lângă trunchiul de tăiat carnea, o imensă tulpină de pom, lungă de un stîngen, tulpina unui pom secular care din cauza diametrului său, oferă, culcat la pămînt, înălțimea unei mese. Tîmplarul n'a avut altă treabă de făcut la această masă uriașă, de cât să-i ciopească partea superioară spre a-i da o suprafață plană.

Numeroși țigani și țigance furnică prin bucătărie. Unii freacă tingiri mari cât căldările de rachiū, alții pisează în piulițe de lemn ori de aramă, felurite condimente pentru bucate; aștia dogoriți la față, roșii ca sfecla, întorc la vatră deasupra unor căpițe de jeratic, pe care sfîrșie grăsimăa cădîndă, frigări cu buturi întregi, ba cu berbeci întregi întorși. Femeile

caută de vasele care fierb în clocot, să nu dea în foc, ori ajută la Baș-bucătar să întindă aluături de plăcinte, când nu sunt ocupate a spăla sutele de talere de argint, cari peste o clipă vor împodobi masa domnească.

În lumea aceasta culinară, care se agită cu sgomot și vorbă de clacă, pe dinaintea piramidelor de victualii de care sunt pline mesele, așteptându-și rëndul să fie băgate prin vasele din vatră, trebuie să aibă Baș-bucătarul un adevărat geniū de comandant, ca să ajungă la bun rezultat.

Nu-i vorbă că la ordinele lui Chir Iane Zarnacadea (așa se numesce primul bucătar) stă vătavul de țigani cu biciul pe umăr, gata la cel mai mic semn al comandantului din cuhnie, să croiască pe țiganii ori țigăncile leneși ori guralivi. Chir Iane Zarnacadea îngrijește de *partea subțire* din isvodul de bucate. De fripturi și de bucatele cu zeamă îngrijesc ajutoarele lui.

După mulțimea bucatelor și după cătățimea lor, poți să știi că pe ziua aceasta de 20 Ianuarie, o să fie la curte masă mare de sute de persoane.

De aceea și Baș-bucătarul a închipuit un

isvod de bucate, de-ți vine apa la gură numai cetindu-l...

Ean ascultați.

Mezelicuri: icre proaspete, salată de icre bătute cu miez de pâne albă în unt-de-lemn. Lacherdă și batoguri, rotogoale de salam diu Sibiū, salată de țiri prăjiți în para focului, gătiți cu pătrunjel verde, tăiat subțire ca tutunul și neclăiți în unt-de-lemn, ca nisce petre scumpe lucitoare pe mitra Mitropolitului.

Urmează apoi *potroace*: de curcan, borșuri de zeamă de varță cu perișoare de pulpă de căprioară și orez pisat. Apoi *iahnele* înnotând în cerviciuri, sarmale de pept de curcan, gălusci de grisă împănate cu cuișoare... apoi *plăchi* de orez cu găscă la *sahan*, adecă la tavă, rumenită în coptor și împodobite cu ardei roșii. Dar *cușchebapurile*, ciulamalele de pasere și de vînături, înnotând în smîntînă?

Sunt pe vatra lui Chir Iane Zarnacadea destule bucate pentru a uide un regiment întreg de stomacuri moderne.

Voinicii meseni de la 20 Ianuarie 1798, cari după ce au să îngurgiteze cele mai de sus enumerate vor mai găsi loc și pentru pilafurile, baclavalele, halvalele, sarailiile, ali-vencele pe frunze de știr, plăcinte cu poa-

lele în brîu, halibiurile cu flori de scortîșoară, bohacele și mai ales zaharicalele, în care Chir lane este neîntrecut !

După visita noastră la bucătărie, putem înțelege ce «*chiulhan*», ce chef mare o să fie, pe boerime astă-ți la 10 Ianuarie, la curte.

*

La Curte. — M. S. domnitorul Hangeri, în dimineața zilei de 20 Ianuarie, grația în Divanul mic cu marele logofet al obiceiurilor, Matei Fălcoianul, care sta în picioare respectos.

— Boerule vornice, Luminăția Sa Căpitan-pașa poruncesce ca boerii poștiți la masă să vină cu nevestele lor. Să li se trimeată *pitace* (porunci) să fie întocmai următori.

Principalii boeri cari compuneaă, cum am dice astă-ți ministerul, erau: N. Brâncoveanu Basarab, marele logofet de țeara de sus, Dumitru Racoviță, mare ban; Manolache Crețulescu, mare vornic de țara de sus; Scarlat Ghica, mare vistier; Ioan Damaris, mare vornic de țeara de jos; Radu Golescu, mare vornic al obștirilor; Ștefan Văcărescu, mare logofet de țeara de jos; Iordache Suțu, mare hatman; Mavrocordat, mare spătar; Radu Slătineanu,

mare vornic al treilea . . . Nu mai înșir boerimea de curte și de lavițe ! . .

— Dar bine, Măria Ta, cum o să-și aducă boerii muierile la o masă de turci? Cât îi lumea și pământul, soțiile noastre nu vor primi să trecă din haremul doamnei Măriei Tale printre mulțimea de turci poștiți la masă domnească.

— Dar ce ne facem? Căpitan-pașa vrea numai decât . . .

Matei Fălcoianu stete puțin pe gânduri.

— Las pe mine, Măria Ta: vor veni toți boerii cu . . . jupînesele lor.

Fața lui Hangeri se însenină, de unde un moment înainte era mohorâtă, prevădând refuzul boerilor de a împlini voia ilustrului său oaspe.

— Totuși eșind din Divanul mic, murmură în sine: «o să ȋic că doamna Ruxandra ¹⁾ este *zaiifă* (bolnavă) și de aceea nu poate să stea și ea cu musafirii la ospet».

*

La marele ban Racoviță. — În cameră de primire a primului boer din divan sunt adunați

---

¹⁾ Doamna Ruxandra a lui Hangeri-Vodă era din familia Ghica.

mai toți boerii divaniști. Curtea caselor e plină de cai înșelați ținuți de căpăstru, bătuți cu țințe de argint, de arnăuți și delii boeresci, cum și de câte-va butce ale boerilor mai bătrâni.

Cari cu picioarele sumese turcesce pe divanuri, învârtind mătânii de chihlimbar și de odogaciū, cari în picioare, privind indiferent pe la ferestre, boierii stăteau tăcuți, așteptând, pare-mi-se, pe cine-va, seaū șoptind între ei, ridicând buzele după imameaua ciubucului pentru a soarbe din filigeanul de cafea, seaū pentru a-și comunica aproape la ureche cugetarea, ori simțirea lor.

Când boerul Matei Fălcoianul intră, mișcarea ce se produse între boerimea adunată, probă că el era cel așteptat.

— Ce veste *arhonda*? ¹⁾ întrebă marele ban Racoviță.

— Veste rea, boeri D-voastre. M. Sa poruncesce să nu mergem singuri astă-đi la petrecerile ce le dă în spătăria mare în cinstea lui căpitan-pașa, ci să ne aducem și jupînesele.

— Să aducem jupînesele noastre? strigară aproape într'un glas toți boerii indignați.

---

¹⁾ Titlu cu care se tratau între ei boerii.

— Nu-î destul că nu scim de vom eşi teferi noi boerii, acum să ne aducem muierile între turcime ?

Se făcu un moment o tăcere în care observatorul ar fi măsurat toată grija mare ce cuprinsese sufletele boerilor. Ei acum nu mai fumaū, feligianul era uitat la o parte în zarful său minunat . . . Boerii mai tineri scrutaū cu ochii pătrunđători căutătura celor mai bătrâni.

— Ce-î de făcut ? Ńise rupēnd tăcerea marele logofēt Stefan Văcărescu.

— Nu duceţi nici o grijă, boeri D-voastră ; am găsit mijlocul să împlinim porunca lui Vodă şi jupînesele noastre să stea acasă.

La aceste vorbe ale lui Matei Fălcoianu, boerii se făcură roată în jurul marelui logofēt al obiceiurilor.

— Cum aşa ?

— Spune curēnd !

— Grăbesce, arhonda !

Intrebările curg ploaie.

— Turcul voesce să ne vadă muierile noastre . . . Le-om duce, adaugă a Ńice Fălcoianu rîdēnd . . . Vom duce turcului . . . *fete frumoase*, celetnice de la hanul Şerban-Vodă şi de prin mahalale, îmbrăcate în haine de ale muierilor noastre . . .

Un hohot homeric răsună în cameră.

— Bre, scii că născocirea e bună, țise Ioan Damaris.

— Minunată ! exclamă tînărul vornic al treilea, Slătineanu. Nostim lucru să ai de muiere *pentru o jumătate di și o noapte, la petrecere, pre . . . o celetnică.*

Observațiunea tînărului Don Juan, de sigur o făcură în taina sufletului mai mulți bătrâni sfetnici ai lui Hangeri, cari simțiră nu sciū ce fior, ca în vremea tinereței, șerpuiind prin tot corpul lor.

*

La vremea mesei.— La orele 7 și jumătate turcești, adecă la *1 și jumătate europenesce*, dealungul stradei Mihai-Vodă, butcele (trăsurile închise), cu roți văpsite în culori țipătoare, se țineaū șir, îndrumându-se spre *Curtea domnească*, cea nouă, printre două rînduri de privitori și de prăvălii cu tarabe încălcând linia stradei, pline de marfă de băcănie și de căldărărie, de bărbieri cu peschire atârinate deasupra ușilor, de putini cu păcură de uns osiile și carâmbii cismelor țărănesci, de boiangerii uscându-și bumbacul ori lână văpsită pe prăjini de semăna la distanță ca niște

drapele multicolore. . . Ici-colea câte o brașovenie, prăvălie mai simandicoasă, și câte un han, de departe designat prin prăjina naltă de la poartă, purtând cercul cu fîn și cu garafa cu apă colorată ros. *Respântiașii* (sergenții), cu biciul pe umăr, dau în lături ca-rele țărănesci, croind când în boii de la care, când în țărani ce-i mîna :

— In lături, mă țopârlane, că trec boierii. . .

Treceau boierii cu . . . *jupînesele* lor gătite spilcă, legănați așa de violent pe perinile butcei cu rezoare, nalte rotunde ca o jumătate de roată de moară, prin hopurile pavelei stricate, că bălăbănea capetele lor simandicoase într'un ritm epileptic, desordonat, pe când vizitiul și arnăutul făceau adevărate minuni de equilibristică ca să se țină unul pe capră, cel-l-alt în coada butcei.

Toate aceste butce intrau, una după alta, în vasta curte a *palatului domnesc*, aședat acum o sută de ani la *Dealul-Spirei*, acolo unde se află astă-ăzi arsenalul, pe atunci tocmai la *capătul* Bucurescilor, între mari și numeroase livezi și vii.

*

In curtea palatului. — Aci cântau neîntrerupt, de rînd, când *meterhaneaua* (musica turcească)

cu fluerașe țirliitoare, amestecate cu zăngănitul talerelor de aramă și a câte-va dărăbane, când bucimașii, sirmacii și cimpoerii breslelor (corporațiunilor, cetelor) agiesc (ale poliției) și spătăresc (ale armatei). Delii și neferii erau înșirați de la poarta *Gospod* (domnească) până în vârful scării principale, ce ducea la spătăria cea mare, la sala Tronului, toți cu un arsenal de pistoale și iatagane în brîul cel cu paf-tale largi de metal, strălucind la raza soarelui și în uniformă de țile mari, cu fermenene înmuiate în fireturi și arniciuri de vipusci, cu mînicile dulamei atîrnate până la pămînt, de stofe vii colorate, cu cialmale vîrgate seaă cu căciule-calpace de blană de oaie, înalte, țepene, cu moțuri și cu țartamuri de asemenea atîrnate de la moțul cascei la umrêul stîng.

Prin acest *spalir* înainta, prin curte, la pasul cailor, butcele boieresci, una după alta. Arnăutul săria din coada butcei, deschidea porțița trăsuri în pragul scării și boierul și jupîneasa erau primiți aci de al doilea cămăraș, de portarul al doilea ajutat de copii-de-casă (paji) în haine roșii. Acești slujbași domnești duceau de subsuori pe boeri și jupînese până în vârful scării la catul întăi

al palatului, unde oaspeții erau primiți de Portar-Bașa, de primul cămăraș și de postelniceii de toată treapta. Oaspeții erau introduși, boerii în spătăria mare, iar jupînesele, la privirea cărora toți slujbașii curței abia își stăpâniră mirarea, erau conduse la Harem, adică la apartamentul doamnei, după porunca dată de boierul Matei Fălcoianu.

*

Ospățul. — Când lungile coridoare ale palatului resunară de apelurile slujbașilor pentru ca să se dea bucatele la masa domnească, întinsă în Divanul cel mare, Hangeri-Vodă, cât de Vodă era, ajutat de marele Ban Racoviță, luă de subsuori pe luminăția sa Cuciuc-Husein-Pașa și se îndrumară spre camera ospățului, precedați de marele postelnic și de 12 copii de casă cu bastoane de argint, și de șease frumoase fetițe mergînd de a îndaratelele și agitînd cățui de argint din cari gâlgăia fum de odogaci și de chinbar, aceste precedate și ele de alte 6 fetițe, agitînd și ele stropitori cu apă de flori.

— Să poștească boierii și *jupînesele*, dise Vodă lui Matei Fălcoianu, care aștepta înalții

caspeți la ușile larg deschise ale camerei de ospet.

După ce Vodă aședă în capul mesei pe Cuciuc-Husein-Pașa și el însuși luă locul în cel alt cap al mesei, începură a intra în sofragerie boerimea cu jupînesele, unul după altul, după rangul fie-căruia. Matei Fălcoianu designa fie-căreia părechi locul, la care ajungeau numai trecând, cu mari închinăciuni și încovăeli de șira spinărei, pe dinaintea Pașalei.

Hangeri, cu inima mică cât o gămălie de ac, ca să nu simță cumva Husein Pașa, de *tertîpul* cu *jupînesele*, se uită și el cu emoțiune și mirare, ba une-orî cu plăcere . . . la defileul improvizatelor boieroaice. Acestea, nedeprinse cu hainele scumpe și zorzoanele ce le atârna pe cap, pe gât, pe tot corpul, erau de o stângăcie care speria pe Vodă, dar care trecu nebăgată în seamă de Pașa și de agalele turci, cări luară loc la ospet.

Lângă pașa fură aședate . . . nevasta de ocaziune a marelui Ban, — o muiere coz — și a marelui logofet Nicolae Brâncoveanu — un cap minunat de unguroaică . . . Lângă fie care Aga din suita amiralului câte două jupînese luară scaun. Ici colo se nimeri și câte una la dreapta orî la stînga vre-unui boier. . .

Ce haz făceau cei-l-alți boieri privind pe colegul lor, și făcându-i semne cu coada ochiului ! . . .

Dăduse istețul boier Matei Fălcoianu tuturor . . . jupîneselor, din nou povățuire : ce să țină, ce să nu grăească, cum să se poarte la masă, că de aceea le și introdusese mai întâiu singure fără de boerii . . . lor, în haremul Doamnei. Ba acolo, chiar și Măria Sa Doamna Roxandra Hangeri le mai inspectase toaleta și le mai potrivise ale zorzoane cu care le împodobiseră adevăratele cocoane. Dar de geaba caznă, boerul Fălcoianu : biete *celetnice* și fete de la mahala, cât intrară în sala ospetului olbară cu ochii și cât pe aci să scoată exclamațiuni care de care mai poznașe la priveliștea bogățiilor salei și a mesei. Noroc că istețul Fălcoianu poruncise lăutarilor să cânte . . . Sgomotul acestora acoperi câte-va exclamațiuni ce nu putură fi oprite . . .

— Numai de nu s'ar chirchili (îmbăta) ținse Vodă la urechea lui Vel-Cupariu . . . Veți să le toarne mai cu economie, că te trezesci că s'apucă de pozne . . .

*

Nu am de gând să descriu ospetul. Destul

că Paşa cel mare şi agalele lui făcură onoare la toate bucatele lui Iane Zarnacadea, şi între un fel şi altul de bucate, aveau de *inglingea* (amuzament) privirea la frumoasele jupînese, ba, la soroace, tot mai dese, le şi mângăieau cu mâna pe la spate... Marele Amiral de câte ori îşi permitea asemenea intimităţi, îşi manifesta tot mai mult satisfacţiunea lui, netezindu-şi barba şi zicînd: «Pechi ! pechi !» (Bine, bine !) cu o căutătură prietenească îndreptată spre Hangeri.

Lăutarii — două tarafuri — cântău, acum manele turcesci, acum viersuri de lume, multe de ale răposatului Enache Văcărescu şi de ale lui Alecu Văcărescu... Sgomotul talerelor de metal şi al tacâmurilor, foşnitul adietor al coşilor de păun agitate de 12 fete la spetele principalilor turci şi ale lui Vodă, gâl găitul vinului de Drăgăşani, de Deal, de Malvazie, — care cu toată supărarea lui Mahomet, curgea gârlă în cupele oaspeţilor şi turci şi creştini, de nu mai pridideau cu turnatul toţi paharniceii, cuparii mari şi mici şi arnăuţimea ; mirosul aromatelor din bucate, făcură curînd o atmosferă în care simţurile adormite se deşteaptă, ba se exaltă, iar mintea se acopere cu un vîl tot mai gros...

Ce vreți să facă agalele și Marele Amiral în așa atmosferă, după ce chiar din boerii divaniți începură — la urma urmei — a cam ciupi de mijloc pe vecinele... jupînese și a le șopti la ureche vorbe, care, de!... nu 'mi-ți cere mie să vi le mai înșir aci!

Mai bine să-i lăsăm să se scoale de la masă, după sănătățile închinat cu «bine te-am găsit!» — de Vodă pentru Marele Amiral și pentru toți turcii de față, ba și cei viitori.

După masă. — În sala cea mare a spătăriei, în fața tronurilor lui Vodă și al Doamnei, aședate în fund și umbrite de cele două tuiuri cu coți de cal, staū acum grupați după rang, pe divanuri și lavițe acoperite cu postav roș, turcii, Amiralul, Vodă, boerii. Turcii nu aū lăsat de pe lângă dînșii... *boieroaicele*, și câte din ele aū rămas făr' de turc staū pe lângă unii din boieri. Câte guri bărbătești atâtea ciubuce învăluind în nori de fum albăstriu lumea; feligianele cu cafea fumegă, lăutarii cântă, pe când un scamator neamț pripășit de câte-va zile prin București, în mijlocul salei, pe o frumoasă scoarță (velință) de anadol, își bagă pe gură o sabie, scoate panglici pe nas,

mănâncă jăratec din cățuele fetelor afumătoare, se dă de-a-tumba ca o stîrlează. . . După scamator, adunarea admiră pehlivanii turci, din *Enderne* (Andrianopole) făcînd ghidușii, tururi, și după ei *dicetori* spunînd mîndre graiuri din lumea largă. . .

Urmează apoi danțurile. . . Turcii nu danțează, dar Pașa a poruncit să danțeze boierii cu . . . jupnîsele lor, și marele Amiral și toți turcii strigă : *aferim!* neluându-și ochii de la jupînese, care se încovoae în ritmul muzicii ca nisce hurii din paradisul lui Mahomet.

Nu numai boerii mai tineri, dar și cei mai coptuți încă încing hore, bătute, zamparale grecesci, ba și valsuri învățate din vremea ocupațiunei țerei de nemți și, când obosesc, scot grațios năframele din pastelele de argint bătute cu petre nestimate ale dănțuitoarelor lor, de-și șterg nădușeala după frunte și nu se știe deacă voind a pune la loc naframa în colanul femeilor, mâna boierilor nemerește tocmai la colan, ori se rătăcește în cale, împiedicată și de relief peptului. . .

Și ținu danțul, până noaptea, târziu, și iar începu ospetul și iar curseră ca la scocul morei vinurile chilimbării și roșe ca buzele fetelor și malvazia îmbătătoare și vutcile bálane

și vișinaturile rumeioare ca obrajii jupî-
neselor învăpăiate de danț, de plăcere, la
lumina a sute de făclii de ceară albă din
cherhaneaua (fabrica) privilegiată a episcopiei
de Rîmnic ¹⁾.

Pe ferestre străbate o lumină și mai mare
de cât cea din policandre și de la sfeșnicile
de argint aședate pe sfeșnicare prin colțurile
sălei. E lumina de la masalale și de la cia-
unele cu păcură, ce ard în curte și pe zidu-
rile ei. Această lumină neegală valța și dînsa
prin vasta sală, poleind oameni și lucruri în
mod fantastic, dîndu-le realț, așa că priveliștea
sălei ar fi amintit unui archeolog o veche
șcenă *de orgie Romană*.

Și orgie era ! ..

Orgia avea să se termine prin numeroasele
camere ale palatului, punînd pecetea desfrâ-
nării asupra petrecerii de la curtea domnească
de acum o sută ani ! ..

*

 In etacul adevăratelor jupînese. — La lu-
mina slabă a candeliei arđînd la iconostas,

¹⁾ Această prima fabrică de lumînări de ceară albă era pe lo-
cul Metohului Episcopiei de Rîmnic, acolo unde astăzi este gră-
dina Ateneului.

unde strălucesce ferecătura de argint a icoanelor, între care nu lipsesce icoana *hramului*, adică a patronului ce și-a ales boierul la căsătorie, jupînesele marilor *divaniți*, așteaptă, așteaptă, așteaptă pe soții lor, agitate de nerăbdare și grijă sub plapome de atlas în coloare deschisă, cu capul îmbrobodit într'un tulpă alb cu bibiluri, care face un minunat cadru capului și părului lor negru împletit în coadă ca o diademă peste tulpă.

Dar boierul nu vine . . . jumătate din *crivat* rămâne neocupat întreaga noapte . . .

— Numai acum s'a sfârșit ospetul ? întreabă cucoana pe «Dumnealui» care sosesce abia la ora când clopotul de la biserica vecină trage de *polieleu*.

— Uite, numai acum s'a sfârșit . . . uf ! ce belea pe boerime ! . . .

Așa răspund, intrând în etacurile *adeverate-lor lor* cucoane, cei mai mulți din *divaniți*, dar unii din ei mai adaug în mintea lor : nostimă muieră ! . . o s'o mai ved ! . .

La cahveneaua lui Chir Panaiot, de la poarta curței vechi.

Chir Panaiot către celetnică : Nu ți-e rușine ! acum te întorci a casă ?

— Ei jupîne și D-ta ! .. Par'că cu turcii și cu boerii faci cum vrei ! .. Toată noaptea...

— Te dau afară ! urlă cafegiul.

— Carnacsi ! nu striga așa tare, că doară nu vorbești cu o muieră de rînd. .. N'am nevoie eū de D-ta. .. Iaca poznă ! par'că n'am eū boierul meu ? .. eū sunt *mare vorniceasă*, mă omule !

*

La mahala, la Sf. Elefterie.

— Draga tușei, târziu mi te-ai întors. ..

— Când mi-a dat drumul, mătușică ; dar ce bine am petrecut ! .. uite, numai rubiele de aur în năframă ! .. Ce diceai D-ta tușică — că turcii nu plătesc ? ..

— Nu ți-au plătit ție, dragă Smărăndiță, ci marei vornicese, că tu erai mare vorniceasă. ..

*

La cârciuma lui Hagi Leuca.

— Mai dă-mi o țuică, jupîne Leucă. Mări, ai naibei vodă : ci-că a mințit pre luminăția

sa Căpitan Paşa, aducându-i astă noapte, la *chiulhan*, fete de la hanuri, în loc de *jupînese*...

— Eacă ȕica, numai tacă-ȕi *fleanca*, nea Stanciule, că te-o auȕi ăl logofăt de divan, care suga, colo, la gura ocalei, şi nu ȕi-o fi moale unde te-o aşterne Vel Aga!..

— Dar de ce să tac *jupîne* Hangiule?

Jupîn Leucă, spune la ureche lui nea Stanciu : nu eră, bre, numai fete de la Hanuri şi mahalale, ci erău şi câte-va *jupînese catafto* (în realitate).

— Elei!.. ce spuî?

*

Dar ce o fi mai spus a lume mare cu *fleanca* ei ne-amuȕită, despre petrecerea simandicoasă de la curtea Domnească, nu mai încape la locul ce mi-a jertfit «*Vieaȕa*» pentru poveştile mele bêtânesci. Destul cu ce v'am spus, şi D-ȕeû să ne apere de vremi ca acele!

SPANZURAREA LUI MARIN ȚUȘCA,

OEL CARE A UCIS PE UNCHIU-SEU, SĂ-I IA AVEREA

In jurul tejghelei de măcelărie a lui jupîn Ciupercă era mare zarvă, la 9 Decembre 1794 :

— Ci-că Vodă Alexandru Moruzi nu ieartă de la spînzurătoare pe Marin Țușcă ăla de a junghiat peunchiu-său. Jupîn Ciupercă... ceva carne de sarmăluțe pentru Vel-logofetul?..

— ... N'o să-l ierte, jupîneasă Neacșo, că doar a făcut moarte de om, ba încă de rube-denie !

— Ei, da poate Vodă să i schimbe pe-deapsa, să-l trimită pe viață la groapa Ocnei în loc de a-l spînzura... Deschide coșul, bucătăreasă să-ți pun carnea...

— Eă pun prinsoare că nu-l spînzură, că-i frumos coz și s'o găsi vr'o muiere să-l ceară lui Vodă.

La Vitan. — Nu departe de locul unde s'a înălțat spitalul cel mare pentru ciumați, două tîmplari lucrau a seară cu hărnicie la ridicarea a două furci nouă-noulete nalte de câte două stîneni.

— Gata, jupân Rindea ! . . Numai frînghia de nodat pe grindei, și să poștească ! . . dîse calfa lui jupân Rindea, rîdînd cu poftă.

— Mă Teslă, mă, n'am mai ridicat spînzurători tocmai din vremea lui Mavrogheni. Veți alea, mă, erau spînzurători, nu glumă. . . Tot din bîrne de câte o palmă domnească, să ție un veac. . . Ș'apoi scrisoare scrisă după Calemul (condeiul) lui dascălul Florea de la St. George, ăl de face hrisoavele lui Vodă. . . Sciea, mă Teslă, ca să-și bage mintea în cap cei cari pornesc la hoții că-i așteaptă furcile ! . . D'apoi halal ! nici nu se mai po-
menia de hoți, nici chiar în codrii Vlăsiei.

— D'apoi, jupâne Rindea, ăsta pentru care ridicarăm scrînciobul ci-că nu este hoț. . .

— Marin Țușcă ? . . A înjunghiat pe unchiu-său, să i fure banii din sipet. . . Hoț de oraș, mă Teslă, mai rău de cât hoțul de codru ! . . Eac'o, gata și frînghia. . . De acum e treaba lui Handraburcă țiganul gîdele. . .

La departamentul de criminalion (curtea criminală).

— Arhon mare armaș, a hotărît Măria Sa pe anaforaoa (raportul) departamentului, să fie spînzurat astăzi, Marin Țușcă în mijlocul bâlcii de la Vitan. . . D-ta ai epistăsia (execuțiunea) lucrărei. . . Luat-ai măsurile ?

— Boierule judecător, spînzurătoarea e gata de a-și dimineată. . . Handrabrică gîdele e poruncit să vie la temniță să mergă cu breasla armășească (garda închisorilor) după nizam (regulă, lege) la Vitan să ridice în slavă pe ucigaș, după namea-și. . . Dar eacă, boierilor judecători, am aflat că s'a găsit o muiere care cere la Măria Sa viața lui Marin Țușcă. . . Poate l-o ierta Măria Sa. . .

*

Soarele este a chindie.

Dealungul podului Mogoșoaiei, începînd de la mitocul Episcopiei Rîmnic (astăzi *Ate-neul*) se îndesuesce tot mai multă lume. Lîngă prăjinile cari, în vîrf cu un cerc de fîn, ori cu surcele de la rindea, arată curțile de la hanuri și cărciume, se certa-ă băeții să se urce să vadă mai de sus. Tarabele deschise ale prăvăliilor, adăpostesc sute de capete de toate

vârsta, cari din albăstrime, cu pantaloni creți, de postav din cherhaneaoa (fabrica) domnească, înființată de Moruzi Vodă, cari în haine țărănesci, cari în giubele negre și cu anteree de cutnie, legați cu șaluri, periusii (*clironomii*) din *două* și *trei* generațiuni. . . Mai mult murierile își îțiesc, printre cercurile cu lumînări atârinate de podul tărăbei, capetele lor cu fesuri albe seaă roșii, încununate cu coada încolăcită pe fes ori legat cu tulpane scrise (desemnate cu mâna) și cu capetele chioscă de bibiluri și moțuri de arniciuri vii colorate.

Din când în când trece câte vre-un boier călare, cu antereul sumes după spate, cu șacșiri roșii, cu gogeamite calpacu pe cap, stând țăntos în scări late, pe șele turcesci împodobite cu zorzoane de pei colorate și cu oblâncul înmuiat în ținte de metal. . .

Sunt boierii, cari eșiți de la Divan, la ora de ameăzi; se resfiră pe la casele lor.

Ce așteaptă cu atâta nerăbdare, acea mulțime, care ondulă ca valurile mării?

Așteaptă să vadă *alaiul* lui Marin Țușcă.

Ei, doar nu are *alaiu* numai Măria Sa Vodă, numai capegiu trimeși de la Stambul (Constantinopole), ori numai *elcii* (ambasadorii) ru-

sesci. . . Avea drept la alaiü și osânditul la morte. . . Mortea e cocoană mare!

La ușa temniței Spătăriei, Vel (marele) Armașul rînduesce alaiul, ca om *«prahnicos»*, adică cunoscător al acestei trebi.

În fruntea alaiului *«sîrmaci și trîmbițași»* ai Agiei cu alaiü bașa (șeful alaiului).

Apoi urmează o ceată de armășei.

La o lature și la alta, al unui careü închis, breasla agiească și spătărească.

În mijlocul careului osânditul Țușcă, un flăcău de 25 ani cel mult, cu o înfățișare care ar desminți teoriile estetice populare, că omul frumos nu poate fi om rău.

Alături cu Țușcă, al 2-le armaș la dreapta, și la stînga șetrarul Poenaru, trete logofet (al 3-le logofet), ținînd în mână la piept anaforoa cu *buiurdizma* domnitorului, cu sentința de moarte. Lîngă trete logofet preotul temniței, cu patrafirul de gât.

Indărătul lor pășia, huiduit de norod, Handrabcă țiganul și două *calfe* ale lui.

Handrabcă era un țigan nalt peste măsura omenească obicinuită. Imbrăcat în haine roșii, ca un bulibașa, pe cap cu o căciulă țurcănească resfrîntă pe urechia stîngă și atârînd de fundul ei un moț de arniciu roșiu, era

încins cu o frînghie care să-i servească la legatul mânilor osânditului și la caz când cea pregătită la furci s'ar rumpe. Pe umărul stâng îi atârna gârbaciul, însemnile funcțiunei sale oribile.

După careu o ceată de armășei și în fine una de arnăuți cu puscile cu cremene încărcate.

Acest alaiu traversă podul Mogoșoaiei, Lipscani, o luă pe la Sf. Gheorghe, și apoi, stârbind nori de praf și toți câinii mahalalelor, prin o sumedenie de ulițe, compuse mai mult din locuri virane, grădini și vii, se îndrumă spre Vitan.

*

La curtea domnească. — La Monastirea Cotroceni, la reședința domnescă (că amândouă curțile domnesci, și cea veche și cea zidită de Al. Ipsilant la dealul Spirei erau numai ruine), cu o oră-două înainte de alaiul osânditului, eacă ce se petrecea :

O fată cam coptuță și slută ca păcatul, ceruse de la Vel portar să fie primită îndată de M. Sa Vodă Moruzi, că e la mijloc viață de om!

Vodă, care tocmai se gătea să treacă în sala Divanului, primi pe Ralița Mărgean.

— Măria Ta, strigă Ralița, aruncându-se la

picioarele lui Vodă și sărutându-i poala antereului de atlas, dăruiesce-mi viața lui Marin Țușcă, că-l iau de bărbat. . .

— Îl iei de bărbat? Bine, fie! Așa dice obiceiul pământului, că Vodă să ierte de la moarte și de la ocnă pe osânditul pe care-l cere de bărbat o fată. . .

Și Vodă poruncesce marelui logofet, care tocmai sosise să ia parte la Divan, să trimeată un lipcan călare, grabnic, la Vitan, cu pitac (poruncă) domnesc de ertare, decât pe dată să-l și cunune la temniță cu Ralița și să-i dea slobozenie apoi.

Natura — atât de vitrigă cu unele femei și atât de darnică cu altele — nu bine-voise a da Raliței nimic din ceea-ce pentru bărbat, e ca arvună a dragostei din căsnicie. Slută, mânia lui Dumnezeu, spanchie, cu nasul ca un sbirciog, cu gura țugueată ca la o maimuță, cu un lan de păr încolțit negru sub bărbie, de ai fi luat-o drept un bărbat, — Ralița până la vârsta de 28 de ani nu isbutise să o iea măcar la horă vre-un flăcău. . .

— De ce adecă, n'ași lua eu pe Țușcă, flăcău frumos? . . dator este Vodă să mi-l dea și el s'o deprinde cu chipul meu și-oii scăpa și eu de ponosul fetei. . .

În jurul spînzurătoarei se făcuse un îndoit cerc de toți armășeii, cetele agiesci, spătăresci și arnăuțesci. Lumea privea de mai de departe. Pe zidurile spitalului și până și pe cumpenele de la puțuri erau struguri de capete de privitori.

Părintele Onofrei spovedise pe osândit, care privea cu o căutătură aiurită lumea și furcile. Acum Handraburcă ridicându-se pe un scaun adus de la spital, se atârna cu toată greutatea corpului de frînghia legată de grin-dei, ca să cerce de va putea ține corpul osânditului. Armașul II se urcă apoi și el pe un scaun și citește cu *veliglas* (voce mare) anafora și sentința domnească. De odată se face o mare mișcare prin mulțime, despre oraș. Un călăreț de briul căruia se ținea îndărătul șelei o femeie, ardea pământul sub copitele calului fugaci. Cu mâna ridicată sus, călărețul flutura în aer o năframă, și striga din răsuferință :

— Stați ! Stați !

Boierul armaș după scaun vedu pe călăreț și încă înainte de a sfîrși cetirea hotărîrii domnesci strigă lui Handraburcă, care acum, cu cei 2 țigani ai săi, lega la spate mâinile osânditului :

— Stăi Handraburcă, vine pitac domnesc.

— Boierule armaș, ȋdice lipcanul, pogorîndu-se după cal, pe care rămase numai Ralița Mărgean, iacă pitac domnesc.

Când prin pogorîrea după cal a lipcanului, mulțimea vădu fața fetei, răsună valea Dâmboviței de hototele ei.

— Aoleo ! slută'i !

— De-ai vedea-o noaptea îți faci cruce și fugi.

— Asta, soră cu ielele, vrea să scape de ștreang pe Țușcă ?

— Ei mă, slută, slută, dar viața'i dragă.

Al II-lea armaș ceti pitacul domnesc :

« Marine Țușcă, după obiceiul țerei, M. S. Vodă îți dăruiesce viața fetei Ralița Mărgean, Părinte Onofreiū, cunună-i sub ștreang ».

Țușcă privesce un moment nedumerit la fata care, călare, emoționată de strigătele injurioase ale mulțimei, se părea și mai urîtă ca de obiceiū, apoi iute întorcându-și ochii la spînzurătoare, strigă :

— Nu, jupân armaș, nu ! Mai frumos e ștreangul nou al lui Handraburcă, decât brațele de dragoste a ielelor !

Până în 3 orî armașul întreabă pe osândit de vrea să se cunune cu Ralița și până în

3 ori, Țușcă răspunde că nu, pe când fata ne mai așteptând să încalece lipcanul, o croi în fuga mare spre oraș, dispărând ca cel necurat.

Țușcă fu spînzurat. *

— Era prea mare pedeapsa : bine, după legea veche se putea schimba pedeapsa la ocnă, ori la moarte, prin o însurătoare ; dar să ia bietul Țușcă pedeapsă îndoită : și nevastă, ba și slută ?

Așa judeca la cahveneaua din poarta Curței vechi scena de la Vitan un calemgiu (scriitor) de la Divanul domnesc, sorbindu-și filigeanul de cafea, așezat turcește pe lavița din jurul cahvenelei (cafenelei).

— Dar ce ? Insurătoarea e pedeapsă mai grea ca moartea ori groapa ocnei ? întreabă cu supărare jupîneasa cahvegiului ?

Nu știu deacă calemgiul a răspuns la întrebarea jupînesei, dar eu, calemgiu de la 1894, ca să nu'mi pierd stima sexului slab, voi dice, că foarte delicat cugeta legiuitorul nostru vechi, când obliga pe Domn să erte pe osândit, deacă'l cerea o femeie ca bărbat.

În adevăr femeia cinstită (n'ar strica să fie și frumoasă) poate întoarce de la rele urmări pe bărbat.

LOGODNA PRIN SĂRUTAT

Anul 1802 începu bine pentru fetele de măritat.

Un proces curios se termină în divanul domnesc al lui Mihai Const. Suțu, domnul țării Muntenesci.

Eată darea de seamă a reporterului nostru relativă la acest proces.

Divanul e președut de însuși Domnitorul. Sunt de față boerii divaniți: Dumitrașcu Ghica, marele ban; N. Brâncoveanu, mare logofet; Scarlat Ghica, celă-l-alt logofet mare; marii vornici Crețulescu, Constantin Știrbei, Câmpineanu și Racoviță; marele visternic Goleșcu, în frunte având pe mitropolitul Dositei; sunt toți, fie-care pe la locurile hotărâte lor. Ceașul introduce înaintea Divanului pre împricinați.

Să facem cunoștința lor:

Ilinca Bucșănescu este o jupîneasă încă în floarea vrîstei. Cei patru-deci de ani nu se

văd de loc pe fața ei netedă, încadrată într'un minunat tulpă de batistă cu fantastice desemnuri colorate liliachiu la cherhaneaua (fabrica) de testemeluri de la Mărcuța, făcând cu coada de pěr lată, neagră, o frumoasă coroană pe vârful capului și umbrind cu bibiluri și fluturi poleiți două sprincene îmbinate, în care observatoriul mai de aproape ar fi putut bine urmări trăsăturile *pământului de ristic*, care au ajutat îmbinarea lor.

Bogate salbe de galbeni olandezi și turcesci străluceau pe întrecutele în scobitura pătrată a rochiei, pe albul gâtlej, căpătând realț și mai mare de la șiragurile de măr-găritar fin, cărora salbele precedau, o malotea cu mâneci strimte de atlas *havaian*, deschisă pe dinainte, flutura deasupra poalelor rochiei egalmente de mătase, de sub care se *ițea* la fie-ce mișcare, două pantofi roșii, cari proclamau existența unui picior neîntrecut de mic și cu glesne de cea mai fină legătură, șoptind indiscret multe *havadișuri*. . . Paftale ciselate ca o adevărată dantelă și înodate între ele cu cătărâmi împodobite de petre scumpe, strîngeau un mijloc ce-ai fi putut cuprinde între cele două palme ale mâinii și care tocmai prin subțirenia lui dădea întâietate o-

braznică sînului, peste care stofa întinsă a rochiei nu isbutea să disimuleze grațioase și eloquente conture.

Marioara Bucșănescu, fiica jupînesei Ilinca, frumoasă ca și maică-sa, o învingea însă prin cei douăzeci și cinci de ani ce-i avea mai puțin. Cu capul gol și cosițele atârinate pe spate, timidă, cu ochii privind mai mult în jos, Marioara, înrumenită de emoțiune, stătea lângă maică-sa, care plimba ochii negri focosi asupra boerilor divaniți, asupra Domnitorului și a Mitropolitului și nu numai odată îi întorcea cu o expresiune de victorie asupra protivnicului ei Rusin Coragic, cunoscutul al treilea logofet din județul Vâlcea.

Rusin e un tîner, care abia a împlinit 25 de ani. Antereu de cutnie vărgată, giubea neagră de postav pe deasupra unei cațaveici scurte de blană de vulpe descinđend până deasupra briului de șal turcesc, din care răsărea călimara de alamă galbenă; cioboate în meș galbine, complectau costumul lui Rusin, jăluitarul în potriva jupînesei Ilinca Bucșănescu și a ficei sale Marioara.

Care este reclamațiunea lui Rusin? S'ascultăm graiul mitropolitului Dositeiū:

«Prea înălțate Doamne!

Veliți boeri!

După jalba ce a dat Măriei-Tale Dumnealui Rusin Coragic, făcând cercetare, m'am încredințat că Dumneaei jupîneasa Ilinca Bucșănescu cu adevărat a făgăduit să dea lui Rusin întru căsătorie pe fică-sa Mărioara, dar că în urmă n'a mai voit să se țină de făgăduință, dîcînd că a aflat parte mai bună pentru fică-sa. Eară Dumnealui logofetul Rusin, cere de la dreptatea Măriei Tale, să fie îndatorată Dumneaei jupîneasa Ilinca Bucșănescu a se ține de făgăduință, că pe temeiul acelei făgăduințe el s'a logodit cu fica jupînesei și a făcut și cheltueli. . .

Ilinca Bucșăneasca întrerupînd:

Nu este adevărat că a urmat logodnă la mijloc, că nu s'a schimbat inel după obicei între Mărioara și jupîn Rusin.

Rusin.— Auziți că n'a fost logodnă! Dar ce, jură jupîneasa că nu s'a făcut cu voia Dumneaei înfățișarea și vederea noastră a tinerilor, primirea și învoiala cu plăcere despre amîndouă părțile și schimbarea de daruri? Adevărat că n'am schimbat inel cu Mărioara, că nu s'a întîmplat să am unul la îndemână, dar în locul inelului am sărutat pe Mărioara. . .

Mărioara deveni și mai frumoasă sub ru-

meneala, ce i-se întinse pe tinerii obraji la vorba logodnicului.

Rusin.— Tăgăduiesce jupîneasa Ilinca sărutarea?

Ilinca Bucșănescu.— Ei și deacă n'ași tăgădui-o? Logodna se face prin inel iar nu prin sărutat, nu-i așa Inalt Prea Sfinte Mitropolit?

Domnitorul Mihai Suțu cu fața întoarsă când la mitropolitul Dositeiū, când la frumoasa Mărioara și la Rusin, aștepta ca chi-riachul bisericei să-și dea părerea. Boerii de asemenea erau în așteptarea graiului lui Dositeiū.

Domnitorul.— Va să dică ai sărutat fata? Ai sărutat'o cu voia mamei și de față cu ea?

— Da, Măria Ta, ca pe logodnica mea dorită.

Domnitorul către mitropolitul Dositeiū:

— Ce scrie la legea bisericească, prea sfinte părinte?

Mitropolitul, după ce stete un minut pe gând, di-se: «Pus-aū inel în degetul lui și aū junghiat vițelul cel gras...» Dar ce inel mai de preț de cât buzele fetei tinere și nevino-vate? Apoi inelul de aur se poate da îndă-răt și strica logodna; dar cum înapoia-va

Rusin Mărioarei sărutatul de logodnă? Așa socotesc eu, Măria Ta și Veliți boieri, că Rusin bine logodit a fost și rămâne cu Maria Bucșănescu, de oare-ce logodna s'a făcut prin sărutare, urmată chiar de ospet dat în casa celui-l-alt ginere al jupînesei Ilinca, Dimitrie Diamandi.

*

Judecata mitropolitului plăcu lui Vodă și încântă pe boeri, și mai ales pe cei mai tineri.

Ilinca Bucșănescu n'avu ce mai dice. Ba 'i trecu prin minte cugetul: Deacă un sărutat ajunge să fie logodită, apoi vr'o treabă mare nu-i să mă logodesc și eu...

Nunta lui Rusin cu frumoasa Marioara se făcu. Se lăți în tot orașul și în toată țeara vestea acestei judecăți de la 1 Ianuarie 1802, spre marea bucurie a fetelor și a nevestelor.

*

Nu vă sfătuesc însă fetelor, care veți citi această dare de seamă, să lăsați să vă sărute vr'un flăcău cu gând că prin aceasta vi 'l-ați logodit...

Alte timpuri, alte obiceiuri!

CARTE DE BUN TRAIŪ

Pe vremea aceea nu se scia de *emolumente*, *onorariu*, *remunerațiune*, *retribuțiune*, *apuntamente*, atâtea cuvinte sub care noi, cești de față, deghizăm *leafa* . . . Nicî chiar de *diurnă*, de *indemnizare*, de *misiune*, pe vremea aceea nu dăduseră bieții slujbași și favoriți ai Divanurilor Domnesci; nu se foloseau de cât din ceva *havaeturî* legiuite și mai multe *chicușuri*¹⁾, ciupituri și *jăcmăniî* . . .

Dar *havaeturile*, adică veniturile alipite de fie-care funcțiune prin *nizamuri*, adică legiuri, le împărțea funcționarul mai mic cu căpeteniile lui, așa că deacă nu avea el minte mai ascuțită, ca să și le înmulțească, pe cale nelegiuită, o ducea greu de tot, și, ca polițaiul lui Caragiali, ar fi putut striga: «Fa-

---

¹⁾ Moldovenism : *picușuri*, venit aleatoriu.

milie grea, şapte copii şi remuneraţiune mică după buget !

Şi nici n'avea nevoie funcţionarul, de la regulament încoace, să justifice *jăcmăniile* şi *chicuşurile* lui ca poliţaiul constituţional din «*Scrisoarea pierdută*», pe numărul copiilor, căci mai adese, la cărţi, la stos, dădea într'o oră tot câştigul unei luni . . .

Este legendar tipul unui agă, de sub Regulament, din Iaşi. Era el boer de neam din cei pogorîţi cu hârzobul din cer. Cum putea un aşa vel aga să-şi mărginească trebuinţele după coprinsul slujbei ? În ziua chiar când popa Macovei făcea feştanie de zi 'ntâiu în casa boerului aga, şi stropea cu aghiasmă nevasta, copiii, turma de slugi şi telegarii, de obicei boerul aga nu mai găsea para chioară în pungă din leafa primită la sfârşitul lunei din urmă . . .

Dar gura cere ; dar ighemoniconul poruncesce . . . şi unde pui că trebuie boerul aga să nu lipsească seara de la partida de cărţi a boerului Vornic, ori a boerului Logofet ? Ei, ce te faci boerule ?

Pe vremile noastre constituţionale (şi zi că nu-i progres !) un biet prefect de oraş ori judeţ, la zi de *ananghie* mai are la în-

demână, peste leafă şi câte vre-un nenorocit paragraf al siguranţei publice, în care omul să-şi întărească puterile pentru a prinde pe hoţii *vajnici*? . . . Ce fel de administraţie şi de politică externă ar mai putea face *constituţionalii* noştri, de n'ar avea paragrafuri ca acel al siguranţei publice şi al fondurilor secrete?

Sub Regulamentul organic, aga al nostru nu se înfrupta de la aşa paragrafuri. Noroc că regulamentul îi lăsase judecarea pricinelor mici orăşenesci, din care cu meşteşug minunat îşi scotea aga havaeturi reglementare bunicile . . . Nu-i vorbă, ȕiganul bucătar se ducea dimineaţa cu coşul la piaţă şi coana îi dădea un *sorocovăţ* ¹⁾ iar coşul la întoarcere era plin de marfă, de valoare îndecită, că doară sciaŭ măcelarii, brutarii şi precupeţii de frica *iamei* ²⁾ ce putea face vel aga, orî pentru că jimbla are lipsă atâtea dramuri, orî pentru că carnea nu e bună, orî pentru că precupeţii n'aŭ voie dimineaţa să cumpere de la ȕerani . . .

Şi peste ȕi nu lipseaŭ havaeturi. Se băteaŭ două beȕivi . . . intervenia poliȕia şi-i

---

¹⁾ Sfanȕ, — ²⁾ Se arunca pe uliȕă marfa, se făcea *iama*.

scutura pe amândouî de banii din pungă. O slugă fura bani ori giuvaere de la stăpânul său? sluga era închisă la gros, iar banii şi giuvaerele în sipetul boerului aga. Cădeaŭ vite de pripas pe uliţe şi 'n mahalale? Ce mai purcei fripţi şi rumeniţi, cu coada bîrligată şi pătrunjelul în bot, pe masa boerilor slujbaşi, ce cai noi la saca, ce juncani de înmulţit cireada de la moşie!...

Dar nu în toate ȕilele plouă cu cârnaţi, nici nu e în toate ȕilele lăsatul secului, ori ȕi de crăciun şi de pasci, ca să se tîrnuiască de pîr creştinii şi să aibă nevoie de judecata lui aga, şi mahalagiîi îşi ţin de aproape vitele să nu cadă de pripas, iar boerul aga are nevoie în toate ȕilele de pungă plină.

*

Intr'o seară boerul aga al capitalei Moldovei pierduse la cărţi tot ce avuse în bani, şi mai jucase şi pe *veresie*. A doua ȕi târȕiŭ se scoală mahmur, slujnica îi aduce liughianul de alamă galben, ţinînd pe umăr prosopul împodobit cu bibiluri, într'o mîna calîpul de săpun turcesc şi într'alta ibricul. Acesta era lavaboul boeresc de acum 60 ani. Boerul se spală, gâlgăie lung apa menită a-i

răcori gătlejul, apoi înaintea iconostasului unde arde neîntrerupt candelă de argint, îşi face rugăciunea de dimineaţă, însoţită de cruci, apoi bate în palme, şi feciorul îi aduce ciubucul de iasomie cu calîf de mărgele şi cu tacâm de chihlibar, cu cărbune mare aprins în luleaua largă, roşie, sub care aşează o tăviţă, pe când pe altă tavă fumegă cafeaua de Moca, în feligean ciselat de meşteri argintari români de la Salonic. Tologit a lene pe divan, lângă fereastră, vel aga fumează fără să învingă mahmuria, îutreţinută de conştiinţa pungei celei pustii. Trece pe rînd cu gândul toate mijloacele prin care altă dată 'şi-a împlut punga, şi-şi dă seamă de neputinţa în care acum se află de a mai scoate apă din peatra seacă, când iată intră cioara de bucătar :

— Sărut mâna cocoane, 'mă poruncit co-coana să cer la boerul un *irmilic* ¹⁾ pentru tîrgueală, că-i cam târziu şi n'am pus nimica la foc.

— Eşi afară ţigane! strigă boerul răsucind în aer ciubucul, gata de a lovi cu el pe *bara-gladina*.

---

¹⁾ Icosarul la Moldova valora 14 lei,

Şi iar, morăcănos şi răsunând nervos boabele unei părechii de mătănii de chihlibar, vel aga se întreba în mintea sa: de unde bani pentru coşniţă şi pentru cărţi de pe seară?

De o dată bate în palme, şi slujitorul de la *perdea* ¹⁾ intră, şi stă smirună lângă uşă.

— Venit-aŭ comisarii la *blagopoloşnie*? ăice vel aga.

— Venit cocoane, răspunse panţirul.

După porunca agăi, slujitorul pofti pre cei cinci comisari ai Iaşilor, în fruntea cărora era comisarul de la Quartalul I-iŭ, vestitul Urzică.

Pe rënd fie-care din comisari dote raportul său, dar *blagopoloşnia* ²⁾ nu împlă de loc punga boerului aga.

— Ce? Numai *blagopoloşnie*? Nici vite de pripas, nici ceva hoţi prinşi, nici măcar taxa de bilete de morţi din cursul nopţii? pare a întreba din ochi vel aga.

Comisarii se retrag după îndeplinirea datorieii, iar boerul continuă morăcănos a desfira mătăniile, privind prin fereastră la mişcarea din stradă.

¹⁾ Anticameră. La uşa boerească era perdea de materie cu călţi orî lână împlută.

²⁾ Raportul comisarilor de *bună-pace*.

— Sărut mâna cocoane, ȃice îţîindu-se la uşă din nouă bucătarul, ceasurile sunt 10, şi la foc n'am nimic . . .

— Eşi afară balaure, strigă din nouă vel aga.

De o dată boerul vede pe fereastră cum în dreptul porţii curţei sale, două oameni se îmbrăţişeau cu dragoste.

Nici una nici două, îi trece prin minte boerului un gând, şi bătând în palme, poruncesce slujitorului să aducă în casă pre cei două oameni cari se îmbrăţişau la poartă.

Peste o clipă, acei două neguţători (căci erau neguţători cum se vedea după pantalonii creţi de postav albastru şi scurteicile de cutnie ce le acoperea corpul) erau aduşi în camera boerului. Bieţii oameni tremurau de frică, că nu de geaba e dus cine-va de slujitori la boerul aga.

— Vă îmbrăţişaţi voi la poarta mea ? ȃice boerul. De ce mă rog vă îmbrăţişaţi ?

— Păi, să trăiţi cocoane, suntem prietenî şi trăim bine între noi, ȃice unul dintre neguţători ?

— Prea bine faceţi, adăogă cu un zîmbet vel aga, şi întorcându-se către slujitor :

— Du-te cu oamenii ăştia la logofetul de-

jurnă şi spune-i că-i poruncesc să facă pentru fie-care dintre ei câte o *carte de bun traiŭ*, cu pecetia poliţiei. Aveţi să plătiţi fie-care pentru carte aceasta câte un irmilic. Aide curênd, două irmilici şi mergeţi de vă luaţi cartea de bun traiŭ.

— Păi cocoane . . .

— Ce? Mai crîcniţi? Vă îmbrăţişaţi la poarta mea şi n'aveţi la mână carte de *posvolenie* ¹⁾ pentru bun traiŭ? strigă încruntându-şi sprincenele boerul aga.

Desnodară neguţătorii pungile de piele, că n'aveau încotro, şi numărară în gologani şi firfirici fie-care câte 14 lei, un irmilic, după care se duseră cu servitorul la logofetul de-jurnă să-şi primească aşa *disa carte de bun traiŭ*, pe când boerul aga, dând bucătarului parale de tîrguială, dicea în sine: havaet nou: *carte de bun traiŭ*! Şi să dici că încă nu sunt decât agă, şi nu vel vistiernic, când şciŭ născoci asemenea dare nouă!

---

¹⁾ Invoire.

SCANDALUL METROPOLITULUI

Cu repediciunea minciunei s'a întins în tot Bucurescii, și în eparhia lui *vel* (mare) *aga*, și în acea a marelui spătar (în mahalale ¹⁾), vestea despre marele scandal de la Metropolie. Să urmărim cu fidelitate, după obiceiul nostru, acest scandal menit a aduce, zic nemulțămii de cârmuire, scădere mare bisericei noastre.

În pridvorul bisericeii dintr'o ȝi. — Părinte Indoială, întreabă paracliserul închișând ușa bisericeii, prin care eșise popa strîngându-și ceaslovul în epatrahir; aușit-ai, părinte, ce grăiau boierii divaniș, vornicul Scarlat Greceanu și cu marele ban Dumitrache Racoviță, mîncînd anafora ce le aũ fost dat și întîlnindu-se amîndoi lîngă strana domnea-

---

¹⁾ Jurisdicțiunea spătarului era asupra mahalalelor, iar a lui *aga* în mijlocul orașului.

scă? — Ce diceau, dascăle Cănavet? întrebă părintele Indoilă, făcând o lungă cruce, cu fața spre răsărit și gata de a eși, ducând pe sub giubea epatrahirul împăturit cu ceaslovul și într'o mână o basma cadrilată cu roș și albastru plină cu colivă și colaci, partea lui din prinoasele aduse la sfînta liturghie în acea zi de 23 Septembrie 1793.

— Diceau că s'a întîmplat mare scandal la Metropolie și că părintele Metropolitul o să fie silit a-și da *paretesis* (demisiunea).

— Prost a eșit discul astă-zi, dascăle; mai mult lăscăi turcești. . . Da ce s'o fi întîmplat, dascăle, la Metropolie? Să se pogoare din scaun Metropolitul, prieten la toartă cu boerul Enache Văcărescu, care este protos (întâiul) în divanul Măriei sale? Bre, dascăle, s'o fi întîmplat mare poznă la Metropolie.

*

In etacul domnesc. — In dimineața zilei în care așa grăiau cei doi servitori ai altarului lui D-zeu, Măria sa Vodă Alecsandru Moruz, care abia părăsise patul, își usca mâ-nile albe cu peșchirul luat de pe umărul lui Peșchergi-bașa stînd smerit în fața iconostasului, bogat în argint și cu coroanele de la

capetele sfinților de aur, bătute cu pietre scumpe. Lumina indecisă a candelor poleia fruntea lui Vodă. Tocmai trăgea clopotul de la biserica din curtea mănăstirei Cotrocenilor, unde era reședința domnească. Cu cât vibrațiunile plângătoare ale clopotului ajungeau la auzul Domnitorului, cu atât înțeția el crucile, murmurând rugăciunile dimineții în limba grecească.

Rugăciunea terminată, Alecsandru Moruz bătu din palme, și dîse perdegiiului care intră: Venit-a aga?

— Chiar acuma a descălecat, Măria ta.

Domnitorul eși din etac, primit, la ușă, de întreagă *ecpaiaoa curții*, înșiruită în tinda care despărția etacul de camera de lucru. Pe dată tindele palatului răsunară de strigătul obicnuit: *Cafegi-bașa, Șerbegi-bașa, Ciubucci-bașa! Hale!*

Era ordinea dată și repetită din slujbaș în slujbaș ca să se aducă dulcețe, cafea și ciubuc pentru domnitor. Alecsandru Moruz în-tâmpinat de aga, la ușa din fața iatacului, lângă perdeaua de postav negru împlută cu cîlți, care în forma unei saltele acoperia ușa, e luat de subțiori de cătră aga, astă-đi așa ȓisul prefect de poliție și de cătră marele

căminar al curței și așa fu introdus în cancelarie. La un semn al Domnitorului se retrage toată suita rămânând numai el cu aga.

— Care îți este *pliroforia* (informațiunea)?

— «Măria ta, metropolitul Filaret e prins ca o caracudă în rățea! Fata cea frumoasă, de față cu martori tot unul și unul, aleși de mine pe sprânceană, a dat la mâna mea jalba poruncită de Măria ta, alaltăeri. Iat-o, prea Înălțate doamne».

Și Domnitorul deschise cu pripire hârtia îndoită în patru, ce-i dăde aga și o petrecu cu privirea, cu o vedită mulțămire, dela un capăt la altul.

— Bine, D-ta vel-agă . . . îți giuruesc *vornicia de politie*, în locul vornicului Fălcoianu, deacă izbutesci să ai *paratesisul* (demisiunea) metropolitului.

Pe când Moruz băga cu satisfacțiune hârtia cetită în briul de șal de India care-i încingea mijlocul lângă mănunchiul de argint, bătut cu nestimate al iataganului, ușa se deschise și dăde intrare unei adevărate procesiuni. Era *Șerbegi-bașa*, după care urma al doilea *Șerbegiü*, purtând o bogată tavă cu dulceți. Urma după el *Cafegi-bașa*, în dărătul lui pășind solemn al doilea *Cafegiü*, purtând pe tavă de

argint, în zarfuri cu măiestrie ciselate, fligeane cu cafea fumegândă și împrăștiind un parfum delicios, care se amesteca îmbătător la roto-goelele de fum albăstriu ce ieșia din ciubucile elegant vînturate de *Ciubucci-bașa* și de al doilea Ciubucciū, cari urmau în procesiune, după *Cafegi-bașa* și ajutorul său.

Procesiunea o închideau patru fete frumoase din haremul (curtea) Doamnei, îmbrăcate în feregele cu cusături de fir și agitând fie-care câte o cățue plină cu cărbuni aprinși pe cari presărau pulbere aurită de chilimbar. Nori de fum parfumați ieșind din cățui, adăugiți la fumul ciubucelor și al cafelelor, implură camera făcând o atmosferă fantastică, pe când în rîndul în care intraseră slujbașii curții, după temenelele (salutările) de rigoare, prezentară dulceți, cafea și ciubuc Domnitorului prin *Șerbegi-bașa*, *Cafegi-bașa* și *Ciubucci-bașa*, iar pe Aga îl serviră slujbașii de al doilea.

În aceeași rînduială, cu aceeași solemnitățe, dar pășind de a'ndărătelea până la ușă, ieși procesiunea.

Pe când după perdeaua ușii, în tindă, slujbașii își băgau cu oare-care sgomot în papuci picioarele cu meși, (*un fel de încălțăminte*

de piele subțire colorată cu care numai se putea intra în camere), Domnitorul ședând turcește pe sofa, ținând lungul ciubuc de iasomie ceva mai jos de calîful¹⁾ cusut cu mărgele, cilicuri²⁾ și fluturi de aur, acum sorbea cu voluptate lichidul de Moca, acum mângâia cu buzele sale țuguete gurluiul de chilimbar, care termina șiragul de imamele (*o specie de inele orî rotogoale înșirate pe o țavă subțire adaptată la gura de sus a ciubucului*) care de care mai frumoase și mai împodobite cu pietre scumpe.

— Da, ți se Moruz, dând drumul pe nas și pe gură fumului sorbit, da vei fi *Vornic de politic* peste puțin... Acum du-te și trimite ceașul să poștească boierii la divan.

Boierul aga salută adânc și, voios de promisiunea domnească, ieși.

Domnitorul scoase încă odată din brîu hârtia, o reciti și în minutul când în clopotnița de la poarta mănăstirii toate clopetele vesteau credincioșilor începerea liturghiei, Moruzi se dete jos de pe divan, își întoarsă fața spre răsărit, făcu trei lungi cruci și apoi se rea-

---

1) Calîf era o îmbrăcăminte scurtă a vîrfului ciubucului.

2) Mărgele de oțel lucitor.

ședă între coltucile mândru brodate în mătăsuri și lînuri, de fetele din haremul doamnei, murmurând : — *Ei las, popo, te învêț eu să te dai cu Neamțul în potriva mea.*

La Metropolitul. — Încă înainte de *toaca întâia*, metropolitul Filaret se sculase și-și făcuse canonul călugăresc. Acum în camera sa cu părății iconostas de chipuri de sfinți și de metropoliți, într'un jeț de stejar sculptat, rezămându-și picioarele pe o *papură împletită în cunună*, agitând cu o vedită nervositate o păreche de mătânii de chilimbar cu *soroace* de mătăsuri, terminate prin cruciuliți de mărgele, asculta îngrijat ce-i spunea bătrânul său prieten eclesiarcul Metropoliei.

— Așa, înalt prea sfinte, ȕicea părintele Panfilie, vrea Vodă cu orî-ce preț să te pieardă, să ȕi se iae scaunul păstoresc, pentru ca să'l dea Vlădicăi de Buzău, Prea Sfințitului Dositeiū.

— Sciū, dar fără de nici o pricinuire nu 'mi poate cere *paretesis*. De ieri chiar Măria sa Vodă mi-a spus să fiū pe pace, că s'a isprăvit toate îmbletele protivnice!..

— Vorbe domnești, Prea sfinte! Tîrgul e plin de vorbe cari cu totul almintrelea res-

pică lucrul, decât graiul domnesc. Eram a seară la o *sindrofie*, unde se spunea, că *vel aga* s'a legat pe capul lui cătră Vodă, că nu mai departe de cât astă-qi Sfinția ta o să-i dai la mână *paretesis*, ca să scapi de o groaznică învinovățire. . . Să te aștepți la ori-ce mișelie din partea lui aga, Prea sfinte.

Filaret se sculă de pe jeț cu fruntea gri-jelivă. In acel minut clopotul chiăma la *utrenie*. El își scoase culionul, puse pe cap pot-capul și camilafca, trecu pe umere o giubea, își atârnă la piept crucea și iconița în briliante și, însoțit de eclesiarcul cel mare, după ce dîse o scurtă rugăciune la iconostas, o luă prin întunecatele și largi săli ale reședinței metropolitane spre a merge la biserică.

— «Nădejdea mea în tine, Doamne!» murmură, ieșind din camera sa, bătrânul prelat.

*

La hanul lui Șerban-Vodă. — Incă nu apucase a bine-cuvînta preotul, din mijlocul *dverelor* (ușilor) mari, norodul dîcînd: «*Cu pace să ieșim!*» când iată ce se petrecea într'una din camerile hanului Șerban-Vodă.

Era această cameră în fundul unei tinde și în nimic nu se deosebia de cele-lalte ca-

mere ale hanului, decât doară că era cea mai la o parte din han. Dealtmintrelea aceiași pereți, văruiți de când nu se mai ținea minte, același divan cu un simplu mindir de paie lăbărțat prin vechime și acoperit cu un macat ponosit și plin de pete ; aceeași masă de lemn, care a trebuit când-va să fie fost albă, dar acum e plină de pete de grăsime de la puii fripți și mâncați pe dânsa de generațiile trecute de călători. Două scaune de lemn în forma scaunelor curule romane ; o sobă în ocnița căreia, la mijloc, se resfață singura mobilă de lux, o *pisică de ipsos* dând din capul seû atârnat de o sîrmă fixată în lăuntrul gâtului ei, operă de artă a unui nenorocit italian, care a îmbogățit mahalalele cu de asemenea pisici și cu oale pline cu fructe de ipsos văpsite, dar care pe el nu s'a îmbogățit, iată restul mobilierului din această cameră, unde avea să se petreacă în dimineața zilei, de 25 Septembrie 1793 o scenă, ce ne rămâne să o povestim.

În această cameră aștepta cu nerăbdare o femeie bătrână, care în tinerețele seale fusese o frumoasă *celetnică*, cum se numeau pe atunci femeile din hanuri și cârciume. Câtând într'un ochiș de oglindă spartă, înfipă în părete, bă-

trâna își aședă tulpanul galben prin care se furișă ici-colea șuvițe de păr aproape alb. Era ea mulțămită de ce-i grăia oglinda? Sbârcită, cu fulgi surii la bărbie, cu doi dinți stirbiți și negri în falca de jos și unul, cel cânesc, singurul de Doamne ajută, în talca de sus, cu ochii, adânciți în pungă de piele sbârcită, — cu bună seamă baba *Floarea* (ce nume de sarcasm!) nu se gătea cu gând să placă celui așteptat. Era numai o deprindere de cocheterie din tinerețe. . .

De odată ușa se deschide și intră *boerul aga*. Baba molfăind din buze un «*sărut mâna boerule*», se repezi să îndeplinească ceea ce grăia. Aga îi refuză mâna, cu abia reținută scârbă, dicându-i:

— Am dat jalba la Vodă . . . Acum iată-ți paralele pe jumătate; vei avea ceea-l'altă jumătate deacă fata se ține de cuvânt și chiar sub jurământ la biserică va spune că cu adevărat, Metropolitul — *a necinstit'o*. Și aga făcu să resune elocvent o punguliță de mărgele în care baba, holbând ochii, ghici, după sunet, că *cânta*u numai galbeni olandezi.

Aga resturnă punga pe masă. Baba își făcu brațele prevaz la masă să nu cază vr'un zimț pe jos și tremura de o emoțiune, care

un moment putea să-î amintească emoțiunea *primului amor* . . .

— Uite, toți ai tăi! adauge a dice aga, și mai capeți încă pe atât, deacă te ții de cuvînt . . . De unde nu, avem noi ac de cojoc pentru tine! Haide adună-ți banii și adă'n-coace fata.

— Pe dată, boerule, dise baba înnodând galbenii olandezi într'o basma și băgând'o în sîn. Fata este învățată și va spune, boerule Agă, tocmai așa cum doriți.

— Ci chiam'o încoace, adaose a dice Aga, impacient.

Baba eși cu o vioiciune de mișcare pe care i-o dedese emoțiunea primirei darului, ear boerul Agă rămase în picioare, cu privirea ațintită câte-va secunde inconștient; când ochii lui cădură asupra unei icoane de lemn atîrnate pe peretele despre răsărit și înfățișând chipul Sf. Nicolae, boerul tresări: barba bătrânului Sfînt îi aduse aminte de bătrînețea Metropolitului Filaret; cuvioșia chipului Marelui prelat de la Mira Likiei grăi minței lui Vel Aga despre cuvioșia feței Mitropolitului Ungro-Vlahiei. Un moment observatorul ar fi cetit pe fața Agăi manifestarea unui început de luptă sufletească, dar el își întoarse iute

privirea de la icoană spre ușa pe care tocmai reîntra baba urmată de fata așteptată.

Abia de 15 ani, Zsuzsi (după nume chiar se vede la ce neam aparține) intră în cameră, țăntoșă și cu o insolență ce rar ai putea să o întâlnești la o *celetnică* esercitându-și profesiunea de numeroși ani.

Era de almintrelea Zsuzsi de o frumusețe rară, amestec de tip român cu colorit și osatură mongolică. Căutăturile scormonitoare a ochilor ei negri ca ai unei românce, fascină pe boerul Aga, care, involuntar, lasă ochii săi să alunece pe conturul voluptos al corpului fetei. Te mai gândesci la Sf. Nicolae, când privirea ta cade asupra unui drac de fată ca Zsuzsi? Intr'o clipă boerul Aga își dădu socoteală, privind fata, cum nime din boerii divaniți nu va putea vedând'o, să nu înțeleagă, că deacă nu ești Sf. Antonie, apoi bătrânețea nu te scutesce de a cădea în ispită în fața unei frumuseți obraznice ca aceea a Zsuzsei. Aga nu se mai gândește la Sf. Nicolae și la barba Metropolitului Filaret, ci la izbânda sigură a intrigei sale.

E de prisos pentru înțelegerea lectorului, ca reporterul să mai stăruiască asupra conversațiunii urmate între boerul Aga și fru-

moasa unguroaică, conversațiune cu înlesnire făcută, fata știind perfect românesce ca una ce era născută într'unul din acele sate Ardelene, în care majoritatea locuitorilor sunt Români.

*

La Metropolitul. Eșise dela biserică. Acum călugării, preoții și diaconii, cari însoțiseră pe Mitropolitul până la apartamentele sale, își luaă rămas bun dela el, făcând înaintea lui mătania de sărutatul mâinii, și primindu-și bine-cuvîntarea Arhierescă. Abia se închise ușa după ultimul servitor al bisericeii, când iată anagnostul dela perdea (ușă) anunță lui Filaret descălecarea la scara arhondaricului a boerului Aga.

— Să poștească, zise bătrânul Metropolit, neputînd ascunde o emoțiune ce însuși nu ș'ar fi putut'o explica.

Boerul Aga intră, și aproape făcînd și el mătanie, sărută mîna Mitropolitului, care se ridicase în picioare de pe jețul său de lemn de ștejar, aședat sub iconostas, la capătul unui divan acoperit cu un minunat covor persienesc.

După ce anaghoștii, urmînd după marele econom al Metropoliei, servirăne întărziat lui

Aga, dulceată, feligianul de cafea, și ciubucul, se făcu un moment tăcere în marea sală de recepțiune. Filaret nu mai mișca mătaniile de chilimbar și cu ochii pironiți când la iconostas, cînd asupra lui Vel Aga, aștepta ca acela să grăiască.

În fine Aga lăsând dintre buzele cărnose gurluiul de la imameaua ciubucului, grăi:

— Neplăcută îmi este solia, Pre Sfințite, dar știut este că boerul cinstit și credincios Domniei nu poate călca porunca stăpânului său. Apoi Măria Sa Alexandru Vodă Moruz așa mi-a poruncit, să vestesc prea Sfinției Tale, că a sosit ziua în care cuviincios lucru este să'ți dai *paretesis* (demisiunea),

Filaret care deja se aștepta la demersuri nouă din partea Domniei în acest sens, își potoli deplin emoțiunea.

— Să'mi dau *paretesis*? «*Din mila lui D-deu și cu voința întregului divan al țerei*», am urcat eu treptele scaunului Metropolitan și după el nu voiu descinde decât tot prin voia lui D-deu și a țerei.

— Cu fiească supunere îngăduiește-mă să'ți spun, Prea sfinte, că nu'i bine să te pui în poară cu Domnitorul... Puternică este biserica, dar și biserica trăește sub aripa dom-

nească. Ț'am mai spus'o în zilele trecute: Măria Sa nu te are la nazar (favoare). Cu dreptul, orî cu nedreptul, Vodă poftesce să'ți dai *paretesis* . . .

— Nu'l dau, ȕise cu energie bătrînul Metropolit, ridicîndu-se după jeț și agitînd nervos mătîniile.

Aga se ridică și el de pe divan și cu o prefăcută supunere, înaintînd un pas spre Metropolitul, cu o voce măsurată intenționat, aproape șopti Prelatului: «supune-te Prea Sfinte, de *bună voie*, că de unde nu, va fi chiar astăȕi *scandela* mare la Metropolie».

— Scandela la Metropolie?

— Ei da, scandela ! că o fată tînără a dat lui Vodă jalbă . . .

— . . . O . . . fată ! Scornitură mișească ! Cu asemenea *tertîpuri* (mijloace) vrea Vodă să veduească scaunul Metropoliei de un bătrîn Archipăstor ?

— Prea Sfinte, nu te pune în poară cu Domnia . . . ! Mai bine un *paretesis de bună voie* și pe viața monăstirea Căldărușanii cu tot venitul ei, decăt o isgonire prin *scandela*, urmată de un surghiun peste Dunărea . . .

La Divan. La orele când se apropia toaca de *vecernie*, boerii divaniți descălecau sub poarta clopotniței dela Cotroceni și la scara conacului domnesc și, ridicați de subsiori de neferi și de copii-de-casă, urcând scara de piatră a curței, se îndreptau cu pași grăbiți spre vechea sală de trapeză a mănăstirei, transformată în sală pentru ținerea divanului.

Întâmpinați la perdeaoa divanului de armașul al doilea încunjurat de armășei și de ciauși domnesci, la intrarea lor în sală erau salutați de grămătică, calemgii (scriitorii), logofeți ai divanului și de marele armaș, cu toții stând în picioare cu mâinile la piept, fie-care în dreptul mesei rotunde în forma celor care până astăzi servesc pentru ospetul țăranilor. Aceste mese scunde, lângă care calemgii nu se puteau așeza decât turcesce cu picioarele sumese, erau acoperite de hârtie *tricapelă* ¹⁾, de călimări de briu de alamă galbenă, din tocul lung al cărora se scosese briceagul și condeiul de pană de gâscă. În jurul sălei o lungă laviță acoperită cu plușă roșie, la dreapta și la stânga în fund, diva-

---

¹⁾ La începutul secolului hârtia de cancelarie avea în filigram
3 pălării.

nuri, sofale și între ele în fața unei uși câteva jețuri de proveniență din Brașov, cu oarecare pretenție de lux, și între ele unul mai 'nalt destinat Domnitorului. În fața jețurilor o masă măricică de lemn de nuc din *Evropa*. Păreții sălei zugrăviți în văpseli de apă, reprezentați mari medalioane cu peisage de templuri și de ruine fantastice, creațiune a unor penele italiene rătăcite prin Bucuresci. Unul din aceste medalioane, după păretele dela răsărit, era în parte acoperit cu o poală bogată de stofă cusută în fireturi, pe care străluceau, la lumina unei candelă pururea aprinsă, icoane îmbrăcate în argint.

Sosiră la divan uni după alții, sprijiniți pe bastoane de argint ori aurite, marele ban Dumitrașcu Racoviță; marii vornici, Ienache Moruzi, Nicolae Brâncoveanu, Manolache Crețulescu și Nicolae Filipescu; marii logofeți, Costache și Scarlat Ghica, marele postelnic Dimitrie Manu și mult sărbătoritul de către cei mai de 'nainte sosiți, boerul Enache Văcărescu, care deși primise a fi numai mare spătar în divanul lui Moruz, era însă dintre cei mai cu trecere boeri pe lângă domnitor.

Precedat de suita obicinuită, prin ușa dintre divanuri intră apoi Vodă urmat de copiii

de casă. Aceștia eșiră, după ce aședară papuri îmbrăcate cu postav roșu pe sub picioarele Domnitorului și a boerilor de treapta întâia, cari la porunca lui Moruz luară loc, cine'și la locul său, boerii mari pe divan, cei mai mici pe laviță, și camlemgii domnesci cînchiți pe velințe vărgate, lângă mesele lor de scris.

Singur postelnicul al doilea rămase în picioare în dosul jețului domnesc, ținând în mână topuzul și iataganul, semnele Domniei.

La porunca Domnitorului, unul din cei doi mari logofeți spuse divanului care este «*madeaoa*» (obiectul) pentru care boerii divaniți fuseseră chemați chiar în o Ți de Duminică :

— Părintele Metropolit Filaret a dat Măriei Sale *paretesis*, Țise marele logofet.

Cea mai mare parte din divaniți, cari n'a-veau știre de cele ce se întâmplaseră, de intriga țesută, rămaseră ca încremeniți : boerii, cari erau în curentul afacerei, zâmbiră pe sub mustăți șoptind unul altuia : «*meșter de tot Vodă !*»

Marele spătar Văcărescu, amicul Mitropolitului Filaret, nu fusese pus în secretul intrigei.

— Nu se poate, zise el; alaltă-ieri am grăit cu Prea Sfinția Sa și nici vorbă de *paretesis*... știu că *oare-care* dintre divaniți, l'a îndemnat pe Prea Sfinția Sa, să se po-goare după scaunul Metropolitan, dar mai știu și aceea, că el a respins sfatul, ca nevrednic de dânsul. Unde-î mă rog *paretesisul*?

Căutătura lui Vodă se posomorî. Boerii înțeleși la faptă pricepură sentimentul care agita acum pe Domnitor.

— *Paretesisul*? zise cam răstit Vodă; îl va aduce îndată Vel Aga.

În acel minut ușa despre tindă a divanului se deschise cu sgomot, ca înaintea unui personaj important. Întră neașteptat Mitropolitul Filaret. Boerimea se sculă în picioare. Pe când Domnitorul însuși surprins de aparițiune, își mușca mustața purtând'o prin buze cu degetele încărcate de inele și cu sigilul mic domnesc, Enache Văcărescu înaintează de la locul său spre Mitropolitul Filaret și îl întreabă:

— Dar ce, Prea Sfințite, ai dat *paretesis*?

Nu apucă bine să sfârșească întrebarea sa boerul spătar, când ușa din fund, dintre cele două divanuri, prin care intrase Domnitorul,

se deschise răpede. Marele Aga ținând într'o mână o hîrtie păturită în patru și cu cea-l-altă mână introducînd în sală pe *Zsuzsi*, dîse cu glas tare: Măria ta și mărișilor boeri, iată *paretesisul* Prea sfințitului Metropolit.

Toți divaniții chiar și cei cari cunoșceau intrigile întreprinse față cu Metropolitul, ca să 'și dea demisiunea, remaseră perplecși. — Bine, Aga are în mână *paretesisul*, dar ce caută fata aia frumoasă pe lângă Aga?

Numai Vodă și Aga cunoșceau șantajul cu fata.

Metropolitul Filaret, gata a răspunde lui Văcărescu, când vădu pe Aga, că intră însoțit de *Zsuzsi*, simți muindu-se picioarele sub el și era gata să cadă, de nu se întâmpla să fie fost lângă masă, de care se răzimă.

Cu fața galbenă ca ceara, tremurând, Metropolitul ezită un moment, și purtându-și privirea cu repeđiciunea gândului, dela divaniți la Vodă, dela Vodă la Aga, dela Aga la *Zsuzsi*, Filaret care un moment, reînsuflețit de marele său eclesiarc, se hotărîse a veni la divan, ca să arête prin ce fel de șantaj Aga îi smulse demisiunea, față cu scandalul groasnic înscenat, se simți laș.

— Da, măriți, boeri, și se el, de *bună voia* mea am dat paretesis.

Și se lăsă pe un scaun aproape mort de emoțiune.

Domnitorul făcu semn lui Aga, care conduse îndărăt pe Zsuzsi, pe ușa pe unde o adusese.

— Dar ce-i cu fata asta? și se Vodă lui Aga cu o voce, care dicta răspunsul priceputului servitor domnesc.

— Plîngea, și se Aga, la scara gospod (domnească); cerea să ajungă la fața Măriei tale, să se jăluească, că a necinstit-o. . . .!

— Bine, bine, mai târziu, răspunde Vodă, pironindu-și ochii asupra Metropolitului. *De bună voie*, ați audīt boeri, Prea Sfințitul și-a dat paretesis de *bună voie*.

— «*De bună voie*» repețiră boerii, privind la bietul martir, care, de și nevinovat, de groaza scandalului, deșcinea de pe tronul arhiepiscopal, pe care'l ilustrase cu o vieață de muncă, nu numai ca om de biserică dar, și ca om învățat și cult literator.

*

Fata Zsuzsi, celenică de la hanul lui Șerban-Vodă n'a fost vădūt nici o dată pre Me-

tropolitul Filaret, și necinstitorul ei fusese un nefer din ceata lui Aga.

Cine nu pricepe groaza sufletească a bătrânului Metropolit Filaret, sub amenințarea unui scandal de șantaj, este om *«fin de siècle»*.

Metropolitul Filaret nu numai că 'și dete demisiunea de frica scandalului, dar apoi, ca să împiedice întinderea a ori-ce bănuiala în popor, că demisiunea-i a fost smulsă, și ca să nu dea ocasiune de mai departe desfășurare a șantajului, *«ipopsifiâ»*, adică sfinți el însuși a doua și pe noul Metropolit Dositei, recomandat de divan cu anaforaoa, pe care la 25 Septembrie 1793, Moruzi puse rezoluțiunea următoare:

«După paretesis ce de bună voie a dat prea sfinția sa părintele Metropolit al Ungro-Vlahiei, Chir Filaret, făcând dumnealor cinstiții și credincioșii veliți boerii Domniei mele de obște arătate, întâi de obiceiul pămîntului și arătându-ne și trei obaze după obiceiul strămoșesc, s'a mulțămît pe Domneasca noastră chibzuire, alegere și hotărîre; viind însuși Dumniilor toți de față înaintea Domniei mele și împreună cu Dumnealor făcând Domnia mea, toate cele cuviincioase de la Dumnealor, am ales și am hotărît Domnia mea, ca să aședăm cu provivamos pre iubitorul de Dumnegei, Episcopul Buzelui, Chir Dositheii, Metropolit țerii, incre-

dinlându-ne și de petrecerea sfinției sale cea până acum, și nădăjduind și la procopseala și areti (virtute) ce are, că va petrece asemenea viețuire și de aci înainte; decă am întărit Domnia mea ... 1793 Sept. 25» ¹⁾.

Și eată puterea șantagiului în 1793!

«*Nihil novi sub sole!*»

---

¹⁾ Doritoriî de a cunoaște mai de aproape actele relative la *paretesis* al Metropolitului Filaret, le pot afla în vol. V și VI al istoriei mele, V. A. U.

Marele scandal din mahalaua Curții-Vechi

În jurul tejghelei lui Ciupercă măcelarul.

— Auțiși, soro, că fata boerului Costea de la sfânta Ecaterina s'a dat în dragoste cu Marin, băetanul, care slujeste la ei în casă?

— Ci-că i-a prins tatăl fetei în *vorbă* de dragoste, în dosul hambarului, la lumina lunii.

— Da nu mai știi ș'altă poznă, că acu boerul Costea nici una nici două a spus lui Marin, că îi dă fata de nevastă, ca s'o pedepsească, că s'a dat în dragoste c'un țeran. Da nu mi-ai dat fleică bună jupîn Ciupercă.

— Auți noroc pe țopârlan, să ia fată de boer, cogemite vâtaf de harabagiî, cu avaturî (venituri), de-și ține curtea lui împodobită cu velințe de mătăsuri mai dihai decât curtea lui vel ban Racoviță. Mai dă-mi jupîn Ciupercă câte-va vrăbioare de doamne-ajută, că de m'oiu duce a casă, cu ce mi-ai dat pân'acum e vai de chica mea, că boerul, marele logo-

făt Brâncoveanu, are musafiri astă-zi la masă pe . . . cum îi ȋdice . . . senior Marcelia, con-
țul nemțesc.

*

La boerul Costea.

Boerul Costea către fică-sa *Marioara*:

— Așa să știi: ȋți-ai necinstit neamul! . . .
Audi! pe lună, după hambar, pe ghizdelele
puțului . . . *de vorbă* cu un ȋtopârlan de slugă!

— *Marioara*. Dar babacă, numaide *vorbă* . . .

— *Boerul*. Și din chioșcul de alături de la
vornicul Isac Ralet, unde petreceau la sen-
drofie, pe lună, cucoane și boeri au văduț
pe fică-mea *de vorbă* stând cu un mojić, cu
o slugă! Mi-ai necinstit neamul și ca să te
pedepsesc, o să te mărit cu dânsul.

— *Marioara resignată*. Voiu face cum vei
vrea, mata, dragă babacă.

Și îi sărută mâna bucuroasă de pedeapsa,
ce-ȋ impunea mâniatul tată.

*

— *Marioara*. Da, dragă Marine, mâne ne
cununăm. Tata, ci-că mă pedepsește, adăugă
cu un zîmbet fata, apucând de mână pe flă-
cău. Dar ce nu-ȋ pare bine?

In adevăr, Marin un mândru flăcăiaș, că-

ruia nici nu-î înfirase zare de pufușor pe buza de d'asupra, rămase ca trăsnet la vestea, cu care Marioara crezuse, că-î va alinta inima.

— Nu mă mai iubesci Marine? De ce asemenea răceală?

— Te iubesc, jupînișo, dar...

— Dar?

— Dar se cade oare ca eă, un biet țeran?..

— Dragostea nu alege... Am să fiu nevasta ta, Marine!

*

A doua zi la 6 Octombre 1801, părintele Onofrei de la biserica sfînta Ecaterina, primea *«peciul»* (învoirea) de cununie cu iscălitura prea sfințitului Metropolit Dositeiș și cu pecetea Metropoliei, de fum de lumînare. Și era pofitit, ca la 9 ceasuri turcesci de noapte să poștească la casa lui jupîn Costea, să cetească cununia ficeii sale cu Marin... sadea Marin.

Nu voia jupîn Costea să se facă de rîsul divanului, pornind nuntă mare pe la biserică. O ceti și o boscorodi popa a casă, și necinstea o fi spălată.

Nici chiar nași nu vrea jupîn Costea să aleagă din protipendadă. Venea une-orî la Marin o teleloaică, care îl băgase la stăpîn

și care trecea la curte de rudă cu el. Teleloaica Nița era un coz de femee, la care jupîn Costea se uita câte-odată cu coada ochiului. De ce adevă să n'o ia boerul de nașă la cununia fetei? Cine știe? . .

Marioara pe Marin îl vrea! de acolo 'ncolo s'o fi cununat măcar nevasta cea chioară a lui Ciupercă Măcelarul, puțin îi păsa.

*

Intr'o cameră mare, în jurul unei mese de cărți coperită c'o față de masă albă ca zăpada, era așezată evanghelia ferecată în argint, de la Sf. Ecaterina, între două sfesnice de argint, cu lumînări de ceară frumos scrise în vâpseli, de la făclieria privilegiată din mitocul episcopiei din Rîmnice (astă-zi Atheneul). Pe o tăviță de același metal, odihnea un pahar aurit, plin de un vin chihlimbăriu, lângă o cădelniță, cu un minunat zarf mare din care fumea miresme sfinte.

La dreapta și la stînga camerei, pe două divanuri coperite cu velințe și chilimuri variate ca ogoarele în toamnă, așteptau preoții, diaconul, protopsaltul și destereul de la sfînta Ecaterina, intrarea miresei și a mirelui, ca să înceapă rugăciunea cununiei.

Pe două sfeșnicare din fața divanurilor ar-deaș lumînări albe de seș, în sfeșnice de argint, și păleamarul de la sfînta Ecaterina, practicos (iscusit) în tăerea mucerilor, mereș curățea lumânările și le ciugulea, ca să reverse mai multă lumină, cu vârful unor mucări de alamă galbenă.

Intre cele două canapele era un sipet lung de Brașov, împodobit cu incrustații de alămură galbene — și pe el clădită zestrea Marioarei: plapome de atlas și șaliuri, perine cu dosuri roșii, zîmbind printre coperișul de horbote, cusute pe veșcă de ciur, și bibiluri și mărgel; iar pe deasupra în părete, în loc de oglinda obicinuită între ferestre, fiind-că păretele venea spre răsărit, pe o bogată poală de icoane, înșirate în adevărat iconostas, vr'o ȑece icoane mai toate ferecate în argint, cu coroanele de la capetele sfînților de aur și înaintea căroră atârna trei candel, mândru ciselate de un argintar de la Salonic, nu de mult aședat într'o prăvălie de la Mönăstirea Zlătari. Lumina iascăi aprinsă în unt-de-lemn în toate trele candel, se juca pe fețele în-horbotate în aur și argint ale sfînților singuri privitori, primiți de boerul Costea la cununia Marioarei cu țopărlanul de Marin.

Nu lipsea din iconostas sfântul Neculai, ²hramul (patronul) luat la căsătorie de jupîn Costea, și pe dosul de scândură al acestei icoane dascălul Ioniță de la școala ot (de la) sfîntu Gheorghe înregistrase cu minunat condei data căsătoriei, acea a născerei Marioarei și a botezului ei de Măria sa Doamna lui Mihai Suțu la 1784, adecă acum 17 ani.

Câte-va scaune după moda nemțească, cu speteze de lemn de nuc, înflorite cu arabescuri de lemn de altă culoare și acoperite cu fețe de pânză de in, ³legate cu șireturi la picioarele scaunului, ca să se cruțe stofa de mătase a perinei, completau golul pereților, unde nu erau divanuri.

*

Acum nașa Nița teleloaica introduse în această cameră pe mireasă. Ce mândră era Marioara în rochia sa de atlas, peste care ploua până la pământ beteala de aur, ce încununa ⁴frumosul ei păr negru.

Când o vedură, preoții și cântăreții nu putură să nu gândească în mintea lor : halal de Marin, ce noroc pe el !

Iată că intră și jupîn Costea, urmat de Marin cu o groaznică timiditate.

Boerul numai vesel nu era; totuși când dete cu ochii de nașa Nița i se rumeniră obrazii.

Nașa Nița purta coada de păr negru încolăcită în jurul unui mic fes alb cu ciucuri de mătase roșii, și rochia ei de ghermesit, croită strâns pe sîn și pe șolduri, grăia lui jupîn Costea, boer văduv de mai mulți ani, o limbă cunoscută de toată omenirea, care n'a trecut de 70 de ani.

Marin era și el frumos în costumu-i țărănesc după moda ardeleană. Decât și preoții și psalții se minunau în capul lor de șoldurile cam prea resărite ale băetanului și de pieptul cam prea răstit al lui pe sub bunda nouă de blană de oaie, înflorită cu găitane în colorii armonios combinate.

*

Părintele Onofrei și cu sinodul său se îmbrăcară, lumînările de cununie se aprinseră, sîntu Neculai de la iconostas fu așezat pe masa slujbei. . . Nașa Nița aruncă câți-va taleri sub velința așternută sub picioarele mirilor și a nașilor.

Luară loc cu toții, unde li se cădea să steae. . . Dar Mărioara plângea. . . Ei, că unde este mireasă româncă să nu se creadă da-

toare să plângă nițel la cununie? că este la nevoie și zeamă de ceapă, ca să-și lăcrimeze ochiul sec.

Numai de ce plânge și Marin? Nașa Nița și ea e galbenă ca ceara și zăpăcită cum e și Marin, căruia, trăgând o din paftalele de argint, ce-i împodobeau mijlocul, îi dă năframa de nuntă să-și șteargă ochii.

Dar plânge mereu Marin și acum plânge de-a binele și Mărioara, iar părintele Onofrei cântă cu toți ai săi cât mai pe nas: «Isaia dănțuesce», pe când Tosluc, vizitiul boierului aruncă de pe tava de argint cofeturi pe cuișoare și pe anison peste capul nuntașilor. . .

*

Nunta s'a stîrșit aseară spre marele scandal al mahalalelor. Mai mare însă este scandalul de astăzi, că s'a lățit scire în tot orașul, prin lîneă țiganul, bucătarul boierului Costea, care a spus în taină lui Ciupercă măcelarul și lui Buruiană-rea, brutarul, astăzi dimineață, că în ietacul căsătoriților toată noaptea s'a auzit . . . plînsese și văicărări.

— Ce-o fi bre omule?

— Păi, cine scie? I-o fi părănd rău miresei c'a luat un țeran.

— Păi deacă-i așa, nașa Nița n'o să îmbrobodească cu tulpan mireasa pe ȕioa de aȕi, că ci-că. . .

*

Să lăsăm mahalaoa să grăiască cum îi place, că a doua ȕi scandalul nu mai e la mahala, ci la judecătoria agiei, adecă a poliȕiei, unde s'a grăbit să reclame boierul Costea, că și-a măritat fata după o femeie și că vinovată este nașa Nița. Deacă este adevărat că: odată vede nașa . . . , de ce nașa Nița sciind că Marin, ăl cu șoldurile frumoase, nu poate avea . . . mustăȕi și barbă, l'a cununat cu Mărioara.

Iată raportul, lui vel aga către Domnitor, care va explica cetitorilor, cum, *Marin* era *Maria*, și cum Maria de la Herăstrău nu întrunea condiȕiunile cerute pentru a îndeplini . . . *taina* căsătoriei.

Eacă actul aflat de mine în Cod. 43, fila 600: «Printr'această prea plecată a mea anafora însciinȕez înălȕimei tale, că după datoria ce are plecata slugă a Măriei tale a priveghea întru toate, aflând și pentru o Maria ce de felul ei este de aicea din pământ, de la Herăstrău, închipuită fiind în port bărbă-

tesc, a făcut învoire cu o Maria fata ce slujea la Costea Vătaful de arabagii ot sf. Ecaterina, cu care s'aŭ și cununat, de loc am trimis zapcii de aŭ făcut chibzuire de cercetare amănuntă, și adevărată fiind urmarea aceasta, am ridicat'o pe numita la agie, căreia după cercetarea ce 'i-am făcut, a mărturisit adevăr, arătându-se că este fata unui Lazăr slujitorul agiesc ot Herăstrău, ce aŭ murit, și de sunt ca la 6 ani, mai întâiŭ a ținut în căsătorie pe un Petre Olteanu, birnicul din Herăstrău, cu care a făcut și un copil și aŭ luat pe unul Stancu Birnic, nălbitor de pânze tot de la Herăstrău, cu carele având viețuire rea, a fugit în Bucuresci de sunt 2 ani și de frică ca să n'o cunoască, s'a schimbat în portul bărbătesc cum și numele din Maria, Marin, și s'a băgat slugă la D-lui Post. Iacovache, unde s'a aflat și până acum. Și fiind că o prepunea numitul stăpân, că ar fi avut a face cu fata și va să 'i-o dea în spinare socotind'o de bărbat, ca una ce a avut libov curat cu fata, temându-se de vre-o pedeapsă aŭ cugetat în sine să săvârșască numai cununia, precum aŭ și săvârșit'o, mai vîrtos cu mijlocul acesta să se cotorosească de bărbatu-său și apoi de loc să și fugă și de acea dice că a urmat o

faptă ca aceasta. Decî cercetînd atît la pravilele împărațesci cît și la cele din urmă politicesci curgătoare, nu s'a putut afla nici o închipuire de vre-o urmare ca aceasta, adică *a se cununa muiere cu muiere*, spre a se o-rîndui la pravili și pedeapsa învinovățirei, ci se vede curat, că, este urmare făcută de numita Maria numai dintr'o bicisnică nebunie a ei, iar nu din vre-un cuget cu răutate. Învinovățirea ei este că aŭ *înșelat taina cununiei*, dar mai multă învinovățire la Nița nași-sa ce aŭ cununat'o, căci după ce a venit de 'i-a spus o altă femeie, ca să nu-i cunune că aceasta este muiere iar nu bărbat, precum nici ea n'aŭ tăgăduit, ea n'a vrut să înțeleagă a nu-i cununa și să însciințeze Agia, făcînd înșelăciune preoților ce 'i-aŭ cununat. De care, de se va găsi cu cale de înalta Măriei tale înțelepciune, pentru numita Maria, ce din proastă minte a ei aŭ căutat de s'aŭ cununat cu nelegiuire, pentru învinovățirea ei să se pedepsească cu bătaie și să se facă și surgiun la o mănăstire, unde se va cuveni să șeadă până se va pocăi, ca să fie spre pildă și altora de a nu se mai urma o faptă ca aceasta. Cum și numita nași-sa să se certe și ea cu bătae pentru o îndrăsneală ca a-

ceasta, ce au făcut, fiindu-i prin știință. Iar hotărîrea . . . » etc. *Vel agă Const. Caragea, Ion Crețeanu Pah.* 1801 Oct. 7.

Domnitorul hotăresce :

«Cinstit și credincios boierule al D-niei mele. D-ta Biv vel bane Caragea epistatule al Agiei, am vădut D-nia mea anaforaua, ce ne faci d-ta d'impreună cu paharnicul Ioan, Judecătorul Agiei, pe care găcind'o Domnia mea cu cale, poruncim dar, ca atât pe Maria, cât mai vârtos pe nași-sa Nița, să le pedepsești cu strașnică bătaie și apoi cu această a noastră domnească volnicie, să trimiți pe Maria cu sluga domniei mele . . . la schitul Viforîta ot sud Dâmbovița».

1801 Octobre 20.

IV.

REMINISCENȚE CONTIMPURANE

OAMENI ȘI FAPTE DIN TRECUTUL DE IERI

OAMENI ȘI FAPTE DIN TRECUTUL DE IERI

Cum am făcut cunoștință cu M. Kogălniceanu

Când e vorba de a serba jubileul de 25 de ani ai **«Convorbirilor»** cred, că este foarte nemerit să povestesc nouelor generațiuni de cititori ai revistei, câte ceva despre oameni și lucruri, ori fapte din timpul, care l'aș putea numi *ajunul nașcerii*, în Iași, a *nouei Direcțiuni* a **«Convorbirilor»**.

În vârful munților cărunți sgomotează mai întezit vântul ; pe culmea cu zăpezi a vieței, graiul se întezesce și el : bătrânii sunt *guralii*, deacă nu tot-deauna și *sfătoși*.

Apoi că sunt bătrân mi-o spune nu numai plăcerea ce simț de a scormoni în teancurile uitate ale amintirilor trecutului, dar și droaia mereu spornică și neezită de tineri, cari — nenorociți! — zoresc a da busta după noi

bătrânii, doar vor sosi și ei în vârful dealului !

O să ajungeți, băeți, o să ajungeți . . . ba încă prea iute . . .

Când eram ca voi și eu trăgeam cât puteam puful de la bărbie, doar s'o face mai mare și-o semăna a barbă . . . Acum însă ce *resboi* n'a stârnit în sufletul meu, mai dăunădi, la Roma, un gazetar Italian, care, făcându-mi onoarea să-mi laude o cuvîntare a mea pentru *pace*, m'a numit «il vecchio» *bătrânul* !

Dar a mai zis și «il bel vecchio»

Mă jucam, în tinerețe, cu fetele la pensionatul D-nei Joye, în Iași, unde dam, cu multă smerenie lecțiuni, pe 2 galbeni pe lună, — mă jucam un joc cu gajuri, în care se spunea la urechia fie-cărui jucător «*un adevăr și o minciună*». Jurnalistul din Roma le-a pus în *vileag* pe amîndouă în «*bel vecchio*» . . . Frumos ? — Minciuna ; dar «*vecchio*» vai ! cu adevărat !

Apoi, ca de la un «*vecchio*», ascultați câte-va povești, și nu de pe vremea matracu-
câi, ci din zilele mai dincoace.

*

O să vă spun mai întâi cum am făcut cu-

noștință, între anii 1850—1860, cu cei mai mari bărbați ai Moldovei.

Și mai întâi cu Domnitorul Gregorie Ghica.

Un băetan de 16 ani, sêrac lipit pămêntului, să facă cunoscință cu Vodă? Eaca lucru, ce cu deprinderile și cu etichetele oficiale moderne, nu poți lesne pricepe.

*

Se urcase Domnitorul de puține luni pe tronul țerei. Curtea era așeșată în nisce case mari, cu două caturi, înșirate drept la stradă, în vale de curtea veche domnească, în Chiristigie, acolo unde astăzi se află Gimnaziul Alexandru-cel-Bun.

Eă, după desființarea școalelor, sub Mihai Sturdza, intrasem ca practicant în cancelaria Departamentului din lăuntru. Scriam toată ziua la porunci către *Eforiile* din țeară (eram la masă cu acest atribut). Ce bucuros eram, când, la fie-care poruncă copiată, ajungem la vorbele :

«*Ministru din Lăuntru și cavalier*». Cu aceste vorbe se termina munca mea și după ele avea să semneze *boierul ministru*.

Casă bună nu prea duceam cu *Banul Kirica*, unul din șefii mei, carele nu se împăca

de loc cu scrisoarea mea de școală, el care scia să clădească cu măiestrie neîntrecută slovele din cuvinte în câte două și trei caturî.

Supëram pe șeful meu, nu numai cu scrisoarea mea, dar și cu obiceiul ce aveam de a cetî, în cancelarie, cărți aduse prin buzare.

— Orî lasă cartea, băete, și te apucă de slujbă —

*«Slujba-i-slujbă ;
Drujba-i-drujba»*

orî ține-te de carte și te du la școală . . .

Mi s'a părut că drept grăise Banul Kirica. Dar unde școală ?

Când începû noua domnie a lui Gregorie Ghica, într'o bună dimineată îmi văcsuesc bine de tot cismele, ung cu cerneală o găurică, prin care făcea «iîi» călțunul alb ; îmi periû bine surtucașul . . . Mi s'a părut, în oglindă privindu-mă, că eram vrednic să dau vizită chiar și la un împërat . . .

Ajuns în strada Cherestegiei, orî a Podului-Roș, dau multe târcoale pe din fața curții lui Gregorie Ghica, ba în sus, ba în jos . . . Nu cutezam să intru sub gangul pe unde trăgeaû, la scară, minunate carete boeresci.

De la o vreme mi se urêsce cu târcoalele, îmi fac o sfântă cruce plină de credință, cum mă învățase mama în ȝilele ei amărâte, și mă furișez prin gang...

Cum? Nu știu spune acum, dar, trecând ca o sfârlează printre soldații de sentinelă și printre mai mulți feciori cu livrele, mă găsiu într'o răsufare, sus, în vîrf, în fața ușei din dreptul scării.

Aci mă oprii. Mă uitam la covorul moale, de pe scări, pe care călcasem și-mi venea să scoț basmaua din buzunar să șterg nisce urme de pași, care credeam că le făcuse picioarele mele, când eată se deschide ușa...

Cât doream în acea clipeală să am la îndemână chitia fermecată din poveste, s'o pun pe cap ca să nu mă mai vadă nime!...

— Ce cauți, îmi ȝise cu glas răstit un adiotant domnesc. Ce vrei? Cine te-a adus aci, mă băete?

Eă pun mîna la buzunarul de la pept și scot o hîrtie. Era o jalbă, ce pregătisem, cu multă îngrijire, scriind-o vre-o două ȝile, pe hîrtie Leon și cu harag larg...

— Vreaă, răsponsei — să merg la Vodă să-i dau jalba asta.

Adiotantul se uită lung la mine. Ce o fi

cugetat el? E nebun băiatul, orî e de-o nai-vitate fără seamăn? Auđi, să vrea să vađă pe Vodă, el un biet băiat sărac!

— Dă-mi mie jaloba, baete; voiŭ da-o eŭ la Măria Sa Vodă.

Cu o mișcare electrică înlătur jalba din dreptul mînei întinse a adiotantului și o bag în buzunar, cu o *obraznicie* de care nici ađi nu-mi daŭ seamă, după căt eram din fire timid.

— Nu, răsponsei, voiŭ s'o daŭ eŭ de-a-dreptul lui Vodă!

Atunci adiotantul (pecat că nu-mi aduc aminte de numele lui) chiamă pre un servitor îngalonat, un gligan nalt de părea că âmb-lă pe catalici și-i ordonă să-mi *„arête pe unde să mă pogor pe scară”*.

Adiotantul intră în altă cameră.

Mi s'a înegrit înaintea ochilor... Urechile îmi țiuiră și cređui că mă sfîrșesc...

— Să nu pui mîna pe mine, că daŭ! strigai.

Să daŭ?... Cu ce?...

Guleratul rîdea...

*

De odată rîsul se slei pe buzele lui... El se înșiră cu respect împreună cu alți feciori de-

alungul treptelor și-și descoperiră capetele: se urca pe scară un personagiū, năltuț, subțire, cu barbișon franțuzesc, negru, destul de stufos, cu mari sprincene negre, umbrind două ochi adăpostiți după ochelari.

— Ce este? întrebă dînsul. Ce vreți cu băetul acesta?

Și ȑice aceste vorbe cu un glas și blînd și hotărît, care și acum rîsună în auzul meu...

— Ce să fie? cucoane, ȑic eū iute. Am venit cu o jalbă umilită s'o daū lui Vodă și d. adiotant nu mē lasă, ba aū poruncit să mē dea afară.

Și fără a mai aștepta altă întrebare și daū în mîna necunoscutului boier jalba mea, ceva mototolită.

El o deschide și citind'o iute, pe sub ochelari, numai ce ȑice:

— Lăsați băetul în pace!... Al cui ești?

— Al clucerului Alexandru de la Peatra...

Tata a murit... Am numai mamă...

— Vino după mine!

Puteti să vē închipuiți ce privire de dispreț am îndreptat la atăția «stoarce-canafuri» de la coade de carete, și mai ales gliganului, care cāt p'aci era să mē ia pe sus și care acum nici nu crâcni la porunca bunului meu protector,

— Am cunoscut pe tatăl d-tale, îmi ȋdise el urcând scările și eă urmându-l. . . Era ispravnic la Peatra. . .

Ce tare, ce neînvins mă simȋii, când *boierul* mă duse după el, prin un șir de camere, până ajunserăm în faȋa adiotantului, care mă dăduse pe mâna slugoiului. . .

Adiotantul se ridică în picioare, cât zări pe boierul meă și băgând de seamă că eram și eă, par'că se aștepta să fie la rîndul seă probozit de *autoritarul* personagiă.

— Vestesce-mă la Măria Sa Vodă, ȋdise acesta adiotantului.

Adiotantul se supuse cu respect.

Eă mă gândeam: unde Doamne am mai vȋȋut pe acest boier? Faȋa lui nu-mi era necunoscută. . . Tot scormonind iute prin mica mea grămăjoară de amintiri, până să se întoarcă adiotantul din camera lui Vodă, eă îmi adusesem aminte că-l vȋȋusem într'o ȋi, când împreună cu mai mulȋi băeȋi, stăteam, în 1848, călare pe un pârleaz, în curtea otelului Regensburg. Mergeam să privim cum se aduna acolo, ȋicea lumea, *buntusnicii*, care voiau să rȋstoarne pe Mihăi Sturdza Vodă. . . L'am mai vȋȋut apoi, ear împreună cu alȋi boieri băgaȋi de Ingé tutungiul în căruȋa de

postă, când au prins Mihaï Vodă pe Buntusnici la Podul Verde și 'i-au trimis surghiun. Dar numele nu i-l șciam...

Peste cinci minute boierul mă luă de mână și mă introduse, după el, în cabinetul de lucru al lui Grigorie Ghica Vodă.

— Măria Ta, ți-se boierul, încă de la pragul ușei, ți-am adus un jăluitor, pasere rară... Nu cere slujbă, ci *școală*, unde să învețe.

Și întinse el însuși jalba mea lui Vodă, pe când eu sărutam mâna Domnitorului.

Până ce Vodă ceti, eu holbam ochii la poadoabele mândre ale camerei, și la uniforma muiată în aur a lui Vodă, la chipul lui frumos, alb ca zahărul... Nu-i vorbă că de emoțiune îmi clănțaneau dinții în gură, par'că mă prinsese frigurile cele de două zile.

Ei, dar Vodă isprăvi de citit jalba mea, în care eu mă rugam că dacă s'o face ear loc la *Academia* cea desființată de Mihalache Sturdza, să mă primească ear și pe mine în internat, că voiū să învăț mai departe.

— Bine ți-seși, spune Vodă rîdînd, către boier, când termină de cetit... Este întâiul jeluitor care nu-mi cere slujbă ori boerie... Apoi luă un condei de pe scriitoriū și puse în vîrf albeii mele rezoluțiunea: «D-ta Vor-

nice bisericesc, vei primi pe jăluitoar în internat, la deschiderea școalelor.

— Ține, băiete, să duci asta la Vornicia Bisericească, îmi dăse Vodă.

Am sărutat ear mîna lui Vodă, care m'a lovit cu desmierdare de două ori pe umăr, dîcîndu-mi: *Vedî, să te silești.*

Am voit apoi să sărut și mîna bunului meu introducător, dar nu mi-a dat'o...

Roșu ca gotca, de plăcere, de fericire, de emoțiuni diverse, eă mă îndreptai spre ușa. Când să es, mă opresce ear boerul cel bun:

— Băiete dragă, de-î vedea că nu-ți ascultă jalba la Vornicie, să vii la mine, ... să întrebi de *Cuconul Mihalache Kogălniceanu*...

Era el!

Era *Mihail Kogălniceanu*! Intr'o oră cunoscușem, eă, un biet băiat sărac, pe Domnitorul Gregorie Ghica și pe *Mihail Kogălniceanu*, de care atâtea aușisem, când eram școlar la *Academie*!

Vă puteți închipui, deacă pogorii cîte trei și cîte patru treptele scărilor... Sburam, nu alt-ceva... Eram grăbit să duc mamei scire... Ce? mamei? la toți, la tot orașul, scire de isbânda mea...

Am avut de la 1849—50 multe alte isbânde,

dar nici una n'a sguđuit ca aceasta adânc sufletul meu.

Și eată cum lui M. Kogălniceanu am datorit primul *luminis* voios din calea, lung timp posomorită, a tinereței mele.

Liceul se redeschise. Neuitatul P. Casimir înzestră școalele Moldovei cu acel aședământ, care le-au asigurat grabnica propășire și sub domnia căruia au rămas până la 1864.

Nu numai am fost primit în internat, dar curând ajunsei chiar și *pedagog*.

Dar eată că în locul profesorilor vechi ce aveam, fură chiămați la Liceu, unul după altul, mai mulți bărbați din Ardeal. În fruntea școalelor pași, ca *inspector general*, neuitatul *Aug. Tr. Laurian*. La direcțiunea internatului fu chiămat alt ardelean, D. Patriciu.

Această schimbare, care din multe privințe era salutară pentru școale, avea însă să dărim o întreagă direcțiune de cultură a limbei române. Pe toată ȧiua se introduse mai adânc în liceu mania ardeleană, de a scâlcia limba, sub pretext de a o face să semene mai mult a *latină*. Dar încă mania cu finala «*cione*».

Această direcțiune nu-mi plăcea de loc. D. Patriciu îmi înapoia raporturile mele de *pedagog* sub cuvânt, că nu știu *românesce*.

A scrie *românesce* după D. Patriciu însemna nu numai a scrie o limbă radicală, pocită, imposibilă, dar și a înșira mereu la vorbe fără nici o trebuință.

De aci *casă rea* între mine și d. director. . . Până ce veni treaba să fiu dat afară din postul de pedagog, în 1852.

Atunci, ca să mă răsbun contra d-lui Patriciu, scrisei pentru *«Almanahul Buciumului Român»* un articol umoristic sub titlu *«Un Vis»*. Povesteam, că am călătorit la *Cetatea Neamțului*. Acolo mi-a venit și mie gândul să fac o odă adresată la vechia cetate.

«Ia să ved, să-mi fac planul: Mai întâi am să descriu ruinele, cu buhne, vulpi, cuiburi de ciori! . . . Ba nu, sunt prea multe jigăni. . . A! am să încep. . . *Dar ce trebuie idei? Cuvinte, cuvinte!* . . . Eaca prostul de mine! uitasem că oamenii învățați fac versuri fără idei, destul să fie cu vorbe sfârșite în *ciune*, cu *nequiquand* (nici când), cu *juventute*. . .

Ean se cerc :

«Juventute Romanesca.

Ce alele hodie 'ntind.

De-a cantare cum me vino,

Vești reputacionea. . .

«La naiba! lung cuvânt!... Pas de-î mai pune și rimă!...»

Mai în colo arătam, că de a merge școala tot în direcțiunea filologică ardeleană, la 1952 vom avea o limbă ca aceasta :

«Hodie lingua Romana e propinquata de lingua latina. Pauci pot să o scribă. Juventutea studiază duodecī anī numai propter ca scribere să pōtă dopo gramateca. Hodie Populus altra lingua loquit... Ergo-vediti quo lingua cultiora este!...»

De ce amintesc de aceste? Pentru că publicarea articolului meu mi-a dat ocasiune, să revăd a doua oară pe *Mihail Kogălniceanu*.

— Cine a scris în *«Almanah»* articolul *«Un Vis»*? Întrebă marele bărbat pre D. Gusti.

— E un băetan de la Liceu, răspunse Gusti.

— Să mi-l aduci să-l văd.

A doua zi ear îmi văcsuii ciobotele mai dehaî decât ori când, îmi tunsei anume pletele, ca să nu mai fie împrăstiate ca cu tîrnăcopul, îmi prinsei cu ață înegrită cu cerneală nasturii, cari nu prea erau siguri, la surtuc, ca să-l pot încheia peste tot în semn de respect și, la ora convenită, cu profesorul meu

de literatură, neuitatul d. Gusti, mergeam la d. Mih. Kogălniceanu a casă.

El n'a recunoscut în mine pe băeatul cel cu jalba... Ori n'a voit să-mi pomenească de nimic, din un ^{exces} de delicateță.

I-am amintit eu...

Nici o dată nu mi-a venit greu să mărturisesc recunoștința mea celor cărora o datoresc...

Kogălniceanu m'a strâns de mână și m'a îndemnat să lucrez mereu și să persist a scrie contra scâlciiitorilor de limbă, așa cum a făcut el mereu în jurnalele, ce însuș a publicat.

Din acea zi, din luna Februarie 1852, cultul meu pentru Mihail Kogălniceanu a fost neîntrerupt.

Aș voi să știu câți și care sunt bărbații de stat : contimpurani, cari se fac *pârghiile* de ridicare a celor mici și fără sprijin?

În suișul greu al vieții mele eu am întâlnit, dupe M. K. alte mâni blânde, cât și puternice : mâna lui V. Alexandri, C. Negruzzi, D. Ralet...

Dar de aceștia altă dată!

BLAGOPOLUȘNIE

Nu-mi propun aicea să fac biografia serioasă pe cât și greoaie, lungă pe cât și plicticoasă, a oamenilor mari ai neamului românesc.

Voiu numai să creștez, la răboajele neuitărei, unele anecdote din viața lor, anecdote cari mai ieri încă erau povestite cu haz de contimpuranii lor, dar cari pe toată ziua se sting tot mai mult, cum se perde tot mai mult din auzul nostru sunetele unei muzici plăcute, care se depărtează de noi...

Destul nevoile zilei ne posomorăsc, ne mohorăsc chipul... O notă mai voioasă, va fi, gândesc, bine primită de cetitorii *Vieței*.

*

M. Kogălniceanu era adjutant al Domnitorului Mihai Sturdza. Era pe atunci obiceiul, ca în fiecare dimineață, să vină Aga orașului

la raport, deadreptul către Măria Sa Vodă, iar nu numai către Marele Logofăt din lăuntru. Mai era obiceiul, ca Aga să dea în mâinile lui Vodă și un raport în scris de toate cele tîmplate în cursul nopții.

Și cum obicînit nu se întîmpla — la scirea Agiei — nimica important, raportul boierului Aga conchidea că a fost :

«*Blagopolușnie*» —

«*Bună-pace*» voia să țină Vel-Aga, cu vorba aceasta, care se părea mult mai potrivită cu scopul raportului.

— Se desbrăcaseră câți-va boieri la stos în timpul nopții ?

— *Blagopolușnie*.

— Fugise cocoana X. . . din casa bărbatusei, cu «*mușunachiul*» ei de amant ?

— *Blagopolușnie* !

— Un sameș de visterie a fugit cu has-naoa ?

— *Blagopolușnie* !

*

Raportul de «*Blagopolușnie*» începea cu

titulatura : «Prea înălțate Doamne !» și se sfârșia așa :

*Al Înălțimei Tale
prea plecată
și supusă slugă.*

Apoi pentru a arăta respect mare către Măria Sa, Aga nu iscălia îndată după vorba «slugă», ci mult mai jos, lăsând un bunicel spațiu alb.

*

Ce-i dă în cap lui M. Kogălniceanu, adjutantului domnesc ? Impreună cu alți colegi de serviciu, taie de la raportul de «*blagopolușnie*» din fie-ce și semnătura lui Aga, împreună cu spațiul de hîrtie albă lăsat în susul semnăturii, și în fie-ce și scria pe acest spațiu rămas alb :

«Domnule Branzolfo ...

Branzolfo era «Capșa» al Iașilor, pe vremea aceea.

Domnule Branzolfo,

«Să dai în socoteala mea... atâtea ocale de cofeturi și atâtea butelii de șampanie».

Apoi chef în camera adjotanților domnesci !
Ba se întempla de mai se întorcea la palat și Aga. Și atunci era poftit să mănânce și el bomboane și să bea un pahar de șampanie . . .

Cheful era și mai mare !

*

Numai, la o lună de zile Branzolfo se înfățișează la curtea boerului cu o socoteală de una sută galbeni și cu o testea de «*țidule*» iscălite de boierul.

Mirărei lui Aga urmează mânia, când vede țidule iscălite de el și scrise de M. Kogălniceanu. Plăti Aga datoria, dar mergând la palat, cu raportul țilei, otărî să se jăluiască lui Vodă.

— Măria Ta, adjotantul Măriei Tale mi-a făcut o posnă . . . și-i arătă țidulele lui Branzolfo.

Vodă chiamă pe M. Kogălniceanu.

— Ce sunt astea, Mihalache ? îl întreabă Domnitorul.

— Blagopolușnie, Măria Ta. . . Și-i explică rîdînd, cum la Berlin i s'a spus la școală că «*natura urêsce deșertul*» și că fiind deșert locul dintre vorba «*slugă*» și semnătura lui

Aga, el a împlut deșertul cu scrisoarea dulce și înveselitoare. . .

— Ei, ce mai vrei, boierule Aga? ȕice Vodă rîdînd.

— *Blagopolușnie!* rîspunse Aga, rîdînd și el.

Numai, din acea ȕi respectul lui Aga pentru Domnitor nu se mai măsura cu îngustimea spațiului de hîrtie dintre vorba «slugă» și semnătura sa.

«SUNTEȚI TOȚI VAGABONȚI!»

M. Kogălniceanu era în opozițiune contra ministerului lui Manolache-Costache (Epureanu), înainte de unirea definitivă a ministeriilor din Iași și București.

Ca M. Kogălniceanu să fie fost în opozițiune, te poți tot atât de puțin mira ca, bună-oară, de a găsi pururea în majoritate pe atâția domni senatori și deputați, cari au ridicat energic și *convinși* mâna la votul «*pentru*» și sub ministerul I. Brătianu, și sub al D-lui Lascar Catargiu, și cari mâne, tot asemenea de energic și *convinși* vor vota «*pentru*» și sub un minister P. P. Carp ori Alex. Lahovary.

De altă trampă era M. Kogălniceanu de cât *boeri* din majoritate, din zestrea guvernamentală!

În zioa aceea se ținea ședință de adunarea Moldovei, în acea sală improvizată, în Palatul Curței Domnesci din Iași, în care mai apoi, după unirea definitivă, se ținură ședințele Curței cu jurați.

Președintele și secretarii erau la biourourile lor, pe estradă; miniștrii în pěr, pe banca ministerială. În frunte Manolache-Costache, care mereu ajustându-și un monoclu la ochi, căuta să-și dea seamă de cine era în sală. Fotoliile deputaților toate ocupate. Ba după nici unul nu se ridica cât de decente sforăituri de somn. Gemea de lume tribuna publică, un fel de cerdac construit pe stâlpi de lemn, în jurul fundului sălei, opusă cu aședarea biuroului adunării... Deputatul D. Scarlat Miclescu singur era, după obicei, mereu agitat... La locul său stătea C. Hurmuzake, nemuritorul colaborator cu M. Kogălniceanu la cele 4 puncte ale Divanului *ad-hoc*; nu i se auzea vocea sa de bariton grav, care făcuse pe lume să ȑică:

«Când grăesce Năsdrașanul
Se cutremură Divanul!»

C. Negri și V. Alexandri făceau, pe întrecutele, cocoși de hîrtie... N. Bosie căuta să

domirească pe deputații țărani despre scopurile opozițiunei. . .

La tribună se urcă M. Kogălniceanu ducând sub subțiori un vrav de hârtii. Avea să vorbească contra ministerului. . .

De aceea ceva solemn în aer. . . Tăcerea se făcuse mare : toată lumea se aștepta la una din acele cuvântări, cari făcuseră pe public să afirme, încă mai de demult, că :

«Graiă de foc are Pepelea
Și la toți le frige pelea».

*

Îl ved încă. . .

Nalt, pe atunci încă subțire, cu fruntea luminată de o rază de soare, furișată în sală pe o fereastră din fundul ei, cu buza superioară agitată nervos sub dese musteți negre, atârnând ca aripele unei păsări asupra gurei și a unui barbișon bidinea à la Napoleon III. Capul tot mai chel. . . Doi-trei peri à la Bismarck pe creasta frunții nalte, pe care ridica ochelarii, ca să citească, când nu se uita pe sub ei ținându-i pe un nas bine proporționat. . .

În mijlocul unei tăceri adânci, M. Kogălniceanu

niceanu, cu glasul lui insinuant și răsunător, începe discursul său. . .

— Sunteți toți niște vagabonți ! strigă el de odată.

Toți deputații sunt în picioare, toți, chiar și cei din opozițiune protestă. Majoritatea vociferează. . .

— La ordine ! la ordine, strigă dalcăușii guvernului, pe toate tonurile.

— Luați-i cuvântul, Domnule Președinte, strigă Manolache-Costache. . .

Furtuna crește mereu. . .

Președintele adunării, în picioare, agită violent clopoțelul.

D. Scarlat Miclescu percurge în doi pași, cu picioarele-i cunoscute, distanța de la fotoliul său la tribună și cearcă să o escaladeze, spre a apela, după obiceiul său, la împăcarea neamurilor.

Kogălniceanu nu-i cedează tribuna.

N. Bosie asmuță : sît ! sît ! sît !

V. Alexandri asvîrle cocoșii de hîrtie pe capul lui Forăscu, cunoscut sub numele de *tălălău*.

Negri strigă dulce :

— Dar ce faci Mihalache ? explică-te !

Acesta aștepta în picioare liniștea trom-

beî... El era calm, cu un zîmbet ironic pe buze, țănoș ca un stejar majestos, neclătinat de furtuni.

M. Kogălniceanu se mărginea a face deputaților semn cu mâna, să stea la locurile lor, să tacă, să-i asculte explicațiunile.

— Explică-te ! striga banca ministerială.

— Retrage-ți cuvîntul ! urlă majoritatea.

Când, la îndemnul Președintelui, tăcerea se restabili puțin, M. Kogălniceanu, în loc de explicațiune, orî de a-și retrage cuvîntul, își înflă plămîni cu mai mare putere și strigă :

— «Sunteți toți nisce vagabonți !»

A doua edițiune de tempestă !...

Manolache - Costache, carele fiind foarte miop își micșora, își strîngea pungă pleoapele pe ochi, când voia să vadă la oare-care distanță, acum se răpede și el la tribună și de la treptele ei măsura cu *privirea-i*, de ochi aproape închiși, pe antagonist.

— Stați, strigă Kogălniceanu ; mă explic !

Nu eû ȑic, că sunteți vagabonți, ci... ci D. Președinte al Cabinetului, Onor. D. Manolache-Costache.

— Nu-i adevărat, întrerumpe banca Ministerială.

— Retrage-ți cuvîntul! urlă din nou majoritatea.

— Explică-te, strigă opozițiunea.

Oratorul scoase din vrafal de hîrtii o fițuică tipărită.

— Ascultați și judecați!

«*Bilet de identitate*».

«Articolul 3. — Oricine nu va înfățișa la cerere asemenea bilet de identitate, se va considera ca vagabond».

Ei, eu am bilet de identitate, domnilor deputați! Eu nu sunt vagabond. Arătați și D-voastră biletul! Ei, vedeți! D-voastră toți, după găsirea cu cale a D-lui Președinte al ministerului, sunteți declarați vagabonți!..

Minoritatea rîde cu rîs omeric.

Majoritatea a rămas ca vițelul la poarta nouă...

Președintele Camerei pune un mare semn de întrebare în căutătura, ce trimite lui Manolache-Costache.

Acesta e iarăși la tribună, unde, ca să se încredințeze deacă textul citit de Kogălniceanu este exact, își lipea fițuica cea tipărită, de monoclu.

— Ei, vă place? adaogă M. Kogălniceanu. Să vă trăiască nașul!.. «sunteți toți vaga-

bonȚi!» Numai mângâeți-vă: nici Domniî mi-niștri n'au asupra-le biletul de identitate.

Și din înălțimea tribunei arată adunărei banca ministerială, cu un gest de triumf nedescriptibil.

*

Ce se întâmplase?

Manolache-Costache, în penuria mare de bani la visterie, se lăsase a se convinge de un sameș paretcariu, că s'ar putea crea țerei un bun venit de cel puțin un milion, obligând țărănimea și neguțitorimea, să aibă «bilet de identitate», pe care să plătească taxa de numai un «sorocovêt» adică de doi și jumătate lei vechi.

Ce-i drept, despre redacțiunea biletului și în special a articolului său 3, habar n'avusesse Manolache-Costache. El chiar cercă, să probeze aceasta adunării.

De cât, cine ascultă explicațiunile lui Mihalache-Costache, după efectul sdrobitoriū al cuvântărei lui «Pepelea?»

— Nu v'am spus eū, ȡice unul din tribuna publică, eșind cu alȡi mulȡi de la ședinȡă, nu v'am spus eū că:

Biciū de foc are Pepelea,
Uite, le-a fript strașnic pelea!

CUM AM CUNOSCUȚ PE ALEXANDRI

CONFERINȚA

DE

V. A. URECHIA

*ținută în sala din Palatul Administrativ de la Bacău,
în profitul fondului pentru ridicarea monumentului poetului
V. Alexandri, în ziua de 22 Ianuarie 1894.*

Onor. Auditor,

Bătrânii se bucură de un privilegiu, care doar acela nu li se invidiază de către tinerime, fiind-că scie, că și ea la rîndul ei se va bucura de același privilegiu, de dreptul adecă de a povesti către tineri, cu laudă, cele ce știu din anii rămași după dealul vieții.

S'ar dice la Academie, că bătrânii sunt «*laudatores temporis acti*». Mai cu drept veți dice d-voastră, ascultându-mă, că eu nu sunt

lăudător al timpului trecut, în folosul meu, ci că sunt lăudător al bărbaților, cari au lucrat într'o direcțiune oare care a activității omenești pentru mărirea Patriei Române.

Insufletit de acest sentiment am pus silință și devotament, să las nouelor generațiuni, nu numai scirile cele mai sigure despre marele nostru istoric Miron Costin, dar încă să-i și ridic în Iași, cu ajutorul bunilor Români și chiar și a Bacăoanilor, admirabila statue în bronz, datorită daltei geniale a statuarului Const. Hegel.

Tot asemenea făcuî, mai de curând, cu marele bărbat de stat Mihail Kogălniceanu. Pe de o parte în numărul de jubileul de 25 de ani al *Convorbirilor* am arătat, cum am făcut cunoscință mai întâi cu Kogălniceanu, și pe de alta am cerut ilustrului meu amic, statuarului Hegel, bustul în bronz al nemuritorului bărbat, căruia, și pleadei căruia România dătoresce tot ce ea este astăzi.

Acest bust împodobesce squarul principal al Galaților.

În așa direcțiune de amintiri din trecut aflându-mă, nu vă pot spune bucuria ce am simțit, primind de la vechiul meu amic, d-l profesor Costandache și apoi de la d-l actual

Primar, însciințarea, că Bacăul a hotărît, să aibă și dînsul icoana scumpă a marelui poet Vasile Alexandri. Națiunile, cari își amintesc de cei cari au lucrat pentru ele, cari le onoră și le veneră memoria, sunt națiuni conștiente de sineși, sunt singurele națiuni, cari manifestă vitalitate. Națiunile, cari perd amintirea bărbaților cari au lucrat, ba s'au sacrificat pentru ele, sunt națiuni îmbătrânite, cari deacă n'au perit încă, sunt însă nu numai gata a păși pe calea ce duce la groapă, dar chiar ajunse pe marginea neantului.

Rare sunt manifestațiunile națiunei române în sensul cel d'întăi—al vitalității—și cu cât sunt mai rari aceste manifestațiuni, cu atît mai mare bucurie aduc în sufletul bătrînilor ca mine, cari ar dori să le vadă înmulțindu-se, în puținele zile, ce li se va mai da a sta în mijlocul lunei române.

Cum puteam dar să nu aplaud la frumoasa hotărîre a Băcăoanilor de a ridica, într'una din piețele orașului lor, un monument, fie cît de modest, în onoarea neîntrecutului nostru poet Vasile Alexandri? Nu numai am exclamat ca și astă-zi: onoare Băcăoanilor! Dar, încă sub impresiunea scirei am luat un angajament, acela de a face o matinală literară cu plată,

în profitul subscripțiunei pentru proiectatul monument.

Aproape compatriotul d-voastră, adecă băcăoan și eu, prin faptul că primii ani ai copilăriei mele aci 'i-am petrecut, de și născut în Peatra, bucuria mea a fost îndoită aflând hotărîrea Băcăoanilor: m'am bucurat ca român, m'am bucurat ca băcăoan.

Dar după exaltarea bucuriei, a venit *le quart d'heure de Rabelais*. . . am promis o matinală literară, și ori cât sunt de troienit în lucrările migaloase ale publicațiunei «Istoria Românilor» și a «Istoriei Culturei», și ori cât lupta pentru existență îmi absoarbe puterile slăbite de ani, și ori cât preocupățiunile de toată ora, datorite atâtor societăți și în deosebi Ligei, cari m'aū onorat cu președința ei și care numără în Bacău o admirabilă secțiune, mă reclamă în altă parte, dator sunt a mă ține de angajamentul luat față de comitetul băcăoan pentru monumentul lui Alexandri.

Dar aci e aci! . . .

Ce conferință să fac?

Nu am hotărîrea să vă fac biografia lui Alexandri. Aceasta fi-va sarcina aceluia care peste câte-va luni va rosti cuvîntul sîrbătoresc la inaugurarea bustului.

După lungă chibzuire, am hotărât programul matinatei literare promise d-voastre, ast-fel :

1. Vreaū mai întâiū să vĕ povestesc în ce mod am făcut cunoscință, în junețea mea, cu marele maiestru al poeziei naționale.

2. Să vĕ citesc ultima mea scriere dramatică în versuri :

«*Alexandri la Mircescĭ*»

Cine din auditori crede, că atâta nu ajunge pentru banii plătiți de a asista la această matinată, îl rog să-și răsbune contra mea, plătind încă odată prețul biletului. Il asigur că remușcarea mea de consciință va fi așa de adâncă, din cauza acestei îndoite plăți, că voiū dice în rugăciunea mea de astă-seară :

«Dă, Doamne, tot așa să-mi gădesc Bacăul !»

* * *

Era pe la 1853. Scrisesem în calendarul *Buciumului Roman* din Iași, sub titlul «*Un vis*», o critică a limbei românesce așa cum o întrebuințau Ardelenii, plină de neologisme paraziți, și tindĕnd, în interesul fals al latinizăteii noastre, să scindeze limba cea admirabil una a poporului român, în limba clasei culte și limba mulțimei.

Vasile Alexandri aparținea acelei direcțiuni culturale, care, lipsită de invidie în fața talentelor născânde, le căuta în fie-ce ȃi, le apropia de sine, le încălȃia, le susținea, le conducea spre folosul culturei naționale! Astȃȃi lucrul s'a schimbat : noi suntem totul și alȃture cu noi nu poate încăpea nimeni!

Alexandri cȃt ceti modesta mea lucrare, întȃlnind pe amicul și regretatul meu maestru Dimitrie Gusti, îl întrebȃ cine este autorul scrierei « *Un vis* », și-i ceru să-i fiȃ prezentat.

Eram școlar într'una din clasele superioare ale liceului din Iași. Deacă de ordinar îmi faceam în fie-ce dimineaȃ ciobotele, ce mai lustru le dȃdui în ȃioa hotȃritȃ să mă presint la Alexandri.

Mi-am cusut nasturi noiȃ nouleȃi la gheroc și am cheltuit $\frac{1}{2}$ de cȃlimȃri de cerneală să înegresc aȃele de la cusȃturi pe subȃiori și prin spete. . .

Cu cȃt s'apropia ora ce-mi era indicȃtȃ pentru primire la Alexandri, cu atȃt sȃngele circula mai iute în vinele mele; aveam să vȃȃ pe marele poet. . .

Cine scie? poate m'o strȃnge chiar de mȃnȃ! . . . Iute, cu o cochetȃrie care nu intrȃ în deprinderile mele nici pȃnȃ astȃ-ȃi, cu toatȃ

supărarea nevestei mele, daŭ $1\frac{1}{2}$ de sfaŋț pe un săpun de migdale amare, jupânului Boruh, care vindea mărunțișuri într'o dughiană din fața bisericeii catolice și spală-te, băete, să-ți faci mână vrednică de a fi atinsă de a mare-lui om. . .

Când mi-aduc aminte de cheltuiala de bani și de timp ce am pus în acea ȡi, mă întreb când ași mai fi avut răgaz să produc vre-o lucrare, deacă mi s'ar fi fost dat să fac în fie-ce ȡi o cunoșcința de om mare?

La ora 1 după amiaȡi, eram la poarta caselor în care ședea Alexandri, în dosul otelului Binder. Mă opresc să respir, că-mi bătea inima tare:

«Tacă inimă, tacă,
Că tot tu le faci! . . .»

Peste o clipă sunam discret clopotul de la ușa scării.

După cum vizitatorul agită clopotul scări tale poți să scii cine este. Altmintrelea cu violență sună cel care se crede, ori se scie puternic seaŭ bogat; altmintrelea, cu sfială sună nevoiașul și consciutul de puținătatea sa socială. Despre două feluri de oameni te poate înșela clopoțelul: gogomanul și omul

de tot simplu, nu se disting la sunare de cel puternic, îngâmfat și bogat. Asemenea creditorul nu se distinge adese la sunare de vizitatorul modest, pentru că ține să străbată până la debitor, care de obicei pentru asemenea ființe nesuferite nu se află a casă.

Feciorii *de bonne maison* aū și ei urechea exercitată de sunarea clopoțelului la scară.

Al lui Alexandri nu se grăbi să vină a deschide ușa, judecând după modestia sunărei, că nu era doară la ușa vre-un om însemnat.

După câte-va minute de luptă internă : să mai sun ori nu? Mă hotărâsc la repetiție. De astă dată feciorul, un ciocoiu 'nalt, în frac și mănuși albe de bumbac îmi deschide ușa. Cât îi eram de recunoscător, că fiind îmbrăcat așa de frumos, a *catadicsit* nu numai să-mi deschidă ușa, dar încă să mă întrebe cu oare-care politeță : ce poftesci ?

Nu-î vorbă, când te 'ntreabă cine-va ce poftesci, poate, în aceste două vorbe, să-ți spună tot ce gândește despre tine.

Și dreptul grăind, cu coada ochiului ciocoiul mă măsurase din creștet până în tălpi, și în : *ce poftesci* al lui, un psiholog ar fi ghicit îndată că tocmai la bună opiniune despre însemnătatea persoanei mele, dînsul nu era,

Totuși după ce îl încredințaiui că sunt așteptat de cuconul Vasilică, el mă anunță stăpânului său.

Ași fi plătit bucuros ultima $1/2$ de sfanț din pungă pe o înghițitură de apă, ca să-mi liniștesc îmbulzitele palpațiuni.

Ce schimbare în naturele omenesci ! Astă-zi când sunt și eu *cine-va*, sunt pe toată ziua abordat de tineri de tot felul, cari nu sunt pentru aceasta mai emoționați decât deacă ar vedea pe cel mai necunoscut om din țeară. Fericită evoluțiune culturală, care îndreptățește pre cel din urmă perdeveară seaū și pe cel din urmă absolvent de liceu, să-ți trimită prin scrisori «*încredințarea stimei lor*», ori când te întâlnesc a casă seaū pe stradă n'așteaptă să-i dai tu mâna, ci ți-o întinde pe a lor fără prealabilă cheltuială de $1/2$ de sfanț pentru săpun !

Vedî, ci-că asta este democrație !

Domocrat sunt și eu, dar democrația mea nu și-a permis, pășind pragul casei lui Alexandri să-i întindă necerută mâna, pentru a primi pe a lui. . .

Era, când am intrat, întins pe o canapea à la ministru P. P. Carp ; răsturnat pe un fotoliu stătea Rolla ; pe altul era Dimitrie

Ralet, viitorul vornic bisericesc al lui Grigorie Ghica Vodă. În picioare lângă masa de nuc de lângă canapea stătea Alecu Rusu, cel care nu târziu avea să se illustreze printr'o serie de articole în «*România literară*», a lui Alexandri, combătând ca și mine scâlcirea limbei prin neologisme, dar cădând și el în excesul și exagerarea archaismelor. Eram în fața unui areopag literar. Mă oprii, sfârșit de emoțiune, la doi pași de lângă ușă, nesciind ce să fac și cum să încep? Alexandri, cât mă vedu intrând, se ridică din tologeala lui și înaintă spre mine. Rolla imită pe Alexandri. Ralet rămase cu mâna sa mică în favoriții săi negri ca peana corbului, căutând negreșit cu indiferență spre noul venit. Alecu Rusu oprindu-și vorba pe buze — vorbea când am intrat — mă măsura cu ochii, întrebând prin ei pe Alexandri: cine sunt?

— Iacă Alecule, și *boierule* Dumitrache Ralet, țise Alexandri, iacă tînărul autor al *Visului*, care l'am citit deunăzi împreună.

L'aŭ cetit împreună!! Acum inima nu se mai bătea, ci se dilatase în pept de nu mai încăpea.

— Mi-aŭ citit *Visul* împreună! Ce onoare!.. Apoi apucându-mi mâna, care sfioasă bălă-

bănia mai mult spre spete, mă atrase până la un fotoliu de lângă masă, mă făcu să șed, ȑicȑendu-mȑ :

— Bine, tinere, ai scris nu numai frumos, dar ai criticat și drept pre cei cari strică minunata noastră limbă romȑnească.

Și începură tus-trei a-mȑ cita părȑi din lucrarea mea, pe cȑnd eȑ gotcă la faȑă, de plăcere, mi se pȑrea cȑ mereȑ cresc în corp și picioare de nu-o să mă mai ȑncapă nici fotoliul, nici camera.

Din acea ȑi eȑ am rȑmas credincios condeiului până la vȑrsta de astă-ȑi. Din acea ȑi Alexandri m'a ȑmpins la lucru și sub direcȑiunea lui am produs la 1855 *«Logofȑtul Baptiste Veleli»*, nuvela istoricȑ atȑt de mult lȑudatȑ de el. Cu recomandaȑiunea lui m'am prezentat mai apoi în Paris la Ubicini și la mulȑi alȑi filo-romȑni, din relaȑiunile cȑrora mult m'am folosit pentru propria mea instrucȑiune.

Cȑȑi și cari sunt astă-ȑi bȑrbaȑii noștri iluștri, cari ast-fel ca Alexandri și ca con-timporanii sȑi ȑncuragiazȑ tinerimea spre muncȑ și culturȑ !

Așȑdarea icoanei lui ȑntr'o piaȑă a Bacȑului nu va ȑnsemna numai glorificarea unui fiȑ

al orașului d-voastră ; nu va însemna numai apoteosarea marelui poet al națiunii, ci și manifestarea d-voastră în sensul lăudător și aprobător al modului cum marea generațiune a lui Alexandri scia să predea *lampada* culturală, în mâinile generațiunelor următoare :

quasi cursores vitae lampada tradunt.

Sunteți, Domnilor, demni de monumentul cu care împodobiți Bacăul ; demn este Bacăul de monumentul ce i-l dați.

Este primul oraș, care va saluta reaparițiunea pe lume a marelui poet, grație minunatei arte a statuarului Hegel, cum este și unul din primele orașe ale Patriei române.

Permiteți-mi pentru a termina partea I-a a matinatei, să vă comunic unele documente cu totul necunoscute, atestând vechimea orașului d-voastră.

Cine din d-voastră scie, bună-oară, că aci, la Bacău, s'a scris în 1648, acum 2¹/₂ secole, o minunată lucrare, care interesează nu numai Bacăul, ci întreaga Moldovă, ba chiar și țeara Muntenească din acel timp ?

Iată această carte. Este manuscrisul original al archi-episcopului Bandinus, vizitator apostolic al bisericilor catolice din țeară.

La 27 Noembrie 1647 a vizitat Bandinus orașul Bacău. Datorim acestui călător câte-va din cele mai vechi informațiuni asupra orașului d-voastră la acea dată, dar avem informațiuni și mai vechi de la Gonzagua și cardinalul Pazmano.

După aceștia veți afla cu mândrie, că orașul d-voastră este mai vechi decât însăși descălecarea II-a a lui Bogdan Dragoș.

Se poate oare să existe un oraș românesc în Moldova mai înainte de descălecarea II-a? Iată ce istoricesce am demonstrat de mai mult timp. Nici o dată de la domnia împăratului Adrian până la Bogdan Dragoș, Moldova n'a fost abandonată de vechile colonii Romane.

În timpul invasiunilor barbare, negreșit suveranitatea națională de stat a fost precurmată, dar Romanii n'a încetat de a ocupa părțile mai adăpostite din țeară și au format ici-colea mici stătulețe mai mult seaū mai puțin independente.

Actul istoric numit descălecarea lui Bogdan Dragoș este una din cele mai vechi manifestațiuni a unei evoluțiuni naționale spre unitate. Bogdan Dragoș este principele în jurul căruia s'a grupat, în interesul conservățiunei,

diversele formațiuni de stătulețe din Moldova, după pilda dată întru aceasta, cu puțin înainte, în Muntenia, sub Radu Negru. Nu este o înființare de stat nou, cum au crezut unii istorici. Nu o ceată de vânători veniți din Maramureș puteau, ori cât de genial și ager săgetător era Bogdan Dragoș, să cucerească o țeară întinsă între Carpați, Nistru și Marea Neagră. Țeara deja exista și Bogdan Dragoș este numai restauratorul unității Moldovei.

Un identic fenomen s'a petrecut sub ochii noștri, când în jurul lui Cuza-Vodă, s'au grupat cele două Principate Moldova și Muntenia, în interesul propriei lor conservățiuni, la apelul celor trei mari bărbați ai Moldovei: Kogălniceanu, Negri și Alexandri.

Nu e nevoie să fiu prooroc pentru a afirma că evoluțiunea noastră unitară nefiind încă terminată, tinerilor generațiuni le este rezervată lucrarea și gloria ultimei evoluțiuni. Liga culturală din Bacău a înțeles aceasta și în sensul acesta lucrează cu o energie și o prudență demnă de toată lauda.

Bacăul ca și alte orașe a putut deci exista încă înainte de așa dîsa *Descălecarea*.

Dar nu numai că a existat ca oraș și că așa 'l găsește călugărul *Gonzagua* pe la 1304,

dar încă la acea dată și deci și mai înainte de secolul 14-lea, Bacăul era reședință domnească. «*Civitas ista olim fuit principalis sedes Moldavorum ducum*». Această cetate a fost odinioară principala reședință a Ducilor Moldoveni.

Ca reședință domnească Bacăul avu palat domnesc.

Încă pe timpul lui Ștefan I, adică câți-va ani după restaurarea lui Bogdan Dragoș, călugărul Gonzagua a vădut existând «*ad meridionalem civitatis partem principis palatium*», care pe la 1647 Bandinus dice că «*suis cineribus sepultum iacet*».

Ubi troia fuit! În documente de la primăria de Bacău se pomenesc despre un *beciu gospod*, la locul unde Bandinus a aflat la 1647 ruinele palatului domnesc.

Pentru ca în Bacău să fie aflat Gonzagua, pe la 1304, înființate de mult încă nu numai o mănăstire catolică, dar și trei biserici ortodoxe, urmează firesce, ca orașul d-voastră să fie numărat la anul 1304 o existență destul de veche, ast-fel că la 1904, Bacăul va putea serba un jubileu de mai mult de 600 ani.

Bătrâni sunteți! dar deacă sunteți din cei mai bătrâni ca oraș, probați astă dî că sun-

teți însuflețiți de simțiri cu adevărat tinere. Este act de tinerețe de suflet și de tinerețe și vitalitate națională a-și aminti, a onora și a venera pe cei morți cu corpul, dar cari rămân vii pe tot-d'auna în mijlocul națiunei, la evoluțiunea căreia culturală au contribuit prin lucrări și csteneli.

Sunteți, repet, oraș tîner și de viitor; v'ați reînnoit tinerețile ca fenicele antic, aruncându-vă tot d'a-una cei d'întîi în focul luptelor pentru naționalitate, pentru dreptate și libertate.

Pre când Primarul de la Iași pare a fi uitat de Alexandri, adormit pe lada în care au adunat câte-va mii de lei, în scop de a-i ridica o statuie, d-voastră, în câte-va zile, ați hotărît și ați făcut posibilă ridicarea, într'o piață a Bacăului, a bustului marelui poet al *unirei Românilor*.

Iași *promit* o statuie, Bacăoani *da* un bust al lui Alexandri și încă eșit din mîna măiastră a sculptorului Constantin Hegel.

— Un bust este puțin lucru, măsurat pe imensitatea bărbatului venerat, țice un afecționat al monumentelor megalitice. Dar nu cum-va icoana ce facem despre D-șeu corespunde celui pe care o represintă?

Un fragment imperceptibil de *lemn sfânt*

prins într'o fărîmătură de ceară, în cruciulița de la peptul credinciosului, este tot atât de adorat, cât de adorată poate fi întreaga cruce. Bustul, mica icoană a marelui poet, va grăi în Bacău generațiunilor cari vor trece pe sub pedestalul său, acelaș grai ce-l va grăi când-va în Iași statua lui:

Ha! să dăm mână cu mână
Ce! cu inimă română!
Să 'nvêtim hora frăției
Pe pământul voiniciei,
In ogoarele Daciei.

BACȘIȘUL MEU DE ANUL NOÛ

— Să'mi alcătuesci, Coccoane Vasilică, o scrisorică să'î meargă la inimă, când o ceti-o. Mi-a spus Madame Stark, la care şedî în gazdă, că scrii frumos şi cu foc.

Aşa 'mî grăia, acum 40 de ani, o nostimă văduvioară. Ea 'mî cerea să'î redactez o scrisoare de amor menită a fi trimisă lui Vasile Alexandri.

Se pare că văduvioara, un moment curtenită de poet, se văduse abandonată, şi acum, ca Didona, plângea pe ruinele amorului său.

O scrisoare de trimes lui Vasile Alexandri !
vă închipuiţi de mi-am adunat toate puterile, ca s'o făuresc cât mai demnă de el, orîcât n'aveam s'o subscriu eu.

Ce n'aşi da astăzi s'o pot reavea ca s'o public aci. Câte semne de întrebare şi de exclamaţiuni ! Cîte puncte înmulţite, înlocuind doară cugetări ce nu 'mî puteau eşi din creier !

Ei, da când în ziua de 31 Decembre (mi-a rămas fixată data aceasta în memorie) dusei scrisoarea redactată și frumos copiată pe o hârtie cu trandafir în colț, la frumoasa văduvioară, care ședea peste drum de vestita *Bolta rece*, eram mândru de opera mea.

Și mândria mea spori pe măsura sporniceii emoțiuni a cuconiței, când m'asculta cetind-o, seaă mai bine declamând-o. Cum, mă rog, să nu te mândrești, când scoți o lacrimă din ochii unei femei frumoase.

D'apoi încă, când împinsă de emoțiune, cuconița 'mă strânse mâna, parc'ar fi fost chiar a lui Alexandri!

Numai totuși mândria mea de autor mai aștepta și altă răsplătire, decât o caldă strângere de mână.

A doua zi avea să fie anul nou și nădăduiam mult de vr'un galben, plata scrisorei, din care să dau bacșiș servitorului de la madame Stark, gazda mea. D'apoi chiar lui madame Stark nu eram eu dator să'i duc un cornet de cofeturi de la cofetăria lui madame Alexandru?

La strângerea de mână se mărgini răsplătirea mea pe ziua de 31 Decembre.

— Te rog să treci mâne dimineată pe la

mine, îmi dîse însă cuconița, conducându-mă până la ușa.

Tot îmi rămînea ceva speranță după galben!

În noaptea de Sf. Vasile madame Stark împărți la covrigi la plugurile de băeți, cari nu încetară de a face sgomot la fereastra mea, cari cu clopoței, cari cu buhaiu, cari cu pocnete de bice.

Și fără de așa sgomot eu tot nu dormeam, că mintea mi se sbătea între sperența răs-plăței bănesci și strîngerea de mână a frumoasei văduvioare.

— Uite, oare s'ar putea?... Adică de ce nu! Frumos scrie Alexandri, dar de... și cum am scris eu rēvașul!

A doua zi—vai, ce greu trec uneori ceasurile! — cum suna la Trei-Ierarchi ora 10, eu eram, cu inima palpitând, la ușa de antret a văduvioarei. Mi-se pare chiar că îngrijisem astă-zi mai mult de toaletă ca de obicei, ba chiar răseseam fulgii nevinovați din barbă.

Aci greșisem, căci îmi dădusem un aer mai de copil decât trebuia pentru circumstanță.

Bat discret în ușa. Ea se deschide de către chiar cuconița.

Disu-i-am eŷ la mulŷi ani? nu ŷciŷ. Dar dēnsa, face cāŷi-va paŷi spre un scrin, ia un mic pachet ŷi mi-l pune ŷn mână ŷn loc de a mi-o mai strēnge ca ieri.

— La mulŷi ani! ŷmŷ ŷice ea, ŷi mē reconduce rece spre uŷă; am ieŷit umilit... In curte, deschid pachetul ŷn care găsesc — o! decepŷiune! — un irmilic ŷi o cravată! o cravată poate ŷitată la cucoana de cātre Vasile Alexandri!

— Pēcăt, bunătate de scrisoare de amor, numai un icosar! Barem de mai mē strēngea de mână ca ieri!...

Totuŷi *strēnsei* irmilicul ŷn punga pustie ŷi mē mângâeiŷ cu credinŷa, cā scrisoarea mea a isbutit să ŷntoarcă pe Vasile Alexandri lângă frumoasa văduvioară.

Aŷa numai ŷmŷ explicam răceala primirei de astăŷi.

Degeaba, acum vēd bine cā cuconiŷa ŷmŷ dăduse numai *bacŷiŷ de anul noŷ!*

ȘUBA LUI V. ALEXANDRI

Femee făr' de oglindă, în care să-și caute fața, fie cât de sbârcită, e un fenomen tot atât de rar, cât vițelul cu două capete.

Sunt acum vr'o două ani, la Roma, un gazetar, om de treabă, vorbind despre cuvîntarea mea în conferința interparlamentară, îmi dicea : « *il bel vecchio* ».

Cum să nu mă uit dar în oglindă și eu, ca cocheta bătrână ? Numai fiind că prea bine știu, că oglinda nu poate fi politicoasă ca Domnul gazetar italian, nu mutra mea actuală cer s'o reflecteze oglinda minței, ci pe cea din vremea tinereței.

Uite, de aceea lectorii « *Vieței* », o să fie adesea plictisiți cu amintiri din trecutul meu, din tinerețile mele.

Da, am fost și eu tîner odată...

Ce mai dovadă pot să vă dau despre tine-

rețea mea, de cât *ușurința* cu care, când-va am plecat din țeară, să mă duc la Paris, pentru a studia, neavând alt bagagiū financiar, decât un ajutor de câte-va sute de franci pe an, de la «*Societatea de încuragiare la învățatură a tinerilor români*», Societate fondată de bunul și neuitatul Dr. Anastase Fătul?

Sosii la Paris cu aproape jumătate din bursa primită, cea-l-altă cheltuind'o pentru drum. Apoi nici geamantanul nu îmi era plin decât de *speranțe*, iar nu de haine și de rufe.

Dar ce vă pasă D-voastră de calicia mea trecută, ori de cea prezentă, care se bălăbănesce groaznic cu publicațiunea «*Istoriei Românilor*».

*

Eșind din gară, la sosirea mea în Paris, mă găsiî într'o mare încurcătură : nu sciam nici o adresă de hotel.

Suindu-mă în o birjă ȑic totuși automedonului, cu o siguranță, care așî voi s'o am și astă-ȑi :

— La un hotel, pe lângă *Universitate* !

Credeam că există la Paris o *Universitate*.

Birjarul deștept. . . (și nu putea să nu fie deștept, căci era ora 6 de dimineață) mă con-

duse *rue Neuve de l'Université*, la un otel mobilat, cu No. 3.

Portarul Otelului îmi deschide o cameră și întrebându-mă de unde vin, rămâne un moment în extaz, când aude că sunt din Moldova.

— A ! Domnule, ce bine-mi pare! . .

— Foarte mulțămesc... pentru patria mea! . .

— Veđi, Domnule, în camera asta, unde ai să stai d-ta, a locuit, sunt câți-va ani un compatriot al d-tale, D. Vasile Alexandri. . . Mai dincolo locuia D. Kogălniceanu. . .

Joc al întâmplărei ! Nimerisem tocmai la otelul, în care locuise ilustrul poet și mai ilustrul om de Stat.

Amintesc despre aceasta, pentru ca să am ocasiune de a vă povesti o istorioară despre Alexandri, așa cum am ascultat'o de la Père-Loriot, — ăsta e numele portarului Otelului de la No. 3, din *rue Neuve de l'Université*.

Era în spre un an nou. Lui Alexandri nu-i sosise bani din țeară. Trebuiaū pe atunci multe ڊile până ce, din Iași, să-ți vină, la Paris, o scrisoare, orī un grup cu bani.

Dar anul nou nu așteaptă sosirea poștei întârziată de troene pe drumul Cernăuți-Cra-covia.

Alexandri scotocesc sertarele, își întoarce pe dos buzunarele. . .

Nimic !

Tot nimic găsește și în sertarele și buzunarele a câtor-va compatrioți, mai de aproape prietenii.

— Atunci, — povestesc Père-Loriot, — Alexandri mă chiamă și 'mi dăse : *Dites donc, mettez moi cette pelisse au clou* ; și 'mi arată o minunată șubă aruncată pe sofa.

— Pe dată domnule. . .

Și o iaă, s'o acăț în un cuier.

— Mais non, Père-Loriot. Es-tu bête ? . .
Porte-la chez ma tante. . . J'ai besoin d'argent.

— *Chez ma tante !* . . O blană așa de frumoasă, care făcea onoarea otelului, când vedea lumea eșind de aci pe un domn cu ea pe spinare !

Père-Loriot n'avu încotro ; duse la Muntele de-pietate blana poetului și-i aduse două bilete de bancă de câte 100 franci.

— Îți închipuesci, exclamă portarul că a doua ăi, *pour mes etrennes*, D-l Alexandri îmi dăte nu mai puțin de un napoleon ! Dar nici prin gând nu-ți trece și alta : Bunul tânăr îmi puse în palmă recipisa de la Muntele-de-pietate, dicându-mi :

— Père-Loriot, ți-o dăruiesc d-tale. Când vei putea, scoate blana s'o porți sănătos.

— Am scos'o, domnule Urechia și iat'o...

Și zicând aceasta leapădă mătura din mână, pune «*plumoul*» în peptarii șorțului și iute deschide un placard, din care scoate cu admirațiune o șubă îmblănită minunat cu pept de vulpe.

Dar, o durere! pe loc sboară din blană un nor de fluturași cu aripioare galbene...

Pun mâna pe părul auriu al blănei... îmi rămâne în palmă ca o barbă de actor...

Père-Loriot rămâne și mai încremenit de cât în ziua când Alexandri îi dăruise recipisa amanetului.

— *Ah! Nom de Dieu!*... Și eu așteptam, să găsesc vre-un rus bogat să i-o vînd! Bieții mei 200 franci!

Geaba cercaiu să explic întristatului portar, că nu se ține mulți ani, o blană într'un placard... Neconsolat rămase după cei 200 de franci ai lui.

Scriseiū însă în țeară lui Vasile Alexandri despre pățania lui Père-Loriot. Poetul se grăbi a-mi trimite două-sute franci să-i dau bătrânului portar.

— Tout de même, c'est un bien bon Mo

sieur que votre compatriote, ȃise el ștergȃnd cu o mȃnȃ o lacrimȃ și cu alta primind din ale mele cei 200 lei. Nom de Dieu ! Blȃnile D-voastrȃ nu sunt trainice, dar cinstea lui Alexandri este tare ca granitul!..

Aceastȃ observaȃiune n'a ȃmpedicat totuși pe Pȃre-Loriot sȃ pȃstreze și șuba mȃncatȃ de molii, și din postavul ei croi chiar o pereche de pantaloni pentru el și una pentru Toto, bȃeatul bȃeatului lui.

Dar eũ m'am grȃbit, sȃ cer lui Pȃre-Loriot o camerȃ mȃi eftinȃ decȃt acea ȃn care locuise marele poet, și mȃi ales o camerȃ, ȃn care puȃinele mele haine sȃ nu facȃ cunoșȃinȃ cu moliile din *șuba poetului*.

PITEȘTENII TUNȘI

— Adiotant, să se chieme îndată un bărbier și să-l pui, să tundă părul polițaiului de Pitești, țice Alexandru Vodă Ghica.

— Ascult, Măria Ta!

Polițaiul de Pitești, care nu era altul decât C. A. Rosetti, cutezase să se presinte la Domnitor, chip în uniformă, cu lampas roșu la pantalon, cu mundir de asemenea, cu gulerul țanțoș pe sub fălci, cu sabia atârnată de coapsă, dar pe cap cu o claie de plete, cădând în valuri crețe pe umere, și cam certyate între ele, de semăna cam mult a nu prea ades mângăiate de peptene.

— Cum? îi țice Vodă Ghica, nu cunosci nizamul? Umbli cu plete de popă? Ce fel de slujbaș ești?

— Dar, Măria Ta, ce are a face slujba cu pletele omului?

De geaba protestă C. A. Rosetti.

Sosi bărbier-bașa și în camera adjutanților, spre cel mai mare haz al lor, foarfecele scârțietoare ale Figaroului domnesc doborîră, cu nemilostivire, bunătate de plete crețe după capul celui ce cântase :

«De ce nu sunt dumbrava
Ce seara, pe *răcoare*. . .»

Era răcorit la cap polițaiul-poet.

— Așa ți-e treaba? mormăi între dinți C. A. Rosetti.

Mormăi cât pofti, dar mai plăti și neașteptat *straf* lui Bărbier-bașa, două sfanți, pentru că-și bătuse joc de capul lui.

*

Trei zile după aceea, la toate răspântiile Pitescilor bătea sgomotos dărăbana. . .

Pe vremea aceea, Cârmuirea, ca să grăiască norodului, întindea sdravăn câte o bucată de piele de măgar la amândouă capetele unei vesce, și dăi cu două bețe : dur, dur, dur! . . Cheltuiala mică, dar sgomotul dărăbanei destul de mare ca să scoată de prin casele lor pe mahalagii și să se adune la răspântia uliței, să asculte graiul cinstitei Cârmuiri. . . Astăzi Cârmuirea are așa dișele

reptile, a căroră menagerie se întreține cu sume simandicoase din § fondurilor secrete. Reptilele bine hrănite fac astăzi slujba vechei dărăbane. Ele scot, după poruncă, limbă veninoasă și flueră ca șearpele cântecul și des-cântecul, ce-î cere *alma-mater* Cârmuirea.

— Bum, bum, bum, barabumbum!

Urlă Pitescii și câinii din mahalale de bă-taia a vr'o cincî darabangii adunați la Poli-taiul C. A. Rosetti, de la «*tahtul*», isprăv-nicieii, de la starostea de neguțetori, de la breasla slujitorilor și de la roata *pojarnicilor*.

— Ce este? Ce mai este? Se întrebaū aler-gând curioși la răspântii, bărbați, femei și copii.

Până ce să se adune lumea, *storoșul* poli-țienesc, care însoția pe darabangiu, mai uda cele măsele și-și mai dregea glasul cu o *sangeacă* de țuică în cârciuma, ori băcănia din colț. Lumea mereū se făcea roată în jurul darabangiului. . . Storoșul ori ceaușul venea și el. . .

Iată-l lângă darabangiu. . . E omul ăla cu vipușca descolorată la pantalonii băgați în carâmbii cismelor, scâlciate și înnoroiate până mai sus de glezne, cu un mundir, a căruia culoare cu greu ar fi putut'o determina chiar

vestitul arheolog al timpului, Major Papazolu, și pe cap cu o șapcă de formă rusească, al căreia *cozoric* murdar și plesnit își aducea și el aminte de ziua vai! îndepărtată, când mundirul împodobi pentru prima dată umerii slujbașului. . .

Rezimat pe teaca sabiei murdare ca și cisme, sabie legată de brâu cu o curea jupuită și încrețită ca un sfârc de slănină pârlit de jăratec, omul poliției scoase în sfârșit din sân o hârtie și își ridică mustățile făcute streășină adineaore pe oala cu vin și după cari, ca și după o streășină, mai picura încă sângele lui Hs. purpuriu la lumina soarelui.

Urechile lumii adunată se ciulesc spre omul cu hârtia, care citește pe neresuflate și pe acelaș ton următoarele :

«Se aduce la cunoscința obștei orășenilor Piteșcenî, că d. Polițaiu al orașului are a le împărtăși poimâne Duminică, o plăcută hotărîre a Măriei Sale Domnitorului. Așa dar și prin urmare, sunteți poștiți a veni la arătata și la *tahtul* poliției, spre a afla plăcuta scire».

*

Nu pot să vă descriu nerăbdarea nu numai a babelor din mahalale, dar chiar și a celor

simandicoși cetățeni, de a afla vestea de la București.

Cei mai îndrăsneți merseră chiar și la boierul ispravnic, ca doar de la el vor afla mai înainte acea veste, dar spre marea lor părere de rău, ispravnicul lipsea din oraș și nu avea să vie decât mai târziu, de ziua Duminecei.

În sfârșit sosi și ziua cea cu nerăbdare așteptată. Care mai de care se întrecea, să fie mai întâiu sosit la *tahtul* Poliției.

În acea zi, des de dimineață, C. A. Rosetti aședuse în cancelarie, de fie-care scaun de pae, spart și schiop, câte un bărbier înarmat cu foarfeci. Adusese pe lângă bărbierii din Pitesci și pre vre-o câți-va din Curtea de Argeș.

Se întrecea care de care să străbată mai întâiu la cuconul Costache Polițaiul. Procesiunea începu a intra în *presudsfie*, adică în cabinetul d-lui Polițaiu. Intra unul câte unul la rând.

Cel intrat. Ei? Ce veste boierule.

C. A. Rosetti înainta spre cel intrat, îi examina capul spre marea mirare a aceluia :

— O să vezi prietene. Cum? nu cunosti nizamul domnesc? Îmbli cu plete de popă? Ce fel de târgoveț ești?

Și luându-l de mână, îl bagă în camera de cancelarie de alături strigând : tundeți-l pe Dumnealui.

— Dar boierule polițaiu, eu nu vreau . . .

— Uite frate, par'că eu am vrut ? ba încă am dat și două sfanți straf bărbierului, pe când d-ta o să fii tuns gratis . . . Uite, cap de creștin este capul meu ? . . bunătate de plete crețe !

Două scriitori înflau la nevoie pe târgoveț și înfundându-i părțile cunoscute în spărtura unui scaun, un bărbier îi aplica nizamul Domnesc, apoi tuns boboc îl scotea pe din dosul Poliției, ca să nu prindă de veste cei ce își așteptau cu nerăbdare rëndul, de a afla secretul de la Vodă.

De dimineață până la toacă, scîrța, scîrța, foarfecile bărbierilor tunseră la capete de Piteșteni, până se lăți vestea în oraș . . .

Cei mai colțați din tunșii lui Rosetti plecară chiar pe nepregătite în căruți de poște la Bucuresci, să-și arête capetele batjocurite la Domnie și să ceară răsbumare.

C. A. Rosetti în aceeași zi băgă vre-o dece oca de păr tuns într'un coș de perină și pecetluindu-l cu pecetia Poliției îl trămise și el cu căruță de olac la Bucuresci, alăturat

pre lângă un doclad, adică referat către Marele Vornic din lăuntru, ȋicȋnd cȃ «pre cȃt s'aũ putut proftaxi de ȋmprejurȃri, astȃ-zȃ Duminicȃ, s'aũ adus la ȋmplinire porunca M. S. lui Vodȃ, de a se tunde omenirea din Pitesci, dupȃ pilda fȃcutȃ cu capul meũ».

Numȃi legenda mȃi spune, cȃ Marele Vornic din Bucuresci ȋnapoind perina cu pȃrul Pitescenilor, scrise Poliȃaiului C. A. Rosetti, cȃ acum M. S. Vodȃ nu se mulȃmesce, cȃ l'aũ tuns, ci 'ȃ-aũ dat porunca sȃ-l ȃi radȃ cu strașnic perdaf din slujba poliȃieneascȃ.

CUM ERAM SĂ FIU SPÎNZURAT !

În România era ministerul liberal al lui I. Brătianu.

Şeful Cabinetului era acuzat în Occident, de către opoziţiune, că famentează tulburările cari izbucniseră pe ţermul drept al Dunărei, în Bulgaria. Vestitul Mitad-Paşa, teroriza pe Bulgari, spînzurându-i la cea mai mică bănuială. În Bucuresci Mitat întreţinea numeroşi spioni, cari să-l ţină în curent de bandele, ce se pretindeau, că le înarmează Brătianu, ca să le treacă în ascuns în Bulgaria.

Mărturisesc că de loc, dar de loc nu mă preocupau afacerile bandelor Bulgariei, dar mă gândeam mereu cum am face, cum am drege să înmulţim factorii culturali români în Macedonia ?

Cu acest scop mă decid să plec, în luna Iulie, să călătoresc prin Bulgaria spre Macedonia, pe care doream mult s'o vizitez.

Cu o i înainte de plecare, cnd geaman-tanul 'm-era gata i pasportul în buzunar, primesc din Calafat telegrama următoare, pe care o conserv cu mare grijă, ca relique, pn ast-i :

«Amice Urechiă, nu debarca deacă trec în Bulgaria nici la Giurgiu, nici la Vidin, că Mitad-Paa a hotrt să fi spnzurat».

Hasdeu.

A hotrt să fiu spnzurat !

— De ce ?

— Nici o altă explicaiune.

Telegrama însă era categorică. Amicul meu nu glumea. Nu era întâiu Aprilie. . .

Să fiu spnzurat ? He, nu era o perspectivă din cele mai atrăgătoare, vei conveni. Cu toate acestea nu-mă venea de loc bine să renun la planul meu de călătorie i steteam pe gnduri ce mijloc ai afla, prin care, evitnd spnzurtoarea lui Mitad-Paa, să-mă împlinesc dorina de a visita Macedonia.

Delibernd cu mine însumi, ajunseiu la decisiunea de a pleca «*quand mme*» ; însă c'un pasport coprinzând numai jumătate din numele meu (Vasile Alexandrescu), liberat din Iai, i să nu debarc nici la Giurgiu, nici la Vidin,

ci aiurea unde-va. Așa făcui. Totuși nu voiî ascunde emoțiunea care mă coprinse în momentul când mă îmbarcai pe vapor, la Smârdan (Giurgiû) și mai cu seamă când vaporul se opri la Rusciuk. Sciam că nu puteam fi arestat pe «*pământ austriac*» și cu toate acestea căutai să-mi dau aerul de a fi ocupat cu lectura unui jurnal în salonul de clasa I-a, având mereu ochii ațintiți asupra șlepuului de care era lipit vaporul, ca să văd când ar trece pe vapor niscaî soldați turci ca să mă aresteze.

Vă asigur că așteptarea aceasta dă alți fiori prin vine decât asceptarea iubitei în luncă, la raze de lună... Când clopotul sună a treia oară și coșul mașinei fluera de plecare mi se părea că o mână divină îmi deslega nodul ștreangului de la gât.

La Vidin era alt hop de trecut. Aci iarăși aciuiat într'un colț al salonului aveam aerul de a căuta să resolv direcțiunea baloanelor, problemă rezervată gloriei contemporanilor mei naționali. Ochiul țintă însă la fereastra spre debarcare, să văd de nu dau busta soldații turci să mă îmfle.

De odată o mână se lasă asupra umărului meu pe la spate, și o voce îmi strigă: *C'est vous, monsieur Urechia!*

Mi s'a înnegrit înaintea ochilor. Intr'o clipă mi-am văzut spînzurătoarea, călăul și juvățul la gât... Mă întorc totuși și în loc de a găsi îndărătul meu vre-un impiecat turc, mă găsesc față în față cu D-l Kira Danjan, bărbat cunoscut mie, nu de mult, în casa amicului Hasdeu.

— Pentru Dumneșeu, ce cauți pe aici, îmi dice emoționat și încet acest bun român basarabean, care la Vidin reprezenta Rusia în calitate de consul. Nu ți-a dat o telegramă Hasdeu? Uite colo, adaogă bunul nostru amic, uite colo, la marginea cetății este ridicată spînzurătoarea pentru D-nia ta, cara ești denunțat, de spionii din București, că vii trimis de Ministerul Brătianu, ca agent de răsculare al Bulgarilor.

— Mi-am vădut spînzurătoarea!

Eă care n'am găsit încă bani ca să-mi pregătesc în cimitirul Eternității de la Iași, bolta de odihnă eternă, aveam acum un monument foarte înalt, pregătit la Vidin fără nici o cheltuială. Un moment gustai toate simțirile asfixiei prin strangulare, și norii de ciori care cloncăneau deasupra Vidinului, îi vădui, închiștînd ochii, dînd rotogoale în jurul cadavrului meu, gata a mă ciupi cu mai multă

voluptate, de cum vr'o dată m'a ciupit vr'o iubită.

— Stăi locului, adăogă a-mi dice salvatorul meu, în momentul când ochii mei întorcându-se de la spînzurătoare spre el, zăriră câți-va soldați tuci și un ofițer, care parlamenta la ușa salonului cu căpitanul vaporului.

Cine vă va spune că în fața spînzurătoarei, nu-și simte picioarele moleșite, va minți. Ale mele erau terci la privirea fesurilor roșii.

D-l Kira Danjan mă strînse de mână și-mi ceru pașaportul, pre care vedui, curios că-l pune în buzunarul său. Spre marea mea plăcere, în acel moment Turcii, cari parlamentaseră cu căpitanul, se îndepărtară. O lespede groaznică îmi cădu după piept când îi vedui eșiți din vapor pe șlepul de alături. Ofițerul turc gesticula mereu grăind cu căpitanul care-l însoțise până la locul de eșire din vapor.

Ce se întîmplase?

Ofițerul cu oștenii, din prea mare zel, intraseră pe vapor, pe *pământ austriac*, înarmați. Căpitanul nu îngădui asemenea faptă, independent de simpatia ori antipatia ce dînsul ar fi avut pentru persoana ce turcii vroiau să aresteze.

— Ai scăpat de spînzurătoare, îmi dise

D-l Kira Danjan, arătându-mi-o obraznică și falnică la marginea cetății. Turculeții s'aũ dus, grație căpitanului; dar chiar de veneaũ n'aveaũ ce-ți face, că iacă aveaĩ pașport bun, și-mi arėtă un poșport rusesc, în puterea căruia urma să mă chiem «*utilitatis causa*». Teodor Teodorovici din Kazan.

Strînsei plin de recunoscință mâna salvatorului meu, dar adăogaĩ: deacă e vorba de pașport, care să nu fie pe numele meu, cel ce ți l'am dat este tocmai așa.

Vrednicul consul și bunul român deschise pasportul meu și, percurându-l iute, îmi dıse:

— Bravo Domnule Urechiă; cu asemenea pasport și împărțind cu dărnicie bacșișuri, poți debarca chiar aci, rıdându-ți de spînzurătoare. Mitad-Pașa a poruncit spînzurătoarea lui Urechiă iar nu a lui Alexandrescu. . .

— Dar bine, scumpe amice, Urechiă putea să aibă și el pasport în regulă.

— Da; și negreșit Mitad-Pașa s'ar fi grăbit a doua ȓi după spînzurarea d-tale care aveaĩ pasport în regulă, să presinte scuze guvernului românesc, arėtând că din greșală ți s'a întemplat *operația* aia. . .

Scuze după spînzurare!

Înțeleg—deși cu greũ—să-mi presinte scuze

cine mă calcă din eroare pe bătătură... mă doare, dar haide! scuzat fie!

Bine, fie scuze pentru cei cari neavând deajuns condamnarea lor la espedierea de bilete de anul nou, ți le mai trimite și de Paști!..

Cela provient d'un bon sentiment!

Scuzeze amicul Vlahuță versurile schioape ale mele și ale celor ca mine, nu mă supăr de asemenea scuze...

Scuzeze lectorul meu lipsa de tendință a acestei povestiri...

Cine reclamă, mă rog contra unor asemenea scuzări, dar să mă spînzure Mitad-Pașa ș'apoi să-mi țină:

— Pardon, scuză, te-am luat drept cutare...

Veți aceasta nu-mi intră în căpățină...

De aceea nici nu vă puteți închipui cu ce mulțămire am audit fluierând de a treia oară mașina vaporului. D'abia avusei timpul a mai strînge mîna amicului meu, D-l Kira Danjan, și vaporul plecă.

LEGEA MAXIMULUI ȘI LIMBA ROMANEASCA LA IAȘI

Cine ar fi putut bănuî măcar, că *legea maximului*, în numele căreia pozne sângeroase pare că s'aû făcut, va deveni tot-odată și un factor de cultură a limbei românești!

Lucrul s'a întemplat la Iași.

Disponend a se plăti câte o taxă anuală de 200 lei pe an pentru ori-ce firmă de prăvălie în limba streină, era un spectacol minunat în Iași, a doua și după promulgarea *legei maximului*. Nu era prăvălie, unde să nu vezi zugravii pe lucru, dând jos firme, ridicând altele noue, ori silindu-se a pune de acord cu *legea* firma veche.

Deacă ne-am ales cu înlăturarea din stradele Iașilor a firmelor ovreesci, nemțesci, franțuzesci avem de a constata și eroi-comice resboaie între comercianți și primărie, cu referință la unele firme.

Eată câte-va casuri întemplate.

Neguțetorul către D. Primar Pogor:

— Mă rog, D-le primar, cum să ȋdic eu pe românește *liqueurs*?

D. Pogor către ajutoarele sale! — Mes chers amis, la *Junimea* să bea așa ceva, dar tot pe franțuzesce. . . Ce credeți voi?

Un ajutor de Primar: — Adică de ce să nu ȋdică *liqueruri*?

D. Pogor: — Așa, Academia va vedea de e vr'o înrudire între *liquor* și *lichea*. (Către neguțetor): Jupune Buruch, scrie pe tablă *licheruri*, că'i românește.

*

În acest moment intră, îngrijat, în prețul Primarului, bătrânul *Petit Coiffeur*.

— Monsieur le Maire, bucuros să schimb tabla pe românește, dar cum să ȋdic? Eu nu sunt nici simplu bărbier, nici frizer, ci *coiffeur*.

D. Pogor către sfetnici: Ei cum traducem pe *coiffeur*? Unul propune vorba *coifor*.

Altul mai de curând eșit din liceu susține că'i mai românească vorba *coîfator*.

Dar cum junimiștii nu sunt pentru inovațiuni prea radicale, D. Pogor decide, că bătrânul Petit își va ȋdice pe viitor «*coifer*».

*

Un biet *barbier*, carele încă spînzură propul cu bibiluri la ușa prăvăliei, după moda veche, și care spală capetele Sâmbetele la omenirea din mahalale, la gurluiul ibricului atârnat de podele, este amenințat să plătească taxa de 200 lei pe an, pentru că vrînd să-și modernizeze prăvălia și-a pus deasupra ușei, pe lângă ștergar, și o tăbliță cu inscripțiunea: «*Salon de barbier*».

— Dar bine, Domnule Pogor, *salon* este astă-đi vorbă românească.

D. Pogor: — Așa, dar *barbier* este franțuzească.

Ovanes bărbierul scăpă de taxa de 200 lei, grație deșteptăciunei fiului său, student în clasa VII liceală. Acesta puse semnul scurtimei (') pe primul *a* din vorba cu pricina, și *barbier* francez, deveni *bărbier* românesc.

*

Doamna Matilda Rosenblum își face intra-rea c'un plăcut foșnet de rochiă de mătase și încă și mai plăcuți 20 de anișori, în cancelaria Domnului Primar.

— Dar bine, Domnule biier, iu nu plitesc 200 lei pintră tablă-a mea, unde scrii: *Lingerie*, că nu e vorbă franțuzească. . .

Consiliul comunal ajunse, la desbatere, cercetând paragraful ochilor neguțitoaresei și având în vedere plăcutul foșnet al rochiei de mătase, să se convingă, că *Lingerie* este curat vorbă românească că vorba vine de la verbul a *linge*. . . cine vrea să aibă *lingerie*, trebuie să scie *linge* mâna celor puternici.

✱

Nici o vorbă nu păți mai mare rușine ca vorba *Magasin*.

D. Pogor : — Plătesce 200 de lei, că *Magasin*, cu *s*, este vorbă franceză.

Prăvăliașul : Dacă e frances *Magasin* cu *s*, va fi românesce *Magază*.

Alt prăvăliaș scrie *Magadîn*.

Al treilea se mulțamește a șterge *n* și lasă *Magasî*.

Al patrulea o nimeresce mai bine scriind *Magazie*.

Iar al cincilea *Magazin*.

Rămâne acum ca Academia să aleagă vorba, care'i place.

*

D. Pogor : — A Dumneata, jupân Itic, ești, « *Cordonier de Dames* » ? poftim plătesce 200 lei.

Un biet *barbier*, carele încă spînzură pro-sopul cu bibiluri la ușa prăvăliei, după moda veche, și care spală capetele Sâmbetele la omenirea din mahalale, la gurluiul ibricului atârnat de podele, este amenințat să plătească taxa de 200 lei pe an, pentru că vrînd să-și modernizeze prăvălia și-a pus deasupra ușei, pe lângă ștergar, și o tăbliță cu inscripțiunea: «*Salon de barbier*».

— Dar bine, Domnule Pogor, *salon* este astă-dî vorbă românească.

D. Pogor: — Așa, dar *barbier* este fran-tuzească.

Ovanes bărbierul scăpă de taxa de 200 lei, grație deșteptăciunei fiului său, student în clasa VII liceală. Acesta puse semnul scurtimei (̂) pe primul *a* din vorba cu pricina, și *bar-bier* francez, deveni *bărbier* românesc.

*

Doamna Matilda Rosenblum își face intra-rea c'un plăcut foșnet de rochiă de mătase și încă și mai plăcuți 20 de anișori, în can-celaria Domnului Primar.

— Dar bine, Domnule biier, iu nu plitesc 200 lei pintră tablă-a mea, unde scrii: *Lin-gerie*, că nu e vorbă franțuzească. . .

Consiliul comunal ajunse, la desbatere, cercetând paragraful ochilor neguțitoaresei și având în vedere plăcutul foșnet al rochiei de mătase, să se convingă, că *Lingerie* este curat vorbă românească că vorba vine de la verbul a *linge*. . . cine vrea să aibă *lingerie*, trebuie să scie *linge* mâna celor puternici.

*

Nici o vorbă nu păți mai mare rușine ca vorba *Magasin*.

D. Pogor : — Plătesce 200 de lei, că *Magasin*, cu *s*, este vorbă franceză.

Prăvăliașul : Dacă e frances *Magasin* cu *s*, va fi românesce *Magazà*.

Alt prăvăliaș scrie *Magadîn*.

Al treilea se mulțamește a șterge *n* și lasă *Magasì*.

Al patrulea o nimeresce mai bine scriind *Magazie*.

Iar al cincilea *Magazin*.

Rămâne acum ca Academia să aleagă vorba, care'i place.

*

D. Pogor : — A Dumneata, jupân Ițic, ești, «*Cordonier de Dames*» ? poftim plătesce 200 lei.

Jupân Ițic : Iu ? Aî veî ! 200 tulări !

Un pișicher de scriitor din Primărie, pentru 5 lei scăpă pe *jupân Ițic* de 200 *tulări*. După sfatul lui, nighițitorul pune zugravul să-i modifice firma ast-fel ;

Cordonieru de Dame (fără s).

D. Pogor n'avu ce ȃice, de oare-ce *u* scurt a rămas la Academie ca o probă de latinitate a limbei române.

*

Cu aceeași metodă *Pensionnat de Demoiselles* a devenit pe românesce *Pensionnatu de Demoazele*.

Aux 4 Saisons s'a tradus, ca și la București : *La 4 Sezoane*.

De ce să te miri că *Chaussons* a devenit Șoșoane, *Confiserie* = confiterie, *Depôt de vins* = Depou de vin, *Marchande de modes* = Marșandă de mode.

Mare încurcătură la Primărie : particula legătoare & este : franțuzească ? orî românească ? Nusem & Grimbaum pe ce limbă este ?

Până astă-ȃi Primăria n'a hotărît de poate rămânea pe table : monocle, binocle, pince-nez etc.

Mă rog, *dentist* ori *dintist*? *Tapisier*, *ta-pișer*, *tapetirer*, ori *tapetar*?

Un ajutor de Primar se mulțămesc, să se pună *u* scurt la vorba *tapissieru*.

De cât, s'a hotărît la Primărie că *Pharmacie* e franțuzesc. Lupta în contra lui *h* este Omerică: la toate *hotelurile* zugravii au avut de lucru, au șters pe *h*, care astă-zi sub coloarea dată de bidinea se ițiesce ca la Sf. Sofia din Constantinopole sânții creștini bidinuți în onoarea lui Mahomet.

Lupta este mare și încă neterminată în privința firmelor de «*Restaurant*». Se sownesce, că de câte ori un comisar mănâncă într'un *Restaurant* nu are nevoie să plătească numai să promiță, că va convinge Primăria de romanitatea firmei, la din contră *Restaurant* e strein, trebuind să plătească 200 lei.

«VIN FECIORII LUI VODĂ INTR'ACOA?»

Era în 1866.

Răsboiul între Prusia, Italia și Austria urma înverșunat. Austria perdea pe toată ȋioa speranța de a învinge. Nu mai era vorbă de a înainta cu armatele în contra Prusiei, ci de a ține defensivă, de a apăra Viena.

Pe acea vreme eu mă întorceam cu multă greutate, prin Austria, din o călătorie în Spania. Ajuns la Oradia-Mare, îmi ȋdic :

— De oare-ce familia mea petrece veara la Tarcău, în munții Moldovei, de ce să nu taiu direct prin Transilvania până la Bișaz, în loc să înconjor inutil, pe Dunăre, toată țeara Românească până la Galați, și de acolo s'o iau în sus în spre Peatra-Neamț? Și-a-poi nutream o vie dorință, aceea de a cunoasce, fie și în treacăt, nordul Transilvaniei și Maramureșul.

Gândit și făcut. Aflaiu un cărauș român

cu o nădișancă descoperită și 2 cai șargi. Căraușul se învoi pe nu mai știu câți fiorini, să mă ducă la Bicz, în câte-va zile. Nu era încă pe atunci cale ferată printr'acele părți. Nu 'mă-e scopul de a vă povesti peripețiile călătoriei, nici de a vă face descrierea poeticelor locuri, prin care trecui.

Era într'o Sâmbătă seara. Sosim pe zarea unui deal, în valea căruia se resfătau câte-va sate ițiindu-și casele prin numeroase livezi. Soarele apuind poleia crucile bisericilor din sate și vîrfurile pomilor. Căraușul Stan Bănică opresce caii, prea bucuroși de aceasta, cum erau obosiți de o zi întreagă, și descinde de pe capră, ca să pună piedică la roată, pe când eu stam în tăcere, uimit, în fața minunatei priveliști.

Domnule, ȕice Bănică, întrerumpend tăcerea și scoțendu-mă din visuire.

— Ce poftesci, Domnule ?

— Că mîgîne (mâne) 'i sânta Dumiñecă ; să merem la sat, colo în vale, să stăm pe noapte ; om pleca mîgîne, după sânta Băsearică.

— Bine frate Bănică, să *merem*. Du-mă la un hotel, la un han mă corectai eu, amintindu-mi că vorba de hotel putea să nu fie înțeleasă de cărauș.

— No, că merem la părinchele Popa, că'i om de omegăie.

Primii să mă ducă la «Părinchele» Popa. Caii pleacă. Nadișanca scârție sub pedecă, iar eu cu ochii țintă la feericul tablou din vale, nu sunt deșteptat din visuire, de cât când începe a izbi auzul meu lătratul tot mai apropiat al cânilor din sat. Eram acum într'unul din rarele sate românesce din mijlocul Secuimei. Treceam printr'o stradă destul de curată, țermurită de ambele părți cu coperișuri înalte după moda sașilor. Puțurile cu cumpăna 'naltă, având câte un pom doi lângă ea, tăiaū linia, dealtmintrelea destul de monotonă a caselor. Inscriptiī, șterse în parte de timp, se puteau încă vedea pe pereții de la stradă a unora din case : era numele proprietarului înscris sub o cruce mai mult seaū mai puțin bine zugrăvită.

La zgomotul clopotului de la caii lui Bănică ieșiau din case, să vadă cine trece, copii cu fața rumenă, fete și neveste în costumuri variate.

Ajunserăm la Biserică, la casa Parohului, care abia se vedea în mijlocul livezei de pomi roditori, cu frunzișul pleoștit de greutatea fructelor părguite. Când nadișanca ajunse în

dreptul scării cerdacului, care se întindea dealungul casei sprijinit de colonade de lemn cu capitele sculptate, care își lăsau umbra asupra păreților albi ca zăpada, veduî în târnaț cu furca la brâu, o femeie tînără, îmbrăcată după moda Rășinărenelor, cu fote negre.

Când vedu nadișca oprită la scară, ea se ridică de pe scaunu-î de lemn și înaintă spre mine.

— Bucuroși la oaspeți, Doamnă preoteasă ? întrebaiu eu.

— Bucuroși, cu ce-o da Dumnezeu, răspunse femeea cu un grai dulce și bine-voitor.

— Că nici nu vă supărăm cu nimica, că avem de toate la trăsura ; numai adăpost de noapte. . .

Părinchele Popa, cum îi dicea Bănică al meu, nu era a casă ; dar până ce căraușul duse bagagele în tindă, iată sosi și parohul. Era un mândru june, deabia eșit din seminariu și preotit numai de vr'o 2 ani. Chip de o regularitate de trăsături romane, destul de bronzat la față, ca să nu semene cu un searbăd coconaș de salon. În reverenda lui neagră, bine prinsă pe talie, cu pletele crețe atârînd pe umeri, mi se părea unul din acei Arhangheli zugrăviți pe dverele Tâmpelor.

Când am vedut pe frumosul popă, am în-

țeles de ce frumoasă era preoteasa. Că de . . . în treapta, la care popa aparține, căsătoria nu se întemeează pe foaia de zestre, care de ordinar înlocuesce frumusețile și virtuțile prin bani.

— Domnul din Țeară? Țise Părintele, cât intrați în casă și mă vedeți.

Mărturisesc că n'am înțeles întrebarea.

— Din România, răspunsei.

— No, că așa Țicem noi: din Țeară. . .

De astă dată nu numai că înțelesei, dar îmi simții inima înduioșată, înțelegând cum pentru bietul ardelean România este «*Țeara*» sa iubită.

Deodată Părintele Graur (că așa se numea) închide ușa rămasă deschisă, se uită îngrijat la fereastră în dreapta și în stânga, și pe când eu eram intrigat de aceste mișcări, el se apropie de mine, îmi apucă mâna, și cu glas mai mult șoptit, îmi Țice :

— Așa să mi te trăiască sfântulețul de DumneȚeu spune'mi: *vin feciorii lui Vodă într'acoa?*

— Feciorii lui Vodă? Dar. . . . Părinte, Vodă al nostru este tînăr, neînsurat. Poate vrei să vorbesci de feciorii lui Vodă Cuza, dar nu mai e Dênsul Domn, și-apoi și feciorii lui n'ar fi putut veni pe-aice, că sunt micuți.

— No, că scim noi că Domnitorul este Măria sa Carol I; doară nu întreb eu de feciorii lui Vodă, ci de *cătane*. Așa rogu-te, spune-mi nu vin cătanele românesce într'acoace?

În tot Ardealul, încă din anul 1865, se lăţise scirea că România, profitând de situaţiunea grea în care avea să intre Austria în resboi cu Prusia şi Italia înţeleasă cu Napoleon III, avea să intre în Ardeal. Când Austria era rău bătută, inteligenţa ardeleană, nesciind greşelele făcute de Cuza-Vodă, — greşeli cari supăraseră pe Napoleon al III — şi necunoscând situaţia grea în primele luni ale Domniei lui Carol I, când Țeara era ameninţată la Dunăre de turci, se întreba cu mirare cum de nu trece oastea românească peste munţi. . .

Adevărul este, că în Ardeal nu rămăsese picior de soldat Austriac, toţi fiind duşi să completeze şirurile ştirbite ale armatei bătute de Prusaci! Câte-va regimente românesce erau deajuns atunci, ca să se fi deslegat cestiunea, pe care astă-zi Ungurii cată s'o deslege, legând cu lanţuri în temniţă pe conducătorii Naţiunii române de acolo.

A doua zi mersei evlavios la biserică, unde oficia găzduitorul meu. Biserica, zidită de Petru Rareş, într'una din cele 10 expediţiuni ale

sale în Ardeal, era plină de lume țărănească. Băgaiu de seamă, că țăranii se uitaū rău la mine în tot timpul slujbei. Când Părintele Graur, sfârșind leturghia, începu a împărți anafora, îl întrebaiū încet :

— Da bine, Părinte, ce se uită Românii așa rău la mine ?

Iar dragul de Preot, uitând de locul unde se afla, ȑice cu glas mare :

— Oamenī bunī, că Domnul nu'ī *beamter* (funcționar), ci vine din Țeară !

Ca prin farmec se rupse ghiața ; Românii mă împresurară în mijlocul Bisericeī, care de care să'mī ȑică bună ȑioa, să mă stringă de mână, să'mī manifeste simpatii ! . .

— M'ai întreat, Părinte, deacă *vin feciorii lui Vodă 'ntr'acoace*, ȑiseiū emoționat, din mijlocul bisericeī. Iacă feciorii lui Vodă, dragă părinte, și-i arēt pe țăranii, cari mă împresuraū.

Țeranii nu înȑeleseră, iar preotul rēspunse :

— Așa e, domnule, când o vrea Dumnezeu toȑi vom fi *feciorii lui Vodă*.

Țeranii creȑură, că s'a sfârșit slujba și când mă auȑiră ȑicēnd :

— Amin ! . .

— Amin ! . . exclamară și ei.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
1. Prefața (la I-a edițiune)	3
2. Ion Istețul	13
3. Vaca babei Floarea	37
4. Popa care știe carte	44
5. Fiți uniți și veți avea ori-ce veți cere	63
6. Vorba potrivită	73
7. Nea Sărăcilă	88
8. Nea Sărăclă și Surata Calicie	99
9. Soarta rea	117
10. Popă fără voie	135
11. Mână de boeri	141
12. Jurământul țarei (legendă istorică)	147
13. Cum clopotele mântuesc Bucureștii de pustiere	165
14. Gardul târgului	172
15. Mamă (nuvelă)	176
16. Logofetul Baptiste Veleli (episod istoric din secolul XVII)	215
17. Vierița cea frumoasă	286
18. Condeele lui Vodă	304
19. Ciubucul lui Vodă	306
20. Peatra arsă	311
21. Popa Onofrei și pitacul lui Vodă	313
22. Pârghia cea mai bună	320
23. Nestor Ureche și Sihastrul	322
24. Vasile Lupu și țiganka nebună	325
25. Moșnenii din Ploesci și Mihaï-Vodă	330
26. Vlădică dat la ciorî	333

	Pagina
27. Scandalul din 1800	339
28. Scandalul cu comisarul Florea Barbu din Argeş	345
29. Petrecere la curte	352
30. Spânzurarea lui Marin Țușcă, cel care a ucis pre unchiu- său ca să-î iee averea	373
31. Logodna prin sărutat	383
32. Carte de bun trai	389
33. Scandalul Metropolitului	397
34. Marele scandal din mahalaua Curței vechi	420
Reminiscente contimpurane	433
35. Cum am făcut cunoștință cu M. Kogălniceanu	435
36. Blagopolușnie	449
37. Sunteți toți vagabonzi!	454
38. Cum am cunoscut pe Alexandri (conferință)	461
39. Bacșișul meu de anul nou	478
40. Șuba lui V. Alexandri	482
41. Piteștenii tunși	488
42. Cum eram să fiu spânzurat!	495
43. Legea maximului și limba românească la Iași	502
44. «Vin feciorii lui Vodă într'aoa»	508

